

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Rendészettudományi Doktori Iskola

dr. Bogotyán Róbert Lajos

**A reintegrációs őrizet, mint atipikus büntetés-végrehajtási
jogintézmény**

Doktori (PhD.) értekezés

Témavezető:

Dr. Czenczer Orsolya PhD. egyetemi docens

.....
Témavezető aláírása

BUDAPEST, 2024

Tartalomjegyzék

Köszönetnyilvánítás	5
Rövidítések jegyzéke.....	6
Fogalom meghatározások	7
I. BEVEZETÉS.....	11
1. Bevezető gondolatok és a témaválasztás indoklása.....	11
2. A kutatás kérdései és hipotézisei, alkalmazott kutatási módszerek	16
3. A dolgozat tudományterületi pozicionálása és felépítésének bemutatása.....	20
II. A DOLGOZAT ELMÉLETI ÉS KONCEPTUÁLIS KERETEI.....	25
1. A reintegrációs őrizet jogintézményének „történetisége”.....	25
1.1. Fogalom meghatározás és elhatárolás a reintegrációs őrizettől	25
1.2. Az elektronikus felügyelet megjelenése a világban	28
1.3. A reintegrációs őrizet megjelenése Magyarországon	37
1.3.1. Szakpolitikai célok és elvek	37
1.3.2. A jogalkotói akarat és a jogalkotási folyamat háttere	39
1.3.3. A technikai rendszer, azaz az elektronikus távfelügyeleti rendszer és eszközei.....	48
2. A reintegrációs őrizet hatályos jogintézménye Magyarországon	51
2.1. Küldetés.....	51
2.2. A reintegrációs őrizet hatályos jogi szabályozásának bemutatása.....	56
2.2.1. Sajátos nézőpont	56
2.2.2. Jogi szabályozás.....	56
2.3. A reintegrációs őrizet eljárása annak résztvevői feladatain keresztül.....	69
2.3.1. A reintegrációs tiszt.....	69
2.3.2. A párfogó felügyelő	77
2.3.3. A büntetés-végrehajtási bíró	88
3. A reintegrációs őrizetet biztosító távfelügyeleti eszköz technikai háttere és alapjai.....	93
3.1. Jogszabályi háttér	93
3.2. Mérföldkő a technikai monitoringban	94
3.3. Az elektronikus távfelügyeleti eszköz.....	97
3.4. Az eszköz alkalmazása a gyakorlatban	102
3.5. A technikai rendszer kiterjesztése, kihívások, megoldások	105
4. Nemzetközi kitekintés.....	108
4.1. Bevezetés	108

4.2. Országok – modellek – megoldások	111
4.3. Nemzetközi szervezetek	117
4.4. Összefoglaló gondolatok	127
III. A DOLGOZAT MÓDSZERTANI KERETEI (SZÁMOK, ADATOK, ELEMZÉSEK)	130
1. A kutatás lehetőségei, korlátai és szubjektív szempontok	130
2. Számok, adatok, elemzések	132
3. A reintegrációs őrizet közel egy évtized számainak tükrében (2015-2024)	136
3.1. Hatálybalépéstől a pandémiáig (2015-2019.)	140
3.2. Reintegrációs őrizet a pandémia árnyékában	143
3.3. A reintegrációs őrizet 2022-2024 között	146
3.4. Egyéb szempontok	148
3.5. Összefoglalás, 1. hipotézis-vizsgálat és jövőbeli javaslatok	152
4. A büntetés-végrehajtási bíró hatása a reintegrációs őrizet eredményességében – empirikus vizsgálat ..	157
4.1. A bv. bírók döntési mechanizmusainak szubjektív elemei – összehasonlítás	161
4.2. A minta és az adatbázis bemutatása, módszertan és statisztikai próbák	165
4.2.1. Adatbázis és változók	165
4.2.2. Alkalmazott statisztikai próbák	166
4.3. Változók ismertetése	168
4.3.1. Végzés száma (Technikai változó)	168
4.3.2. Eljáró bíróság (Kategorizált változó)	168
4.3.3. Végzés eredménye/Hozott döntés (Kategorizált változó)	169
4.3.4. Kérelmező fogvatartott neme (Kategorizált változó)	170
4.3.5. Elkövetett bűncselekmény (Szöveges változó)	172
4.3.6. Az ítélet hossza és az ítéletből eltelt idő (Numerikus változó)	174
4.3.7. Bv. intézet javaslata (Kategorizált változó)	176
4.3.8. Jutalom és fenyítés (Kategorizált változó)	180
4.3.9. Munkahely a kérelemben (Kategorizált változó)	184
4.4. Összefoglalás, 2. hipotézis-vizsgálat és jövőbeli javaslatok	187
IV. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KONKLÚZIÓ	190
1. Az értekezés új tudományos eredményei, fontosabb következtetései és a gyakorlati felhasználhatóság lehetséges irányai	192
2. Tudományos eredmények és de lege ferenda javaslatok	195
HIVATKOZÁSOK	199
FÜGGELÉK	217

Köszönetnyilvánítás

*„Mindig túlbecsüljük a következő két évben bekövetkezendő változásokat és alulbecsüljük a következő tíz év változásait.”
(Bill Gates)*

Doktori tanulmányaimat 2019 és 2023 között a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában végeztem, melynek keretében mélyreható kutatást folytathattam a reintegrációs őrizet témájában.

Kivételes hálával és tisztelettel emlékezem mentoraimra, Dr. Lőrincz József és néhai Dr. Vókö György Professzor Urakra, akik állandó ösztönzéssel és támogatással indítottak el kutatásom kibontakoztatásában.

Nagy tisztelettel mondok köszönetet segítségéért és szakmai tanácsaiért témavezetőmnek, Dr. Czenczer Orsolya docens Asszonynak.

Végezetül, elismeréssel és hálával fordulok a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a Rendészettudományi Kar vezetéséhez, akik ebben a meghatározó és intenzív időszakban mellettem álltak, szilárd támogatást nyújtottak. A sikeres disszertáció elkészítése végső soron az ő segítségüknek és hittel teli támogatásuknak köszönhető.

Rövidítések jegyzéke

- AGPS - Assisted Global Positioning System (reintegrációs őrizetnél alkalmazott GPS)
- APN - Access Point Name (kijelölt hely)
- bv. – büntetés-végrehajtás
- Bv. tv. – büntetés-végrehajtási törvény, 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- Btk. - 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- EJEB - Emberi Jogok Európai Bírósága
- Korm. hat. – kormányhatározat
- Korm. rend. – kormányrendelet
- BM rend. – belügyminiszteri rendelet
- IM rend. – igazságügyminiszteri rendelet
- ORFK - Országos Rendőr-főkapitányság
- VLAN - Virtual Local Area network (hálózat)
- Flt. - a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény
- CEP – Confederation of European Probation
- EM – electronic monitoring
- BvOP – Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága
- OIF – Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság
- LÜ – Legfőbb Ügyészség
- OBH – Országos Bírósági Hivatal
- ET – Európa Tanács
- ENSZ – Egyesült Nemzetek Szervezete
- EU – Európai Unió
- Be. – 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- GEI – Gazdasági Ellátó Intézet
- BFB – Befogadási és Fogvatartási Bizottság
- ONB – Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága
- EFP – Egyéniesített Fogvatartási Programterv
- ETMB – Európa Tanács Miniszteri Bizottsága
- NTG – Nemzeti Távközlési Gerinchálózat
- RF – rádiófrekvenciás
- reőr – reintegrációs őrizet

Fogalom meghatározások

applikáció (alkalmazás): számítógépes program, melyet egy adott feladat vagy feladatkör végrehajtására készítettek

arcképfelismerő rendszer: arcképek összehasonlító elemzésére képes, a személyazonosítást elősegítő informatikai alkalmazás

atipikus bv. végrehajtás: a hagyományos szabadságvesztés különböző alternatív módszerei (reintegrációs őrizet, otthonápolási őrizet), céljuk a fogvatartottak reintegrációjának és társadalomba való visszailleszkedésének elősegítése, a visszaesés kockázatának csökkentése

back-door (hátsó-ajtós módszer): a cél az, hogy a fogvatartási periódus a lehető legrövidebb legyen, ilyen megoldás az idő előtti szabadítás jogintézménye pl.: hazai reintegrációs őrizet

befogadás bv. intézetbe: a büntetés-végrehajtási jogviszony kezdete, egy alapos és több lépcsőből álló folyamat, melynek főbb lépései pl. az értesítés és megjelenés, személyazonosság ellenőrzése, fényképezés és ujjnyomatvétele, stb.

Befogadási és Fogvatartási Bizottság: az a fórum, ahol döntenek az elítélt munkahelyéről, munkaköréről, beiskolázásáról, illetve elhelyezési részlegéről és reintegrációs csoportba helyezéséről

biometria: az egyének fizikai vagy viselkedési jellemzőinek mérésével és elemzésével foglalkozó tudományág, melyeket azonosításra vagy hitelesítésre használnak pl.: arcfelismerés, ujjnyomat felismerés stb.

bűnügyi felügyelet (korábban: házi őrizet): olyan kényszerintézkedés, melyeket a bíróság rendelhet el a gyanúsítottak vagy vádlottak esetében. Ezek célja, hogy a modern kor technológiai hátterével biztosítsák az eljárás hatékonyságát, és megakadályozzák a bűnisméltást, a bizonyítás megakadályozását, illetve a szökés-elrejtőzés veszélyét

bv. agglomerációs központ: új, régiós szintű szakirányítási szint 2023. január 1-je óta. Magyarországon öt ilyen agglomerációs központ jött létre, melyek – egy-egy vezető intézettel az élükön – hidat képeznek az országos parancsnokság és a területi, illetve helyi besorolású intézetek között.

bv. bíró: olyan bíró, aki a büntetés-végrehajtási intézetekben és az igazságügyi rendszerben dolgozik, és különböző feladatokat lát el a fogvatartottak jogainak és kötelezettségeinek biztosítása érdekében, feladatai közé tartozik többek között pl.: döntéshozatal, panaszok kezelése, kényszerintézkedések stb.

bv. pártfogó felügyelő: olyan hivatalos személy, aki a büntetés-végrehajtási intézetekben és az igazságügyi rendszerben dolgozik, feladatai közé tartozik: pl. támogató és kontroll funkciók, környezettanulmányok készítése, reintegráció támogatása, utógondozás stb.

drón: távirányítással vagy önállóan, előre programozott útvonalak mentén irányítható, pilóta nélküli légi jármű

e-learning: az oktatás és tanulás digitális formája, lehetővé teszi, hogy a célcsoport online platformokon keresztül férjen hozzá a tananyagokhoz és kurzusokhoz

egyéb jogcímen fogvatartott: a kényszergyógykezelt, a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy, a rendbíróság helyébe lépő elzárásra kötelezett személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető

Egyéniesített Fogvatartási Programterv: Az elítélt részére a befogadást követően kerül sor az EFP kidolgozására vele együttműködésben, amelyben meghatározásra kerülnek az érintett személlyel kapcsolatos egyénre szabott egészségügyi, pszichológiai feladatok, a foglalkoztatásba, továbbá személyiségfejlesztő programokba történő bevonására irányuló tervek [16/2014. IM rendelet 92. § (1) bekezdés, Bv. tv. 96. § (1) bekezdés e) pontja].

elektronikus megfigyelési eszköz: zárt rendszerű biztonságtechnikai eszköz, amely elektronikus formában kép, hang vagy kép és hang együttes felvételére, továbbítására és rögzítésére alkalmas

elektronikus távfelügyeleti eszköz: az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott mozgását nyomonkövető technikai eszköz

ellenőrzést biztosító megfigyelési eszköz: olyan, az elektronikus megfigyelési eszköz körén kívül eső műszaki-technikai megoldás, amelynek segítségével az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott tevékenysége időszakosan megfigyelhető

felhívási tevékenység: jogerős ítélet kiszabását követően az elítélt értesítése arról, hogy mikor, melyik bv. intézetben kell megkezdenie szabadságvesztésének letöltését

front-door (első-ajtós módszer): az elektronikus távfelügyeleti rendszer segítségével úgy történik a szabadságvesztés végrehajtása, hogy akár a büntetés teljes tartamát otthonában töltheti le az elítélt

hangfelismerő rendszer: hangminták összehasonlító elemzésére képes, a személyazonosítást elősegítő informatikai alkalmazás

környezettanulmány: a büntetés-végrehajtással összefüggésben készített környezettanulmány olyan professzionális dokumentum, amely a szükséges iratok tanulmányozásával, a csatolt mellékletek és a beszerzett információk/adatok bemutatása által, az alkalmazott módszerek felhasználásával, az elítéltre vonatkozó szakmai ténymegállapításokra alapoz, valamint

objektív, független módon szolgáltat egyéb forrásból be nem szerezhető információt, amellyel hozzájárul a megalapozott döntés meghozatalához.

kreditpontok gyűjtése: a fogvatartottak kreditpontokat szerezhetnek különböző tevékenységekkel, például oktatásban való részvétellel, munkavégzéssel, vagy különféle fejlesztő programokon való részvétellel, mely által lehetőségük van kedvezőbb kategóriába kerülésre, így jobb életkörülményeket és több kapcsolattartási lehetőséget biztosíthat számukra, ezzel szemben nem megfelelő magatartás esetén, kreditpontokat veszíthetnek, ami szigorúbb besorolást eredményezhet

kreditrendszer: a rendszer segít a fogvatartottak motiválásában és a társadalomba való visszailleszkedésük elősegítésében, ösztönzi őket a pozitív magatartásra és a reintegrációs programokban való aktív részvételre

munkaterápiás foglalkoztatás: a reintegrációs tevékenység azon formája, amikor elsősorban a kényszergyógykezelt, az előzetes kényszergyógykezelt és a gyógyító-reintegráló csoportba helyezett, valamint a megváltozott munkaképességű vagy egyébként az egészségi állapota miatt a munkáltatásban részt venni nem képes elítélt foglalkoztatása szervezeten, rendszeresen, e törvényben meghatározott feltételekkel és térítési díj ellenében, büntetés-végrehajtási jogviszony keretében történik

pártfogó felügyelő: olyan szakember, aki a büntetőeljárás során és azt követően segíti a bűnelkövetők társadalmi reintegrációját, feladatai közé tartozik többek között pl.: ellenőrzés és támogatás, tanácsadás, kapcsolattartás a közösséggel stb.

prizonizáció (börtönártalom): a bv. intézményrendszeréhez történő idomulás folyamatát jelenti, mikor az egyén fokozatosan átveszi az ott lévő alapszabályokat, azonban érvényesül a nem kívánatos szokások, viselkedésformák átvétele is

reintegráció: a fogvatartottak visszavezetése a társadalomba, segítve őket, hogy törvénytisztelő állampolgárokká váljanak

reintegrációs őrizet: az elektronikus távfelügyeleti rendszerben működtetett technikai eszköz - a Bv. törvényben meghatározottak alapján - biztonsági intézkedés, valamint reintegrációs őrizet céljából az intézkedés alá vont elítélt bv. intézeten kívüli földrajzi helyzetének meghatározására, valamint a részére előírt magatartási szabályok megtartásának ellenőrzésére alkalmazható.

reintegrációs tiszt: olyan büntetés-végrehajtási szakember, aki segít a fogvatartottaknak a társadalomba való visszailleszkedésben

rendkívüli esemény: olyan váratlan és súlyos cselekmény, mely veszélyezteti az elítélt, illetve a bv. szerv biztonságát, alkalmas a köznyugalom és a közbiztonság megzavarására

szabadítás bv. intézetből: egy jól meghatározott eljárás, melynek főbb lépései: szabadulás előkészítése, szabadulás napja, értesítések megküldése az adott hatóságok részére, utógondozás, támogatások és segélyek biztosítása

szabotázs: olyan cselekedet, melynek célja a távfelügyeleti rendszer működésének szándékos megzavarása vagy akadályozása az őrizetes által

telítettség-kiegyensúlyozás: A büntetés-végrehajtás azon tevékenysége, melynek során a fogvatartotti differenciálási és földrajzi szempontból nem egységesen jelentkező túltelítettség miatti többletfeladatokat a büntetés-végrehajtási intézetek között arányosan megosztja. Célja a kiugró túlszűfolttség megelőzése és megszüntetése azáltal, hogy az adott feladatokhoz mérten elégtelen kapacitású – leginkább túltelített – büntetés-végrehajtási intézetekből fogvatartottakat csoportosít át kevésbé zsúfolt szervezeti egységekhez.

tényleges tartózkodási hely: lakcím hiányában vagy a lakcímtől eltérően az az ingatlan, ahol az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott ténylegesen tartózkodik, továbbá közérdekű munka vagy pártfogó felügyelet végrehajtása szempontjából az elítélt munkahelye

túltelítettség, zsúfoltság: az az állapot, amelyben a büntetés-végrehajtási intézet egészében, vagy a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló valamely kisebb egységében, a vonatkozó jogszabályok alapján lefektetett normánál több személy kerül elhelyezésre. A túltelítettség mértéke a büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett fogvatartottak létszáma és az intézet kapacitása hányadosának 100% feletti része. Szakmai szempontból a 110% alatti kihasználtság jó elhelyezési körülményeket jelent, amíg a 150% feletti telítettség a feladat-végrehajtást erőteljesen befolyásoló, a 200% feletti zsúfoltság pedig a feladatok ellátását veszélyeztető állapot.

I. BEVEZETÉS

1. Bevezető gondolatok és a témaválasztás indoklása

A kérdés, hogy miként lehet a bűnelkövetőket hatékonyan rehabilitálni, ellenőrizni és felügyelni a közösségben, már a XIX. század vége óta nagy jelentőséggel bírt, amikor a börtönbüntetés alternatíváinak keresése felkeltette a bűnügyi döntéshozók és a büntetőjogi szankciórendszer reformereinek érdeklődését. A német Franz von Liszt különösen a rövid távú szabadságvesztés kritikájával befolyásolta a vitát. Ennek következtében a XX. század első felében a pénzbüntetések, a próbaidőre bocsátás vagy a felfüggesztett börtönbüntetések jelentették a választ a növekvő börtönnépesség kezelésére. A bűnelkövetők hatékonyabb közösségi ellenőrzésének igénye az 1980-as és 1990-es években bekövetkezett punitív fordulat mellékhatása (németül *Begleitmusik*) volt, amelyet "az ellenőrzés kultúrájaként" jellemeztek. Az ebbe az irányba mutató legutóbbi fejlődést az új megfigyelési technikák tették lehetővé, először rádiófrekvenciás eszközök formájában, újabban pedig a GPS megfigyelési technika alkalmazásával. Ez a terület, amely a büntető igazságszolgáltatás egyik legdinamikusabban fejlődő területe, de ugyanakkor kritikai felülvizsgálatra szorul nemcsak a modern büntetés címszó alatt, hanem a kriminológiai bizonyítékok tekintetében is, hogy mi és hogyan működik; valamint a hagyományos büntetőjogi értékeket, például az arányosságot és az emberi méltóságot is ennek fényében kell értékelni.¹

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény megalkotásával a jogalkotó több évtizedes tartozásának tett eleget. Nemcsak a hazai rendszer megújítása volt a cél, hanem a jogalkotó 2015-ben az új jogi norma megalkotásakor célul tűzte ki, hogy az új jogszabály legyen európai szinten mérve is modern szemléletű, előremutató, építsen a nemzetközileg már bizonyított újításokra, de ne tűzzön ki megvalósíthatatlan célokat a szabályozott területen tevékenységet kifejtők elé. Ez a szemlélet egyébként teljes egészében áthatja a törvényt, amelynek minden fejezete kivétel nélkül tartalmazott a korábbiakhoz képest új elemeket, a régi értékek megtartása mellett.

Kiemelkedett azonban ezek közül a reintegrációs őrizet jogintézménye.

Ez a Magyarországon eddig nem alkalmazott eljárás a helymeghatározási technológiák töretlen fejlődésén alapszik, melynek segítségével ma már a rendvédelemben is elérhetővé váltak azon

¹ Dünkel, Frieder: Electronic Monitoring in Europe - A Panacea for Reforming Criminal Sanctions Systems? A critical review. In: Kriminologijos Studijos. 2018. vol. 6. pp. 58-77. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2018.6.3>

eszközök, amelyek folyamatos távfelügyeleti lehetőséget biztosítanak az érintett személy (fogvatartott) felett. A kedvező nemzetközi tapasztalatok birtokában a Kormány már egy 2011-es határozatában² feladatként szabta meg, hogy kerülni kell a szükségtelen szabadságelvonásokat. Ennek eszközéül az elektronikus távfelügyeleti eszközöket jelölte meg, kiemelve, hogy a rendőrség által kiépített rendszer működési tapasztalatait felhasználva a büntetés-végrehajtási felhasználás is hosszú távú cél lehet.

A Bv. törvény előkészítése során felmerült az elektronikus távfelügyelet alkalmazásának gondolata. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) az Országos Bírói Hivatallal (a továbbiakban: OBH) és a Legfőbb Ügyészséggel (a továbbiakban: LÜ) közösen tanulmányozta az elektronikus eszköz alkalmazásának jogi környezetét, működtetését, és a folyamatos egyeztetések során sikerült megismernie a házi őrizet ellenőrzésére már 2013 óta alkalmazott eszközrendszert és a működését biztosító informatikai rendszert is. A folyamat során lehetőség nyílt az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) által működtetett rendszert is megismerni, sőt az eszközöket gyártók képviselőivel, illetve a rendszer üzemeltetőjével is megtörtént a kapcsolatfelvétel, illetve az egyeztetés. Elsődleges cél volt a Bv. törvény bevezetésével tervezett reintegrációs őrizet elektronikus felügyeletének megvalósítása ugyanúgy, mint a fogvatartottak külső helyszínen történő munkáltatásának ezekkel az eszközökkel történő segítése.³

A szakmai tárgyalások eredményeképpen az eszközök használhatósága igazolásra került, az alkalmazás lehetősége megjelent a jogszabályban és 2015. április 1-jétől a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőivel szemben a bv. bírónak lehetősége nyílt arra, hogy a fogvatartottak büntetésének utolsó hat hónapjában a szabadságmegvonást a büntetés-végrehajtás falain kívül, elektronikus nyomkövető alkalmazásával hajtsák végre. A reintegrációs őrizet elektronikus eszközzel való felügyeletének elrendelése esetén a Bv. szervezet biztosítani tudja, hogy a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők reintegrációs folyamata hatékonyabb módszerrel valósuljon meg, így a visszailleszkedés a társadalomba egy megfelelően hosszabb időtartamban, a család támogatásával fokozatosan valósulhat meg, nem utolsósorban pedig a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságát is csökkenteni lehet. A reintegrációs őrizet során az elítélt személyes szabadságát úgy korlátozzák, hogy a terheltek

² A büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III.9.) Kormányhatározat.

³ Kondás, K., Kovács, T., Berek, L. (2019): Elektronikus távfelügyelet a börtönökben. Bánki Közlemények 2(2), 57-62. 58

lehetősége nyílik a munkába állásra, a családi kapcsolatok újrafelvételére. Csak azt az elítéltet lehet reintegrációs őrizetbe helyezni – a törvényi feltételek mellett –, akiről feltételezhető, hogy együttműködő és jogkövető magatartást fog tanúsítani.

Mint említettem, a büntetés-végrehajtási törvény (továbbiakban: Bv. tv. vagy Bv. törvény)⁴ koncepciójának összeállításakor a rendőrségi rendszer már bevezetés alatt állt, így annak működési paraméterei többségükben ismertek voltak. Ezekre alapozva került kidolgozásra a reintegrációs őrizet, amely egy olyan alternatív büntetés-végrehajtási forma, amely nem a büntetéshez kötődő speciális és generális prevenciók célokat, mint inkább az elítélt sikeres társadalmi visszailleszkedését, ezen keresztül a visszaesési ráta csökkenését, tehát végeredményben a büntetés céljának elérését tartja szem előtt.

A reintegrációs őrizet – habár a kiszabott szabadságvesztésbe beleszámít – nem büntetés-végrehajtási intézeti körülmények között, hanem az elítélt lakóhelyén kerül végrehajtásra, ezzel a személyes szabadságot nem elvonja, csupán korlátozza. E korlátozás az elektronikus távfelügyeleti eszközökön keresztül valósul meg, amelyek folyamatosan biztosítják, hogy amennyiben a kijelölt tartózkodási helyet és mozgási területet az elítélt elhagyja, az riasztás formájában azonnal a hatóságok tudomására jut. A kiszabott ítélet ilyen módon történő végrehajtása egyértelmű és jelentős kedvezmény a büntetés-végrehajtási intézetek részleteiben szabályozott életrendet jelentő környezetéhez viszonyítva, ezért a reintegrációs őrizet csak azon elítéltek számára elérhető, akik a társadalomra kevésbé veszélyesek, és okkal feltételezhető, hogy sikeresen vissza tudnak illeszkedni a civil társadalomba és a jövőben jogkövető magatartást tanúsítanak. Ezen gondolatok mentén bátorodom kijelenteni, hogy a szabadságvesztés ezen módja atipikusnak mondható, hiszen a büntetés nem a szó szoros értelmében vett börtönkörülmények között kerül végrehajtásra.

Egy teljesen újszerű megoldás bevezetése szükségszerűen erőforrásokat követelt meg, de a reintegrációs őrizet esetében ezek nem voltak öncélúak. Azzal, hogy akár csak egy kisebb csoport számára ilyen jelentős kedvezményt biztosítunk, hatékonyan tudjuk motiválni a jogszabályi előfeltételeknek megfelelő fogvatartotti populáció egészét a börtönszeméllyel való együttműködésre, hiszen csak ezáltal nyílhat nekik is lehetőségük szabadságvesztésük

⁴ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

utolsó szakaszát már otthonukban letölteni. Azzal, hogy az érintett elítéltek nem a büntetés-végrehajtási intézetben kerülnek elhelyezésre, csökkennek a fogvatartottak dologi ellátásához kapcsolódó költségek, csakúgy, mint az egyes intézetek telítettsége. A reintegrációs célkitűzéseket segítik az előírható magatartási szabályok, amelyek vonatkozhatnak a családi és társadalmi kapcsolatok felújítására, fejlesztésére, vagy munkahelykeresésre, munkába járásra egyaránt.

A büntetés-végrehajtási szervezet egy másik meghatározó kihívása a rendelkezésre álló elhelyezési kapacitások elégtelensége. A szervezetrendszer nagyobb részét még mindig a XIX. századi börtönépítési hullámban létrejött intézetek alkotják. A hazai és nemzetközi elvárások ugyanakkor megkövetelik, hogy a fogvatartott személyeket kulturált körülmények között helyezték el, amelyben biztosított az önbecsülésük fenntartása, felelősségérzetük fejlődése. Fő feladat ezen kívül, hogy a befogadást követő lehető legrövidebb időn belül a fogvatartottak bekerüljenek a büntetés-végrehajtás foglalkoztatási rendszerébe, munkát végezzenek, vagy oktatásban részesüljenek.

Fentiekből kitűnik, hogy a zsúfoltság lényegesen erodálja a szakmai erőfeszítéseket, jelentős feszültséget szül a fogvatartottak és a személyi állomány részéről, nem utolsósorban pedig megalapozott panaszokra adhat okot, amelyek alapján Magyarországot az elmúlt években több alkalommal is kártérítésre kötelezte az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB). Ezekről az ítéletekről a későbbiekben részletesen értekezem.

A törvény hatályba lépésével tehát egy teljesen új, a korábbiakban a büntetés-végrehajtásban nem ismert és alkalmazott jogintézmény jelent meg, amelyhez hatalmas elvárásokat támasztott a jogalkotó és a jogalkalmazó egyaránt: **a reintegrációs őrizet.**

Doktori kutatásom középpontjában tehát a magyar büntetés-végrehajtás rendszerében első és egyedülálló módon megvalósuló legtipikusabb atipikus jogintézménynek a vizsgálata áll. Rendkívül izgalmasnak tartom tudományos szemüvegen keresztül vizsgálni egy olyan jogintézményt, amelynek megalkotásánál ott lehettem, amelynek gyakorlatba lépését és alkalmazását „testközelből” figyelhettem, s amelyet közelgő 10. születésnapja alkalmából tudományos górcső alatt is elemezhetek.

Megadatot számomra, hogy a jogintézmény elméleti és gyakorlati bevezetésében egyaránt közvetlenül részt vehettem. A folyamatba beletartozott a nemzetközi tapasztalatok feldolgozása, hazai adaptációja. Az előkészítési tevékenységem magába foglalta a kodifikációt

és a különféle műszaki megoldások tanulmányozását. A feladat komplexitása szükségessé tette a különféle szakterületek hatékony együttműködését, melynek érdekében – vezető beosztásomból adódóan – kulcsszerepet töltöttem be az akkori büntetés-végrehajtás országos parancsoka által, a 2013. évtől létrehozott bizottság munkájában. Felelősségi körömbe tartozott Magyarország valamennyi bv. intézetének fogvatartotti elhelyezése, ezért a telítettség kezeléséhez kapcsolódóan magaménak éreztem a jogintézmény alaptéziseinek lefektetését.

A büntetés-végrehajtásban bekövetkezett szemléletváltást az hívta életre, hogy 2014-ig egy elavult jogszabályi szint - törvényerejű rendelet - szabályozta a magyar bv. jog területét, amely már nem tudta követni a nemzetközi börtönviszonyok példáját, az új kódex azonban számos új jogintézmény bevezetését hívta életre (pl. felhívási tevékenység, kockázatelemzés és értékelés, pártfogás, stb.). A korábbi gyakorlattól eltérően, a BvOP jóval nagyobb szerepet vállalhatott az új bv. törvény megalkotásában, közvetlen lehetőséget biztosítva – a BM, IM, LÜ koordinációja mellett – a parancsoki és szakirányítói állományok tapasztalataik kamatoztatására.

2. A kutatás kérdései és hipotézisei, alkalmazott kutatási módszerek

A legtöbb börtönnel kapcsolatos kutatás központi kérdése az, hogy mennyire érvényesül a kiszabott büntetés generális vagy speciális célja, illetve mennyire eredményes, hatékony a büntetés-végrehajtás társadalomba való visszaillesztési próbálkozása. Dolgozatom esetében sincs ez másképp, én magam is arra vagyok kíváncsi, hogy az általam kutatási témaként választott jogintézmény mennyire eredményes, azaz a reintegrációs őrizetbe helyezett fogvatartottak sikeresen beilleszkedtek-e a társadalomba. Erre a kérdésre a választ én csupán a büntetés-végrehajtási intézetbe történő visszatérésük tölcsérésén keresztül vizsgálom, nem kiterjesztve a jogintézmény eredményességét az egyéb szabálysértő cselekményekre vagy akár büntetőeljárás megindítására. Mindezek értelmében:

1. kutatási kérdésem: Miként értékelhető a reintegrációs őrizet szerepe a büntetés-végrehajtás hazai rendszerében, és valóban eredményesnek mondható-e a reintegrációs őrizet jogintézménye a gyakorlatban?

Ezen kérdéskörből fakadóan fogalmaztam meg hipotézisemet is, miszerint:

1. hipotézis: A reintegrációs őrizet jogszabályi keretek közötti alkalmazása alapján hatékonyan és eredményesen segíti az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését és érdemben csökkenti a börtönpopulációt.

Fontos azonban ezt a kutatási kérdést és hipotézist pontosítani. Annak céljára, hogy ezt a kutatási kérdést érdemben meg tudjam válaszolni, egyrészt a dolgozat elméleti és konceptuális keretei között kívánok mélyanalízist folytatni, de *elsősorban és csupán* büntetés-végrehajtási szempontból kívánom vizsgálni, azaz górcső alá veszem:

1. a jogintézmény létrejöttének okát, célját, küldetését, létrejöttének módját (jogalkotási előzmények és folyamat)
2. a jogintézmény jogszabályi változásait az elmúlt (közel) évtizedben a hatálybalépés óta
3. a jogintézményt működtető szervek, személyek feladatait és a feladatokból származó kihívásokat
4. a jogintézmény eredményességét, hatékonyságát – statisztikai adatok, számok összehasonlítása által
5. a jogintézmény aktuális nehézségeit, kihívásait, lehetséges fejlesztési irányait

6. és végezetül a jogintézmény alkalmazásának gyakorlati aspektusait (100 db) bv. bírói végzés elemzése és értékelése által.

A dolgozatnak és jelen kutatási kérdés megválaszolásának ugyanakkor NEM célja összehasonlítani a reintegrációs őrizetet a feltételes szabadságra bocsátással, vagy bármilyen egyéb alternatív vagy atipikus szankcióval. Szintén nem célja a jogintézmény elméleti-dogmatikai szankciótani elemzése, illetve büntetőjogi vagy büntetőeljárásjogi szempontú vizsgálata.

Azt feltételezem és hipotézisem vizsgálatának eredményeképpen azt kívánom bizonyítani, hogy a reintegrációs őrizet elsődleges célja – vagyis az, hogy segítse az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését, azáltal, hogy lehetőséget biztosít arra, hogy az elítélt fokozatosan, szabályozott keretek között térhessen vissza a társadalomba, s ha már ott van, akkor a jogintézmény lehetőséget biztosít a munkavállalásra, oktatásban való részvételre, valamint a családi és közösségi kapcsolatok megerősítésére – megvalósult az elmúlt 10 év tapasztalata alapján. A **társadalmi reintegráció elősegítése** tehát - mint a büntetés-végrehajtás legfontosabb célja - a reintegrációs őrizet által megvalósulni bizonyult.

Ugyanakkor a hipotézisem második részében bizonyítani kívánom, hogy a reintegrációs őrizet egy másik rendkívül fontos célja, a börtönpopuláció csökkentése is megvalósul a jogintézmény alkalmazása által. Magyarország egyik legnagyobb kihívása a hazai börtönnépesség – a nemzetközi elvárások szerinti mértékének – megfelelő körülmények közötti elhelyezése. Vitathatatlan tény, hogy az elítéltek korábbi szabadulása csökkenti a börtönök túlszűfoltóságát és ennek köszönhetően a börtönök mindennemű erőforrását hatékonyabban lehet felhasználni. Feltételezem, hogy a reintegrációs őrizet az alkalmazása alatti években hatékonyan hozzájárult a börtönpopuláció csökkentéséhez, ezáltal a túlszűfoltóság kérdésének megoldásához is közelebb került a büntetés-végrehajtás.

Nem kívánom azonban vizsgálni – terjedelmi korlátok okán azt, – hogy abban az esetben, ha mégsem tudott a túlszűfoltóság kérdésében érdemi eredményeket elérni a hazai büntetés-végrehajtás, akkor az a reintegrációs őrizeten kívüli okok melyikének vagy együttesének köszönhető.

2. kutatási kérdés: Milyen objektív vagy szubjektív jellegű okokra hivatkozva rendeli el, utasítja el, vagy vonja vissza a bv. bíró a reintegrációs őrizet alkalmazását a bv. intézetek előterjesztésének tükrében? Van-e ezáltal egy bv. intézetnek jelentős és érdemi szerepe

abban, hogy minél több potenciális elítélt reintegrációs őrizetbe kerüljön? Figyelembe veszi-e a bv. bíró az előterjesztés jogszabályon túli vagy felüli szempontjait a döntése meghozatalakor?

E kérdés függvényében feltételezem, hogy:

2. hipotézis: A bv. bíró egy reintegrációs őrizet elrendelésénél, elutasításánál vagy megszüntetésénél az esetek döntő többségében, de legalább azok kétharmadában a bv. intézet által előterjesztett szempontok alapján hozza meg döntését. Éppen ezért a bv. intézeteknek kiemelkedő szerepük van abban, hogy az összes – a jogintézmény alkalmazására alkalmas – elítélt vonatkozásában támogató előterjesztést tegyenek a bv. bíró részére a hatékony reintegráció és a bv. intézet populációjának csökkentése érdekében.

Ezen kutatási kérdés keretében a dolgozat Módszertani Keretei fejezetben mutatok be egy mintaalapú kutatást, amelyhez véletlen mintavételi módszert választottam. A kutatás módszertanát az illetékes fejezetben részletezem. A büntetés-végrehajtási szervezet hatékonyabb működése érdekében egy átfogó strukturális reformot hajtottak végre, amelynek eredményeként létrejött egy új, régiós szintű szakirányítási szint, amelyet 2023. január 1-je óta agglomerációs központoknak hívunk. Magyarországon öt ilyen agglomerációs központ jött létre. Az öt agglomerációs körzet – egy-egy vezető intézettel az élükön – hidat képez az országos parancsnokság és a területi, illetve helyi besorolású intézetek között. Az egy térségben található intézetek olyan együttműködési rendbe szerveződtek össze, amelynek keretében akár közös szolgálat ellátásával, akár az erőforrásaik megosztásával segítik, támogatják egymást. A kutatás érdekében véletlen mintavételi módszerrel a 3. számú agglomerációs központot választottam ki, ahol 6 intézet működik, s ezekből az intézetekből vegyesen, összesen 100 db bv. bírói végzést szereztem be – dátum szerint 2023. január 1. és december 31. között engedélyező, elutasító vagy visszavonó bv. bírói végzésekből. Ezeket a végzéseket összevettem az érintett fogvatartottokról készült bv. intézeti előterjesztések tartalmi részével, és azt vizsgáltam, hogy milyen mértékben alkalmazta vagy fogadta el a bv. bíró az intézeti előterjesztésben szereplő indokot.

A két kutatási kérdés és a hipotézisek vizsgálata és értelmezése érdekében alkalmazott kutatási módszerek keretében kiemelt jelentőséggel támaszkodtam a leíró statisztikára épülő vizsgálatokra, azon belül csakis az elemző vizsgálatokat folyattam le (modellezésre nem került

sor). E körben keresztábrás (CrossTabs) elemzést készítettem a kapott adatokról, khi-négyzet teszt vagy Pearson-féle tesztel igyekeztem elemezni, hogy van-e összefüggés az adatok között, valamint Cramer V értéket számoltam, hogy megállapítsam azt, melyik adatoknál van összefüggés, és azok erős, közepes vagy gyenge összefüggések-e. A kutatás módszertani elemeinek részletes ismertetését a dolgozat Módszertani Keretek fejezetben kifejtem.

Tekintettel arra, hogy magam nem vagyok sem statisztikus, sem szociológus, igyekeztem a kutatásom módszertani keretei között olyan próbákat és olyan mértékben alkalmazni, melyet még magam is értek és megnyugtatóan használok. Az elemzések során egyeztettem olyan kollégával, aki ezen módszerek nagy tudora, e körben is köszönöm a megerősítést azok helyes elvégzése és a levont következtetések számokkal történt alátámasztása kapcsán is.

3. A dolgozat tudományterületi pozicionálása és felépítésének bemutatása

A tudomány folyamatos változások és küzdelmek színtere, ahol a tudományterületek határai állandó mozgásban vannak, sőt néha el is mosódnak. Az első próbálkozások a XVIII. századi rendészettudomány megteremtésére (amit Delamare science de police-nak nevezett)⁵ tulajdonképpen az állam belső igazgatási tevékenységének tudományát takarta. A rendészettudomány elsődleges tárgyát tehát ekkoriban maga az igazgatás szolgáltatta, a mai modern értelemben vett rendészethez (a közrend és közbiztonság védelméhez) kevés köze volt. A rendészeti tárgyú, tudományos jellegű vizsgálódások jelentős előzményekre tekintenek vissza Magyarországon. A hazai rendészettudomány mégis egy frissen önállósódó, diszciplináris határainak kijelölését a közelmúltban megkezdő tudományterületnek számít. A terület művelői és támogatói az elmúlt néhány évtized során jelentős erőforrásokat fordítottak a rendészettudomány elméleti megalapozására, intézményi háttérének kiépítésére, valamint tudományszervezésre. A rendészettudomány az utóbbi néhány évtizedben kiépült intézményrendszere és művelőinek munkássága révén formális értelemben tehát egyértelműen részesévé vált a magyar tudományos közéletnek. Bár a legmeghatározóbb rendészettudományt érintő vita, amely főként a terület művelői körében mutatkozik intenzívnek, továbbra is akörül forog, hogy létezik-e egyáltalán önálló rendészettudomány? Illetve amennyiben létezik, pontosan mi a tárgya (vagyis a rendészet pontos meghatározása), az hogyan illeszkedik a tudomány rendszerébe? Miként határolható el, vagy éppen hozható kapcsolatba más tudományágakkal?⁶

Bár mindkét oldal érveit és ellenérveit értem és sok esetben elfogadom, jelen dolgozat tématerületi behatárolása érdekében nem kívánok ennek a vitának az elméleteibe belebonyolódni, így jelen dolgozat a fentiek szellemében a reintegrációs őrizet rendészettudományi vizsgálatát mindenekelőtt a jog, a pönológia és a kriminálpolitika szemléletmódjára, eredményeire alapozva valósítja meg, ezzel is elismerve a társadalomtudományok rendészettudomány fejlődésében játszott vitathatatlan szerepét⁷, valamint a tudományterületi nyitottság szükségességét.

⁵ Nicolas Delamare: *Traité de la Police*, 1705. Paris

⁶ Ivanics, Zsófia: A fogvatartotti munkáltatás szerepe a büntetés-végrehajtásban és a tágabb társadalmi viszonyrendszerben. Doktori disszertáció, 2022.

⁷ Finszter, Géza (2014): A társadalomtudományok és a rendészet. In Gaál-Hautzinger (Szerk.) *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság.

Kérdésként fog az is felmerülni, hogy konkrétan a reintegrációs őrizet jogintézményét alternatív szankcióként kezelém-e vagy sem, és mi ennek az oka. Tekintettel arra, hogy nem büntetődogmatikai szempontból, hanem büntetés-végrehajtási szempontból igyekszem megközelíteni a kérdést, így próbálok távol maradni attól, hogy az alternatív büntetések „ernyőfogalma”⁸ alá soroljam a reintegrációs őrizetet.

Annyit azért mindenképp szeretnék megjeleníteni a dolgozatban, hogy az alternatív szankciók vonatkozásában illusztris magyar szakértők sorakoznak fel, akik az elmúlt évtizedekben igyekeztek olyan definíciókat adni, amelyek a lehető legpontosabban azonosították az alternatív szankciók mibenlétét. Kiindulásként nem hagyhatom említés nélkül *Vókó György* gondolatát, aki egy tanulmányában azt boncolgatja, hogy maga az „alternatíva” kifejezés közel sem egyértelmű, mivel a büntető igazságszolgáltatás területén több jelentésével is találkozhatunk, ugyanis az alternatívák megjelenhetnek a büntetőeljárás, a büntetés kiszabás vagy éppen a büntetés-végrehajtás területén is.⁹ Megkerülhetetlen *Kerecsi Klára* is, aki differenciálja a szabadságelvonással nem járó szankciók, az alternatív szankciók, valamint a közösségi szankciók fogalmát. Ennek megfelelően véleménye szerint „*a szabadságelvonással nem járó szankciók fogalma – a leginkább általános kifejezésként – olyan szankciófajtára utal, amelyet nem zárt intézményben hajtanak végre. Az alternatív szankciók fogalomhasználat e szankciók börtönnéesség-csökkentő hatására utal, a közösségi szankciók fogalom pedig azt jelzi, hogy a kriminálpolitika alakítója a szankció-végrehajtás során személyi és intézményi közösségi források bevonására épít.*”¹⁰ Ez utóbbi fogalmat alapvetően három jellemző mentén tárgyalja. Először is meghatározza, hogy ezek a szabadságvesztés alternatíváit jelentik, így végrehajtásuknak nem intézményi keretek között, hanem a közösségben kell történnie. Másodszor ezek a szankciók szabadságkorlátozó- és támogató elemet egyaránt tartalmaznak. Harmadszor pedig végrehajtásuk során elengedhetetlen a folyamatos és személyes kapcsolat a pártfogó szolgálattal, vagy más, a hagyományostól eltérő szereplőkkel, mint például a mediátorral. Ezek alapján a bírósági határozatokban megjelenő szankciókat a szabadságvesztés és a pénzbüntetés közé helyezi el, másrészt pedig kiemeli az úgynevezett diverziós, a büntetőeljárás szakaszaiban megjelenő megoldásokat (őrizet, jóvátétel). E két kategóriát szorosan együtt értelmezi, mint a közösségi szankciók megvalósulásának színtereit. Szintén említeni kell *Nagy Ferencet*, aki a szabadságvesztés

⁸ Hussein, J. (2023). i.m. 106. o.

⁹ Vókó, György: Szabadságvesztéssel nem járó büntetések végrehajtásáról. IN: Magyar Jog, 1998/11, 660. [a továbbiakban: Vókó, György (1998)].

¹⁰ Kerecsi, Klára: Alternatív szankciók és közösségben végrehajtott büntetések. In: BORBÍRÓ, Andrea – Gönczöl, Katalin – Kerecsi, Klára – Lévay, Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Wolter Kluwer Hungary, Budapest, 2019, 915.

alkalmazása nélküli büntetőjogi szankciókat, valamint a feltételes elítélés eseteit tekinti a „szabadságvesztés valódi, azaz szoros értelemben veendő alternatíváinak”. A szabadságvesztés alkalmazása nélküli büntetéseket a Btk. 33. § (4) bekezdésében találhatjuk. Fontos, hogy ezt a szabályozást 2020-ban a 2020. évi XLIII. törvény módosította. Ennek megfelelően, alternatív szankciónak tekinti a közérdekű munkát, a pénzbüntetést, a foglalkozástól eltiltást, a járművezetéstől eltiltást, a kitiltást, a sportrendezvények látogatásától való eltiltást, illetve a kiutasítást. Említést tesz továbbá arról, hogy alternatív szankciónak tekinti azokat a büntetőjogi szankciómegoldásokat, amelyeket a végrehajtás előtt alkalmaznak, például a feltételes elítélés eseteit, valamint az önállóan alkalmazható büntetőjogi intézkedéseket is. Amennyiben ezt levetítjük a tényleges szankciókra, akkor az intézkedések közül ide kell, hogy soroljuk a megrovást, a próbára bocsátást, valamint a jóvátételi munkát is. További rendszertani csoportosításként fogalmazza meg a büntetés végrehajtásának felfüggesztése esetén a dogmatikai és kriminálpolitikai megítélést és értékelést. Így véleménye szerint dogmatikai szempontból a szabadságvesztés felfüggesztése nem tekinthető alternatív szankciónak, mivel a szabadságvesztés-büntetésének modifikálásáról van szó. Kriminálpolitikai szempontból viszont önálló szankciós formának tekinti, mivel önálló funkciót tölt be a szabadságvesztés tekintetében.¹¹

Itt válik érdekessé számunkra az alternatív büntetések és a büntetés-végrehajtás kapcsolódása, hiszen *Hussein Jasmine* már ide sorolja a reintegrációs őrizet, pontosabban az elektronikus felügyelet jogintézményét is.¹² „*Véleményem szerint a magyar jogi szabályozás alapján az alternatív szankciók fogalmi köre tágabb kategóriát képez, mint a közösségi szankciók kifejezés. (...) jómagam kifejezetten Büntető Törvénykönyv 33. § (4) bekezdésében felsorolt büntetések körében helyezem el az elektronikus felügyeletet, és szabom még szűkebbre az alternatív szankciók fogalmi körét. Meglátásom szerint, az alternatív szankciók rendeltetésüket tekintve egyrészt funkcionális célokat elégíthetnek ki, hasznuk és szerepük ilyen szempontból kifejezetten a börtönnéesség csökkentésében van, azáltal, hogy megfelelően helyettesítik a rövid(ebb) tartamú szabadságvesztéseket, másrészt pedig hatékonyan szolgálhatják a rehabilitációs, reintegrációs célkitűzéseket.*”¹³ – véli Hussein.

¹¹ Nagy, Ferenc: Javaslatok a Btk. egyes büntetési neveinek módosítására. IN: Magyar Jog, 1991/2, 74-75.

¹² Hussein, J. (2023). i.m., 107. o.

¹³ Hussein, J. (2023). i.m. 110. o.

A magyar jogirodalomban az elmúlt pár évben két olyan nagyobb volumenű (szakkönyv)¹⁴ munka született, amely a reintegrációs őrizet fiatal jogintézményének jogi és gyakorlati aspektusait vizsgálta. Mindezek mellett természetesen közel egy évtized alatt számos szakkikk, tanulmány, doktori disszertáció és jegyzet is napvilágot látott a szakirodalomban a témát illetően. Mindezek ellenére azonban jelen dolgozatnak a fentiekhez képest van egy jelentős előnye. Nevezetesen, hogy a jogintézmény létrehozásának, jogalkotási procedúrájának és ebből fakadóan az egész jogintézmény bevezetésének a magyar büntetés-végrehajtás rendszerében a dolgozat szerzője volt a megálmodója és első kodifikátora. Éppen ezért a reintegrációs őrizet legapróbb aspektusait, célját, a létrehozása és gyakorlati alkalmazása körüli előnyöket és visszasságokat, a bevezetés nehézségeit és a produkált számok eredményességének vizsgálatát mind-mind jelen dolgozat szerzője kezelte, vizsgálta, elemezte és értékelte a jogintézmény „első napjától”, a hatályba lépést jóval megelőzve, hosszú éveken keresztül. Ezért a korábbi szakkönyvekkel és tanulmányokkal ellentétben ez a dolgozat csak és kizárólag a reintegrációs őrizet büntetés-végrehajtási aspektusait veszi górcső alá.

A dolgozat két fő részből áll, amelyek aránytanilag kissé eltolódnak az elmélet javára. A dolgozat **Elméleti és Konceptuális keretei** (II.) fejezetet öt nagy részre bontottam.

Az első részben röviden áttekintem a reintegrációs őrizet megjelenését a világban, szemelvényeket kiemelve a nemzetközi szakirodalomból, majd ezt követően részletesen igyekszem bemutatni a reintegrációs őrizet bevezetését Magyarországon a szakpolitikai célok és elvek, a távfelügyeleti rendszer körül lezajlott beszerzések, illetve a jogintézmény jogalkotási folyamatának legfontosabb állomásai tükrében.

A második részben a hatályos és mindennapi végrehajtásban alkalmazott reintegrációs őrizetet mutatom be, kiemelve a szakmai kérdéseket és kihívásokat.

A fejezet harmadik része a jogintézmény legfontosabb szereplőit mutatja be a fogvatartott mellett. Azokat a személyeket, résztvevőket, akik a teljes eljárásban kardinális szerepet töltenek be: a reintegrációs tisztet, a pártfogó felügyelőt és a bv. bírót.

Végezetül pedig részletes tájékoztatást adok a reintegrációs őrizetet biztosító távfelügyeleti eszköz technikai hátteréről és alkalmazási lehetőségeiről.

Az Elméleti és Konceptuális Keretek fejezet a kutatási téma nemzetközi kitekintésével zárul, ahol a terjedelmi korlátok figyelembevételével dióhéjban áttekintem a reintegrációs őrizettel

¹⁴ Nagy Anita és Hussein Jasmine tollából

kapcsolatos legfontosabb európai országok szabályzóit, tapasztalatait és a legfontosabb nemzetközi szervezetek ajánlásait.

A **Dolgozat Módszertani Keretei** (III.) fejezetben a kutatás módszertani megközelítését, illetve az empirikus kutatás során feldolgozott forrásokat mutatom be, illetve ismertetem a forrásgyűjtés- és feldolgozás menetét, fontosabb szempontjait. Ebben a fejezetben két jelentős részt különítenék el: az első részben igyekeztem a lehető legalaposabban és legnaprakészebben bemutatni a leíró statisztikai eszközök használatával a reintegrációs őrizet elmúlt 10 évében kapott adatokat, azok elemzését és értékelését.

A fejezet második részében pedig egy független azonos eloszlású mintavétel segítségével kiválasztottam az 5 agglomerációs központból egyet (3. számú agglomerációs központot) és az abba tartozó 6 intézettől kikértem az elmúlt egy évben hozott jogerős bv. bírói végzéseket és az azokhoz tartozó intézeti előterjesztéseket, amelyek reintegrációs őrizet elrendelése, elutasítása vagy visszavonása kapcsán születtek. Összesen 100 darab előterjesztést és az arra adott bv. bírói végzést elemeztem, igyekezve a második kutatási kérdésemet és hipotézisemet alátámasztani.

A dolgozat meglátásom szerint egyaránt tartalmaz *leíró, elemző, történeti és összehasonlító* módszertant – elsősorban az elméleti rész keretében –feldolgozva a témához kapcsolódó tudományos munkákat, a normatív szabályozást, a büntetés-végrehajtás belső normáit és a vizsgálódásom körébe vont kialakult gyakorlatot. Ugyanakkor a kutatási részben kifejezetten figyeltem arra, hogy konkrét adatokkal, statisztikai elemzésekkel igazoljam a hipotéziseimet. A kutatás során több, mint 50 nemzetközi és hazai jogforrást, 150 magyar és idegen nyelvű szakirodalmat és tanulmányt olvastam át és rendszereztem.

A dolgozat mindezek után egy összefoglaló fejezettel zárul, amely ismerteti a kutatás főbb megállapításait és következtetéseit, továbbá tartalmazza a kutatási kérdésekhez és hipotézisekhez történő visszacsatolást. Zárásként pedig a kutatási eredmények alapján megfogalmazott szakmai állásfoglalásokat és javaslatokat összegeztem.

Értekezésem során tehát törekedtem arra, hogy a reintegrációs őrizet jogintézményének eredményességét tudományos górcső alá vegyem és az érdeklődők részére bemutassam, erre adekvát tudományos módszertan segítségével, a releváns hazai és nemzetközi szakirodalom értékelése által és bízva abban, hogy sikerül olyan – a hazai tudományos közösség részére – önálló és értelmezhető eredményeket produkálni, amelyek a hazai gyakorlati alkalmazást segítik, s nemcsak a fogvatartottak számára járnak előnyökkel és lehetőségekkel a hatékony reintegrálódásban, hanem kollégáim tehermentesítését is elősegítik az esetleges börtönpopuláció csökkenése okán.

II. A DOLGOZAT ELMÉLETI ÉS KONCEPTUÁLIS KERETEI

1. A reintegrációs őrizet jogintézményének „történetisége”

1.1. Fogalom meghatározás és elhatárolás a reintegrációs őrizettől

Az elektronikus felügyelet lényegét tekintve egy általános fogalom, amely a büntető igazságszolgáltatás rendszerében felügyeleti, korlátozó intézkedésekhez kapcsolódik, és a technológia (elektronikus távfelügyeleti eszköz) segítségével lehetővé teszi az igazságszolgáltatási és végrehajtó szervek számára az adott személy mozgásának, tartózkodási helyének, viselkedésének valós időben történő nyomonkövetését, ellenőrzését és szabályozását. Ennek megvalósítása különböző technikai megoldásokkal, eltérő igazságügyi szakaszokban és többféle jogintézményhez kapcsolódva történhet.¹⁵

Ahogy ebből a fogalommeghatározásból is kitűnik, az elektronikus felügyelet alapvetően könnyebben meghatározható a technikai oldalról, amelynek szigorú kerete viszonylag rugalmas teret biztosít a jogalkotó és a jogalkalmazó számára, hogy a legkülönbözőbb jog- és magatartási szabályokat határozzák meg. Ehhez szorosan kapcsolódóan fontos kifejezni, hogy számos szerző utalt már arra, hogy az elektronikus felügyelet rendkívül sokféle lehet, amely magába foglalhatja a megtorlást, az elrettentést, a reintegrációt és a resztorációt büntetőpolitikai céljait, így akár vegyes karakterű intézménynek is nevezhető.¹⁶

Az elektronikus felügyelet fogalmához kötődően fontos meghatároznunk, hogy az elektronikus felügyeletet többféle szempontból is csoportosíthatjuk, egyrészt az alkalmazás módozata, másrészt pedig az alkalmazott technológia szempontjából. Az előbbi alatt azt értem, hogy az elektronikus felügyeletet a büntetőjog mely területére, vagy éppen a büntetőeljárás mely szakaszába építik be. E szempontból jelen dolgozatban kifejezetten a büntető anyagi jog szankciótani részét, valamint a büntetés-végrehajtási jog területét vizsgáltam. Ennek mentén alapvetően két fajtáját különböztethetjük meg az elektronikus felügyeletnek, így az első-ajtós (*front-door electronic monitoring*) –, valamint a hátsó-ajtós elektronikus felügyeletet (*back-door electronic monitoring*).¹⁷

¹⁵ Nellis, Mike – Lehner, Dominik: New Council of Europe recommendations on electronic monitoring and the role of the Confederation of European Probation (CEP). 2014. <https://www.penalreform.org/blog/council-europe-recommendations-electronic-monitoring-role-confederation-european/> (letöltés ideje: 2024.04.13.).

¹⁶ Hussein, Jasmine: Az elektronikus felügyelet büntető anyagi jogi és büntetés-végrehajtási szabályozási lehetőségei Magyarországon a jelenlegi európai tendenciák tükrében. PhD. doktori értekezés, 2023. 38. o.

¹⁷ Hussein, J. (2023) id. mű. 39. o.

A csoportosítás alapját és elnevezését az adja, hogy magával a túlzásfoltosság problematikájával, valamint a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási alternatíváival több nemzetközi dokumentum és ajánlás is foglalkozik, amelyek megoldási lehetőségeit a büntetés-végrehajtási jog szempontjából dogmatikailag két nagy csoportba sorolhatjuk. Beszélhetünk az ún. első-ajtós módozatokról („*front-door*” *strategies*), amelyek eleve arra irányulnak, hogy az elkövető ne kerüljön be a büntetés-végrehajtási intézetbe, így kiküszöbölve az esetleges prizonizációs hatásokat. Tág értelemben ide sorolhatjuk a dekriminalizáció gondolatát, a mediációs eljárást, az alternatív szankciók alkalmazását, illetve a felfüggesztett szabadságvesztés jogintézményét is. A másik nagy csoport a hátsó-ajtós stratégiák („*back-door*” *strategies*), amikor a fő cél, hogy a fogvatartási periódus a lehető legrövidebb legyen, ilyen megoldások az időelőtti szabadítás jogintézményei, mint például a feltételes szabadságra bocsátás.¹⁸

Ebbe a dogmatikai rendszerbe illeszthető be az elektronikus felügyelet is, így beszélhetünk az ún. első-, illetve hátsó-ajtós elektronikus felügyeletről. Az előbbi esetén az elektronikus távfelügyeleti rendszer segítségével úgy történik a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása, hogy az elítélt személynek egy percet sem kell a büntetés-végrehajtási intézetben töltenie, büntetésének teljes tartamát otthon tölti ki. Ehhez képest az utóbbi megoldás az időelőtti szabadítási formák egyikének tekinthető, a hangsúly pedig a fogvatartott társadalomba történő fokozatos visszavezetésén van.¹⁹

Technológiai szempontból az elektronikus felügyeletnek több generációját különböztethetjük meg. Az ún. „**első generációs**” elektronikus felügyeleti eszközök működtetéséhez egy egyszerűbb, rádiófrekvenciás (RF) technológiát használnak, amely során az elkövetők egy rádiójeleket kibocsátó karkötőt/bokalancot viselnek, a jelek fogadására pedig egy, a telefonvonalhoz kapcsolt bázisegységet állítanak fel az érintettek lakóhelyén. Abban az esetben, ha az egyén kikerül ennek az egységnek a hatósugarából, a telefonvonal segítségével a berendezés jelzést küld az ellenőrzést végző hatóság felé. Ezzel a technológiával kiválóan ellenőrizhető, hogy az elkövető a számára kijelölt helyen tartózkodik-e, vagy, hogy éppen elhagyta azt.²⁰

A „**második generációs**” megoldások már a GPS nyomkövetési rendszer és a mobiltelefonok technológiájának a kombinációját használják, ezzel lehetővé téve, hogy az elkövető valós idejű

¹⁸ Juhász, Zsuzsanna: (Túl)zsúfoltság és börtönügy. *FORVM Acta Juridica et Politica*, 2018/2, 178.

¹⁹ Hussein, J. (2023). i.m., 39.o.

²⁰ Jones, Richard: The electronic monitoring of serious offenders: Is there a rehabilitative potential? *Research Paper Series*, University of Edinburgh School of Law, 2014/03, 1-2. [a továbbiakban: Jones, Richard (2014)].
120 Jones, Richard (2014): i.m., 2.

tartózkodási helyét és mozgását bemérik, és ezen adatokat továbbítják az illetékes szervek felé. A rádiófrekvenciához képest előnyösebb ez a megoldás abban az esetben, ha az elkövetőnek nem pusztán meghatározott helyen való tartózkodását szeretnénk ellenőrizni, de egyéb magatartási szabályoknak való megfelelését is, például, hogy megjelenik-e a munkahelyén, vagy távol tartja-e magát meghatározott helyektől, úgy, mint az áldozat lakhelye vagy iskolák stb.

A „**harmadik generációs**” fejlesztések szintén alkalmazzák a GPS nyomkövetést, viszont kiegészülnek a kábítószer-, illetve alkoholfogyasztást érzékelő szenzorokkal. Ezek az érzékelők az izzadságból tudják megállapítani, hogy az elkövető fogyasztott-e valamiféle tiltott szert, így képesek jelezni az ilyen jellegű magatartási szabályok esetleges megszegését is.²¹

A legújabb hullámként, avagy amit Hussein, „**negyedik generációként**” azonosít, az a technológiai újítás, ahol okostelefonokkal összekapcsolt és végrehajtott elektronikus felügyeletről beszélünk. Ennek lényege, hogy a fejlesztő cégek okostelefonra letölthető applikációk segítségével ígérnek az elkövetők ellenőrzésének, valamint a velük történő kommunikációnak a hatékonyságát. Jelenleg számos ilyen applikáció elérhető a piacon (SCRAM, Guardian, Promise etc.), amelyek nem pusztán az elkövetők valós idejű követését képesek kivitelezni, de lehetővé teszik ad-hoc ellenőrzésüket, például videóhívás segítségével, emellett biztosítják az adminisztrációs feladatok ellátását, dokumentumok feltöltését, továbbítását, illetve a kötelező programok és találkozók, megjelenési kötelezettségek naptári rögzítését és követését.²²

²¹ Jones, Richard (2014): i.m., 2.

²² Hussein, J. (2023). i. m. 40. o.

1.2. Az elektronikus felügyelet megjelenése a világban

Jelen fejezet az elektronikus távfelügyeleti vagy megfigyelési rendszer megjelenésének körülményeit taglalja nagyon röviden, elsősorban az Egyesült Államokban, ahonnan maga a rendszer származik, majd ahogy „átkelt” a tengerentúlra: Nagy-Britannia, a skandináv államok és Franciaország vonatkozásában említ példákat. A reintegrációs őrizet – a dolgozat fő témájának – nemzetközi kitekintésére a dolgozati későbbi fejezetében térek ki részletesen, most csak a technikai és jogi kezdeteket, illetve az elektronikus felügyelettel kapcsolatos kezdeti gondolatokat jelenítettem meg.

Az elektronikus megfigyelési rendszerek (továbbiakban: EM-rendszerek) alkalmazását eredetileg a fiatal felnőttkorú elkövetők rehabilitációjának elősegítésére (viselkedésmódosítás eszközeként) tervezték még az 1960-as években az Egyesült Államokban. A koncepciót nem fogadták jól, és az első bírósági szankcióval járó programot csak 20 évvel később indították el. Az 1980-as években a börtönök túlszűfoaltságának csökkentése érdekében újra bevezetett rendszer három technológiára épült: folyamatos jelzésekre, programozott kapcsolatfelvételre és globális műholdas helymeghatározó rendszerekre (GPS).²³ A technológia elfogadása után aztán gyorsan elterjedt. A megfigyelés elsődleges felhasználása az alacsony kockázatú próbaidősök rehabilitációjának kiegészítő eszközéből a kijárási tilalom és a házi őrizet követelményeinek érvényesítésére szolgáló felügyeleti rendszerré vált.²⁴ A szerzők azt javasolják, hogy a hosszú távú közbiztonság célja akkor érhető el a legvalószínűbben, ha az elektronikus megfigyelés egyedi technikai lehetőségeit a társadalmi tanuláseméleten alapuló beavatkozásokkal együtt használják.²⁵

Az elkövetők elektronikus megfigyelési eszközeinek használata változatos indítékokkal bírt az évtizedek alatt. Egyes országok előtérbe helyezték a humánus és megfizethető szankciókénti alkalmazását, míg mások a börtönök zsűfoaltságának enyhítésére vagy új börtönök építésének elkerülésére törekedtek általa. Mindazonáltal minden EM-program célja a megfigyelt elkövetők bünelkövetésének visszaszorítása, és az EM támogatói mindig is azt remélték, hogy az EM hozzájárulhat a hosszú távú visszaesés csökkentéséhez.²⁶ Az EM-ről hatalmas amerikai

²³ Mathey, Christopher L-P (2014): Electronic Monitoring. The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice. <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbeccj217>

²⁴ Burrell, W. D., & Gable, R. S. (2008). From B. F. Skinner to Spiderman to Martha Stewart: The Past, Present and Future of Electronic Monitoring of Offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, 46(3–4), 101–118. <https://doi.org/10.1080/10509670802143342>

²⁵ Burrell, W. D., & Gable, R. S. (2008). i.m., 107. o.

²⁶ Renzema, M., Mayo-Wilson, E. Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders?. *Journal of Experimental Criminology* 1, 215–237 (2005). <https://doi.org/10.1007/s11292-005-1615-1>

szakirodalom létezik, amely vagy szakpolitikai alapú (a National Institute for Justice által vagy annak megbízásából megjelentetett), vagy gyakorlati alapú (elsősorban a Federal Probation és a Journal of Offender Monitoring című folyóiratokban megjelent tanulmányok). Az amerikaiak, mint a rendszer ötletgazdái és kivitelezői nemcsak írtak a jogintézményről, hanem vizsgálták is, így az 1990-es évek második felében előkészítettek egy nagyszabású kutatást, amelyben az elektronikus megfigyelés (EM) hatékonyságát kívánták megmérni olyan EM-rendszerrel a börtönökön kívül felügyelt súlyos bűnelkövetők (elsősorban letartóztatottak) esetében, akik első alkalommal részesültek ebben a jogintézményben. A Floridában 1998 és 2002 között folytatott kutatás elsődleges célcsoportja a házi őrizetbe helyezettek voltak, összesen 75 661 elkövető, akik adatainak felhasználásával azt találták, hogy az EM-program jelentősen csökkentette a technikai szabálysértések, a bűnisméltés és a szökés valószínűségét az elkövetők ezen csoportja esetében.²⁷

Azonban Mary A. Finn, Suzanne Muirhead-Steves 2006-ban ugyanezzel a céllal magas kockázatú, erőszakos elkövetők EM-programban való hatékonyságát vizsgálta. A hatékonyságot a börtönbe való visszatérés és a szabadulást követő négy éven belül bekövetkező visszaesésig eltelt idő vizsgálatával értékelték. Az eredmények azt mutatták, hogy a releváns demográfiai és bűnügyi előzményekre vonatkozó változók ellenőrzése után az EM nem volt közvetlen hatással a börtönbe való visszakerülés valószínűségére, vagy az újabb bűncselekmény elkövetéséig eltelt időre. Azok a feltételesen szabadlábra helyezettek, akik drogproblémákról számoltak be, valamint azok, akiknek a feltételes szabadlábra helyezés sikerességének valószínűségi pontszámai alacsonyabbak voltak, nagyobb eséllyel tértek vissza a „börtön falai közé”. Érdekes volt azonban, hogy az EM-ben részesülő szexuális bűnelkövetők kisebb esetszámban tértek vissza a börtönbe, mint azok, akik nem részesültek EM-ben, és azok az EM-ben részesülők, akik végül visszatértek a börtönbe, hosszabb ideig maradtak a közösségben, mint azok, akik nem részesültek EM-ben. Tehát az EM feltételes szabadságra bocsátási intézményrendszerben való hatékonyságát Finn és Muirhead-Steves vitatta.²⁸

Tehát, az elektronikus távfelügyeleti rendszerek alkalmazása a büntető igazságszolgáltatásban pár évtizedes hagyományú. Relatív friss, új módszer, amelynek kihívásai és problémái mellett

²⁷ Kathy G. Padgett, William D. Bales, Thomas G. Blomberg (2006): Under Surveillance: An Empirical Test Of The Effectiveness And Consequences Of Electronic Monitoring. In: Criminology & Public Policy, Volume 5, Issue 1 p. 61-9. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2006.00102.x>

²⁸ Mary A. Finn, Suzanne Muirhead-Steves (2006): The effectiveness of electronic monitoring with violent male parolees. In: Justice Quarterly Vol. 19, 2006 <https://doi.org/10.1080/07418820200095251>

azonban számtalan előnye érezhető már most, illetve ahogy a technológia egyre kiforrottabbá válik, a régebbi büntetőjogi intézmények és gyakorlatok egyre inkább anakronisztikusnak tűnhetnek, és legitimitásuk megkérdőjelezhető.²⁹ Richard Jones szerint az elektronikus megfigyelőrendszerek a büntetés régebbi formáinak progresszív alternatíváinak tűnhetnek, azonban a megfigyelő és ellenőrző tulajdonságaik, használatuk kiterjesztése sok szempontból aggályos.³⁰ Jones azzal érvel, hogy az elkövetők elektronikus megfigyelésének szándékolt céljaival és tényleges hatásaival kapcsolatos kérdések a büntetés céljával, a büntető igazságszolgáltatási rendszer hatásaival, az elektronikus megfigyeléssel és a büntetőjogi változások magyarázatával kapcsolatos kortárs viták és ellentmondások középpontjába kerültek azáltal, hogy nemcsak jogi szempontból, de büntetés-szociológiai és pszichológiai szempontból is kardinális ezen eszközök és jogintézmények hatása.³¹ James Kilmore – az USA-beli tendenciákat figyelembevéve – az egyik legnagyobb hangadója az elektronikus felügyelet negatív hatásainak és visszaélészerű, megtorló használatának, sokszor használja az elektronikus/digitális bebörtönzés (*e-carceration; digital prison*) kifejezéseket, amelyekkel arra utal, hogy ha egyre több embert helyeznek elektronikus felügyelet alá, akkor a tömeges bebörtönzésnek egy olyan formájával fogunk találkozni, ahol a börtöncellákat leváltják az emberek otthonai.³²

Az elkövetők börtönben tartásának magas költségei és az egyéb lehetőségek elégtelensége arra készítette az európai kormányokat, hogy egyéb közösségi, azaz a szabad társadalomban végrehajtható büntetés kiszabását keressék megoldásként.³³ Mike Nellis az elektromos megfigyelési eszköz és rendszer világszerte ismert kutatója közismert tanulmányában részletesen kifejti, hogy Európában már több, mint 35 éve alkalmazott a bűnelkövetők elektronikus megfigyelése, amely többnyire rádiófrekvenciás technológián alapul, és minden érintett országban először a házi őrizet érvényesítése céljából került kialakításra. Nellis szerint a jogintézményt Európán belül huszonnégy országban alkalmazzák, s érdemesnek tartja a tapasztalatok alapján kiterjeszteni a börtönök és más közösségi szankciók hatékonyságának

²⁹ Brian K. Payne, Randy R. Gainey (2000): Is good-time appropriate for offenders on electronic monitoring?: attitudes of electronic monitoring directors. *Journal of Criminal Justice*. Vol. 28. Issues 6. 2000. [https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(00\)00065-9](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(00)00065-9)

³⁰ Jones, Richard (2014): The electronic monitoring of offenders: penal moderation or penal excess? In: *Crime Law Social Change* 62, 475–488 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9537-3>

³¹ Jones (2014): i.m., 481 o.

³² Kilgore, James: What is E-carceration. 2021.

<https://www.challengingecarceration.org/post/amsterdam-101-redefining-the-french-fries> (letöltés ideje: 2024.04.15.).

³³ Richardson, Françoise: Electronic Tagging of Offenders: Trials in England. In: *The Howard Journal of Criminal Justice*, Volume 38, Issue 2 p. 158-172., <https://doi.org/10.1111/1468-2311.00124>

növelése érdekében is. Már a 2000-es évek óta Nyugat-Európában Németország és a skandináv országok,³⁴ különösen Dánia, vitathatatlanul a legkreatívabban használták az elektronikus megfigyelési rendszereket a feltételes szabadságvesztés büntetésekkel és más korai szabadítási lehetőségekkel összefüggésben, hogy kiegészítsék az elkövetők számára nyújtott meglévő támogató és rehabilitációs szolgáltatásokat. Mindezek alapján nagy lehetőségeket lát a szerző az elektronikus megfigyelési rendszerek, eszközök alkalmazására a büntetés-végrehajtási szervezet keretén belül. Álláspontja szerint ezt a lehetőséget az „e-kormányzás egyik formájaként kell felfogni, a "hálózati társadalom" szempontjából kell elméletileg értelmezni, és elterjedése a neoliberális büntetés-végrehajtás egyik kifejeződése lesz.”³⁵

A németek és skandinávok mellett Anglia és Wales is több kísérletet tett a bűnelkövetők elektronikus megfigyelésére. Több formában is megpróbálkoztak a rendszer alkalmazásával, először 1989 végén a letartóztatásban lévő fogvatartottakra vonatkozóan, hat hónapos időtartamban. Az első próbálkozások azonban eredménytelennek bizonyultak. Ezt követően a Kormány kiadta az úgynevezett Fehér Könyvet (Crime, Justice and Protecting the Public, 1990b),³⁶ amely az első fiasco ellenére is a Kormány támogatását élvezte, (a Fehér Könyv magyarázata szerint a "tagging" gondolata működőképes, csupán a kereteket kell kissé átalakítani), és azt javasolták, hogy ezt a munkát egy magánügynökség végezze, ne pedig a Probation Service, amely - az USA-beli megfelelőjével ellentétben - elhatárolódott ettől az új intézménytől.³⁷ A pártfogó felügyelő szolgálatok - talán érthető módon - nagyrészt ambivalens viszonyban voltak az EM technológiával, bár az elmúlt években világszerte megfigyelhető volt a két fél közötti közeledés. CEP³⁸ konferencia 1998-ban összehangoltan igyekezett előmozdítani az EM integrált vízióját, beágyazva azt a rehabilitációs célokat támogató próbaidős programokba, és ezáltal kétségtelenül kedvező irányba befolyásolta az EM fejlődését Európában (lásd: Nellis 2014a).³⁹ Az Európa Tanács (2014) a CEP által kezdeményezett

³⁴ Az Egyesült Államok, Ausztrália és Szingapúr voltak a korai alkalmazók, majd Anglia és Wales 1989-1990-ben rövid ideig kísérletezett vele, de Svédország volt az első európai ország, amely 1996-ban egy teljes rendszert dolgozott ki. (Mayer, Haverkamp és Levy, 2000)

³⁵ Nellis, Mike (2014a): Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: expansion, regulation and prospects. *Crime Law Social Change* 62, 489–510 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9540-8>
³⁶ <https://ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/crime-justice-and-protecting-public-governments-proposals>

³⁷ Nellis, Mike (2014b): The electronic monitoring of offenders in England and Wales: recent developments and future prospects *The British Journal Of Criminology*, Volume 31, issue 2, 1991, pages 165–185, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a048096>

³⁸ CEP – Confédération of European Probation

³⁹ A *Confederation of European Probation* bizonyos időközönként, általában kétevente tart konferenciát az elektronikus felügyelet témájában, és ehhez kapcsolódóan kérdőíves felmérést készítenek az európai országokkal az eszköz adott jogrendszerben történő megjelenésére vonatkozóan. A legutóbbi ilyen felmérés 2018-ban volt, ennek eredményei azt mutatják, hogy az elektronikus távfelügyeleti eszközt Európában a legtöbb esetben a

ajánlása révén körvonalazódott az EM végrehajtása - felismerve, hogy az a börtön- és rendőrség, valamint a pártfogó felügyelői szolgálatok számára is vonzó -, és abból az elképzelésből indult ki, hogy dinamikus szabályozás nélkül nyilvánvalóan előfordulhat az EM rossz és indokolatlanul kiterjedt alkalmazása, amelyet esetleg gazdasági érdekek táplálnak.⁴⁰

A Fehér Könyv hatására aztán Angliában és Walesben, valamint Skóciában⁴¹, az 1990-es évek második felétől az elektronikusan megfigyelt rendszereket nagyrészt büntető és ellenőrző (és nem elsősorban rehabilitációs, reintegrációs) célokra használták, és mint ilyen, a közösségi felügyelet általános jellemzőjévé vált, többnyire önálló büntetesként, esetenként egy többkomponensű büntetési csomag követelményeként és a börtönből való korai szabadulás mechanizmusaként (a Home Detention Curfew⁴² rendszer).⁴³ Ezidőtájt a britek a rendszert az óvadék és a korábbi szabadulási lehetőségek feltételeként is alkalmazták, beleértve a feltételes szabadságra helyezést is. Visszatérve az eredeti amerikai koncepcióhoz, a fiatalok elkövetőkre vonatkozó intenzív felügyeleti rendszerek részeként is bevezették, illetve a menedékkérők mozgásának ellenőrzésére szolgáló eszközként is elkezdték alkalmazni.⁴⁴

Nyilvánvaló tehát, hogy a svéd és az angol-walesi EM-rendszer a legrégebbi Nyugat-Európában. Mint korábban részletesen kifejtettem, Angliában és Walesben 1989-90-ben működött az első ilyen jellegű kísérleti technológia, de csak 1999-ben terjesztették ki nemzeti szintre, amely gyorsan Európa legnagyobb rendszerévé vált és az is maradt. Svédország 1994-ben indított kísérleti projekteket, amelyek 1996-ban alakultak át teljesen nemzeti rendszerré (az első Európában). A két innováció közötti legszembevetőbb különbség kétségtelenül az, hogy Anglia és Wales a kezdetektől fogva kiszervezte a magánszektorra az EM megvalósítását,

büntetés-végrehajtás területén, a szabadságvesztések végrehajtási alternatívájaként (*front-door electronic monitoring*) vagy az idő előtti szabadítás jogintézményeihez kapcsolva, egyfajta felügyeleti eszközként (*back-door electronic monitoring*) szabályozzák. Fontos kiemelni, hogy a megkeresett európai államok közül, 35-ből 18 küldte vissza a kérdőívet, így ezekből származnak a következtetések. (Oster Kystad, Marianne – Caiado Franco, Nuno: Survey of Electronic Monitoring in Europe: Analysis of questionnaires 2018, <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Analysis-Questionnaire-EM2018.pdf> (letöltés ideje: 2024.04.15.).

⁴⁰ Nellis, M. (2016). Electronic Monitoring and Probation Practice. In: McNeill, F., Durnescu, I., Butter, R. (eds) Probation. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-51982-5_11

⁴¹ Smith, David (2001): Electronic Monitoring of Offenders: The Scottish Experience, In: Criminology and Criminal Justice, Volume 1, issue 2. 2001. <https://doi.org/10.1177/1466802501001002004>

⁴² Home Detention Curfew Nagy-Britanniában a reintegrációs őrizetnek egy olyan formája, amely lehetővé teszi, hogy egyes személyeket idő előtt kiengedjenek az őrizetből, ha van egy megfelelő címük, ahová mehetnek. Ezt gyakran "címkezésnek" is nevezik. Ha HDC-vel engedik ki, akkor szabályokat kell betartania arra vonatkozóan, hogy hová mehet, és mikorra kell hazaérnie.

⁴³ Nellis, Mike (2010): Electronic monitoring: towards integration into offender management? Taylor and Francis Kiadó, 2010. 76. o. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203832974-38/electronic-monitoring-towards-integration-offender-management-mike-nellis>

⁴⁴ Nellis, Mike (2010) i.m, 81 o.

míg Svédország a pártfogó felügyelői szolgálatán belül fejlesztette ki azt, és csak a technológia biztosításához vette igénybe a magánszektor segítségét.⁴⁵

Nellis szerint⁴⁶ tehát az elektronikus megfigyelés a bűnügyi "kényszerkapcsolat" egyik formája, amely egy olyan gyűjtőfogalom, amely hálózatba kapcsolt kommunikációs rendszereket és a testen viselt érzékelőket ("címkéket" - általában a bokán, néha a csuklón) használ a terheltek és az elítéltek tartózkodási helyének és mozgásának meghatározására és nyomon követésére. Az igazságügyi hatóságok és büntetés-végrehajtási intézetek arra használják, hogy a büntetőjogi eljárás tárgyalás előtti, ítélethozatali és szabadulást követő szakaszaiban valós időben nyomonkövessék a különböző szigorúságú és időtartamú felügyeleti rendszereknek való megfelelést. A közelmúltban egyes országok, különösen az Egyesült Államok bevándorlási hatóságai ugyanezen indoklással - a börtönbüntetésnél és a fogva tartásnál látszólag olcsóbb ellenőrzési formaként, az illegális bevándorlók esetén is alkalmazni kezdték. Bár a házi őrizet (az EM eredeti igazságszolgáltatási formája) végrehajtására szolgáló rövid hatótávolságú rádiófrekvenciás (RF) érzékelőrendszerek még mindig léteznek, a globális helymeghatározó rendszer (GPS) műholdjai, amelyek látszólag a mozgás nyomonkövetésére és a befogadási/kizárási zónák határainak érvényesítésére (beleértve a házi őrizetet is) szolgálnak, dominánssá váltak az elmúlt években.⁴⁷ A személyazonosság és a tartózkodási hely egyidejű biometrikus hangalapú ellenőrzése (amelyhez az RF és a GPS-től eltérően nem szükségesen viselhető eszköz, egy telefon is elég) viszonylag kevésbé használatos.⁴⁸

Nellis szerint továbbá az EM minden létező formája lehetővé tette a büntetés-végrehajtásban és a bűnüldözésben a "közvetlenséget", azaz azt, hogy az elkövető tartózkodási helyét távolról, valós időben megismerjék vagy ellenőrizzék, ami a megfelelés, az ellenőrzés és a korlátozás új formáit tette lehetővé. Az EM 1980-as évek végére kialakult formái és a körülötte zajló diskurzusok mindig is tükrözték az "információs és kommunikációs technológiának" nevezett rendszert, de ma már inkább "hálózatos összekapcsolhatóságként" emlegetik ezt a lehetőséget és jogintézményt – állítja Nellis 2021-ben.⁴⁹

⁴⁵ Nellis, Mike, Bungerefeldt, Jan (2013): Electronic monitoring and probation in Sweden and England and Wales: Comparative policy developments. In: Probation Journal. Volume 60., Issue 3. <https://doi.org/10.1177/0264550513504530>

⁴⁶ Nellis, Mike (2021): Towards Predictivity? Immediacy and Imminence in the Electronic Monitoring of Offenders. Briston Univerity Press. 2021. <https://doi.org/10.51952/9781529205268.ch015>

⁴⁷ Sőt azóta már harmad- és negyed generációs fejlesztések is lezajlottak, lásd: 1.1. fejezet.

⁴⁸ Nellis, Mike (2021): i.m., 67.o.

⁴⁹ Nellis 2021. id mű. 113. o.

Franciaországban 1997-ben vezették be az elektronikus megfigyelési rendszer egyes elemeit. Ugyanakkor bár jogszabályi szinten már 1997 decemberében hatályba lépett, csupán 2000 októberében kezdték el ténylegesen alkalmazni, s ezt követően legalább hat nagyobb reformon ment keresztül, 2000-ben, 2002-ben, 2004-ben, 2005-ben, 2008-ban és 2009-ben, mindig ugyanazzal a céllal, azaz a jogalkotó szélesítette az EM felhasználási körét. Így, bármennyire is hosszú volt az előzménye a franciáknál, mégis törvényről törvényre az EM képes volt „megvetni a lábát a büntetőeljárás” minden egyes szakaszában. Ma Franciaországban az EM rendszerét és programjait a tárgyalás előtti és utáni szakaszokban egyaránt alkalmazzák, valamint meghatározott esetekben a fiatalkorúakra éppúgy, mint a felnőttekre. 2005 óta pedig a nyomkövető eszköz révén biztonsági intézkedésként használható az elítéltekre, miután letöltötték büntetésük nagyobb részét, vagy akár azt követően is, tehát egyfajta reintegrációs őrizetként is alkalmazzák a „back-door” elv alapján.⁵⁰

Az elektronikus úton működő nyomkövető bevezetése előtt – mint részleteztem – az országok nagy része a már máshol bevezetett intézményeket figyelte meg, és azok tapasztalataira alapítva igyekezett kísérletezni. Például Nagy-Britannia az USA-t vette alapul, a svédek az angolokat, a franciák szintén alapoztak a nagy-britanniai és az európai eredményekre. Ha a kísérlet nem volt eredményes, akkor először a hibák feltárására és más megoldás keresésére törekedtek. Összességében elmondható, hogy azokban az országokban, ahol az elektronikus ellenőrzés alatt állók száma jelentős volt, ott hosszú, többször több fázisos pilotprojektek segítségével jutottak el a hatékony és eredményes alkalmazásig, amivel elérték a célt, a költséghatékonyságot, a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltóságának racionalizálását. Csökkent a visszaesés esélye, valamint megkönnyítette és eredményesebbé tette a reszocializációt.⁵¹

Európában többek között a felsoroltakon kívül Portugália, Észtország, Lengyelország, Spanyolország, Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia, Svájc, Németország, Ausztria és Luxemburg szinte egyidőben kezdte el alkalmazni az EM rendszerét. Ma már a legtöbb európai ország az olyan alaptevékenységek felügyeletére használja az EM-t, mint a reintegrációs őrizet, a házi őrizet, a bűnügyi felügyelet, a távfelügyeleti alkoholfogyasztás-ellenőrzés, a

⁵⁰ Lévy, René (2012): From tagging to tracking, Beginnings and development of electronic monitoring in France. Willan Print. 2010.

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203103029-9/tagging-tracking-ren%C3%A9-L%C3%A9vy>

⁵¹ Than, Alexandra (2016): Elektronikus mozgáskövető eszköz alkalmazása a büntető igazságszolgáltatás során Magyarországon és Európában, PhD értekezés, Pécs, 2016.

távfelügyeleti jelenlét azonosítás beszédazonosítással, GPS jelenlét- és nyomkövetés, fogvatartotti jelenlét és mozgás követése, büntetés-végrehajtási intézeten kívüli őrzés (például polgári egészségügyi intézménybe kihelyezett fogvatartott), a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli munkahelyen foglalkoztatás vagy a bv-intézetből történő engedélyezett ideiglenes intézetelhagyás, távortartás betartásának ellenőrzésére vagy a bűnügyi felügyelet és számos egyéb tevékenység biztosítására.⁵²

Az elektronikus megfigyelés eszközeit és rendszerét tehát az 1980-as évek óta világszerte több, mint 50 országban vezették be sikeresen. Mind a kijárási tilalom és a házi őrizet betartásának kikényszerítésére, mind pedig az elkövetők intézeten kívüli tartózkodási helyének nyomon követésére szolgáló eszközként Nyugat-Európában meghonosodott, és néhány országban már túllépett a kísérleti státuszon, továbbá a büntetés-végrehajtás fő, ha nem is domináns eszközévé vált. Az EM gyakorlati alkalmazása nemcsak jelentős mértékben bővült, hanem maga az intézkedés is számos különböző módon átalakult, mind technológiai, mind büntetőjogi szempontból az évek során. Döntéshozók széles köre vett részt az alkalmazásban, például ügyészek, bírák, közigazgatási szervek, börtönigazgatók/parancsnokok, feltételes szabadságra helyezési tanácsok vagy büntetés-végrehajtási bíróságok. A legtöbb országban a magánszektor technológiai beszállítóként vagy teljes körű felügyeletet ellátó szervezetként vesz részt a rendszer működtetésében. Végül az EM a büntetés-végrehajtási jogintézmények egy új kategóriáját hozta létre: a reintegrációs őrizetet. Akár a büntetőeljárás előtt vagy alatt alkalmazzuk ezt az eszközt és rendszert, akár a szabadságvesztés-büntetés kiváltására, mindkét esetben sokban hozzájárul a szankciók szélesítéséhez és a lehetőséget tárházához.⁵³

Ma már Európában és a világon egyaránt az EM technológiák és jogi szabályozásuk egyikét vagy másikat a büntetőjogi eljárás tárgyalás előtti, alatt, ítélethozatali vagy szabadulás utáni szakaszban is lehet alkalmazni, sőt egyes országokban a szabadságvesztés céljára szolgáló intézetek túlsúlyosságának egyértelmű csökkentésére és a költségeinek minimalizálása céljából is deklaráltan használják. Sőt, feltűnően sok az eltérés az egyes országokban az alkalmazhatósági célcsoport tekintetében egyaránt. A bűnelkövetők vagy gyanúsítottak széles körére alkalmazzák, akár önálló intézkedésként az alacsony kockázatú személyek esetében, vagy egy intenzív felügyeleti program részeként a magasabb kockázatú bűnelkövetők esetében.

⁵² Czenczer, Orsolya (2020): Őrizzük is meg nem is... avagy a reintegrációs őrizet jogintézményének hazai aspektusai. In: Blaskó Béla 70. születésnapjára Tanulmánykötet. Dialóg Campus kiadó, Budapest.

⁵³ Nellis, M. (2013). Surveillance-Based Compliance using Electronic Monitoring. In: Ugwudike, P., Raynor, P. (eds) What Works in Offender Compliance. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9781137019523_9

Önmagában, vagy kombinálva, a világ mintegy 50 országában alkalmazzák az EM-rendszert, kezdve az Egyesült Államoktól, Kanada, Ausztrália és Európától, Koreán át, Latin-Amerikában és Szaúd-Arábiában egyaránt. Érdekessége és szépsége, hogy a számos különböző jogi, adminisztratív és diszkurzív keretbe ágyazzák be a szabályozását, amelyek különböző büntetőjogi kultúrákat és hagyományokat tükröznek, és amelyek vagy egy új, kemény büntetésként, vagy a rehabilitáció és reintegráció segítőjeként vagy csupán az ellenőrzés egy további rétegenként, vagy éppen a büntetés-végrehajtási férőhelyek megmentőjeként értelmezték szerte a világon.⁵⁴ Nellis tehát nagyon találóan és összefoglalóan nevezi számos tanulmányában ezt a sokszínűséget, az elektronikus felügyelet „kaméleon karakterének”.

⁵⁴ Dhungana Sainju, Karla; Baggaley, Katherine; Filippelli, Vanessa; Baker, Ashley; Minassian, Tamar; Fahy, Stephanie (2016): Electronic Monitoring In the United States: The Transition and Expansion of Usage In Offender Populations. In: Journal of Offender Monitoring, 2016, Vol 29, Issue 2, p7
<https://openurl.ebsco.com/EPDB%3A5%3A26783861/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Agcd%3A126631744&crl=c>

1.3. A reintegrációs őrizet megjelenése Magyarországon

Jelen alfejezetben külön pontokba szedve szeretném részletesen bemutatni, hogy hogyan is merült fel a reintegrációs őrizet jogintézményének ötlete, mi volt a jogalkotó szándéka és akarata, ebből mi volt megvalósítható, milyen már bevált gyakorlatokat sikerült elfogadtatni a jogintézmény bevezetése kapcsán, milyen eszközparkot kellett kialakítani, ebben ki segítette a büntetés-végrehajtást és hogyan is indult a reintegrációs őrizet eljárásrendje, jogi szabályozása Magyarországon.

Azért tartom fontosnak ezen lépések részletes ismertetését, mert egyrészt – mint azt a témaválasztás indoklásánál is megemlítettem, kicsit magaménak érzem a jogintézmény bevezetésének kezdeményezését és a jogszabályi háttér kidolgozását. Másrészt így lehet igazán ívesen és szisztematikusan, rendszerben látva megismerni egy jogintézményt, felvázolni működését a kezdetektől, előnyeit, hátrányait elemezni és tendenciáit latolgatni.

1.3.1. Szakpolitikai célok és elvek

Magyarországon a 2010-es évek elején jelentős átalakulás jellemezte a bűnüldözési és büntető-igazságszolgáltatási munkát. Ennek keretében a büntetőeljárások érezhetően lerövidültek, illetve az arra jogosultak – ha teheték – kerültek a szükségtelen szabadságelvonást, és csak a feltétlenül szükséges esetben rendelték el (akkor még előzetes) letartóztatást. Ennek eredményei egyértelműen megmutatkoztak a fogvatartotti struktúra átalakulásában is, amelyben a letartóztatottak létszáma - a fogvatartotti populáció bővülése mellett is - megközelítőleg állandósult. A reintegrációs őrizet kapcsán a kiemelt büntetőpolitikai cél az volt, hogy olyan módon csökkentsük a szükségtelen szabadságelvonások számát, hogy eközben ne romoljon az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalma, általános biztonságérzete, illetve lehetőség szerint eredményesen segítsük a bűnelkövetők sikeres társadalmi reintegrációját.⁵⁵

Alapelvként szükséges meghatározni, hogy a reintegrációs őrizetet nem a büntetés-végrehajtási szervezet engedélyezi, hanem a törvényszékeken működő büntetés-végrehajtási csoport bírálja. Ez egyben a legfőbb garanciális eleme is a jogintézménynek, melyen keresztül biztosított, hogy

⁵⁵ ÁROP1.1.19-2012-2012-0007 - Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban - Előzetes hatásvizsgálat a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény tervezetéhez (2013) Készítette: Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes

a büntetőeljárásban kiszabott büntetés végrehajtása során tanúsított magatartást is figyelembe véve, a személyi szabadság részbeni visszaállításáról csak bíró dönthet. Fontos alapelv, amelyet mindenképpen törvényi szinten kell szabályozni, miszerint csak a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők számára lehet nyitott a reintegrációs őrizet lehetősége. Az intézkedés célja elsődlegesen ezen elítéltek eredményes társadalmi visszailleszkedése, tartósan jogkövető magatartásuk megalapozása egy olyan átmeneti életszakasszal, amelyben saját családi, baráti, munka és tágabb szociális környezetükben élhetnek, biztosíthatják önálló megélhetésüket, munkát kereshetnek és vállalhatnak, ugyanakkor mindezt folyamatos kontroll, és meghatározott magatartási szabályok mellett tehetik.

Fontos kiemelni azt is, hogy a jogalkotó a jogintézmény bevezetése során kiemelt figyelmet fordított arra, hogy a társadalom szempontjából az egyes büntetés-végrehajtási intézkedésektől alapvető elvárásként fogalmazza meg az egyéni prevenciót, azaz annak szavatolását, hogy az elítélt a szabadulása után tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. A reintegrációs őrizet a szabad élethez igen hasonló viszonyokat jelent, ahol az elítéltet egy esetleges bűncselekmény elkövetésétől csak saját elhatározása tartja vissza, amelyben csak egy tényezőként jelenik meg, hogy a mozgási és tartózkodási szabályok megszegéséről a telepített eszközök azonnal információt továbbítanak a távfelügyeletet ellátók felé. A normakövető magatartás érdekében ezért törvényben meghatározott alapelv, hogy ha egy elítélt esetében neki felróható okból került megszüntetésre a reintegrációs őrizet, úgy az később nem engedélyezhető ismét. Máshogy fogalmazva, aki visszaél ezzel a lehetőséggel, vagy újabb szabadságvesztésre ítélik, a törvény erejénél fogja kerül kizárásra a reintegrációs őrizet lehetőségéből. Ezt erősíti az a törvényi kritérium is, hogy a lehetőség csak az első alkalommal szabadságvesztést töltők számára adott, amellyel a jogalkotó határozott kifejezésre juttatja azon akaratát, mely szerint a visszaesőket, vagy életvitelszerűen bűnelkövetőket ki kell zárni a jelentős végrehajtási kedvezményekből.⁵⁶

A Kormány, felismerve azt, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet kapacitása elégtelen, 2010 óta, a rendelkezésre álló lehetősége függvényében, folyamatosan támogatja újabb büntetés-végrehajtási férőhelyek létesítését. Így jelentett szakpolitikai megoldást a reintegrációs őrizet

⁵⁶ A rendelkezés jól illeszkedik a büntetőjogi környezetbe, hiszen a 2012. július 01-jén hatályba lépett Büntető Törvénykönyv is a visszaesés fokát, a kriminalitást értékeli központi elemként a legmeghatározóbb végrehajtási kedvezmény, a feltételes szabadságra bocsátás mértékének meghatározásakor.

jogintézményének bevezetése is.⁵⁷ Tekintettel azonban arra, hogy az egyes büntetés-végrehajtási intézetek telítettsége 2008 óta változó ütemű, de folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott, keresni kellett a probléma célzott, lehetőség szerint jelentős erőforrások bevonását nem igénylő megoldási módozatait. Ennek egyik módja, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet a korábbinál nagyobb ráhatást gyakoroljon az elhelyezési feladatok időbeli és földrajzi megfeleltetésére. Ez természetesen semmiben nem érintette az igazságszolgáltatás függetlenségét.

Miért volt szükséges tehát a jogszabályváltozás, új jogszabályi környezet kialakítása? Fontos szakpolitikai szükségletre ad megoldást a szabályozás azáltal, hogy a reintegrációs őrizetet bevezette, és felismerte, hogy ezen jogintézmény szabályozása azon osztársadalmi érdek miatt volt szükséges, mely szerint a szabadságvesztésből szabadulók sikeres társadalmi visszailleszkedésre való felkészítését már a büntetés végrehajtása alatt meg kell kezdeni. A reintegrációs őrizet megjelenésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővül a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés tekintetében. A szabályozás kialakítása a jelenlegi két szélsőségre építő rendszerben (ahol valaki a totális intézményként működő büntetés-végrehajtási intézetből azonnal a teljes szabadságba és önállóságba távozik) egy köztes fokozatot teremt. A teljes szabadságelvonás és a felelős önálló életvezetés közé így belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz.⁵⁸

1.3.2. A jogalkotói akarat és a jogalkotási folyamat háttere

A törvénytervezet előkészítésekor a jogalkotó a reintegrációs őrizet jogintézményének összesen négy „hard” és egy „soft” előfeltételét határozta meg, továbbá nevesített három kizáró okot is.

Az első feltétel a hazai büntetőpolitikai iránynak megfelelően a bűnöző életmód társadalmi elítélésére reagált, amennyiben reintegrációs őrizetbe csak az első alkalommal szabadságvesztésre ítélt személy helyezhető. A kriminalitás, mint fő szempont, ilyen hangsúlyos kiemelése azt is jelezte, hogy igen jelentős végrehajtási kedvezményről van szó, hiszen értelmezéséből következően csak az első büntényes kriminalitású személyek lehettek

⁵⁷ ÁROP 1.1.19-2012-2012-0007 - Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban - Előzetes hatásvizsgálat a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény tervezetéhez (2013) Készítette: Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes

⁵⁸ ÁROP 1.1.19-2012-2012-0007 i.m.

annak alanyai. A Büntető Törvénykönyvben (a továbbiakban: Btk.)⁵⁹ meghatározott, az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezményről van tehát szó, amelyre természetesen vonatkoznak a mentesítési szabályok, így hibás az a nézőpont, hogy minden személy kizárólag egy alkalommal kerülhet reintegrációs őrizetbe. A mentesítési szabályok érvényre jutása mellett is azonban a jogalkotó egyértelműen ki kívánta zárni a lehetőségből azokat, akiknek korábban engedélyezett reintegrációs őrizete megszüntetésre került, ezért kizáró esetet fogalmazott meg. A modern bűnmegelőzési, utógondozási eljárások és tevékenységek előtérbe kerülésével, hosszú távon a visszaesési ráta csökkentése volt a cél, ugyanakkor a jogalkotó szándéka szerint a reintegrációs őrizet mindig csak az aktuálisan szabadságvesztést töltő populációban fellelhető első bűnelkövetők számára lesz elérhető. Másképp fogalmazva optimális esetben az érintettek köre elsődlegesen nem abszolút számokban, de relatív arányát tekintve növekedő tendenciát mutathat a bevezetést követően. A bevezetés évében a jogerős ítélet alapján szabadságvesztést töltők közül összesen 4.548 fő volt első büntényes kriminalitású, ez a teljes elítélt populáció 36,1 %-a⁶⁰.

A második feltétel a szabadságvesztés tartamára és végrehajtási fokozatára együttesen vonatkozott. Az egyes elítéltek társadalomra való veszélyességét jól reprezentáló két tényező együttes érvényre jutása biztosítja, hogy reintegrációs őrizetbe csak nem súlyos bűncselekményért szabadságvesztésre ítélték kerülhetnek.

A törvénytervezet alapján a jogalkotó ragaszkodott hozzá, hogy öt évnél nem lehet hosszabb a kiszabott szabadságvesztés tartama. Ez a megfogalmazás valamelyest eltért a más jogszabályokban olvashatóaktól, ahol az egyes jogintézmények körülírása során a jogalkotó gyakran bűncselekmények egy körét hivatkozta meg a hátrányos jogkövetkezmény, esetünkben a szabadságvesztés maximális mértékének megadásával. A reintegrációs őrizetnél az ettől való eltérést két tényező indokolta: egyrészt a Btk-ban szereplő büntetési tételek közötti mérlegelés a reintegrációs őrizet szempontjából múlt idő, azt a büntetőeljárás során már elvégezték. Másrészt a jogintézmény célja (a sikeres társadalmi visszailleszkedés) szempontjából az elkövetett cselekmény nem elsődleges tényező. A teljes (akkoriban) jelenlévő elítélti populáció közül ennek a feltételnek 67,5% felelt meg, megállapítható volt tehát, hogy a címzettek köre jelentős (nem szabad elfeledkezni azonban a feltételek közötti logikai kapcsolatról, amely szerint csak mindegyik, egyidejű fennállása esetén elégséges).

⁵⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

⁶⁰ BvOP adat (2013.) www.bv.gov.hu

A harmadik feltétel szerint pedig csak azon elítéltek helyezhetőek reintegrációs őrizetbe, akik szabadságvesztésüket fogház vagy börtön fokozatban töltik. Azzal, hogy a végrehajtás enyhébb módja mellett a jogalkotó a legáltalánosabban kiszabott börtön fokozatban is elérhetővé tette a reintegrációs őrizetet, ezáltal azt kiemelte a nagyon speciális rétegek számára fenntartott végrehajtási modellek közül (mint például a fogvatartott anyák gyermekükkel történő együttes elhelyezése), és széles körben elérhetővé tette. Érdekes aspektusa volt a jogintézménynek a pénzbüntetés és a közérdekű munka átváltoztatása folytán kiszabott, fogház fokozatú szabadságvesztések kérdése. Ezeknél ugyanis a büntetőjog igyekezett elterelni az elítéltet a büntetés-végrehajtási intézettől, de az neki felróható okból végül mégis szükségessé vált. A bírói jogalkalmazási gyakorlat egyik fő kérdése volt, hogy ezen elítéltek esetében alkalmazzák-e a reintegrációs őrizetet, mivel a teljes fogház fokozatú elítélti csoport mintegy 40%-át teszik ki. Ellenben a fiatalok szabadságvesztésének végrehajtási fokozataira való kiterjedés egyértelműen látszott a törvénytervezet megfogalmazásából, amelyre a későbbiekben két többletfeltétel is meghatározásra került.⁶¹ 2013-ban azon fogvatartottak száma, akik (fiatalok vagy felnőttek) fogház vagy börtön fokozatban töltötték szabadságvesztésüket – ideértve most a pénzbüntetés vagy közérdekű munka átváltoztatása miatt kiszabott fogház fokozatú szabadságvesztést is – 9.051 fő volt, ami az akkori teljes elítélt-populáció 71,8 %-át jelentette. Egyértelmű volt 2013-ban tehát, hogy az aktuálisan büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztést töltő fogvatartottak széles körét „megszólította” a jogalkotó, amikor kimondottan enyhe feltételeket állított a végrehajtási fokozat és az ítélet tartama tekintetében és bevezette a reintegrációs őrizetet.

A kriminalitás már valamivel erősebben szűkítette az érintettek körét, ugyanakkor a jogintézmény céljára tekintettel azt gondolom, ez mindenképpen indokolt volt. A reintegrációs őrizet feltételrendszere ezek alapján megengedte, sőt megkövetelte, hogy az elérhető kedvezményt, pozitív menedzselési célzattal, a napi reintegrációs tevékenység során eszközként használjuk fel. A hazai büntetés-végrehajtás történetében eddig páratlan végrehajtási kedvezmény kivívásához szükséges magatartásformák következetes kommunikációjával hatékonyan lehetett és lehet ma is formálni a szabadságvesztést töltők jellemét, így az új jogszabályi környezet azokra is pozitív hatást gyakorolt, akik később valamely ok miatt mégsem lettek alanyai.

⁶¹ A törvénytervezet a fiatalok esetén kötelezővé tette a családi terápiát vagy konzultációt, illetve elvárta a törvényes képviselő hozzájárulását a tartózkodásra kijelölt ingatlan és a fogvatartott kísérése vonatkozásában.

Az utolsó „hard” feltétel pedig nem az állami szerveken, hanem a fogvatartotton múlt, mivel a reintegrációs őrizetbe helyezés csak akkor lehetséges, ha az elítélt vállalja azt. Ez a vállalás több tényező miatt is kiemelt figyelmet érdemel. Fentebb már említésre került, hogy a távfelügyeleti eszközök rendeltetésszerű működésével kapcsolatban költségek merülnek fel, melyet a tartózkodásra kijelölt ingatlan tulajdonosa fizet meg. Az egyébként igen komplex rendszer megfelelő üzemeléséhez, a magatartási szabályok betartásához szintén kiemelten fontos az elítélt együttműködése. A „vállalja” feltétel része, hogy rendelkezésre álljon a megjelölt lakóingatlan tulajdonosának fogadónyilatkozata, melynek beszerzése az elítélt felelőssége és feladata. A vállalás utolsó eleme pszichés jellegű. Még a büntetés-végrehajtási intézetben is vannak olyan élethelyzetek, amikor a fogvatartott függetleníteni tudja magát a börtönszemélyzet kontrolljától. Ellenben a reintegrációs őrizet folyamán szó szerint minden lépését figyelik! Ez a „mindent látó nagy testvér” hatás szükségszerűen egyfajta mentális nyomás alá helyezi a fogvatartottat, melyet egyesek lehet, hogy rosszabbul tolerálnak. Emiatt fontos az önkéntességi elem, ami az esetek túlnyomó többségében az elítélti kérelmezésben fog megnyilvánulni. Abban a nem valószínű helyzetben, ha egy elítélt az engedélyezett reintegrációs őrizetbe helyezését követően a vállalását visszavonja, lehetetlenné teszi a további végrehajtást, és a büntetés-végrehajtási intézetben kell letöltenie a büntetése hátralévő részét (ráadásul mindezt neki felróható okból, így a későbbiekben a jogintézmény számára nem lesz elérhető).

Ennek a feltételnek a hatása pontosan nem térképezhető fel, annak ellenére sem, hogy az elmúlt közel 10 évben voltak olyan fogvatartottak, akik az összes jogi természetű feltételnek megfelelően sem vállalták a reintegrációs őrizetet.⁶² Ugyanakkor komoly feladatként kell már most kezelni a megfelelő tájékoztatást. Egy ennyire sok követelményt támasztó, összetett végrehajtási forma valamennyi releváns ismervét a címzett fogvatartottak tudomására kellett hozni, hogy azok felelős döntést hozhassanak vállalásukról (hiszen pont ez a jogintézmény célja is, a felelős, önálló és társadalmilag helyes döntések meghozatalára vonatkozó képesség fejlesztése, erősítése). Ez meglátásunk szerint legalább két szinten kell, hogy történjen és a hazai büntetés-végrehajtás így is járt el. Egyrészt a befogadást követően az egyéb feltételek alapján megfelelő fogvatartottak részére kimerítő, írásos tájékoztató biztosításával, másrészt a kérdés felmerülésekor, azaz a fogvatartotti kérelem befogadáskor (esetleg az intézeti javaslat

⁶² Ezek elsődlegesen materiális okból történtek (pl. nem volt megfelelő lakóingatlan a szűkebb családban, vagy az épp a sértetté, így nem volt fogadónyilatkozat), vagy egyéb személyes motiváció hatására (pl. nem akarta, hogy rendőri ellenőrzések jelenjenek meg a háznál, vagy a családtagokat szerette volna függetleníteni a büntetése végrehajtásától).

előkészítése során) egy személyes konzultációból az elítélt és a reintegrációs tiszt között, ahol ezeket a körülményeket a fogvatartott és a reintegrációs tiszt megfelelően tisztázzák, átbeszélik.

Fentiek mellett a jogalkotó szándéka szerint a törvényjavaslat „soft” elemként tartalmazta, hogy reintegrációs őrizet akkor engedélyezhető, ha a szabadságvesztés végrehajtásának célja ilyen módon is biztosítható. Ez végeredményben az a megelőlegezett bizalom a büntetés-végrehajtási bíró irányából az elítélt irányába, amely szerint a teljes szabadságelvonás nélkül is biztosítható a társadalmi visszailleszkedés sikeressége. Ez nagyon hasonlatos elem a feltételes szabadságra bocsátáshoz, bár a két jogintézmény között hangsúlyos különbségek vannak.

2013-ban előzetes számítás a bírói jogalkalmazás vonatkozásában, egy addig nem létező ügýtípusban, értelemszerűen nem volt adható. Ugyanakkor a jogalkotó és az alkalmazók is feltételezték (mint fentebb már utaltunk rá), hogy az elektronikus távfelügyeleti eszközökkel felügyelt házi őrizet térnyerése kapcsán a technikai támogatásba vetett bizalom és társadalmi elfogadottság növekedni fog. Ezért okkal – és mint utólag kiderült helyesen – vélelmezték, hogy a büntetés-végrehajtási bírók engedélyezik majd az arra érdemes kérelmeket. Sőt, egy másik bírói aspektusa a jogintézménynek, hogy azon elítéltek esetén is átmenetet képezhetnek vele a börtön és a szabad élet között, ahol a feltételes szabadságot a bíróság a szabadságvesztés kiszabásakor valamilyen okból kizárta, vagy az esetleg önmagában nem célravezető, de a reintegrációs őrizettel kvázi „helyettesíthető”.

Jól levezethető tehát, hogy a törvényjavaslatban meghatározott feltételek kellően tág címzetti kört öleltek fel ahhoz, hogy az elítéltek számottevő részének jó irányba befolyásolják az attitűdjét, ugyanakkor megfelelő garanciákat is magukban hordoztak annak érdekében, hogy csak a valós visszailleszkedési szándékkal rendelkezők számára legyen elérhető a reintegrációs őrizet.

A büntetés-végrehajtás 2013-ban előzetes számításokat végzett és megállapította, hogy az önkéntes vállaláson kívüli „hard” feltételek kellően megsűrik majd a potenciális jelöltek számát, így a büntetés-végrehajtási intézet és a pártfogó felügyelő javaslatán is alapuló bírói jogalkalmazás alapján a jogintézmény kiszélesedését követően sem kell egy időben 500 főnél több reintegrációs őrizetessel számolni.⁶³ Ezen számításaik megfelelőnek bizonyultak, ezek bemutatására a későbbiekben kerül sor.

⁶³ ÁROP1.1.19-2012-2012-0007 - Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban - Előzetes hatásvizsgálat a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény tervezetéhez (2013). Készítette: Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes

A büntetés-végrehajtási bíró döntési jogkörébe tartozó ügyeket a végrehajtás során, összefoglaló néven, bv. ügyként szokta a szakma meghivatkozni. A reintegrációs őrizet ezen bv. ügyek általános eljárásrendjéhez illeszkedik azzal a kivétellel, hogy abban az általánosnál több részvevő együttműködése szükséges. Ezt eredetileg is így tervezte a jogalkotó, viszont a kodifikációs folyamat előrehaladtával világossá vált, hogy kifejezetten sokössztevős és sokrésztvevős eljárásrendet kell kialakítani a garanciarendszer és a jogszerű eljárás lebonyolítása érdekében.

A törvényjavaslat a büntetés-végrehajtási intézet kizárólagos előterjesztési jogát rögzítette első perctől kezdve a vonatkozó eljárásokban azzal, hogy az elítélt vagy védője a szabadságvesztés során egy, és csakis egy alkalommal kezdeményezhetik. Ez a megkötés, amellett, hogy a fentebb említett tájékoztatási tevékenységet még hangsúlyosabbá teszi, a vonatkozó adminisztratív feladatoknak is egyfajta gátat állított. A büntetés-végrehajtási intézet előterjesztése a bv. ügyek általános rendje szerint épül fel, azaz kitér főképp az elítélt személyiségére, szemléletére, jutalmazási és fegyelmi helyzetére, a végrehajtás során tanúsított magatartására, a bűnügyi nyilvántartási alapadataira, és tartalmazza a vezető javaslatát is.

Eltérő ügyintézési elem azonban, hogy a büntetés-végrehajtási intézet, a saját előterjesztése összeállításának megkezdésekor írásban megkeresi az elítélt lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot az elítélt és a megjelölt lakóingatlan adatainak átadásával. A pártfogó egy párhuzamos előterjesztést készít, amely nem az elítélt személyiségére, hanem inkább a reintegrációs őrizet életviszonyaira fókuszál. Ezek az információk a bíró megalapozott döntéséhez szintén szükségesek, de azokat a büntetés-végrehajtás nem tudja beszerezni, ezért szükséges egy másik szervezet bevonása. A pártfogói előterjesztés eredetileg leginkább a lakókörnyezetre összpontosított, és olyan kérdéseket elemzett, mint a családtagokkal és a szomszédsággal való viszony, az elítélt által elkövetett cselekmény megítélése, valamint az önálló életvezetéshez szükséges vagyoni, jövedelmi helyzet megfelelése. Az eljárásban ez teljes nívumként jelent meg, mivel a reintegrációs őrizethez legközelebb álló feltételes szabadság esetén a bíróság alapja főként az elítélt magatartása volt. A lakókörnyezet elemzése fontos és hasznos társadalmi adatokat adhat a reintegrációs folyamat – elítéltől független – elemeiről.

A két (pártfogó és intézet) javaslattal ellátott előterjesztés alapján a büntetés-végrehajtási bíró dönthet a reintegrációs őrizet elrendeléséről vagy az előterjesztés elutasításáról. Eközben figyelembe veszi a törvényjavaslatban foglalt három kizáró feltételt is, amelyek nem az előterjesztésnek, hanem az engedélyezésnek képezik akadályát. Eszerint nem volt reintegrációs

őrizetbe helyezhető az elítélt, akivel szemben, az aktuálisan töltött követően további szabadságvesztés vár végrehajtásra, illetve akinek letartóztatását a szabadságvesztés végrehajtásának idejére megszakították. A két kizáró ok eredője megegyezik, mivel sikeres társadalmi visszailleszkedést, önálló életvezetést elősegítő jogintézmény elrendelésének nincs értelme, ha további szabadságelvonással fenyegetik a személyt, azaz a teljes visszailleszkedés időben távoli. Ez egyébként érdekes jogalkalmazási kérdést vetett fel a folyamatosan töltött, vagy összbüntetésbe foglalt szabadságvesztések tekintetében, amelyet részben rendezett a törvényjavaslat azzal, hogy a bíróság által meghatározott visszaesési fokot alapvető kritériumként kezelte. Az esetleges vitás jogalkalmazási kérdésekre tekintettel azonban már akkor is felmerült, hogy előzetesen is szükséges lehet jogegységi intézkedések meghozatalára (természetesen csak abban az esetben, ha azokat nem rendezik megnyugtatóan a rendeleti részletszabályok). Kizáró ok még a korábban engedélyezett reintegrációs őrizetnek az elítéltnak felróható okból való megszüntetése is, amiről fentebb már részletesen értekeztem.

Az eljáráshoz kapcsolódó, igen fontos további kérdés volt, hogy a kérelemben megjelölt lakóingatlan megfelel-e a távfelügyeleti eszközök működtetéséhez. A törvényjavaslat erre vonatkozóan nem tartalmazott konkrét szabályt. A tervezet készítésekor a büntetés-végrehajtási szervezet jelezte, hogy ez két módon okozhat problémát a jövőben. Az egyébként minden más kritériumnak megfelelő elítéltek sérelmezhetik majd, hogy kizárólag lakóingatlanuk egy adott paramétere (pl. hálózati lefedettség elégtelensége) miatt nem kerülhetnek reintegrációs őrizetbe. Itt bár jogilag az önkéntes vállalás alá tartozó, a fogvatartott oldaláról biztosítandó erőforrások meg nem léte kizárja a panasz jogosságát, de a reintegrációs célkitűzés ettől még sérül. Érdekes lehet ezért a rendeleti részletszabályok kidolgozása során valamilyen formában lehetőséget biztosítani az ilyen okból hátrányba kerülő elítélteknek, hogy egy másik lakóingatlant jelölhessenek meg.⁶⁴ (Ezt egyébként a jogalkotó elfogadta és a végleges jogszabályszövegbe a hatálybalépéskor már be is került a második ingatlan megjelölésének lehetősége). A másik felmerülő probléma, hogy a megfelelő előzetes felmérés, majd telepítés érdekében valamely állami szerv szakembereinek visszatérően be kell lépniük a magánlakásba és ott munkát kell végezniük. Ezt jellemzően hivatali munkarendhez igazodó időpontban kell megtenni, ami lehet, hogy nem felel meg az elítélt ott lakó hozzátartozóinak. Ezért a részletszabályok között a BvOP javasolta annak rendezését, hogy a fogadónyilatkozat és az önkéntes vállalás a távfelügyeleti eszközök alkalmazási feltételeinek megismerése és

⁶⁴ Itt természetesen újbóli fogadónyilatkozat, valamint az elítélt költségére ismételt felmérés szükséges.

elfogadása mellett az előzetes felmérésre, a telepítésre, karbantartásra és hibaelhárításra irányuló – szükséges számú, de előre nem meghatározható – belépésre és tartózkodásra vonatkozó engedélyt is magában foglalja, amelynek megtagadása vagy visszavonása a reintegrációs őrizet megszüntetését eredményezi. Ez a felvetés nyitott fülekre talált.

A reintegrációs őrizetet engedélyező bírói döntés és a büntetés-végrehajtási intézet tényleges elhagyása időben szükségszerűen elválik tehát egymástól. Ennek tartamát elsősorban nem a fentebb leírt eszközbiztosítási, telepítési és beállítási feladatok, hanem a távfelügyeleti rendszer programozása okozza. A törvényjavaslat értelmében ugyanis az volt a tervezett eljárás, hogy az eljáró bíró jelöli ki a tartózkodás helyéül szolgáló lakóingatlant, és azt is, hogy ezt az elítélt milyen célból és milyen időtartamban hagyhatja el. Ezek adatait (pl. időszak, útvonal, távol tölthető időtartam) azonban rögzíteni kell a távfelügyeleti központban, amihez megfelelő időt szükséges biztosítani, de ennek elvégzéséig az elítélt értelemszerűen nem távozhat a büntetés-végrehajtási intézetből. Fentiek hatékony, és minden ügyben egységes időtartam alatt történő végrehajtása különösen fontos volt és az ma is, a hátrányokozás elkerülése érdekében.

A korábban engedélyezett reintegrációs őrizet visszavonására a törvényjavaslat szerint két esetben kerülhetett sor. Az első eset, ha új végrehajtandó szabadságvesztésről, büntető- vagy szabálysértési ügyről érkezett információ. Fontos azonban, hogy az újabb szabadságvesztés egy lezárt büntetőügy folyamánaképpen született, így az elrendelési feltételek közül az „első alkalommal szabadságvesztést töltő” kitélt és az újabb szabadságelvonás miatt a társadalmi integrációt is értelmezhetetlenné tette. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a folyamatban lévő büntetőeljárásból nem szükségszerűen következett a reintegrációs őrizet visszavonása, az elsősorban a bírói mérlegelésben játszott szerepet az engedélyezés során.

A visszavonás kezdeményezésének másik kötelező esete, ha az elítélt az elektronikus távfelügyeleti eszközök vállalt alkalmazási szabályait megszegi, illetve azokat megrongálja, vagy használhatatlanná teszi. Azáltal, hogy a jogalkotó csak ráutalt a vállalt magatartási szabályokra, nyitva hagyta a végrehajtási rendelet számára annak tartalommal való feltöltését.

Az eddigiekben is megállapítottuk, hogy ezen szabályok igen sokrétűek voltak, és azokról minden esetben átfogó tájékoztatást kell adni a fogvatartott számára. Mivel a törvényjavaslatban nem volt egyértelműen megfogalmazva, meg kell jegyezni, hogy a bíróság végzésében foglalt mozgási és tartózkodási szabályok megtartása elsődleges alapelemei a vállalt alkalmazási szabályoknak. A más jellegű szabályszegések mérlegelése a büntetés-

végrehajtási bíró feladata, ugyanakkor, mivel azok előzetes és önkéntes vállaláson alapulnak, vélelmezhető volt, hogy a felrható normaszegések esetén a reintegrációs őrizet visszavonására kerül majd sor. A távfelügyeleti eszközök megrongálása történhet egyébként hanyag kezeléssel, károkozási vagy akár ismeretlen helyre történő távozás szándékával is. A károkozás és a hatóságok felügyelete alóli kibúvás elhatárolása fontos, hiszen a szabotázs eseményről a tevékenységirányító azonnal visszajelzést ad, így a rendőri beavatkozás elvben még a meghatározott területen belüli elfogást is eredményezheti. Az eszközök használhatatlanná tétele a rendeltetésszerű működés - akár erőszakos beavatkozás nélküli - lehetetlenné tételét jelöli. Ez történhet például a műholdas adatkapcsolat szabotálásával, vagy a távfelügyeleti eszközök áramellátásának szándékos megszüntetésével. Közös kritérium azonban, hogy a cselekmény célzatos és tudatos legyen.

Külön kérdéskört képezett a távfelügyeleti eszközökben történő nem szándékos károkozás. Az eszközök különösen magas bekerülési költsége miatt (a nyomkövető eszközt a rendőrség 2013-ban darabonként 2.875 USD+ÁFA értékben szerezte be) az azokban okozott kár megtérítése tetemes kiadást jelenthet az elítéltek számára. Ezért a kártérítési felelősség kérdéseit és a vonatkozó eljárás szabályait szintén tartalmaznia kellett a reintegrációs őrizetről szóló tájékoztatónak.

Összefoglalva tehát, a reintegrációs őrizethez kapcsolódó eljárások valamennyi szereplőnél többlet adminisztrációs és döntés-előkészítési feladatokat keletkeztettek, figyelemmel a teljesen új jogintézményre. Ezek módja a már létező bv. ügyekhez és az elektronikus távfelügyeleti eszközökkel végrehajtott házi őrizethez igazodott, így kellő szakmai igazodási pont állt rendelkezésre valamennyi szervezetnél. A több szereplő szükségeszerű együttműködésén alapuló eljárások ugyanakkor megkövetelték, hogy előzetes együttműködési megállapodásokkal rendezzék a közös és kölcsönös feladatok végrehajtási rendjét.

Emberi erőforrás oldalról vizsgálva, az új szabályozási környezet többségében tehát a jelenleg és akkor is rendelkezésre álló apparátus leterheltségét növelte, a büntetés-végrehajtási ügyek számának növekedésével járt. Fel kellett tehát a büntetés-végrehajtásnak készülni arra, hogy a reintegrációs őrizethez kapcsolódóan, a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli feladatokat (lakóingatlan megfelelőségének felmérése, távfelügyeleti eszközök telepítése, hangolása) is végre kell hajtani, amelyek mindenképpen informatikai és biztonságtechnikai szakismerettel rendelkezők felvételét követelték meg.

1.3.3. A technikai rendszer, azaz az elektronikus távfelügyeleti rendszer és eszközei

A reintegrációs őrizet alapja a jól működő, a kitűzött célokat megvalósító, kimagasló rendelkezésre állást biztosító távfelügyeleti rendszer. Az 1040/2011. (III.9.) Kormányhatározatban foglaltak szerint az ilyen rendszerek büntetés-végrehajtási felhasználásának a rendőrség releváns működtetési tapasztalatain kell alapulnia. Mivel ez a körülmény már 2011-ben ismert volt, az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK), a számára szükséges speciális beszerzési eljárásba külső szakértőként bevonta a büntetés-végrehajtási szervezet delegált biztonságtechnikai szakértőjét is.

A nemzetgazdasági célkitűzésekkel párhuzamban a hazai technikai fejlesztés igénye erőteljes prioritásként jelent meg, azonban az elvárásoknak megfelelő prototípust több év alatt sem sikerült megvalósítani. A világpiacon megvásárolható rendszerek tanulmányozása során csak néhány gyártó terméke felelt meg az elvárt korszerű paramétereknek, így elmondható, hogy a beszerzés címzett köre meglehetősen szűk volt, ami nem tette lehetővé a kiterjedt árversenyt. Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága határozatban biztosította az elektronikus házi őrizet pénzügyi forrását, a beszerzés *a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló 218/2011. (X.19.) Kormányrendelet* hatálya alatt valósult meg.

A rendőrség 2013. év elején a nyertes ajánlattevővel, a Geoview Kft.-vel szerződött, több mint 1 milliárd Ft értékben, majd megkezdte a rendszer kiépítését. Ennek keretében a 3M cég CMS megnevezésű, nemzetközi referenciákkal rendelkező elektronikus őrizeti termékét vásárolta meg, melyet 2013. május 15-től valós körülmények között is alkalmazott.

A szerződéses partner a rendszerhez 2013-ban 652 db személykövető eszközt szállított, ennek azonban – a házi őrizet akkori csekély számú elrendelésének bírói gyakorlata miatt – a lehetséges kapacitást figyelembe véve csak a töredék részét használták ki.⁶⁵ A gazdasági és műszaki szempontok figyelembe vételével – a részletszabályok kidolgozását követően – a büntetés-végrehajtásnak és a rendőrségnek célszerű volt, hogy az elektronikus távfelügyeleti eszközeik, és az azokat irányító távfelügyeleti központok lehetőség szerint azonos technikai elemekből épüljenek fel. Ez valamelyest rontotta a büntetés-végrehajtás helyzetét a beszerzés

⁶⁵ 2013. októberében 40 fő töltött elektronikus távfelügyeleti eszközzel felügyelt házi őrizetet, amely szám lassú, de folyamatos bővülést mutatott. Ez a büntetés-végrehajtás szempontjából kedvező volt, mivel azt jelezte, a jogalkalmazók idővel elfogadják a távfelügyeleti eszközök hatékonyságát.

során, ugyanakkor számos előnnyel járt a használatot tekintve. Az egymással csereszabatos rendszerelemek esetén a kiképzési, oktatási feladatok egységesített végrehajtására, a házi őrizet és a reintegrációs őrizet során azonos eljárási rendek, belső kontrollfolyamatok kidolgozására nyílt lehetőség. Az esetleges rendszerbővítéseket, fejlesztéseket a két szerv közösen folytatta, amely előnyös volt az ártárgyalások során.

A technikai rendszert röviden ismertetve az mobilcellás, rádiófrekvenciás (RF) és műholdas helymeghatározáson alapuló (GPS) technológiát alkalmaz. A tartózkodásra kijelölt lakóingatlan megfelelőségét előzetesen felméri, ennek keretében vizsgálják a műholdas és mobil hálózati lefedettséget is. A távközlési technika fejlődésével párhuzamosan ezért a távfelügyelet megbízhatóságának és pontosságának növekedése várható, figyelemmel az egyes szolgáltatók (telekommunikációs és mobil navigációs cégek) hálózatbővítési és fejlesztési beruházásaira.⁶⁶ A technikai paramétereknek való megfelelés alapvető fontosságú a reintegrációs őrizethez is, mert csak a megbízhatóan működő távfelügyeleti eszközök biztosíthatják a folyamatos kontrollt. Minden jelforrás egy úgynevezett mobil APN-be⁶⁷ érkezik, ahonnan egy biztonságos csatornán továbbítják az irányítási központ megfelelő minőségű tűzfalal védett hálózatába. Itt az eszközökhöz kapcsolódó célrendszer fogadja és feldolgozza az adatokat, eközben szükség szerint kommunikál a felhasználó szervezet által a tevékenységirányításra kiválasztott alkalmazással.⁶⁸ A már feldolgozott adat a szervezeti intraneten keresztül, a hozzáférési jogosultságok függvényében utazik tovább a területi tevékenységirányítók felé, ahol szintén jelen van a tűzfalas hálózatvédelem. Az egyes területi tevékenységirányító kollégákhoz (ügyeletesekhez) már a helyi VLAN-on⁶⁹ keresztül érkezik meg az információ.

Az eszközök oldaláról vizsgálva a távfelügyelethez az érintettre felhelyezett egységekre, a tartózkodásra kijelölt lakóingatlanba telepített egységekre, ezek működtetéséhez, telepítéséhez szükséges eszközökre és anyagokra, valamint az irányítási központban működő célrendszerre, a tevékenységirányításhoz szükséges eszközökre és megfelelő hálózati infrastruktúrára, szolgáltatásokra van szükség. A rendőrség által beszerzett távfelügyeleti központ kapacitása

⁶⁶ Az AGPS (Assisted Global Positioning System) rendszerek már jelenleg is a műholdas és mobil cellák által nyújtott információk összehangolásán alapulnak, az egyes hálózatok lefedettsége és a mobil adatforgalom sebessége is folyamatosan növekvő tendenciát mutat.

⁶⁷ Access Point Name

⁶⁸ Az a rendőrség esetében a Robotzsaru rendszerbe integrált modul.

⁶⁹ Virtual Local Area Network

maximum 10.000 eszköz, azaz egy későbbi, akár jelentős bővítés esetén sem kell azt lecserélni. Az érintettek felhelyezett és a lakóingatlanokba telepített (tehát az érintettek által hozzáférhető, manipulálható) rendszerelemek tekintetében komoly biztonsági paramétereket kellett támasztani. Ezek közül is kiemelkedik a szabotázsérzékelés és riasztás képessége, a megfelelő célszerszám nélkül csak roncsolással oldható kötés, illetve a megfelelő kapacitású, beépített akkumulátor a rendelkezésre állás növelése érdekében.⁷⁰ Emellett az érintettre felhelyezett egységet visszatérően, a lakóingatlanba telepített egységet pedig állandóan csatlakoztatni kell hálózati áramforráshoz.

Az eszközök telepítését, figyelemmel arra, hogy azokat egymással és a távfelügyeleti központtal is össze kell hangolni a megfelelő működés érdekében, csak erre kiképzett személy végezheti. Mivel ez a tevékenység egy magánlakásban történik, amelynek elektromos rendszerét is igénybe kell venni (tehát az eszközök rendeltetésszerű működtetésével kapcsolatban költség merül fel), a tartózkodásra kijelölt lakóingatlan tulajdonosának előzetes hozzájárulása mindenképpen szükséges.

Az elektronikus távfelügyelet keretében végrehajtandó reintegrációs őrizet 500 db, az egyéb feladatok (külső munkáltatás, külkórházi őrzés stb.) pedig 800 db nyomkövető eszköz (2875 USD+ ÁFA/db) beszerzését igényelték, amelynek 2013-ban a forrásigénye 1.331,2 mFt volt. További, összességében várhatóan 550 mFt körüli költségként jelentkezik a bv. szervezet által létrehozandó önálló felügyeleti központ megvásárlása (650.000 USD), valamint a telepítés, a működtetési és a garanciavállalás tételei (1,132.500 USD öt év alatt). A beruházás egyszeri együttes összege 1.881,2 mFt.⁷¹

Az azóta eltelt időszakban sok egyéb változás következtében a reintegrációs őrizet eszközállománya is bővült. A BvOP 2024. október 25-i nyilvántartása alapján jelenleg a reintegrációs őrizet végrehajtására összesen 543 elektronikus távfelügyeleti eszköz áll rendelkezésre, ezek közül 98 eszköz hibás (javításra szorul, vagy selejtezésre kerül a közeljövőben), a többi kiadható, működőképes.⁷²

⁷⁰ A rendőrség által kiválasztott termék esetén a lakóingatlanban fixen telepített egység is rendelkezik saját akkumulátorral, hogy egy esetleges rövidebb áramkimaradás, hálózatingadozás esetén a távfelügyelet ne szakadjon meg.

⁷¹ ÁROP 1.1.19-2012-2012-0007 - Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban - Előzetes hatásvizsgálat a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény tervezetéhez (2013) Készítette: Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes

⁷² BvOP adatközlés 2024. október 25. Ezen eszközök típusa: Attenti One Pieces Gen 4., amely önálló GPS nyomkövető eszköz, arra tervezték, hogy folyamatosan figyelemmel kísérje a résztvevő tartózkodási helyét különböző intenzitási szinteken. A Solo3 a helymeghatározás, a kommunikációs technológiák és a manipuláció elleni mechanizmusok robusztus integrációját kínálja, hogy megbízható nyomkövetési megoldást nyújtson.

2. A reintegrációs őrizet hatályos jogintézménye Magyarországon

2.1. Küldetés

A jogalkotó a reintegrációs őrizet bevezetése kapcsán első perctől kezdve szoros együttműködést várt el a büntetés-végrehajtási szervezet és a rendőrség között. Ez az együttműködés nemcsak az új jogintézmény ellenőrzése vonatkozásában volt kiemelten fontos, de annak szükségessége egyértelműen abból is következett, hogy a szabályszegő, ismeretlen helyre távozó elítélt felkutatását, elfogását és büntetés-végrehajtási intézetbe történő előállítását csak a rendőrség hajthatja végre. Ugyanakkor a büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III.9.) Korm. határozat 5. pontjában foglaltak szerint a reintegrációs őrizetet kiszolgáló rendszer a rendőrség által elért eredményeken és tapasztalatokon kellett alapuljon. Fentiek mellett a Bv. Törvény előkészítése során nyilvánvaló volt, hogy a büntetés-végrehajtás önálló távfelügyeleti eszközparkjának és központjának kialakításához szükséges központi költségvetési forrás legkorábban csak 2016-ban áll majd rendelkezésre. A jogalkotó és a szakma viszont a mihamarabbi bevezetés mellett kardoskodott, a reintegrációs célkitűzések és a túlsúlyosság miatt azonban prioritás volt a jogintézmény 2015. évi bevezetése.

A magyar büntetés-végrehajtás két fő feladata a szabadságuktól megfosztott emberek társadalomtól történő izolációja, azaz a biztonságos fogvatartás kialakítása és végrehajtása, valamint a szabadságvesztés büntetés ideje alatt a börtönhatások minimalizálásával elérni azt - a már befogadáskor kitűzött - célt, hogy a fogvatartott a szabadulását követően a társadalom számára hasznos, jogkövető állampolgárrá váljon, lehetőleg devianciáktól mentesen reintegrálódjon. A két alappillér egymásra épül, azoknak folyamatosan egyensúlyban kell lenniük ahhoz, hogy a reintegráció sikeres lehessen. A magyar büntetés-végrehajtási szabályozásban számos nívumot kellett megteremteni, beépíteni, hogy a reintegrációs tevékenység eszköztára bővíthessen, továbbá a fogvatartás biztonságát szolgáló eszközök megújulhassanak. A változást, a korszakváltást, az újítás lehetőségét a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban: Bv. Kódex) konstruálása, valamint az ennek részletszabályzóiként megalkotott rendeletek teremtették meg. A büntetés-végrehajtási szervezet, a fenti célok megvalósításán túl kiemelt feladatként kezeli a börtönök

túlzsúfoltságának csökkentését, a végrehajtás struktúrájának átalakítását úgy, hogy e büntetőpolitikai cél elérésének teljesülése mellett ne romoljon az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalma és általános biztonságérzete.⁷³

A Bv. Kódex egyik ilyen nívuma a reintegrációs őrizet jogintézménye, amelynek köszönhetően 2015. április 1-jétől lehetőség nyílt arra, hogy a nem személy elleni erőszakos jellegű bűncselekmények elkövetői a büntetésük utolsó hónapjait az általuk megjelölt és büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban: bv. bíró) által engedélyezett lakóingatlanban tölthessék, a részükre meghatározott szigorú életrend és magatartási szabályok megtartása mellett. A Magyarországon nívumnak számító szabályozás a teljes szabadságelvonás és a szabadságvesztés-büntetést követő felelős, önálló életvezetés közötti, eddig fennálló hézagot tölti ki egy, az állami szervek által felügyelt - a jogintézmény hatályba lépésekor legfeljebb hat hónapig tartó - életszakasszal. A reintegrációs őrizet ideje alatt az elítéltnak lehetősége nyílik arra, hogy biztosítsa az önálló megélhetését, munkát keressen és vállaljon, tanulmányokat folytasson, valamint újjáalakítsa és erősítse családi, társadalmi kapcsolatait. A reintegrációs őrizet létrehozásának alap gondolatát, megteremtésének lehetőségét a rendőrség által – a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény felhatalmazása által - már 2003 óta elektronikus távfelügyeleti eszköz használatával végrehajtott, a letartóztatás elrendelésekor alkalmazott úgynevezett “házi őrizet” adta.

Magyarország kormánya már egy 2011-es határozatában hosszú távú célként jelölte meg, hogy csökkenteni kell a szükségtelen szabadságelvonások számát.⁷⁴ A rendőrség által kiépített és használt elektronikus távfelügyeleti rendszer jó eredményeként, valamint a technikai fejlődésnek köszönhetően a büntetés-végrehajtás területén is alkalmazható a reintegrációs őrizet elektronikus távfelügyeleti rendszere.⁷⁵

A reintegrációs őrizet magyar jogrendbe történő bevezetését megelőzően szükség volt a háttérszabályozás megteremtésére is, amely jelentős változást eredményezett számos jogszabály tekintetében. A bevezetés magával hozta a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.), a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény, a foglalkoztatás

⁷³ Bogotyán, Róbert: Szabadlábban a börtönben, avagy a Reintegrációs Őrizet a gyakorlatban. IN: In: Baráth, Noémi Emőke; Pató, Viktória Lilla (szerk.) A haza szolgálatában: Konferenciakötet 2019., Budapest, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) (2020) 322 p. pp. 110-117. 8 p.

⁷⁴ A büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításához kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III.9.) Kormányhatározat.

⁷⁵ Bogotyán, 2015. i.m. 15 p.

elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (továbbiakban: Flt.), a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII.19.) IM rendelet, illetve a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet módosítását is.

A Bv. Kódex a reintegrációs őrizet kiemelt céljaként fogalmazta meg az abban elhelyezett elítéltek munkavállalását, oktatásban, képzésben való részvételét. Ezzel egyidejűleg az Flt. nem módosult, amely a jogintézmény bevezetésekor a büntetés-végrehajtási jogviszony hatálya alatt álló fogvatartottak esetében nem tette lehetővé munkavállalásukat a társadalmi szférában. A gyakorlati tapasztalatok azonban felülírták a jogszabályi ellentmondást, hiszen a reintegrációs őrizetbe helyezett fogvatartottak többsége munkaviszonyt létesített a reintegrációs őrizet végéig.⁷⁶ Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az érintett szakfőosztályaival folytatott előzetes egyeztetéseket követően, az egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2018. évi XCIV. törvény 2019. január 01-jei hatállyal módosította az Flt.-t, amelynek eredményeként az állami foglalkoztatási szervnél, munkavállalási szándékkal jelentkező reintegrációs őrizetbe helyezett elítéltek – annak ellenére, hogy büntetés-végrehajtási jogviszonyuk fennállt – jogosultakká váltak az ott elérhető szolgáltatások igénybevételére.

Mint korábban említettem, Európában a „reintegrációs őrizetnek két formája lelhető fel: az ún. „front-door” és „back-door” (ez utóbbi kategóriába tartozik a reintegrációs őrizet is) modellek. Míg az előbbinél az elítélt a börtönbe be sem kerül (ezáltal kizárjuk a fogvatartásból adódó börtönártalmakat), addig az utóbbinál az intézetből korábban, „idő előtt” szabadulhat a fentiekben említett feltételek esetében, távfelügyeleti rendszer és a pártfogó felügyelő monitorozása mellett. Magyarország büntető jogrendszerében egyelőre a második formátum vetette meg lábát, mint atipikus végrehajtási módszer, azaz a „back door” modell.

A büntetés-végrehajtásnak Magyarországon az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vonatkozásában a reintegrációs célkitűzések érvényesítése érdekében számos nehézséggel kell megküzdenie. Elsősorban a bv mindenkori meghatározó nehézsége a rendelkezésre álló elhelyezési kapacitások elégtelensége, mivel a szervezetnek nincs beleszólása a befogadások számába. A második komoly nehézség, hogy a szervezetrendszer nagyobb részét még mindig a XIX. századi börtönépítési hullámban létrejött intézetek alkotják, amelyek nem, vagy csak részben alkalmasak a hazai és nemzetközi elvárások betartására. Ebből kifolyólag – számos ezzel ellentétes próbálkozás ellenére – a magyar intézetekben újra és újra felüti a fejét a

⁷⁶ Bogotyán, 2015., i.m. 16 p.

zsúfoltság, amely gyengíti a szakmai erőfeszítéseket, ellenérzéseket vált ki a fogvatartottakból a büntetés-végrehajtás iránt, nem utolsósorban pedig megalapozott panaszokra adhat okot, amelyek alapján az állam jelentős összegeket fizetett ki a fogvatartottak részére, az alapvető jogokat sértő elhelyezésük kártalanítása okán. A fentiek megtestesítik a bűnelkövetésre adott és mindenki számára szóló üzenetet, melynek lényege, hogy Magyarország a jogállamként védett értékei megtámadását és megsértését kellőképpen differenciált és súlyozott végrehajtási rendszerrel szankcionálja. Ugyanakkor korszerű szakmai alapokon nyugvó reintegrációs tevékenységgel törekszik arra, hogy az együttműködő magatartást tanúsító fogvatartottak még a szabadulásuk várható időtartama előtt, a hatályos jogi normák alapján olyan élethelyzetbe kerüljenek, hogy reális esélyük legyen a társadalomba való visszailleszkedésre. E közegben ez nem jogsértés, hanem a bűnelkövetésre adott társadalmi válasszal együtt járó bv. jogviszony által szabályozott, törvényi garanciák mellett alakuló élethelyzet, amely a büntetés természetes velejárója és nem pedig szükségtelen vagy indokolatlan joghátrány.

Minden olyan jogintézmény tehát, amely nem csorbítja az állam büntetőhatalmának végrehajtását, de nem is veszi igénybe az állami intézmények ilyen célzatú ellátását, egyrészt segíti a megfelelő elhelyezési körülmények biztosítását a többi elítélt részére, másrészt csökkenti az állomány leterheltségét, az állam költségeit és a mindennapi feladatokat.

A reintegrációs őrizet – habár a kiszabott szabadságvesztésbe beleszámít – mégsem bv. intézeti körülmények között, hanem bírói engedéllyel az elítélt által megjelölt lakóingatlanban kerül végrehajtásra, ezáltal a személyes szabadságot nem elvonja, csupán korlátozza azt. A kontrollfunkció közvetlenül, elsősorban az elektronikus távfelügyeleti eszközön keresztül valósul meg, amely folyamatosan biztosítja, hogy amennyiben a kijelölt tartózkodási helyet és a mozgási területet az elítélt személy elhagyja, az riasztás formájában haladéktalanul az intézkedésre jogosult hatóságok tudomására jusson. A kiszabott ítélet ilyen módon történő végrehajtása egyértelmű és jelentős kedvezmény a bv. intézetek részleteiben szabályozott életrendet megkövetelő környezetéhez viszonyítva, ezért aztán a reintegrációs őrizet csak azon elítéltek számára érhető el, akik a társadalomra kevésbé veszélyesek, és a szabadítást megelőző komplex elemző-értékelő munka eredményeként okkal feltételezhető, hogy sikeresen vissza tudnak illeszkedni a civil társadalomba, illetve a jövőben jogkövető magatartást tanúsítanak. Hatályba helyezése óta összesen 11.284 ügy⁷⁷ keletkezett, melyek közül 5454 esetben⁷⁸ került engedélyezésre a jogintézmény. Itt némi magyarázat azonban elengedhetetlen: az elindított

⁷⁷ A BvOP által biztosított adat 2024. október 01. napjáig terjedő össz-ügyszám

⁷⁸ A BvOP által 2024. október 01-jéig biztosított adat.

ügyek és az engedélyezett esetbeli eltérés annak tudható be, hogy kezdetben (a 2015-2016-os évben) olyan személyek is beadták kérelmüket, akik a törvény erejénél fogva nem voltak jogosultak a kedvezményre, pl. nem megfelelő ítélettartammal rendelkeztek, illetve a bűncselekmény elkövetési magatartása erőszakos jelleget mutatott. Természetesen mára ezt a problémát a bv. szervek szakszerű feladatellátása teljes mértékben orvosolta. A COVID-19 járvány alatti visszaesés nem igényel részletesebb indoklást, bár a Módszertani Keretek fejezetben alaposan körüljáróm a témát, továbbá az elmúlt 2 évben fennálló összes ügyszám és engedélyezett ügyek közötti számszerű különbség oka összetett, egyrészt alapvetően a szigorúbb pártfogó felügyelői környezettanulmányoknak köszönhetően (amelyek alaposan felméri a lakókörnyezet alkalmasságát), másrészt a bv. intézet is kiemelten figyel arra a javaslatra, amit a reintegrációs őrizet elrendelése kapcsán lefolytatott eljárás során tesz, valamint a bv. bírói gyakorlat is kiforrott az elmúlt években, így sokkal körültekintőbben járnak el a jogintézmény alkalmazásának elbírálása során.

A reintegrációs célkitűzéseket nagymértékben segítik az előírható magatartási szabályok, amelyek vonatkozhatnak a családi és társadalmi kapcsolatok fejlesztésére, vagy akár a munkahely feltérképezésére, munkába járásra egyaránt.

A reintegrációs őrizet kapcsán a kiemelt büntetőpolitikai cél, hogy oly módon csökkenjen a szükségtelen szabadságelvonások száma, hogy eközben ne romoljon a közbiztonság, az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalma, illetve lehetőség szerint eredményesen szolgálja a bűnelkövetők sikeres társadalmi visszailleszkedését.

2.2. A reintegrációs őrizet hatályos jogi szabályozásának bemutatása

2.2.1. Sajátos nézőpont

A reintegrációs őrizet jelenleg is hatályos szabályozásának bemutatását a dolgozatban két irányból kívánom megközelíteni. Egyrészt – a klasszikus gyakorlat szerint – a hatályos jogszabályok elemzése, értelmezése és magyarázata által szeretném bemutatni azt a folyamatot, ami ezen jogintézményt meghatározza, másrészt viszont a folyamat szereplőin keresztül, az ő feladataik, hatásköreik és az ezekkel járó nehézségek, kihívások és sokszor személyes, szubjektív valósággal való kiegészítése a jogi procedúrának, álláspontom szerint adja majd a teljességét a jogintézmény megismerésének, működőképességének és eredményessége vizsgálatának. Hiszem, hogy egy jogintézmény sikerességét jogi és szakmai szempontból azon keresztül is lehet vizsgálni, ahogy az abban feladattal bíró résztvevők a gyakorlati alkalmazás során használják azt.

A büntetés-végrehajtás egy egyszerű kutatási kérdésű tudományos területnek tűnik, ha csak arról az oldaláról közelítjük meg, hogy valami használ a fogvatartottnak vagy sem? Valami segíti a reintegrációját vagy sem? Valami hozzájárul ahhoz, hogy ő jobb, normakövetőbb, egészségesebb legyen minden szempontból vagy sem? Azonban egy jogintézmény elemzésénél és eredményességi vizsgálatánál a válasz sosem ennyire egyszerű. Sokkal több összetevős és sokkal mélyebbre nyúlik vissza. Egy folyamat eredményességét, álláspontom szerint, a folyamatot bonyolító személyek szakmai tudása, jószándékú vagy ítéletmentes hozzáállása és nyitott, széleslátókörű életfelfogása is nagymértékben befolyásolja. Éppen ezért döntöttem úgy, hogy dolgozatomban a választott témám bemutatása keretében, nemcsak a jogi háttérrel és a folyamatokat mutatom be, hanem azokat az embereket is, akik ebben a folyamatban kardinális szerepet töltenek be, s akiktől sok esetben legalább annyira függ a jogintézmény sikeressége és eredményessége, mint magától a fogvatartottól.

2.2.2. Jogi szabályozás

A reintegrációs őrizet az elítélt szabadságának teljes elvonását megszünteti, de mozgási szabadságát és a tartózkodási helye szabad megválasztásának jogát korlátozza.

A hatályos Bv. törvény szerint az az elítélt helyezhető reintegrációs őrizetbe, aki számos feltételnek egyszerre megfelel.⁷⁹ Mindenekelőtt – büntetés-végrehajtási szempontból a

⁷⁹ Bv. törvény 187/A. §

legerősebb feltétel – a reintegrációs őrizetbe helyezést annak előnyeivel és hátrányaival együtt az elítéltnak önként vállalnia kell. Ez azt jelenti, hogy ha a továbbiakban felsorolt törvényi feltételeknek az elítélt egyébként messzemenően megfelel, de azt nyilatkozza, hogy ő nem kíván élni a jogintézménnyel, úgy részére a reintegrációs őrizet nem alkalmazható. Az elmúlt évtizedben bizony volt rá példa, hogy az elítélt nem járult hozzá a reintegrációs őrizetbe helyezéséhez magánéleti okok miatt. Ilyen esetben a bv. intézet nem is terjeszti elő a bv. bíró részére.

Amennyiben azonban az elítélt hozzájárul és törvény által deklarált büntetés céljának megvalósulása ilyen módon is biztosítható, reintegrációs őrizetbe helyezhető az az elítélt, akit gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, vagy ha szándékos bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, akkor egyrészt nem a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontjában⁸⁰ meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték el, ugyanakkor első ízben ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre vagy visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő⁸¹, és öt évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést tölt.

⁸⁰ személy elleni erőszakos bűncselekmény:

a) a népirtás [142. § (1) bekezdés], az emberiség elleni bűncselekmény [143. § (1) bekezdés], az apartheid [144. § (1)–(3) bekezdés],

b) a hadikövet elleni erőszak (148. §), a védett személyek elleni erőszak [149. § (1)–(2) és (4) bekezdés], az egyéb háborús bűntett (158. §),

c) az emberölés [160. § (1)–(3) és (5) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (3)–(6) és (8) bekezdés],

d)* az emberrablás [190. § (1)–(4) bekezdés], az emberkereskedelem és kényszermunka [192. § (1)–(6) bekezdés], a személyi szabadság megsértése (194. §), a kényszerítés (195. §),

e)* a szexuális kényszerítés (196. §), a szexuális erőszak [197. § (1)–(4a) bekezdés], kapcsolati erőszak (212/A. §),

f)* a lelkiismeret és vallásszabadság megsértése (215. §), a közösség tagja elleni erőszak [216. § (2)–(3) bekezdés], az egyesületi és a gyülekezési szabadság megsértése [217. § (1) bekezdés],

g) az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása [254. § (1) bekezdés], a lázadás [256. § (1)–(2) bekezdés],

h) a bántalmazás hivatalos eljárásban [301. § (1)–(2) bekezdés], a bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában [302. § (1)–(2) bekezdés], a kényszervallatás [303. § (1)–(2) bekezdés], a jogellenes fogvatartás (304. §),

i) a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)–(3) és (5) bekezdés], a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (311. §), a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak (312. §), a nemzetközileg védett személy elleni erőszak [313. § (1) bekezdés],

j) a terrorcselekmény [314. § (1)–(2) bekezdés], a jármű hatalomba kerítése [320. § (1)–(2) bekezdés],

k) a rablás [365. § (1)–(4) bekezdés], a zsarolás (367. §), az önbíráskodás [368. § (1)–(2) bekezdés],

l) a zendülés minősített esetei [442. § (2)–(6) bekezdés] és az előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak [445. §];

⁸¹ 14. sz. Irányelv a bűnismétlés értékeléséről a büntetés kiszabás során: A büntetés kiszabása során általában nem indokolt az előző elítéltségnek súlyosító körülményként értékelése olyan esetekben, amikor korábban nevelő jellegű büntetés kiszabására került sor, s a büntetés kiállításától az újabb bűncselekmény elkövetéséig hosszabb idő telt el, így a büntetés célja lényegében megvalósult; az elkövető megelőzően méltánylást érdemlő körülmények között vagy kisebb tárgyi súlyú bűncselekményt valósított meg; a korábbi büntetés kiállása óta becsületes életmódot folytatott stb. A korábbi gondatlanságból elkövetett bűncselekmény miatti elítélés általában súlyosítóként értékelendő azokban az esetekben, amikor a bíróság az elkövető újabb ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményét bírálja el.

A reintegrációs őrizet időtartama vonatkozásában is eltérően szabályoz a törvény. Legfeljebb egy év az alapeset, ha az elítélt gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, minden más esetben viszont legfeljebb tíz hónapban határozza meg az őrizet időtartamát.

Ha ezek a jogszabályi feltételek fennállnak, úgy a reintegrációs őrizet vonatkozásában vagy az intézet kezdeményezi annak alkalmazását (ha megvan az elítélti nyilatkozat annak vállalásáról), vagy maga az elítélt vagy képviselője kérelmezi az eljárás megindítását. Mindkét esetben a bv. intézet előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak.

Alapvetően szükséges leszögezni, hogy a reintegrációs őrizetet nem a büntetés-végrehajtási szervezet engedélyezi, hanem a törvényszékeken működő büntetés-végrehajtási csoportok bírái. Ez egyben a legfőbb garanciális eleme is a jogintézménynek, amelyen keresztül biztosított, hogy – a büntetőeljárásban kiszabott büntetés végrehajtása során tanúsított magatartást is figyelembe véve – a személyi szabadság részbeni visszaállításáról csakis bíró dönthet, természetesen a fogvatartást foganatosító bv. intézet véleményének szigorú szem előtt tartásával.

Nagyon fontos korlátozás azonban, hogy a törvény értelmében a reintegrációs őrizet elrendelését a szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt vagy védője egy alkalommal kezdeményezheti.⁸² Egyébként ez a rendelkezés nem zárja ki, hogy az intézet viszont akár több alkalommal is kezdeményezze, ha az elítélt helyzete ezt indokolja.

Előterjesztés és elemei

Amennyiben a bv. intézet akár a kérelem alapján, akár saját hatáskörben előterjesztést tervez tenni, úgy megkeresi a reintegrációs őrizet végrehajtására az elítélt által megjelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt⁸³, az elektronikus távfelügyeleti eszköznek az elítélt által megjelölt lakásban való alkalmazhatóságának felmérése, illetve annak alkalmazhatósága esetén környezettanulmány elkészítése céljából.⁸⁴ A pártfogó felügyelő az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságát a megkeresés megérkezésétől számított nyolc napon belül felméri és jegyzőkönyvben rögzíti.⁸⁵ Ha a felmérés

⁸² Bv. törvény 61/A. § (2) bek.

⁸³ Ha a kérelemre induló eljárásban jogszabályban meghatározott feltételek nem teljesülnek vagy valamely kizáró ok áll fenn, a bv. intézet a kérelemre vonatkozó vélemény és javaslat elkészítése során a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő megkeresését mellőzi.

⁸⁴ Bv. tv. 187/B. §

⁸⁵ A felmérés elvégzése érdekében a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő jogosult a reintegrációs őrizet végrehajtására az elítélt által megjelölt lakásba belépni.

megtörtént, a pártfogó felügyelő elkezdni összeállítani a környezettanulmányt. Erre egyébként a megkeresés megérkezésétől számított harminc nap áll rendelkezésére.

Előfordulhat olyan helyzet, hogy a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölendő lakás nem az elítélt kizárólagos tulajdona vagy bérleménye. Ilyenkor a tulajdonosnak vagy a bérlőnek az elítélt ott-tartózkodására vonatkozó előzetes, írásbeli befogadó nyilatkozata szükséges. A befogadó nyilatkozatot a pártfogó felügyelő szerzi be a tulajdonostól/bérlőtől, vagy a felmérés elvégzésekor, vagy legkésőbb a környezettanulmány elkészítésekor, ha annak szükségessége akkor válik ismertté. Ha a kérelemre induló eljárásban a jogszabályban meghatározott feltételek nem teljesülnek vagy valamely kizáró ok áll fenn, a bv. intézet a kérelemre vonatkozó vélemény és javaslat elkészítése során a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő megkeresését mellőzi.

A hatályos jogszabály értelmében a bv. intézet a reintegrációs őrizetbe helyezés iránti kérelmet előterjeszti a bv. bíró részére a kezdeményezés napjától számított 15 napon belül. Az előterjesztés mellé értékelő véleményt és javaslatot tesz, illetve tájékoztatja a bv. bírót a pártfogó felügyelői környezettanulmány készítéséről. A bv. bíró a beérkezett iratok alapján, illetve indokolt esetben az elítélt meghallgatását követően dönthet a reintegrációs őrizet elrendeléséről, illetve megtagadásáról. Ez pontosan azt jelenti, hogy a törvény értelmében a reintegrációs őrizet elrendelése iránti előterjesztés tárgyában a büntetés-végrehajtási bíró csak az iratok alapján is meghozhatja a döntését, viszont az elítélt vagy a védő által benyújtott kérelem tárgyában kötelezően meghallgatást tart. Ez alól abban az esetben van kivétel, amennyiben a kérelmet érdemi vizsgálat nélkül az iratok alapján elutasítja, mert a reintegrációs őrizet elrendelését a törvény valamiért kizárja.⁸⁶ Amennyiben a reintegrációs őrizetet elrendeli, úgy szintén ő, azaz a büntetés-végrehajtási bíró jelöli ki, az elítélt tartózkodási helyéül szolgáló lakást is. A végzésben meghatározza, hogy a kijelölt lakás és a hozzá tartozó bekerített hely milyen – elsősorban a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítását szolgáló, munkavégzési vagy gyógykezelési – célból, útvonalon és milyen időtartamban hagyható el.

⁸⁶ Bv. tv. 187/C. § (1) bekezdés: Az elítélt nem helyezhető reintegrációs őrizetbe, ha

a) az elítélttel szemben további szabadságvesztést kell végrehajtani,^{*}

b) az elítélttel szemben folyamatban lévő büntetőügyben elrendelt letartóztatását a szabadságvesztés végrehajtásának idejére megszakították,

c) a fogvatartása során engedélyezett reintegrációs őrizetet az elítéltnak felróható okból megszüntették,

d) az egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztésből a bíróság által meghatározott végrehajtási fokozatban legalább három, egy évet meghaladó tartamú szabadságvesztésből a bíróság által meghatározott végrehajtási fokozatban legalább hat hónapot nem töltött le,^{*}

e) a megjelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlan,^{*}

f)^{*} a bíróság vagy az idegenrendészeti hatóság a kiutasításáról rendelkezett.

Az elítélt vagy a védő kérelmére egyébként a büntetés-végrehajtási bíró a reintegrációs őrizet elrendeléséről szóló határozatnak a lakás kijelölésére, valamint a kijelölt lakás és az ahhoz tartozó bekerített hely elhagyásának feltételeire vonatkozó részét megváltoztathatja vagy eseti jelleggel engedélyezheti az elítélt meghatározott célból történő eltávozását. Ebben az esetben a büntetés-végrehajtási bíró a kérelemről öt napon belül, sürgős szükség esetén soron kívül – az iratok alapján – határoz. Az eljárást egyébként ez esetben nem a bv. intézet, hanem a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.

A reintegrációs őrizetet elrendelő bv. bírói végzésekkel szemben egyébként az ügyészség fellebbezést nyújthat be és ennek a fellebbezésnek a reintegrációs őrizet megkezdésére halasztó hatálya van. Az ügyészség a fellebbezésről – a fellebbezés benyújtásával egy időben – értesíti a bv. intézetet is.

A döntés végrehajtási következményei

A reintegrációs őrizetben töltött időtartam a szabadságvesztésbe beszámít. Nemcsak az időbeli előny az, ami a jogintézmény kapcsán releváns, de a reintegrációs őrizet tartama alatt az elítélt részére a megszerezhető kreditpontokat is jóvá kell írni addig az időpontig, amíg a büntetés-végrehajtási bíró a reintegrációs őrizet esetleges megszüntetéséről nem határoz. Annyi korlátozás van csupán, hogy abban az esetben, ha a reintegrációs őrizet tartama alatt végrehajtandó szabadságvesztésről vagy új büntetőügyről érkezik értesítés, illetve az elítélt a magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegi, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálja vagy használhatatlanná teszi, úgy az előterjesztés megtételének időpontjától a végrehajtás megkezdéséig nem jogosult az elítélt a kreditpontokra. Továbbá, ha a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt reintegrációs őrizetét elrendelte, de az elrendelésről a reintegrációs őrizet esedékességének napjáig terjedő időszakban a bv. intézet arról értesíti a bv. bírót, hogy az elítélt súlyos fegyelmi vétséget követett el, a bv. bíró a reintegrációs őrizet elrendelését újból megvizsgálja, és ennek alapján a végzését hatályon kívül helyezheti. Ha a fegyelmi vétség a reintegrációs őrizet esedékességéig - például az idő rövidege okán - nem vizsgálható ki, akkor a fegyelmi eljárásnak a reintegrációs őrizet megkezdésére halasztó hatálya van. Ez esetben a fegyelmi eljárást soron kívül kell lefolytatni, és ha a fegyelmi felelősség megállapítható, a reintegrációs őrizet nem kezdhető meg, amíg a büntetés-végrehajtási bíró erről nem dönt.

Mint korábban részleteztem, ha a bv. bíró döntött a reintegrációs őrizetbe helyezésről, akkor a határozatában kijelöli a tartózkodási helyül szolgáló lakást, majd annak a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítását szolgáló, munkavégzési vagy gyógykezelési célból, útvonalon és időtartamban történő elhagyási lehetőségét. A reintegrációs őrizetre vonatkozó szabályok megtartását a büntetés-végrehajtási szervezet az elektronikus távfelügyeleti eszközön keresztül az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervvel együttműködve ellenőrzi. Ugyanakkor a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt magatartását, a büntetés-végrehajtási bíró által meghatározott magatartási szabályoknak és az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazási szabályainak a betartását, valamint a társadalmi reintegrációs folyamat előrehaladását a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő ellenőrzi. Tehát a büntetés-végrehajtás a rendőrséggel és a pártfogó felügyelővel együttműködve végzi az őrizetes ellenőrzését.

Speciális eset, de mindenképp említésre méltó, hogy a hatályos jogszabály 187/G. pontja szerint, ha a reintegrációs őrizetben lévő elítélttel szemben elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés vagy szabálysértési elzárás vár végrehajtásra, ezek foganatba vétele érdekében az elítéltnak a reintegrációs őrizet utolsó napját a büntetés-végrehajtási intézetben kell letöltenie, tehát az utolsó napra vissza kell vonulnia a foganatba vétel szabályai értelmében.

A reintegrációs őrizet megszűnése, megszüntetése és visszavonása

A reintegrációs őrizet több okból is megszűnhet. Egyrészt, a legegyszerűbb és legkívánatosabb eset, ha a reintegrációs őrizet ideje lejárt és az elítélt továbbra is törvénytisztelő magatartást tanúsít: így hatékonyan és eredményesen szűnik meg az elítélt „szabadulásával”.

Ha a reintegrációs őrizet azért fejeződik be, mert a tartama letelt, a bv. pártfogó felügyelő az utolsó ellenőrzésekor felhívja az elítélt figyelmét arra, hogy a reintegrációs őrizet utolsó napján köteles megjelenni abban a bv. intézetben, amelyből szabadult, az elektronikus távfelügyeleti eszközök leadása és a szabaduló igazolás átvétele céljából. Az átvételkor jegyzőkönyvet fognak felvenni az elektronikus távfelügyeleti eszközök hiánytalan meglétéről, állapotáról, az esetleges károkozásról.⁸⁷

⁸⁷ 16/2014. IM rendelet 136/F. § (3) bek.

Amennyiben a reintegrációs őrizet idejének kitöltésével szűnik meg, és az elítéltnak végrehajtásra váró elzárást, szabadságvesztésre átváltotatott közérdekű munkát vagy pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztést kell töltenie, a reintegrációs őrizet bv. bíró által megállapított megszűnésének napját megelőző munkanapon, hivatali munkaidőben a bv. pártfogó felügyelő kézbesíti a bv. intézet felhívását a végrehajtásra váró elzárás vagy szabadságvesztés megkezdésére.⁸⁸

Előfordulhat olyan eset is, amikor a reintegrációs őrizet alatt az elítélt feltételes szabadságra bocsátásáról kell dönteni, mert az alapügyben eljáró bíróság által meghatározott feltételes szabadságra bocsátás ideje elérkezett. Ilyenkor, ha nincs egyéb érdemi ellentétes információ, akkor a bv. intézet az előterjesztésben a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezésére tesz javaslatot a büntetés-végrehajtási bíró⁸⁹ részére, aki dönthet úgy, hogy ezen javaslat alapján, az elítélt meghallgatásának mellőzésével hozza meg döntését. Abban az esetben, ha a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását rendelte el, de a bv. intézet a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének napjáig arról értesíti, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegte, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálta vagy használhatatlanná tette, a büntetés-végrehajtási bíró a feltételes szabadságra bocsátást újból megvizsgálja, és ennek alapján a végzését akár hatályon kívül is helyezheti. Ha azonban a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását mellőzte, a reintegrációs őrizetet megszünteti és megteszi a szükséges intézkedéseket a szabadságvesztés fennmaradó részének letöltése érdekében.

A már engedélyezett reintegrációs őrizet visszavonására két esetben kerülhet sor. Az első esetben új, végrehajtandó szabadságvesztésről vagy büntetőügyről érkezik hivatalos információ. Az újabb szabadságvesztés egy lezárt büntetőügy folyamánaképpen születik, így az elrendelési feltételek közül az első alkalommal szabadságvesztést töltő kitévelt és – az újabb szabadságelvonás miatt – a társadalmi integrációt is értelmezhetetlenné teszi.

A visszavonás kezdeményezésének másik kötelező esete, ha az elítélt az előírt magatartási és az elektronikus távfelügyeleti eszközök vállalt alkalmazási szabályait megszegi, illetve azokat

⁸⁸ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról

⁸⁹ Az eljárást a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.

megrongálja, vagy használhatatlanná teszi. A pártfogó felügyelő hatásköréről szóló fejezetrészben ezt részletesen kifejttem, azonban fontos itt is megemlíteni, hogy a reintegrációs őrizetbe helyezett elítéltet a pártfogó a jogszabályban meghatározottak alapján ellenőrzi.⁹⁰ Ha azt tapasztalja, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet egyes szabályait megszegi, azaz a reintegrációs őrizet végrehajtása alól szándékosan kivonja magát, vagy a távfelügyeleti eszközt szándékosan megrongálta vagy eltávolította, vagy a bv. bíró által előírt magatartási szabályokat súlyosan megszegte. Ilyenkor a bv. pártfogó felügyelő a jelentését soron kívül köteles elkészíteni és a bv. intézet parancsnoka útján - a nyilvántartási szakterület közreműködésével - haladéktalanul továbbítani a bv. bírónak. Ezzel egyidejűleg a bv. intézet parancsnoka – ahogy azt a korábbi fejezetben részleteztem - az előterjesztés megküldésével egyidejűleg haladéktalanul kezdeményezi az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését.⁹¹ Amennyiben bebizonyosodik, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet hatálya alól kivonta magát - az illetékes rendőri szerv együttműködését kérve -, haladéktalanul intézkedni kell az elítélt tartózkodási helyének beazonosítására, az elítélt elfogására, bv. intézetbe történő visszaszállítására.⁹²

A bv. bíró által előírt magatartási szabályok megszegésén túlmenően, súlyos magatartási szabályszegésnek minősül különösen, ha az elítélt magatartása a reintegrációs vagy rehabilitációs célokkal nem összeegyeztethető, illetve ha az elítélt a bv. bíró által előírt magatartási szabályokat megtartja, de életvitele, magatartása megbotránkozást vált ki a lakókörnyezetében, továbbá ha az elítélt magatartása veszélyezteti a vele közös háztartásban életvitelszerűen tartózkodókat, vagy fennáll a családon belüli erőszak kockázata. Szintén ide tartozik, ha az elítélt rendszeresen leittasodik, vagy kábító hatású szereket fogyaszt, ha az elítélt ismétlődő jelleggel, sorozatosan zónasértést követ el, ha az elítélt a részére meghatározott orvos-egészségügyi kezelések, beavatkozások alól szándékosan kivonja magát, valamint, ha ezen cselekmények elkövetése miatt az elítélttel szemben rendőri intézkedés válik szükségessé, ha a bv. ügyész a törvényben foglalt okok⁹³ miatt a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét elrendeli.

Ezen szabályok igen sokrétűek, melyekről minden esetben átfogó tájékoztatást kell adni a fogvatartott számára a szabadítást megelőzően. A bv. bíró végzésében foglalt mozgási és tartózkodási szabályok megtartása elsődleges alapelemei a vállalt alkalmazási szabályoknak.

⁹⁰ Pfr. 62/C. § (8) bek.

⁹¹ Bv. tv. 61/C. § (1a) bek.

⁹² 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról 80. pont

⁹³ Bv. tv. 61/C. § (1) bek.

A távfelügyeleti eszközök megrongálása történhet hanyag kezeléssel vagy tudatos károkozási szándékkal, akár ismeretlen helyre történő távozás céljából. Az eszközök használhatatlanná tétele a rendeltetésszerű működés – akár erőszakos beavatkozás nélküli – lehetetlenné tételét jelöli. Ez történhet például a műholdas adatkapcsolat szabotálásával vagy a távfelügyeleti eszközök áramellátásának szándékos megszüntetésével. Közös kritérium, hogy a cselekmény célzatos és tudatos legyen. A károkozás és a hatóságok felügyelete alóli kibúvás elhatárolása fontos, hiszen a szabotázs jellegű eseményről a tevékenységirányító azonnali visszajelzést kap, így a rendészeti beavatkozás elvben még akár a meghatározott területen belüli elfogást is eredményezhet. Egyébként ezidáig a felügyelet alóli „kibúvás” csupán 8 esetben⁹⁴ valósult meg, valamennyi szökevényt rövid időn belül elfogták a rendőrség munkatársai.

Szintén kötelező megszüntető eset az is, ha a kijelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlanná vált, vagy a befogadó nyilatkozatot tevő a nyilatkozatát visszavonta, és az elítélt nem tud megjelölni másik olyan lakást, amely a reintegrációs őrizet végrehajtási helyeként kijelölhető lenne.

A BvOP még 2017-ben kezdeményezte a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének bevezetését a Bv. tv.-be annak érdekében, hogy ha a reintegrációs őrizet súlyos magatartási szabályszegés miatt megszüntetésre kerül, és a bv. bíró a megszüntetést követően például néhány nappal későbbi időpontot jelöl meg az elítélt bv. intézetbe történő bevonulására és szabadságvesztésének folytatására, ezen időszak alatt újabb bűncselekményt ne kövessen el. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján elmondható, hogy még mindig előfordul, hogy egyes bv. intézetek a reintegrációs őrizet megszüntetésével egyidejűleg nem kezdeményezik az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését a Bv. tv. 61/C. § (1a) bekezdése alapján. A hivatkozott jogszabály a Bv. tv. 187/E. § (1) bekezdés b) pontjában foglalt esetkörben ezt nem lehetőségként állapítja meg a bv. intézet számára, hanem kötelezettségként. A bv. intézetek parancsnokai minden esetben rövid úton értesítik a bv. ügyészt a bekövetkezett magatartási szabályszegésről és kikérik a bv. ügyész állásfoglalását. Elenyésző esetben előfordul, hogy a bv. ügyész nem tartja indokoltnak a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését, de a büntetés-végrehajtás számára kiemelten fontos, hogy az elítélt a lehető legrövidebb időn belül visszafogadásra kerüljön a bv. intézetbe. Ennek legfőbb oka az, hogy tisztában van azzal a körülménnyel, hogy a reintegrációs őrizet megszüntetésre kerül, ezáltal magatartása kiszámíthatatlan, bűnismétlési kockázata magas,

⁹⁴ A BvOP által 2024. október 1-jén rendelkezésemre bocsátott adat.

különösen abban az esetben, ha a feltételes szabadság jogintézményéből már korábban kizárásra került.⁹⁵

Előfordulhat olyan eset is, hogy a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt – a bv. intézet útján – maga kérelmezi a reintegrációs őrizet megszüntetését.⁹⁶ Az ilyen kérelem benyújtása esetén a bv. intézet vezetője a reintegrációs őrizet megszüntetésére haladéktalanul előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak, mellékelve az elítélt kérelmét és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő összefoglaló jelentését, amelyet egyébként az intézet kér a pártfogótól. A bv. bíró ilyen esetekben az iratok alapján visszavonja a korábbi végzését és elrendeli a reintegrációs őrizet megszüntetését, kijelölve egy időpontot, amire az elítéltnak vissza kell vonulnia a bv. intézetbe.⁹⁷ Ha az elítélt személyesen jelenik meg a bv. intézetben, és ott kérelmezi a reintegrációs őrizet megszüntetését, akkor őt a bv. intézetbe be kell fogadni.

Ha viszont a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt a határozatban megjelölt napon a bv. intézetben nem jelenik meg, akkor a bv. intézet vezetője haladéktalanul intézkedik az elítélt elővezetése iránt. Azonban abban az esetben, ha az elítélt életében olyan előre nem várt esemény következik be, amely miatt a reintegrációs őrizet megszüntetése halaszthatatlanná vált, és azt az elítélt kérelmezi, az elítélt a bv. intézetbe ideiglenesen befogadható. A bv. intézet vezetője az előterjesztés megtételével egyidejűleg haladéktalanul kezdeményezi az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét.⁹⁸

⁹⁵ Bv. tv. 187/E. § (1) bekezdés - A bv. szerv vezetője a reintegrációs őrizet megszüntetéséről haladéktalanul előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónál, ha annak tartama alatt

b) az elítélt a magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegi, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálja vagy használhatatlanná teszi.

61/C. § (1a) bek.: A bv. szerv vezetője a 187/E. § (1) bekezdés (...) b) pontja (...) esetében – kivéve, ha az elítélt ismeretlen helyre távozott – az előterjesztés megküldésével egyidejűleg haladéktalanul kezdeményezi az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését. Ez esetben az előterjesztésben utalni kell arra, hogy a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét kezdeményezte a bv. szerv vezetője az ügyészségnél.

⁹⁶ Bv. tv. 187/F. §

⁹⁷ 16/2014. (XII.19.) IM rend. 61/C. § (1d) bek. * A határozatban a büntetés-végrehajtási bíró megállapítja a reintegrációs őrizet megszűnésének napját, valamint – kivéve, ha az elítélt ismeretlen helyre távozott vagy a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételére került sor – felhívja az elítéltet, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére a megjelölt napon és időpontban a bv. intézetben jelenjen meg.

⁹⁸ A bv. szerv vezetője a 187/E. § (1) bekezdés a) és b) pontja és a 187/F. § (3) bekezdése esetében – kivéve, ha az elítélt ismeretlen helyre távozott – az előterjesztés megküldésével egyidejűleg haladéktalanul kezdeményezi az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését. Ez esetben az előterjesztésben utalni kell arra, hogy a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét kezdeményezte a bv. szerv vezetője az ügyészségnél.

(1b)* Az ügyészség a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét soron kívül elrendeli, ha

a) a végrehajtásra váró újabb szabadságvesztés tartamára tekintettel alaposan feltehető, hogy az elítélt szökésével vagy elrejtőzésével a büntetés végrehajtása alól kivonná magát,

b) alappal tartani lehet attól, hogy az elítélt szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekményt vagy szabálysértési elzárással is sújtható szabálysértést követne el, illetve a megkezdett cselekményt folytatná, vagy

A Bv. tv. végrehajtási rendelete⁹⁹ szerint a reintegrációs őrizet megszüntetéséről a büntetés-végrehajtási bíró a bv. intézet előterjesztésére soron kívül, az iratok alapján határoz. Az eljárást egyébként mindig a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le. Amennyiben olyan ok állt fenn, ami miatt a bv. intézet (bv. szerv vezetője) kezdeményezte az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését, úgy erről a bv. bírót az előterjesztésben tájékoztatni köteles. Ugyanis az ideiglenes foganatba vétel a büntetés-végrehajtási bírónak a reintegrációs őrizet megszüntetéséről való döntése meghozataláig, de legfeljebb a még letöltendő szabadságvesztés tartamáig terjedhet. Egyebekben az ügyészség határozata ellen a Be. szerinti panasznak van helye és az ideiglenes foganatba vétel végrehajtása érdekében az ügyészség a rendőrség¹⁰⁰ útján intézkedik. Ha az ügyészség elrendelte az ideiglenes foganatba vételt, úgy a határozatát haladéktalanul megküldi a büntetés-végrehajtási bírónak.

Amennyiben az elítélt ismeretlen helyen tartózkodik, a büntetés-végrehajtási bíró a reintegrációs őrizet megszüntetéséről szóló határozat meghozatalával egyidejűleg elfogatóparancsot bocsát ki. A reintegrációs őrizet alkalmazásának megszüntetését kimondó határozatban megjelölt időpont és a bv. intézetbe történő előállítás napja között eltelt idő a szabadságvesztésbe nem számít bele.

Speciális esetek

Speciális helyzet, ezért említésre mindenképp érdemes, hogy amennyiben az elítélt olyan krónikus megbetegedésben szenved, melynek gondozása, gyógykezelése során - várhatóan a reintegrációs őrizet tartama alatt is - gyakran vagy rendszeresen szükséges orvostechnikai eszközökkel történő vizsgálatok, kezelések elvégzése, úgy állásfoglalást kell kérni a bv. intézet alapellátó orvosa útján, már az előterjesztés előtt, az elítéltet gondozó szakorvostól arról, hogy a távfelügyeleti eszköz alkalmazása mellett a szükséges vizsgálatok, kezelések elvégezhetők-e. Érdekesség egyébként az is, hogy bár az elítélt csak fizikálisan szabad, jogilag továbbra is fogvatartotti státuszban van, mégis a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt az

c) az elítélt a magatartási szabályokat, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait súlyosan megszegte.

Az ügyészség határozata ellen a Be. szerinti panasznak van helye. Az ideiglenes foganatba vétel végrehajtása érdekében az ügyészség a rendőrség útján intézkedik. Az ügyészség a határozatát haladéktalanul megküldi a büntetés-végrehajtási bírónak.

⁹⁹ 16/2014. (XII.19.) IM rend. 61. §

¹⁰⁰ Az elfogott elítéltet az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv a legközelebbi bv. intézetbe előállítja. (16/2014. (XII.19.) IM rend. 61. §)

egészségügyi alapellátásra nem a bv. intézetben, hanem a kijelölt ingatlan helye szerint illetékes település háziiorvosi szolgálatánál jogosult. Amennyiben háziiorvos igénybevételére kerül sor, és ehhez a magatartási szabályok (szabad mozgás, kijelölt terület) megváltoztatása indokolt, úgy kérelmet kell benyújtania a bv. bíró részére. Ez az eljárás azokra az esetekre is vonatkozik, amikor a háziiorvosi vizsgálatot követően járó- vagy fekvőbeteg-szakellátás válik szükségessé. Sürgősségi betegellátás esetén a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt soron kívül köteles telefonon értesíteni a szabadon bocsátó bv. intézetet, amiatt, hogy ne riasszon be ok nélkül a rendszer. Amennyiben az elítélt magatehetetlen, úgy a vele életvitelszerűen együtt élő hozzátartozó vagy gondozását vállaló személy kötelezettsége a bv. intézet értesítése, amelyhez hozzájárulását az általa tett befogadó nyilatkozaton aláírta, elfogadta. Az elektronikus távfelügyeleti rendszer kontrollja alatt álló személy életveszélye esetén - a megfelelő egészségügyi ellátás érdekében - tanúsított cselekvések nem minősülnek a magatartási szabályok megszegésének.¹⁰¹

Egyébként előfordulhat olyan eset is, hogy az elítélt számára olyan egészségügyi eszközös vizsgálatot rendelnek el, amelynek kivitelezéséhez a távfelügyeleti eszköz ideiglenes eltávolítása vagy kikapcsolása szükséges. Az elítélt - amennyiben cselekvőképes - köteles erről a tényről a bv. intézetet előzetesen értesíteni. Ebben az esetben a bv. intézet soron kívül eltávolítja az elítéltről az eszközt arra az időtartamra, amíg a kivizsgálás tart.

A reintegrációs őrizetben lévő személy váratlan halálesetének bv. intézet számára történő ismertté válása esetén a bv. intézet vezetője által kijelölt személy(ek) köteles(ek) a felkeresni az elítélt lakóhelyét, és miután a lakóhely szerint illetékes rendőri és egészségügyi szervek a hivatalos halottvizsgálati eljárást befejezték, lehetőleg még a kijelölt tartózkodási helyen intézkednek az eszköz elhunyt elítélt végtagjáról történő eltávolítására. Ilyen esetben a fenti intézkedés főszabály szerint hivatali munkaidőben, a pártfogó felügyelő jelenlétében zajlik, aki erről jegyzőkönyvet vesz fel. Az intézkedést végrehajtó rendőri szervtől az intézet minden esetben beszerzi a helyszíni szemléről készült rendőrségi jegyzőkönyvet, és a pártfogó által készített jegyzőkönyvvel együtt az az illetékes bv. ügyészt tájékoztatja.

Összegésként megállapítható, hogy a reintegrációs őrizet jogi szabályozásának kialakítása során a jogalkotó minden lehetséges esetet számbavett, és ennek égisze alatt hozott létre egy olyan jogintézményt, melynek elsődleges célja ezen elítéltek eredményes társadalmi visszailleszkedése, tartósan jogkövető magatartásuk megalapozása egy olyan átmeneti

¹⁰¹ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról 85. pont.

életszakasszal, amelyben saját családi, baráti, munka- és tágabb szociális környezetükben élhetnek, biztosíthatják önálló megélhetésüket, munkát kereshetnek és vállalhatnak, tanulmányokat folytathatnak stb., ugyanakkor mindezt folyamatos kontroll és meghatározott magatartási szabályok mellett teszik.

Fontos kiemelni, hogy a társadalom szempontjából az egyes büntetés-végrehajtási intézkedésektől alapvető elvárás az egyéni prevenció, azaz annak szavatolása, hogy az elítélt a szabadulása után tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. A reintegrációs őrizet a szabad élethez igen hasonló viszonyokat jelent, ahol az elítéltet egy esetleges bűncselekmény elkövetésétől csak saját elhatározása tartja vissza, amelyben csak egy tényezőként jelenik meg, hogy a mozgási és tartózkodási szabályok megszegéséről a telepített eszköz azonnal információt továbbít a távfelügyeletet ellátó bv. szerv felé. Ezt erősíti az a törvényi kritérium is, hogy a lehetőség csak az első alkalommal szabadságvesztést töltők, valamint a módosításban megjelenő kiterjesztésként, a visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő elítéltek számára adott, amellyel a jogalkotó egyértelműen kifejezésre juttatja azon akaratát, mely szerint a visszaesőket vagy az életvitelszerű bűnelkövetőket ki kell zárni e jelentős végrehajtási kedvezményből. Kétséget kizáróan a reintegrációs őrizet jogintézménye a büntetés-végrehajtás területén belül és azon kívül is széles körű hatást gyakorol a jogrendszerre, legyen az a polgári-, munka-, vagy akár a büntetőjog területe. Elsődleges hatása azonban - természetéből adódóan - a törvényi kritériumoknak megfelelő fogvatartottakat érinti. A bv. intézetben eltöltött időtartam alatt az elérhető kedvezmény miatti magatartásbeli, együttműködési szándék javulása egyértelműen beigazolódott az elmúlt évek során (lásd III. fejezet), továbbá vélelmezhető az is, hogy pozitív értelemben vett preventív hatást gyakorol a szervezetet érintő rendkívüli események számának alakulására, bár ezen adat a látencia miatt nem mérhető.

2.3. A reintegrációs őrizet eljárása annak résztvevői feladatain keresztül

A reintegrációs őrizet jogintézménye a büntetés-végrehajtás területén belül és azon kívül is széleskörű hatást gyakorol. Hatása elsősorban természetesen a törvényi kritériumoknak megfelelő fogvatartottakra van. A bv. intézeti tartózkodás alatt az elérhető kedvezmény miatt jó magatartás, az együttműködési szándék javulása várható. Azon elítéltek életkörülményei, akik reintegrációs őrizetbe kerülnek, teljesen megváltoznak. Annak ellenére, hogy továbbra is a büntetésüket töltik, korlátozottan visszanyerik személyi szabadságukat, a kijelölt lakásban tartózkodhatnak, és azt az engedélyezett célból és időszakokban szabadon elhagyhatják.

Érintett ugyanakkor a büntetés-végrehajtás személyi állománya is, amelynek munkaterhelése egyrészt csökken a reintegrációs őrizet ideje alatt, másik oldalról viszont növekszik az adminisztrációs leterheltség a kapcsolódó eljárások lefolytatása miatt. Szerepkörhöz jutnak továbbá a törvényszékek büntetés-végrehajtási csoportjai és bírái, valamint a pártfogó felügyelők is, a reintegrációs őrizetbe helyezéssel, illetve annak megszüntetésével kapcsolatos eljárások során keletkező adminisztratív feladatok okán, illetve a pártfogó felügyelők az utógondozási jellegű tevékenységek kapcsán. Feladatot delegálhat a rendőrségnek a kiemelt működés-támogatás, valamint a szabályokat megszegő reintegrációs őrizetbe helyezett elfogása és büntetés-végrehajtási intézetbe történő előállítás miatt egyaránt.

A reintegrációs őrizet eljárásának résztvevői között az elítélt mellett tehát számos olyan szereplő van, akinek szerepe megkérdőjelezhetetlen és kikerülhetetlen nemcsak jogi értelemben, de sok más szempontból is. Mint említettem, ilyen szereplők a bv. szerv nevében eljáró előterjesztő reintegrációs tiszt, a munka dandárját végző pártfogó felügyelő és a tulajdonképpeni döntést meghozó büntetés-végrehajtási bíró. A dolgozat terjedelmi korlátai okán ezen résztvevők bemutatása és feladataik, hatásköreik elemzése során igyekeztem a legfontosabb elemekre kitérni, a teljesség igénye nélkül.

2.3.1. A reintegrációs tiszt

A.) A nyilvántartási osztály és a reintegrációs tiszt előzetes feladatai

A reintegrációs őrizet jogintézményéről, alkalmazhatóságának feltételeiről az elítéltet a befogadása napján dokumentált módon tájékoztatni kell. A reintegrációs őrizetbe helyezés lehetséges legkorábbi időpontját a fogamatba vételi értesítőlapon a bv. intézet nyilvántartási osztálya mindig feltünteti, és egy példányát az elítéltnak átadja. Az időpontról a nyilvántartási

osztály az elítélt reintegrációs tisztjét, valamint a bv. pártfogó felügyelőjét is írásban tájékoztatja.

Mielőtt egyáltalán a kérelem befogadására sor kerülne, a reintegrációs tiszt tájékoztatja a fogvatartottat, hogy milyen dokumentumokra lesz szüksége ahhoz, hogy az eljárást le lehessen folytatni. Így tájékoztatja arról, hogy szükség lesz egy befogadó nyilatkozatra, amelyben az elítélt, az ő hozzátartozója, vagy aki az elítéltet fogadja rögzíti, hogy a reintegrációs őrizet elrendelése esetén abban az ingatlanban az elítélt életvitelszerűen tartózkodhat a reintegrációs őrizet ideje alatt. Amennyiben több tulajdonos, vagy résztulajdonos van, úgy mindegyiktől be kell szerezni ezt a nyilatkozatot. Amennyiben a megjelölt ingatlan albérlet, akkor a bérleti szerződés másolata is becsatolandó. Ha az ingatlan tulajdonosa kiskorú, akkor a területileg illetékes gyámhivatal írásos beleegyezése sem mellőzhető. A befogadó nyilatkozat mellett kell egy eltartási nyilatkozat is, amit az ír alá, aki vagy akikkel együtt fog élni egy háztartásban. Ezesetben akár csak egy befogadó családtag nyilatkozata is elegendő. A reintegrációs tiszt tájékoztatja az elítéltet, hogy mindezek mellett szükség van még az ingatlan 30 napnál nem régebbi tulajdoni lap másolatára, az utolsó három havi elektromos áram (villanyszámla) befizetéséről szóló igazolásra, amely a megjelölt ingatlan fogyasztási helyére szól, illetve bár nem kötelező, de nagyon pozitív irányba tudja eltolni a döntést, ha beszerez egy munkáltatói szándéknyilatkozatot is. Ezt követően felhívja az elítélt figyelmét, hogy egy kérelmi lapon (amely egyébként egy hivatalos formanyomtatvány) jelezze, hogy kéri-e a reintegrációs őrizetbe helyezési eljárás megindítását. Ezt követően a reintegrációs tiszt rögzíti a fogvatartotti rendszerben a kérelmet és az eljárás megindítását. Abban az esetben, ha a fogvatartott jogi képviselője nyújtotta be a kérelmet, úgy az elítéltet nyilatkoztatni kell arról, hogy egyetért-e az ügyvédje által benyújtott kérelemmel. Illetve, ha az elítélt nyújtotta be, akkor nyilatkoztatni kell arról, hogy kéri-e az eljárás során jogi képviselő meghatalmazását.

A jogszabály értelmében a reintegrációs őrizetet hivatalból is kezdeményezheti a bv. intézet, illetve az elítélt maga is kérelmezheti. A reintegrációs őrizetre vonatkozó kérelem előterjesztésére csak írásban kerülhet sor. Amennyiben az elítélt nem tud írni, úgy kérelmét két tanú jelenlétében, jegyzőkönyvben kell rögzíteni. A védő által előterjesztett kérelem ügyintézése csak akkor kezdhető meg, ha azzal az elítélt írásos nyilatkozata alapján egyetért. Kérelem benyújtása esetén, ha az elítélt nyilvántartási adatai alapján a feltételek nem teljesülnek¹⁰², vagy kizáró okok¹⁰³ valamelyike fennáll, erről az elítéltet - és amennyiben a kérelmet a védő terjesztette elő, őt is – tájékoztatja az intézet. Ha nem magyar állampolgárságú

¹⁰² Bv. tv. 187/A. § (1) bek.

¹⁰³ Bv. tv. 187/C. §

elítelt vagy védője kérelmezi a reintegrációs őrizet engedélyezését, akkor vizsgálni kell, hogy az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (a továbbiakban: OIF) rendelkezett-e a kiutasításáról.¹⁰⁴ Erről az elítéltet nyilatkoztatni kell. Amennyiben a kiutasításról szóló határozat a birtokában van, annak másolatát a bv. ügy előterjesztéséhez mellékelni fogja a reintegrációs tiszt.¹⁰⁵

Ha a kérelem ügyintézése során megállapítást nyer, hogy az elítélt korábban már élt a reintegrációs őrizet kérelmezésének lehetőségével, a bv. intézet az előterjesztést mellőzni fogja és erről az elítéltet írásban tájékoztatja. Ha az elítélt jogosult a reintegrációs őrizetre, de kérelmet - beleértve a védőjét is - nem terjesztett elő, a bv. intézet köteles megvizsgálni a jogintézmény alkalmazásának lehetőségét, majd annak eredményétől függően hivatalból előterjesztést tenni a bv. bíró részére. Amennyiben bármely okból az előterjesztés hivatalból nem indítható meg, annak indokairól a bv. intézet nyilvántartási szakterülete köteles feljegyzést készíteni, és azt a nyilvántartási rendszerben rögzíteni. Ha a bv. intézet által történik a kezdeményezés vagy ha az elítélti kérelem nem tartalmazza egyértelműen, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet feltételeit vállalja, az erre vonatkozó nyilatkozatát írásban fel kell venni és a bv. ügy irataihoz kell csatolni. Ha az elítélt úgy nyilatkozik, hogy nem vállalja a feltételeket, vagy a nyilatkozattételt megtagadja, de a reintegrációs őrizetbe helyezésre vonatkozó kérelmét ezek mellett is fenntartja, a bv. intézet nem mellőzheti annak előterjesztését.¹⁰⁶ Soronkívüliséget élvez, ha az elítélt vagy védője által előterjesztett kérelem tartalmazza a reintegrációs őrizet helyéül szolgáló ingatlanra vonatkozó adatokat¹⁰⁷, úgy az ingatlan felmérésére vonatkozó megkeresés az elítélt Befogadási és Fogvatartási Bizottság meghallgatását megelőzően is megküldhető.

Az elmúlt közel 10 év tapasztalata azt mutatja, hogy az intézeti gyakorlat szerint azon fogvatartottak esetében, akiknél ez a jogintézmény alkalmazható, a bv. intézetek Nyilvántartási Osztályai (alosztályai) 3 hónappal az esedékesség előtt megküldik a Fogvatartási Osztályok (alosztályok) részére azt az elítélti listát, amelyen a potenciális jelöltek szerepelnek. Ilyenkor a lista alapján a reintegrációs tisztek a saját reintegrációs csoportjukba tartozó fogvatartottakat

¹⁰⁴ Bv. tv. 187/C. § (1) bekezdés f) pontja értelmében

¹⁰⁵ Egyébként, amennyiben az elítélt nem rendelkezik ilyen határozattal, vagy nincs tudomása arról, hogy kiutasítást rendeltek el vele szemben, akkor ennek megismerése érdekében a nyilvántartási szakterület soron kívül értesíti a BvOP Fogvatartási Ügyek Szolgálatát a szükséges információk beszerzése érdekében. Az OIF tájékoztató levelét az előterjesztéshez csatolni kell.

¹⁰⁶ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról 14. pont.

¹⁰⁷ a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII.19.) IM rendelet (a továbbiakban: IM rendelet) 136/A. §-ában foglalt adatokat

külön tájékoztatják a közelgő lehetőségről és azokról az iratokról, beszerzendő dokumentumokról, hatósági igazolásokról, amelyek szükségesek ahhoz, hogy majd a kérelmet be tudják nyújtani. Továbbá szintén ők azok, akik nyilatkoztatják a fogvatartottat arról, hogy mik a jövőbeni terveik, hol terveznek dolgozni.

B.) Az előterjesztés és az értékelő vélemény

A büntetés-végrehajtási intézetek részére az Országos Parancsnokság illetékes főosztálya egységes segédlet¹⁰⁸ biztosít az értékelő vélemények elkészítéséhez, amelynek célja, hogy az érintett büntetés-végrehajtási szervek által - a bv. bíró döntésének megalapozása érdekében – készített értékelő vélemények formailag egységesek, azonban tartalmilag egyénre szabottak legyenek. Fontos hangsúlyozni, hogy minden elítélt, aki érintett valamely bv. ügyben, esetünkben a reintegrációs őrizetre alkalmas ügy előterjesztésében, más és más személyiséggel, együttműködési hajlandósággal, befogadó környezettel, családi és kisközösségi kapcsolatokkal, reintegrációs tervekkel rendelkezik, ezért szükséges az értékelő vélemények elkészítése során is érvényesíteni az egyéniesítés elvét, elkerülve ezzel a sablonos megfogalmazást. Erre az előterjesztést készítő reintegrációs tisztek igyekeznek odafigyelni.

A reintegrációs tiszt által előkészített értékelő vélemény első és legfontosabb eleme az elítélt személyi és büntetés-végrehajtási adatai. Többször előforduló hiba, hogy az egyes szakterületek által rögzített büntetés-végrehajtási adatok nem mutatnak egyezőséget. A személyes és büntetés-végrehajtási adatokat a fogvatartotti nyilvántartás automatikusan generálja, melyek beillesztése – amennyiben abban nem történt változás – kizárólag egy alkalommal jelenik meg. Ezt követően a reintegrációs tiszt az elítélt Egyéniesített Fogvatartási Programtervét (a továbbiakban: EFP)¹⁰⁹ rögzíti az előterjesztésben, pontosabban az abban foglaltak teljesülését részletezi. Az EFP az értékelő vélemény elkészítésében érintett elítéltre vonatkozóan kiemelten fontos információkat tartalmaz, melyek megvalósulása tükrözi a fogvatartott együttműködését. A rögzített reintegrációs célok megvalósulását ki kell értékelni, bemutatva az elítélt együttműködési hajlandóságát a közösen összeállított EFP megvalósulási folyamatában. Részletezni kell, hogy a fogvatartott a számára biztosított programokat milyen eredménnyel teljesítette. Amennyiben az elítélt nem kellően motivált és nem fókuszál a szabadulását követő

¹⁰⁸ Segédanyag a büntetés-végrehajtási intézeti értékelő vélemények elkészítéséhez. 2024. BvOP Fogvatartási Ügyek Szolgálat (30500-17/329-6/2024. fogv.)

¹⁰⁹ Az elítélt részére a befogadást követően kerül sor az EFP kidolgozására vele együttműködésben, amelyben meghatározásra kerülnek az érintett személlyel kapcsolatos egyénre szabott egészségügyi, pszichológiai feladatok, a foglalkoztatásba, továbbá személyiségfejlesztő programokba történő bevonására irányuló tervek [16/2014. (XII.19.) IM rendelet 92. § (1) bekezdés, Bv. tv. 96. § (1) bekezdés e) pontja].

megfelelő életvitelének kialakítására (például: nem kíván munkában részt venni, vagy a kriminológiai szempontból veszélyeztetett környezetbe akar visszatérni), akkor az értékelő véleményben ezt a körülményt ki kell emelni. Az EFP-ben foglaltak tulajdonképpen kardinális információkat tartalmaznak a döntés meghozatalához.

Indokolt esetben – és a reintegrációs őrizet előterjesztése ide tartozik - az elítélt előélete, a befogadás-végrehajtás fontosabb eseményei is szerepelnek az előterjesztésben. Azon eseményeket kell rögzíteni az értékelő véleményben, amelyek befolyással, hatással voltak az elítélt személyiségére, az elkövetett bűncselekményhez való viszonyulására, vagy visszaesési kockázatának alakulására. Ezek lehetnek pozitív és negatív események egyaránt. Pozitívumként értékelhető például a jóvátétel keretében végzett önkéntes tevékenység, míg negatívumként a bv. szerv rendjére és biztonságára kiemelten veszélyes, magas kockázatú cselekmény (mint például fogolyszökés vagy személy elleni erőszakos cselekmény) elkövetése, vagy annak kísérlete. Szintén meg kell jeleníteni az értékelő véleményben az elítélt viselkedésének, oktatásban történő részvételének, munkavégzésének, továbbá a szabadidő eltöltésének módját. Értékelni kell azt a körülményt, hogy az elítéltnak a fogva tartása során törekednie kell saját személyiségének fejlesztésére, társai motiválására, a pozitív példakép kialakítására. Ennek érdekében szabálykövető magatartást kell tanúsítania, részt kell vennie – amennyiben lehetőség van rá – oktatásban, szakmaképzésben, munkáltatásban. Az egyéb, szabadidő hasznos eltöltését szolgáló programokban (mint például szakköri tevékenység) történő részvétele során is előtérbe kell helyezni az önfejlesztést, a jóvátételre irányuló tevékenységet. Ugyanakkor az a körülmény, hogy az elítélt kategória-besorolása kedvezőbb irányba változik, továbbá, hogy az elvárásoknak megfelelően viselkedik, kötelezettségeit teljesíti (pl. munkahelyén jól dolgozik, beiskolázás esetén megfelelően tanul) önmagában még nem értékelhető kiemelkedő teljesítményként.

A reintegrációs tiszttal az értékelő véleményben részletesen prezentálják a fogvatartott jutalmazási és fegyelmi adatait is. A fegyelmezési és jutalmazási adatok kronológiai sorrendben (legrégebbitől haladva a legújabbig) történő megjelenítése mellett szükséges azok kiváltó okainak rövid leírása. Például a közösségi életben való aktív részvétele során kiérdemelt jutalom esetében javasolt rögzíteni, hogy konkrétan milyen tevékenységben vett részt és annak mi volt a célja. Abban az esetben, ha az elítélt hosszabb tartamú szabadságvesztést tölt és az évek során nagyobb mennyiségű jutalmat érdemelt ki, vagy kiemelten magas a fegyelmi fenyítései száma, nem szükséges külön-külön kifejtetni az egyes jutalmak és fenyítések okait, azokat nemenként kell röviden értékelni. Utóbbiak mellett az időrendiség bemutatása is fontos, mert például, ha az elítéltet több alkalommal kellett fegyelmi úton felelősségre vonni,

de az utolsó fenyítését már több évvel ezelőtt szabták ki vele szemben, azt követően pedig kiérdemelt számos jutalmat, akkor más lesz a személyiségfejlődésének bemutatása, mint fordított esetben. A jutalmazással és a fegyelmi eljárásokkal szorosan összefügg a kreditpontok jóváírása és elvonása is, mely a fogvatartott magatartásának kivetülése. A fogvatartottak nyilvántartásból törölt fenyítéseit az elkészített értékelő véleményben megjeleníteni nem lehet. Kiemelten kell kezelni az előterjesztésben az elítélt kapcsolattartását, családi- és társadalmi kapcsolatainak alakulását, hiszen reintegrációs őrizet esetén ez lesz a biztos pont, amibe a fogvatartott majd kapaszkodhat. A befogadó környezet szempontjából kiemelten fontos, hogy az elítélt a hozzá közel álló személyekkel kapcsolatot tartson, azonban ezek a személyek nem veszélyeztethetik a társadalmi visszailleszkedését és nem növelhetik a bűnisméltés kockázatát. Utóbbira példa lehet, amennyiben az elítélt volt bűntársával vagy egy bűnszervezettel áll kapcsolatban. A kapcsolattartásra – kiemelten a családi, kisközösségi kapcsolatokra – vonatkozó információkat ki kell egészíteni a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő által készített egyéni gondozási tervben, illetve egyéni reintegrációs programban foglaltakkal, amennyiben az elítélt reintegrációs gondozásba bevonásra került. Ezen dokumentumok ugyanis kitérnek az elítélt (kijelölt) letelepedési és munkavállalási terveire, valamint tartalmazzák az elítélt családi kapcsolatainak rendezettségét. A döntés meghozatala szempontjából fontos annak hangsúlyozása is, hogy az elítélt mit tett, vagy mit mulasztott el családi kapcsolatainak megszilárdítása érdekében.

A reintegrációs tiszt által előkészített értékelő véleménynek ugyanakkor tartalmaznia kell a társadalomba történő sikeres visszailleszkedés, valamint a szabadulás érdekében tett intézkedéseket is, amennyiben ilyenek korábban voltak. Itt gondolok elsősorban az elítélt szabadulását követő életkörülményeire: személyi azonosító okmányok, befogadó környezet, kapcsolattartás, oktatásban és szakmaképzésben való részvétel, munkaerőpiaci integrációs tervek. Ez alapvetően azt is feltételezi, hogy a reintegrációs tiszt az értékelő véleményt valamilyen szinten az elítélt együttműködésével készíti el.

Előfordulnak olyan esetek, amikor a döntéshozó (bv. bíró) olyan információkat szeretne megtudni, melyek az előzőekben felsoroltakon túlmutatnak. Ilyenkor nagyon fontos, hogy a reintegrációs tiszt a kiegészítésében megtett információi legyenek egyénre szabottak, kellően megalapozottak, lényegretörőek, hiszen befolyással lehetnek a végleges döntés kimenetelére. Az értékelő vélemény elkészítése mellett a fogvatartott reintegrációs tisztje gondoskodik a szükséges dokumentumok beszerzéséről is.

Természetesen a reintegrációs tiszték által elkészített értékelő vélemények esetében fontos megjegyezni, hogy a véleményben nem fogalmazható meg a bv. ügy elbírálására vonatkozó

javaslat. Az elkészített értékelő véleményben törekedni kell a szubjektív (tükrözze a fogvatartott magatartását, reintegrációs célkitűzéseit, illetve az arra irányuló törekvéseit), valamint az objektív (tények, körülmények) adatok bemutatása közötti egyensúly megtartására. Ez nagyon hangsúlyos aspektusa az értékelő véleménynek, mivel a jogszabály által meghatározott kötelező tartalmi elemek mellett fontos, hogy az elkészült értékelő véleményben szerepeltetni kell egy konkrét értékelést, azaz reintegrációs őrizet elrendelése esetén fontos kiemelni, hogy az elítélt vonatkozásában a büntetéssel elérni kívánt cél további szabadságelvonás nélkül is elérhető vagy sem.

A reintegrációs őrizet engedélyezésének eljárása folyamán a bv. pártfogó felügyelők kötelezően környezettanulmányt készítenek. A bv. intézeti értékelő vélemények elkészítése során minden esetben figyelembe veszik a bv. pártfogó felügyelő megállapításait, a kellően megalapozott előterjesztés összhangja, a különböző szakterületek egybehangzó véleménye a döntésre kihatással bír. Amennyiben a bv. pártfogó felügyelő olyan tényre hívja fel a döntéshozó figyelmét, amely az elítéltet kriminológiai szempontból veszélyezteti vagy a visszaesés kockázatát növeli, azt az értékelő véleményben hangsúlyosan kell megjeleníteni. További fontos szempont a bv. pártfogó felügyelői bűnisméltési kockázat vizsgálati értékének figyelembevétele, mert amennyiben az magas, az elérni kívánt reintegrációs célok nem valósulnak meg. Álláspontom szerint az értékelő vélemény akkor lesz kellően egyéniesített és informatív, ha az érintett szakterületek közötti együttműködés – kiemelten a reintegrációs tiszt és a pártfogó felügyelő közötti - közvetlen párbeszédre alapul. Ha elkészült az értékelő vélemény, akkor a nyilvántartási szakterület az előterjesztéshez csatolja az ítéletkiadmányt és a jogerős bírói értesítőlap másolatát. Előfordulhat olyan eset, amikor a bv. intézetnek nem áll rendelkezésre ítéletkiadmány, akkor azt rövid úton be kell szerezni az illetékes bíróságtól. Ezt követően az előterjesztést a bv. bíró felé a nyilvántartási osztály teszi meg.

C.) Engedélyezett reintegrációs őrizetre való felkészítés folyamata

Reintegrációs őrizet elrendelése esetén az elítélt szabadon bocsátására az a bv. bíró által kijelölt ingatlan elhelyezkedése szerinti vármegyében (fővárosban) található bv. intézet az illetékes, amelyben a vonatkozó jogszabályok szerint az elítélt ideiglenes elhelyezése, továbbá befogadása vagy szabadítása lehetséges. Amelyik vármegyében több bv. intézet működik, ott a bv. pártfogó felügyelők illetékességi területe határozza meg, hogy az elítéltet melyik bv. intézetbe kell szállítani a szabadítás céljából. A fiatalkorú és a női elítélt szabadon bocsátását a

részére kijelölt ingatlanhoz legközelebb eső, az elhelyezésére kijelölt bv. intézetben kell végrehajtani.¹¹⁰

A reintegrációs tiszt feladata nem szűnik meg az értékelő vélemény továbbításával. A bv. bírói döntés következtében a reintegrációs tisztnek mindig van további feladata. Ha engedélyezte a bv. bíró a reintegrációs őrizetet, akkor annak előkészítésében (átszállítás esetén a szabadító intézet reintegrációs tisztjének)¹¹¹ van feladata; ha nem engedélyezte a bv. bíró, de új határnapot állapított meg, vagy a kérelmet elutasította, akkor ennek közvetítése a fogvatartott felé szintén a reintegrációs tiszt feladata, mint ahogy az ehhez kapcsolódó adminisztratív feladatok végrehajtása is.

Amennyiben a bv. intézetbe reintegrációs őrizet végrehajtása miatt érkezik elítélt, az igazgatási, a reintegrációs és az egészségügyi iratait soron kívül ellenőrizni kell, továbbá intézkedni kell reintegrációs tiszti és bv. pártfogó felügyelői meghallgatására. Az érintett elítéltet a reintegrációs őrizetbe történő szabadon bocsátást megelőzően legkevesebb egy munkanappal - dokumentáltan – oktatásban részesítik a büntetés-végrehajtási bíró végzésében foglalt, továbbá az általánosan követendő viselkedési és az előírt magatartási szabályokról, a távfelügyeleti eszköz működtetéséről, működéséről. A tájékoztatásnak ki kell terjednie az eszköz lehetséges jelzéseinek értelmezésére és az ezek alapján elvárt tevékenységekre. Az oktatást a bv. intézet parancsnoka által kijelölt személyek tartják, nem minden esetben a reintegrációs tiszt. A szabadon bocsátás során az elítélt okmány-, érték- és tárgyletétjét részére átadják, tájékoztatják az esetlegesen érvényességi idejét veszítő személyi okmányok pótlásának lehetőségéről. Ez azért fontos, mert a reintegrációs őrizetes részére csak a bv. bíró - kijelölt terület e célból történő elhagyására vonatkozó - előzetes engedélyével lehetséges ezen okmányok okmányirodában történő megújítása. Tehát azt külön kérvényezni kell majd az esedékesség előtt.¹¹²

¹¹⁰ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról 18. pont

¹¹¹ Ha a reintegrációs őrizet elrendelésekor nem a megjelölt szerint illetékes bv. intézetben kerül sor az elhelyezésre, az elítéltet a tervezett szabadon bocsátást megelőzően legalább három munkanappal végleg át kell szállítani a szabadon bocsátásra illetékes bv. intézetbe. A Komárom-Esztergom vármegye területén elhelyezkedő ingatlanok esetén a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet az illetékes. A Budapest területén elhelyezkedő ingatlanok esetén az illetékesség tekintetében a fővárosban működő bv. intézetek között megkötött együttműködési megállapodásban foglaltak az irányadók, amelynek tartalmaznia kell a kerületek bv. intézetek közötti megosztását. Ha az ingatlan Pest vármegye területén helyezkedik el, a női elítéltek reintegrációs őrizetbe helyezését a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet hajtja végre. (22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról 19. pont

¹¹² 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról

Amikor a reintegrációs őrizetben részesülő elítéltnak eljön a szabadítása napja, akkor a bv. intézeten kívüli jogszerű tartózkodásról szóló igazolást kap, amely tartalmazza az elítélt személyes adatait, a szabadon bocsátó és az elektronikus távfelügyeletet ellátó bv. intézet megnevezését, elérhetőségét, a reintegrációs őrizet kezdő és lejáratát, a bv. bíró által kijelölt ingatlan címét, a tartózkodásra és mozgásra vonatkozó főbb szabályokat (pl. munkahely neve és munkaidő, jelentkezési kötelezettség, a meghatározott ingatlanban való kötelező tartózkodás).

A reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt részére szabadon bocsátásakor dokumentáltan át kell adni a bv. bírói végzést, a magatartási szabályokról szóló írásos tájékoztatót és a bv. intézeten kívüli jogszerű tartózkodásról szóló igazolást. A kapcsolattartás céljából megadott telefonszámot ismételtelen egyeztetni kell.

A reintegrációs őrizetnek, mint ahogy azt egy korábbi fejezetben részleteztem, vagy azáltal lesz vége, hogy az elítélt kitölti az idejét, vagy elérkezik feltételes szabadságra bocsátásának kezdő napja. Amennyiben a feltételes szabadságra bocsátott reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt annak kezdőnapját megelőző napon megjelenik a bv. intézetben, számára - a távfelügyeleti eszköz leadása után - átadják a következő napra vonatkozó szabadulási igazolást, majd elbocsátják a bv. intézetből.

2.3.2. A pártfogó felügyelők

A büntetés-végrehajtási szervezet arculatát jelentős mértékben kiszélesítették a 2014-ben bekövetkezett szervezeti átalakítások. A büntetés-végrehajtással összefüggő pártfogó felügyelői feladatok integrálása kiemelt jelentőséggel bírt az elítéltek szabadulásra történő felkészítésének hatékonysága terén. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő (a továbbiakban: bv. pártfogó felügyelő) - mint ahogy az eltelt évek ezt bebizonyították - kulcsfontosságú szerepet tölt be az elítéltek eredményes reintegrációjában. Amennyiben górcső alá vesszük az intézeten belüli és a szabadulást követő időszakban végzett feladataikat, könnyű belátni, hogy „híd szerepet” tölt be az intézeti zárt világ és a „szabad élet” között.¹¹³ A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény azáltal, hogy a büntetés-végrehajtást új alapokra helyezte, kiszélesítette a bv. pártfogó felügyelői jogintézmény arculatát, ezáltal feladataikat is jelentős mértékben bővítette a korábbiakhoz képest. Jogszabályi alapokon nyugvó

¹¹³ A bv. pártfogó felügyelő részletesebb feladatkörét a 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről tartalmazza.

igazságszolgáltatási küldetésük rendkívül szerteágazó, ugyanakkor összetett, szervesen egymásra épülő egységet alkotnak.¹¹⁴

A bv. pártfogó felügyelő többfunkciós tevékenységei közül kiemelten kezelendők a támogatást nyújtó és ellenőrzési funkciót megtestesítő elemek. Erre összpontosít maga a munkaköri elnevezés is: hiszen a pártfogó, ha kell, segítséget nyújt, de ha szükséges, akár szankcionál is, ami azt jelenti, hogy az élethelyzethez indokolt beavatkozásokat foganatosít: pl. az előírt magatartási szabályok módosítására tesz javaslatot akár pozitív, akár negatív irányba a döntéshozó felé. Bizonyos feladatok esetében (pl.: utógondozás) kizárólagosan a támogató, míg más tevékenységi köröknél (pl.: reintegrációs őrizet) esetében pedig a segítő és a kontroll funkció egyaránt érvényesül. A bv. pártfogó felügyelő kiemelt feladata az arányosság megtartása és annak folyamatos mérlegelése, hogy az egyéniesítés elvére is tekintettel, mikor és milyen típusú támogatások vagy ellenőrzések, szigorítások és beavatkozások megtétele válik indokolttá.

Tevékenységük egyértelműen bűnmegelőzési célokat szolgál, ezáltal alternatív eszközként jelenik meg az igazságszolgáltatásban, fontos szerepet tölt be a visszaesési kockázatok csökkentésében. Eredményességét tekintve hosszabb távon járul hozzá a bv. intézetek telítettségének kezeléséhez. Kerezsi Klára meglátása szerint az alternatív szankciók a büntetés sokféle célját sokféle módszerrel valósítják meg. Ezért eltérő büntetőpolitikai elvárásokat is képesek kielégíteni: ha arra van igény, reagálni tudnak a veszélykezelésre és képesek kezelni az elkövetői csoportok speciális szükségleteit, de – a technikai újdonságok segítségével – figyelni tudnak a végrehajtó személyzet biztonságára és/vagy munkaterheinek enyhítésére is (például a drog-ellenőrzésnél vagy az elektronikus felügyelet alkalmazásával).¹¹⁵

A reintegrációs őrizet kapcsán a pártfogó felügyelőnek környezettanulmány készítésével kapcsolatos feladata van elsősorban. A büntetés-végrehajtási jogviszonnyal összefüggésben készített környezettanulmány – így a reintegrációs őrizet elrendeléséhez szükséges környezettanulmány is – amely a szükséges iratok tanulmányozásával, a mellékletek és a beszerzett információk/adatok bemutatása által, az alkalmazott módszerek felhasználásával, az elítéltre vonatkozó szakmai ténymegállapításokra alapoz, valamint objektív, független módon szolgáltat egyéb forrásból be nem szerezhető információt, amellyel hozzájárul a megalapozott

¹¹⁴ Bogotyán , Róbert (2022): Fókuszban: a pártfogó felügyelő által készített környezettanulmány. Börtönügyi Szemle 2022/4., 78. o.

¹¹⁵ Kerezsi Klára: Pártfogó felügyelet: Legitimáció, hitelesség és igazságosság, Ügyészségi Szemle, I. évfolyam, 1. szám, 2016/01.

döntés meghozatalához.¹¹⁶ A bv. pártfogó felügyelő a környezettanulmányban javasolt intézkedésekkel és az ügy szempontjából különösen fontos, speciális szempontrendszerben meghatározott kérdésekre adott válaszokkal a bv. bíró döntéséhez objektív, független módon szolgáltat egyéb forrásból be nem szerezhető módon információkat és ezzel hozzájárul a megalapozott döntés meghozatalához.

A.) Környezettanulmány

Az ingatlan alkalmasságára és a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságára irányuló felmérés foganatosítása és a környezettanulmány elkészítése érdekében a bv. pártfogó felügyelő köteles felvenni a kapcsolatot az érintettekkel, ezeket a jogszabály kontaktszemélyeknek hívja.¹¹⁷ Nyilván ez az a személy, aki a befogadó nyilatkozatot az elítélt részére biztosítja, azaz aki az adott ingatlan tulajdonosa, bérlője, vagy valamilyen jogcímen használója. Amennyiben az előzetesen egyeztetett időpontban a kontaktszemély nem jelenik meg, azonban utólag távollétét igazolja, a bv. pártfogó felügyelő újabb időpontot jelöl meg a felmérés végrehajtása céljából. Ha az ingatlan megtekintése és a felmérés elvégzése a kontaktszemély távolléte miatt ismételten akadályba ütközik, a bv. pártfogó felügyelő a továbbiakban a vizsgálatot egyébként nem köteles lefolytatni. Ha sikerült lefolytatni a vizsgálatot, akkor a bv. pártfogó felügyelő a felmérés eredményéről jegyzőkönyvet készít. Ebben a jegyzőkönyvben rögzíti, hogy az ingatlan alkalmas vagy sem, illetve a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatósága lehetséges vagy kizárt. A felmérés alapján nem alkalmas az ingatlan, vagy a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatósága kizárt, ha az ingatlanban nem áll rendelkezésre elektromos hálózat, és emiatt a távfelügyeleti eszköz feltöltése nem biztosítható, illetve, ha nem áll rendelkezésre a távfelügyeleti eszköz adatforgalmazásához szükséges hálózati lefedettség és jelerősség az ingatlan valamennyi helyiségében.¹¹⁸ Amikor a bv. pártfogó felügyelő elkészült a jegyzőkönyvvel, akkor az ingatlan elhelyezkedése szerint illetékes bv. intézet a felmérésről készült jegyzőkönyvet soron kívül megküldi a fogva tartó bv. intézet parancsnokának, ha ez nem egy és ugyanaz az intézet. Egyébként ezt a jegyzőkönyvet az ingatlan alkalmasságáról, annak írásba foglalását követő három munkanapon belül az elítélttel is ismertetni kell. Ha az ingatlan alkalmatlan a reintegrációs őrizet végrehajtására, az elítélt - mint korábban említettem - jogosult újabb

¹¹⁶ Bogotyán, 2022., im. 79 o.

¹¹⁷ a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet (a továbbiakban: Pfr.) 62/C. § (2) bekezdésében és a BM rendelet 3. § (1) bekezdésében meghatározott személyekkel

¹¹⁸ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról

ingatlant megjelölni.¹¹⁹ Ha az elítélt által megjelölt második ingatlanban végzett felmérés eredménye ismételten alkalmatlan minősítésű, a bv. intézet az előterjesztést mellőzi.¹²⁰

A bv. pártfogó a környezettanulmányban köteles rögzíteni, hogy az elítélt által megjelölt kontaktszemély vagy az ingatlanban életvitelszerűen tartózkodók bármelyike kriminológiai szempontból veszélyezteti-e a reintegrációs őrizetbe helyezendő elítélt eredményes reintegrációját. A helyszíni felmérést és a környezettanulmányt minden esetben a bv. szervezetre utaló jelzések nélküli gépjárművel - és amennyiben a bv. intézet hivatásos állományú tagja is jelen van - polgári öltözetben kell végrehajtania a pártfogónak.

A környezettanulmány beszerzésére az azt elrendelő szerv az elítélt által megjelölt lakcím, illetve tényleges tartózkodási hely szerint illetékes bv. intézetet keresi meg, melynek vezetője jelöli ki a környezettanulmány elkészítésére a bv. pártfogó felügyelőt. A környezettanulmány rendszertani szempontból ugyan nem minősül szakvéleménynek, de információtartalmát figyelembe véve véleményként kezelhető. Alkalmazása az adott élethelyzet és a fennálló körülmények – elkészítés időpontja szerinti – megismeréséhez nyújt releváns támpontot. Bármilyen típusú környezettanulmány elkészítésére is kéri fel a pártfogót, különös hangsúlyt kap az elítélt kriminológiai státusza; szűkebb és tágabb értelemben vett kapcsolatrendszere, az abban betöltött helye, szerepe; valamint a lakókörnyezetében beszerzett információk; a devianciára utaló ténymegállapítások egyaránt. Természetesen, az elítélt személy bv. intézetben kezelt hiteles alapnyilvántartásban rögzített adatainak megismerése, a kérelemhez benyújtott dokumentumok elemzése és értékelése, valamint személyes meghallgatása mellett.

A Pfr.¹²¹ 62/D. § (1) bekezdésében foglaltak alapján a fogvatartott meghallgatása nem mellőzhető azon környezettanulmányok esetében, amelyeket a bv. intézet, a kegyelmi eljárásban az első fokon eljáró bíróság, vagy az igazságügyért felelős miniszter kér.¹²² A meghallgatás során elengedhetetlen az elítélttől a környezettanulmány alapjául szolgáló ingatlan címének, valamint a kapcsolattartó nevének és telefonszámának beszerzése, mivel ezen adatok a befogadáskor rögzítettekhez képest változhatnak. Egyébként a meghallgatásnak és a kérelemhez benyújtott dokumentumoknak külön szerepe van abban az esetben, amikor az elítélt nem az ingatlan elhelyezkedése szerint illetékes bv. intézetben tölti szabadságvesztését, hiszen ebben az esetben nem ugyanaz a bv. pártfogó felügyelő jogosult a személyes

¹¹⁹ 16/2014. IM rendelet 136/A. § (7) bekezdés

¹²⁰ 16/2014. IM rendelet 136/A. § (8) bekezdés

¹²¹ 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet a pártfogó felügyelői szolgálat tevékenységéről

¹²² Bv. tv. 46/C. § c) pont

kapcsolatfelvételle, mint aki ténylegesen elkészíti a környezettanulmányt. Alapkövetelmény, hogy ilyen esetekben az illetékes bv. intézet közreműködésének felkérésében szerepeljen a fogva tartó bv. intézet bv. pártfogó felügyelője által a meghallgatásról készített jegyzőkönyv vagy feljegyzés.¹²³ Amennyiben a környezettanulmány elkészítéséhez közreműködő felkérése válik szükségessé, az ügyet elindító bv. pártfogó felügyelő az elektronikus ügykezelési rendszerben is felkéri közreműködésre az illetékes bv. intézet bv. pártfogó felügyelőjét. Ő átveszi a felkérést, majd a környezettanulmány elkészítésével lezárja az ügyet, magát a környezettanulmányt pedig megküldi az ügygazdának. A reintegrációs őrizet esetén az elítélt meghallgatására az alapnyilvántartásban szereplő adatok áttanulmányozása után kerülhet sor. Ezután következhet a fogvatartott által megadott személlyel történő kapcsolatfelvétel, valamint az ügymenetben érintett ingatlan megtekintése is. A kapcsolatfelvételt követően az illetékes bv. pártfogó felügyelő személyesen megtekinti az elítélt által megjelölt lakóingatlant, meghallgatja az ott életvitelszerűen tartózkodó személyeket az elítélthez fűződő viszonyuk tekintetében.

A környezettanulmány elkészítése során a család tagjaitól, egyéb kapcsolattartóktól beszerzett információk ellenőrzésének visszaigazolása céljából, a kérelem megalapozottságának körültekintő vizsgálata érdekében más szervekkel (pl. önkormányzat, rendőrség, Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály, gyermekvédelmi szakszolgálat, egyéb szociális intézmény stb.) is szükséges felvenni a kapcsolatot. Az általuk jogsegély keretében visszaigazolt információkat a környezettanulmány megfelelő pontjai tartalmazhatják, ha azok információértékkel bírhatnak a döntés meghozatalában. Az így elkészült környezettanulmányt mind a bv. szervezet által használt integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszerben, mind a pártfogó felügyelői ügykezelő rendszerben kötelező rögzíteni. 2015-től napjainkig beérkezett ügyek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a környezettanulmányok többsége a reintegrációs őrizet alkalmazhatóságának eljárásaihoz kapcsolódik.

Ahhoz, hogy világosan értsük, miért nem csak jogi felelőssége van egy ilyen helyzetben az eljárás résztvevőjének, esetünkben a pártfogó felügyelőnek, fontos belátni, hogy előfordulhat olyan szituáció, amikor jogilag a helyzet bár rendezett és alkalmazható lenne a jogintézmény, de a pártfogó környezettanulmányának elkészítése során mégis olyan körülményt észlel, ami emberileg nem fér össze a jogintézmény alkalmazhatóságával. Ilyen tipikus példa egyébként a befogadói nyilatkozat mögötti személyek esete, azaz az elítélt rendelkezik befogadó nyilatkozattal, de az őt befogadó személy valójában tart a fogvatartottól. Előfordulhat, hogy az elítélt – jellemzően élettársával vagy barátnőjével – aktív kapcsolattartást ápol, valamennyi

¹²³ Bogotyán, 2022., im., 80 o.

rendelkezésre álló formában, ugyanakkor a bv. pártfogó felügyelő a környeztanulmány felvételekor szembesül azzal a ténnyel, hogy a hozzátartozó fél az elítéltől. S mivel az elítélt kifejezetten felszólította, hogy adjon befogadó nyilatkozatot, ezt megtette, de valójában nem szívesen fogadná otthon, tart/fél tőle, nem szeretné, hogy oda menjen vissza. E körülmény tárgyilagos közlése elengedhetetlen a környeztanulmányban, viszont oly módon kell megvalósulnia, hogy a felek között ne generáljon feszültséget, ezzel gondot okozva a másik hozzátartozónak.

A környeztanulmány egyfajta bizonyítási eszköz, melyet az arra illetékes a döntés meghozatalakor az elítélttel ismertethet. A bv. pártfogó felügyelőnek törekednie kell arra, hogy az általa tapasztaltakat ne a hozzátartozó üzeneteként fogalmazza meg, hanem azok saját megállapításaira és következtetéseire alapozzanak. Ilyenkor nemcsak a jogi feltétel teljesülése a szempont, hanem az emberi tényező is hasonlóan nyom a latban.

A helyszínbemjárás során a pártfogó felügyelő az őrizet helyéül szolgáló lakóingatlanban ellenőrzi a lakóingatlan tulajdonjogát és felméri a lakóingatlan adottságait (lakhatásra alkalmasság, elektromos áramellátás, GPS jel közvetítése, telefonhálózati lefedettség, stb.). A helyszínbemjárás és az interjúk során begyűjtött adatokat, információkat a környeztanulmányban objektíven, tényalapon összegzi, amelynek lezárásaként javaslattal él a bv. bíró irányába.

A reintegrációs őrizet esetében a pártfogó felügyelőnek pontos, részletes javaslattal kell élnie összegző véleményében a bv. bíró által meghatározandó magatartási szabályok tekintetében. Ez tartalmazza az elítélt vonatkozásában az ingatlan elhagyásának a hét napjaira lebontott konkrét idejét és időtartamát, a mozgáskörzet, valamint az esetleges útvonalak meghatározását, a kijelölt ingatlanon kívül meghatározandó tartózkodási helyek (pl. munkahely, oktatási- vagy egészségügyi intézmény stb.) pontos címét.

Amennyiben a környeztanulmány a magatartási szabályokra nem tér ki, úgy a bv. bíró azt saját hatáskörben fogja meghatározni.

Ha a döntés a nem megfelelő előkészítés következtében nem terjed ki minden szükséges körülményre, előfordulhat, hogy a kihelyezést követően azonnal a magatartási szabályok módosítását kell kezdeményezni, amely a reintegráció folyamatát érintően idővesztéssel és egyben többletfeladatokkal jár együtt. ¹²⁴

¹²⁴ Bogotyán, 2022. im. 80 o.

A reintegrációs célok érvényesülésének vizsgálata során több esetben előfordult, hogy külföldi vagy kettős állampolgárságú elítélt nyújtott be reintegrációs őrizetbe helyezési kérelmet, tekintettel arra, hogy a vonatkozó jogszabály nem zárta ki esetükben sem a lehetőséget.

Azonban ezekben az esetekben vizsgálni szükséges, hogy az elítélt beszéli-e a magyar nyelvet és a tényleges szabadulást követően hol kíván letelepedni. A magyar nyelvet nem beszélő elítéltek esetében az ellenőrzés és a támogatás súlyos nehézségekbe ütközik, továbbá amennyiben a tényleges szabadulást követően az elítélt szándéka szerint elhagyja az országot és visszaköltözik külföldi lakóhelyére, úgy a reintegrációs őrizet végrehajtása Magyarországon nem szolgál reintegrációs célokat, hanem mindössze a zárt intézeti viszonyok közül történő kikerülés érdekében történik.¹²⁵

Ez azonban a szűk kivétel, a főszabály alapvetően a magyar állampolgárokra vonatkozik. Tehát a reintegrációs őrizetbe helyezés kapcsán a bv. pártfogó felügyelő jogosult és köteles környezettanulmány elkészítésére, melynek során különösen az elítélt kapcsolattartását, az általa megjelölt lakóingatlant, vagyoni, jövedelmi helyzetét vizsgálja. Ki kell térnie a bv. pártfogó felügyelőnek arra is, hogy az elítélt várhatóan képes-e a reintegrációs őrizetre vonatkozó szabályok, előírások megtartására. A vizsgálati módszerek és eljárások bemutatása során a bv. pártfogó felügyelő rögzíti az elítélt közvetlen lakókörnyezetének megtekintése során szerzett tapasztalatait, a fogvatartottról a közvetlen környezetében élők által alkotott véleményeket, különösen azt, hogy az elítéltnak a lakókörnyezetben történő megjelenése milyen reakciókat válthat ki.

A megállapított tények szakmai összefüggéseit a bv. pártfogó felügyelő az adott eljárásra jellemző aspektusból vizsgálja, tehát az elítélt életviszonyaira és életvitelére meghatározó módon jellemző tényeket és körülményeket mutatja be. Ha az elrendelő célzott kérdések megválaszolását határozta meg, ez esetben a bv. pártfogó felügyelőnek a konkrét kérdésekre adott válaszokat, szakmai javaslatait is rögzítenie kell. A környezettanulmány a következtetéseken alapuló összegzéssel zárul. Az összegzésben foglaltaknak tartalmaznia kell az ügygel kapcsolatban a bv. pártfogó felügyelő egyértelmű, a döntéshozót segítő állásfoglalását. A környezettanulmányt befejezettnek kell tekinteni, ha a bv. pártfogó felügyelő elkészítette azt; vagy az elkészítés akadályáról tájékoztatta az elrendelőt; ha az elrendelő a környezettanulmány beszerzését visszavonta; illetve, ha az ügy áttételére került sor.

¹²⁵ A Bv. tv. módosítása már rendelkezik arról, hogy az elítélt nem helyezhető reintegrációs őrizetbe, ha a bíróság a kiutasításáról rendelkezett (187/C. § (1) bekezdés *f*) pontja).

A környezettanulmány a Bv. tv. 26. § (4) bekezdés a), c), e) és f) pontjaiban foglaltak alapján hasonlóan a pártfogó felügyelői véleményhez nem nyilvános dokumentum, amely a bírósági tárgyaláson az elítélt, a védője és az egyéb érdekelték számára nem közölhető. Ennek ellenére az elmúlt években több bv. pártfogó felügyelő arról számolt be, hogy az általuk készített környezettanulmányokat a tárgyaláson a bv. bíró az érintett elítélt jelenlétében szó szerint felolvassa annak ellenére, hogy a dokumentumban jelezték, hogy a szakterületi vélemény szenzitív információkat tartalmaz. Ennek következtében előfordult olyan eset is, hogy az elítélt a kapcsolattartói útján fenyegette meg a bv. pártfogó felügyelőt a negatív adattartalmú környezettanulmány miatt.¹²⁶

B.) Ellenőrzési jogkör és tevékenység

Az intézet által kijelölt bv. pártfogó felügyelő a reintegrációs őrizetbe helyezés engedélyezéséről szóló bv. bírói határozat kézhezvételét követően, de még mielőtt az elítéltet kihelyeznék az intézetből tájékoztatja őt arról, hogy

- neki, mint pártfogó felügyelőnek ellenőrzési joga van a büntetés-végrehajtási bíró határozatában foglalt magatartási szabályok és az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályainak megtartására
- a Bv. tv. által megjelölt adatkörben adatokat gyűjthet az elítélt közvetlen lakókörnyezetében, az elítélt munkahelyén, az elítélt által látogatott oktatási intézményben, illetve szükség szerint az elítélt sikeres reintegrációját támogató szervezetektől,
- folyamatosan figyelemmel kísérheti az elítélt kisközösségi-, családi-, baráti kapcsolatait és értékeli az azokból eredő, esetlegesen bűnismétléshez vezető veszélyforrásokat, valamint
- szükség szerint egyéni tanácsadás keretében segítséget nyújt az elítélt társadalomba történő visszailleszkedése elősegítésére.¹²⁷

E körben természetesen tájékoztatja arról is az elítéltet, hogy milyen elérhetőségeken és milyen módokon tud vele kapcsolatot tartani, ha szükséges, akkor a pártfogó által nyújtott, az elítélt eredményes reintegrációját elősegítő támogatás formáiról is tájékoztatást adhat. Erről a tájékoztatásról jegyzőkönyvet vesz fel, melynek egy példányát a reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt részére kell átadni.

¹²⁶ Fentiekre tekintettel minden agglomerációs központ szakirányításért felelős parancsnok-helyettesének meghatározásra került, hogy az általuk képviselt agglomerációs körzetbe tartozó büntetés-végrehajtási intézetek vegyék fel a kapcsolatot az illetékességükbe tartozó törvényszékek bv. bírójával szakmai megbeszélés kezdeményezése céljából, a jogszabályi rendelkezésekkel összhangban lévő gyakorlat kialakítása érdekében.

¹²⁷ Pfr. 62/C. § (9) bek.

A reintegrációs őrizetbe helyezett elítéltet a pártfogó a jogszabályban meghatározottak alapján ellenőrzi.¹²⁸ Ha azt tapasztalja, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet egyes szabályait megszegi, azonban az még nem teszi indokolttá a reintegrációs őrizet megszüntetésének kezdeményezését, vagy az elítélt élethelyzetében olyan változás áll be, amely miatt fokozott reintegrációs célú támogatásra szorul, úgy az ellenőrzések gyakoriságát fokoznia kell. Ezen túlmenően, az ellenőrzések során a bv. pártfogó felügyelőnek a kontroll és a támogató funkciót a szükséges mértékű arányok megtartása mellett kell érvényesítenie.¹²⁹ Az ellenőrzések befejezésekor annak tapasztalatairól az elítéltet mindig tájékoztatnia kell. A tájékoztatásban a bv. pártfogó felügyelőnek a reintegrációs őrizet esetén ki kell térnie a reintegrációs folyamat értékelésére is. Egyébként az ellenőrzés tapasztalatairól a bv. pártfogó felügyelő öt munkanapon belül készíti el a jelentést. Kivételt indukáló az az eset, ha az ellenőrzés során megállapítja, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet végrehajtása alól szándékosan kivonja magát, vagy a távfelügyeleti eszközt szándékosan megrongálta vagy eltávolította, vagy a bv. bíróságtól előírt magatartási szabályokat súlyosan megszegte. Ilyenkor a bv. pártfogó felügyelő a jelentését soron kívül köteles elkészíteni és a bv. intézet parancsnoka útján - a nyilvántartási szakterület közreműködésével - haladéktalanul továbbítani a bv. bíróságnak.

Ezzel egyidejűleg a bv. intézet parancsnoka – ahogy azt a korábbi fejezetben részleteztem - a az előterjesztés megküldésével egyidejűleg haladéktalanul kezdeményezi az ügyészségnél a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének elrendelését.¹³⁰

A bv. bíróságtól előírt magatartási szabályok megszegésén túlmenően, súlyos magatartási szabályszegésnek minősül különösen, ha az elítélt magatartása a reintegrációs vagy rehabilitációs célokkal nem összeegyeztethető, illetve ha az elítélt a bv. bíróságtól előírt magatartási szabályokat megtartja, de életvitele, magatartása megbotránkozást vált ki a lakókörnyezetében, továbbá ha az elítélt magatartása veszélyezteti a vele közös háztartásban életvitelszerűen tartózkodókat, vagy fennáll a családon belüli erőszak kockázata. Szintén ide tartozik, ha az elítélt rendszeresen leittasodik, vagy kábító hatású szereket fogyaszt, ha az elítélt ismétlődő jelleggel, sorozatosan zónasértést követ el, ha az elítélt a részére meghatározott orvos-egészségügyi kezelések, beavatkozások alól szándékosan kivonja magát, valamint, ha ezen cselekmények elkövetése miatt az elítélttel szemben rendőri intézkedés válik szükségessé.

¹²⁸ Pfr. 62/C. § (8) bekezdése

¹²⁹ Bv. tv. 187/D. § (2) bekezdése

¹³⁰ Bv. tv. 61/C. § (1a) bekezdése

Korábban többször is említettem, hogy az elítéltet megilletik azok a támogatási formák, amelyeket a bv. pártfogó felügyelő a reintegrációs gondozás során az elítélt részére biztosít.¹³¹ A reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt társadalomba történő sikeres visszailleszkedésének elősegítése érdekében - indokolt esetben - a bv. pártfogó felügyelő a helyi önkormányzattal, a munkáltatóval, a karitatív és öntevékeny szervezetekkel az egyedi ügyekben együttműködik. A munkavállalás és a képzés elősegítése érdekében együttműködik továbbá a fővárosi (vármegyei) kormányhivatalok munkaügyi szerveivel és a szabadult elítéltek munkaerőpiaci integrációjában közreműködő munkáltatókkal, valamint az oktatási, képző intézményekkel.

C.) Pártfogói ellenőrzés riasztás esetén

A nem-szabotázs jellegű jelzések kivizsgálása elsődlegesen a bv. intézet technikai központjának (melyet egyébként intézeti ügyeletnek hívunk) a feladata.¹³² Ha egy ilyen jelzés érkezik, akkor az ügyelet ennek keretében köteles telefon útján az elítélttel felvenni a kapcsolatot és tájékoztatást kérni a jelzés okáról. Ha többszöri próbálkozás ellenére sem sikerül telefon útján az elítélttel való kapcsolatfelvétel, akkor az ügyelet értesíti a bv. pártfogó felügyelőt, aki hivatali munkaidejében személyesen ellenőrzi az elítéltet. Az ellenőrzés eredményéről annak végrehajtását követően a bv. pártfogó felügyelő soron kívül értesíti az intézeti ügyeletet. Ha az ellenőrzés során megállapítást nyer, hogy az elítélt a magatartási szabályokat súlyosan megszegte, vagy a távfelügyeleti eszközt szándékosan megrongálta vagy eltávolította, és kivonta magát a végrehajtás alól, a bv. pártfogó felügyelő és a bv. intézet parancsnoka azonnal értesíti a bv. bírót, valamint a bv. ügyészt. Lényeges megjegyezni, hogy hivatali munkaidőn kívül, ha nem sikerül telefon útján az elítélttel való kapcsolatfelvétel, és a távfelügyeleti eszköz nem rendeltetésszerű működésére és a meghatározott magatartási szabályok megszegésére vonatkozó jelzések értékelése alapján további intézkedések foganatosítása indokolt, vagy ha a szabotázs jellegű cselekmény elkövetése egyértelműen megállapítható, az intézeti ügyelet haladéktalanul értesíti az ingatlan területi elhelyezkedése szerint illetékes vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság tevékenységirányítási központját. A megtett intézkedésekről az intézeti ügyelet a következő munkanapon hivatali munkakezddéskor dokumentált módon tájékoztatja a bv. pártfogó felügyelőt.

¹³¹ a Pfr. 62/E. § (4) bekezdés *a)*, *b)* és *c)* pont

¹³² Az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól szóló 10/2015. (III.30.) BM rendelet 6. § (7) bek.

D.) A pártfogó feladatai a feltételes szabadságra bocsátás eljárása alatt álló reintegrációs őrizetes esetén

Ha az elítélt feltételes szabadságra bocsátásának engedélyezését a bv. pártfogó felügyelő az ellenőrzése tapasztalatai alapján javasolja, ugyanakkor úgy ítéli meg, hogy az elítélt életvitelének további figyelemmel kísérése, így irányítása és ellenőrzése szükséges, összefoglaló jelentésében javaslatot tesz a pártfogó felügyelet elrendelésére. A pártfogó felügyelet eredményes végrehajtása érdekében az elítélt társadalmi reintegrációja vagy rehabilitációja elősegítésére a bv. pártfogó felügyelő külön magatartási szabályok előírását kezdeményezheti a bv. bírónál. A tervezett magatartási szabályokról az elítéltet tájékoztatja és egyben nyilatkoztatja arról, hogy azok megtartását vállalja-e és képes-e teljesíteni. Ha a bv. bíró engedélyezte az elítélt feltételes szabadságra bocsátását, és elrendelte az elítélt pártfogó felügyeletét, a bv. pártfogó felügyelő megkezdi a pártfogó felügyelet végrehajtásának előkészítését.

Ha a reintegrációs őrizet azért fejeződik be, mert a tartama letelt, a bv. pártfogó felügyelő az utolsó ellenőrzésekor felhívja az elítélt figyelmét arra, hogy a reintegrációs őrizet utolsó napján köteles megjelenni abban a bv. intézetben, amelyből szabadult, az elektronikus távfelügyeleti eszközök leadása és a szabaduló igazolás átvétele céljából. Az átvételkor jegyzőkönyvet fognak felvenni az elektronikus távfelügyeleti eszközök hiánytalan meglétéről, állapotáról, az esetleges károkozásról.¹³³ Amennyiben az elítélt a szabadulása napján a bv. intézetnél történő jelentkezési kötelezettségének nem tesz eleget a bv. pártfogó felügyelő az elítéltet felkeresi az elektronikus távfelügyeleti eszköz eltávolítása és átvétele céljából. Ha ez nem vezet eredményre, a bv. intézet értesíti a kijelölt lakás helye szerint az illetékes vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságot az elektronikus távfelügyeleti eszköz eltávolításában történő közreműködés érdekében.¹³⁴ Amennyiben az elítélttel való személyes kapcsolatfelvétel eredményre vezet, a távfelügyeleti eszköz átvételéről a bv. pártfogó felügyelő veszi fel a jegyzőkönyvet, amelyben rögzíti annak meglétét, állapotát és az esetleges károkozás tényét. A távfelügyeleti eszköz ingatlanban történő átvételére minden esetben legalább plusz egy fő, a távfelügyeleti eszköz eltávolítására kiképzett személyi állományú tag jelenlétében kerülhet sor,

¹³³ 16/2014. IM rendelet 136/F. § (3) bek.

¹³⁴ 16/2014. IM rendelet 136/F. § (5) bek.

aki az eszközt szakszerűen eltávolítja. A távfelügyeleti eszközt és a jegyzőkönyvet a bv. pártfogó felügyelő az átvétel napján a bv. intézet részére átadja.¹³⁵

Amennyiben a reintegrációs őrizet annak idejének kitöltésével szűnik meg, és az elítéltnak végrehajtásra váró elzárást, szabadságvesztésre átváltotatott közérdekű munkát vagy pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztést kell töltenie, a reintegrációs őrizet bv. bíró által megállapított megszűnésének napját megelőző munkanapon, hivatali munkaidőben a bv. pártfogó felügyelő kézbesíti a bv. intézet felhívását a végrehajtásra váró elzárás vagy szabadságvesztés megkezdésére.¹³⁶ Szintén a pártfogó kézbesíti egyébként azt is, ha a bv. bíró a reintegrációs őrizetet a jogszabályban foglalt okok alapján megszünteti. Ilyenkor a bv. bírói határozatban foglalt megszűnési határnapon hivatali munkaidőben a bv. pártfogó felügyelő kézbesíti a megszüntető határozatot az elítélt részére. A kézbesítést megelőzően - a bv. intézet és a helyi illetékes rendőrkapitányság között kialakított együttműködés alapján – az intézet intézkedik az illetékes rendőrkapitányság közreműködésére, az elítélt befogadása érdekében történő visszaszállítása iránt.

2.3.3. A büntetés-végrehajtási bíró

A.) Általánosságban

A büntetés-végrehajtást övező garanciarendszernek fontos eleme a bírósághoz fordulás lehetősége, amely az elítéltet ugyanúgy megilleti, mint minden állampolgárt. Sőt, a kifejezetten bv. jogviszonyából fakadó kérdésekben a büntetés-végrehajtási bíróhoz fordulás jogával is élhet. A bv. bíró mindenkire kötelező, valódi bírói döntést hoz a lényeges jogkorlátozások mértékéről, időtartamáról, változtat az ítéelő bíróság határozatán enyhítéssel vagy szigorítással, s van olyan bv. intézkedés, amelyben jogorvoslati fórumot gyakorol (magánelzárás, fegyelmi fenyítés). Eljárását az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet emelte ki a Be. köréből, az ehhez képest novelláris módosítást tartalmazó 1993. április 15. napján hatályba lépett 1993. évi XXXII. törvény jelentős mértékben bővítette a bv. bíró hatáskörét, változott eljárásának szabálya, általánossá vált – már az Alkotmánybíróság megelőző döntése folytán is – a határozata elleni fellebbezés lehetősége, bizonyítás felvétele esetén kötelezővé vált tárgyalást

¹³⁵ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról 61. pont.

¹³⁶ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról

tartani. Olyan sajátos, az igazságszolgáltatás körébe vágó feladatok ellátásáról van szó, amelyek szorosan kapcsolódnak az ítélkező tevékenységhez. A bíróság döntési jogköre az új szabályozás folytán bv. ügyekben nagyon széleskörű lett, kevés országot lehet találni, ahol az elítélttel kapcsolatos ennyi bv. jogi kérdésben bíró dönt. Természetesen a bv. bíró nem lehet a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelője, hanem sajátos igazságszolgáltató és jogorvoslati fórum, mivel különben nem is bíró lenne. Másik oldalról megközelítve a kérdést; ugyanakkor nem vállalhatja magára a büntetés-végrehajtás tipikus feladatait, hiszen akkor már nem bírói funkciót látna el. Feladatainak teljesítése gyors döntést igényel, ami viszont eljárásának formalizálása, a garanciák fokozása ellen hat. Sok adminisztratív, igazgatási, végrehajtó rendelkező feladata is van ezen túlmenően, amelyekkel még korábban felruházták, viszont amelyek nem bírói feladatot képeznek. Meg kell említeni, hogy jelenleg hazánkban a bv. bíró igazgatási feladatként, tehát nem bíróiként szervezi, irányítja, ellenőrzi a bv. csoport, a bv. előadók munkáját. A szabadságvesztés-büntetés foganatba vétele érdekében tett intézkedései is lényegében ide sorolhatók. Bírói funkciójában jogosult az ítélkező bíróság által hozott büntetést (intézkedést) a végrehajtás menetében – a büntetés céljának, különösen az egyéni prevenció igényeinek megfelelően – a törvény keretei között még alakítani. Ez a feladatköre, valamint a jogorvoslati fórum funkciója már igazságszolgáltatás. A bv. bíró csak az igazságszolgáltatás keretében helyezhető el. A bv. bíró létének indokául felhozták külföldön – amely országban működik – azt az érvet, mely szerint az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a bv. folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat és lehetővé tegye minden emberi konfliktus megoldását a büntetések végrehajtásának stádiumában. Az Alkotmánybíróság 5/1992. (I.30.) AB határozata alapján már 1993. január 1-jétől a bv. bíró határozatai ellen a terhelt, a védő és az ügyész fellebbezési jogának szabad érvényesülésével – mint más büntetőbírói eljárásban – biztosítottá vált a másodfokú felülbírálat alkotmányos követelménye.

Kifejezetten bv. bírót, bv. bíróságot Alaptörvényünk nem ismer. A bíróságnak klasszikus értelemben az igazságszolgáltatás a feladata. A magyar jogrendszerben a bv. bírók szervezeti elhelyezésére nézve tehát egy megoldás létezik, hogy csakis az igazságszolgáltatás megtestesítői, és nem más a feladatuk, amit a jogi kultúra vívmányának tekinthetünk.¹³⁷

A szakirodalom a bv. bírói funkció három jól elkülöníthető modelljét különbözteti meg. A Kabódi Csaba nevéhez fűződő tipológia szerint ezek közül az egyik a büntetés-végrehajtás folyamatába markánsan beavatkozó, reszocializációs folyamatot irányító bíró. Ennek a bírói

¹³⁷ Vókó, György: In: 2017.EL.II.H.13.Büntetés-végrehajtás: A büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre, Összefoglaló vélemény, Kúria, Büntető Kollégium, Joggyakorlat-elemző csoport

szerepkörnek a büntetéstani alapját az a reintegrációs szemléletű büntetőpolitika jelenti, mely szerint a szabadságvesztés-büntetés célja az elítélt személyiségének átformálása. E felfogás szerint a bíróság által kiszabott büntetésnek a végrehajtás folyamatában történő speciál preventív szempontú változtatása csak bírói irányítással mehet végbe. A vázolt megoldás hívei célszerűnek találták, hogy ezt a tevékenységet ne az ítélő bíró, hanem egy megfelelő szakmai – büntetéstani, börtönügyi – jártassággal rendelkező szakbíró végezze.

A bv. bíró illetékességét a végrehajtásért felelős szerv, szervezeti egység vagy javítóintézet székhelye határozza meg, vagyis ahol a szankció végrehajtása történik. A bv. bíró eljárása csupán viszonylagosan önálló a büntetőeljáráshoz képest, amennyiben a Bv. Kódex vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai irányadók. Adott esetben a Bv. Kódex és a Be. gondos egybevetése után lehet állást foglalni abban, hogy a Be. valamely rendelkezése alkalmazható-e a bv. bírói eljárásban. A bv. bíró egyesbíróként jár el, tárgyalás tartása esetén – amint arra a Bv. Kódex novellájához fűzött miniszteri indokolás rámutat – eljárására, az érintett személyek részvételére, a tárgyalás nyilvánosságára stb. a büntetőeljárás szabályai irányadók.¹³⁸

B.) Bv. bíró a reintegrációs őrizet eljárásában

A büntetések és az intézkedések végrehajtása során a bíróságra háruló feladatokat a törvényszéken működő, a törvényszék elnöke által kijelölt bv. bíró látja el. A bv. bíró egyesbíróként jár el,¹³⁹ és törvényben meghatározott esetekben, iratok alapján hozhatja meg a döntést (ez esetben beszerezheti az ügyész és az elítélt nyilatkozatát). Egyéb esetekben, vagy ha azt szükségesnek tartja, az elítéltet meghallgatja, bizonyítás felvétele esetén pedig tárgyalást tart, és ezek alapján dönt. Az elítélt a nyilatkozatát a bíróság felhívásától számított nyolc napon belül teheti meg. A meghallgatáson, illetve a tárgyaláson az ügyész, a végrehajtásért felelős szerv képviselője és a védő jelen lehet, annyi pontosítással, hogy a tárgyaláson az ügyész és a védő részvétele kötelező, a végrehajtásért felelős szerv képviselője jelen lehet.¹⁴⁰ Fontos azonban megjegyezni, hogy a bv. bírók eljárásában az elítélt meghallgatása szűk körben mellőzhető csak. Érdekes, hogy a reintegrációs őrizet pont ebbe a szűk körbe esik, azaz amennyiben a kezdeményezés és az előterjesztés, valamint a pártfogói környezettanulmány alapján nem indokolt az elítélt meghallgatása, úgy a bv. bíró iratok alapján is meghozhatja a

¹³⁸ Bv. tv. 50. § (6) bekezdés

¹³⁹ Bv. tv. 50. § (1) bekezdés a) pont

¹⁴⁰ Bv. tv. 50. § (1) bekezdés b) pont

döntését, azaz effektív nem is találkozik az elítélttel.

A reintegrációs őrizet esetében a bv. bíró a törvény eltérő rendelkezése hiányában a meghallgatást az előterjesztés beérkezését követő, vagy hivatalból történő eljárás esetén, az eljárás alapjául szolgáló ténynek vagy körülménynek a tudomására jutásától számított tizenöt napon belüli időpontra, a tárgyalást harminc napon belüli időpontra tűzi ki.

Mivel tulajdonképpen egyszemélyben dönt a fogvatartott reintegrációs őrizetbe helyezéséről, tulajdonképpen ő az, aki a döntéshozó mechanizmus „csúcsán” áll, és a törvény betűjét szem előtt tartva, valamint a rendelkezésére bocsátott szakértői vélemények alapján hozza meg döntését. Ahogy korábban részleteztem, kifejezetten a reintegrációs őrizet jogintézményhez kapcsolatos feladatkörét nézve:

1. a kezdeményezett eljárásban dönt (elrendeli vagy elutasítja), és amennyiben elrendeli, úgy
2. kijelöli a reintegrációs őrizet végrehajtásra szolgáló – törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő – lakóingatlant;
3. meghatározza, hogy a reintegrációs őrizetes milyen célból, milyen időtartamban és milyen útvonalon hagyhatja el az;
4. valamint döntési kompetenciájához tartozik meghatározni az őrizet lejártának kezdő és utolsó napját, valamint joga van elfogatóparancsot kiadni azzal az érintett személlyel szemben, aki megszegi a végzésben meghatározott reintegrációs őrizet szabályait, vagy bűncselekményt követ el.

A bv. bíró a meghallgatást és a tárgyalást bv. intézetben tartja. Az eljárása során hozott végzés ellen – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – fellebbezésnek van helye.

Speciális esetekkel is szembesülhet a bv. bíró a reintegrációs őrizet elrendelését követően. Ilyen például, ha a reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt részére a bíró engedélyezi, hogy bv. intézetben tartózkodó engedélyezett kapcsolattartóját, hozzátartozóját meglátogathassa, a reintegrációs őrizet felügyeletét ellátó bv. intézet soron kívül felveszi a kapcsolatot a látogatást biztosító bv. intézettel a szükséges tájékoztatás és intézkedések megtétele céljából. A látogatófogadás szakszerű végrehajtása érdekében, a reintegrációs őrizetbe helyezésről szóló bv. bírói engedélyező határozatot a látogatást biztosító bv. intézetnek meg kell küldeni. Előfordulhat olyan eset is, amikor a reintegrációs őrizet tartama alatt a bv. bíró másik ingatlant jelöl ki annak végrehajtási helyéül, ilyenkor a távfelügyelet ellátásával kapcsolatos feladatokat főszabály és szükség szerint át kell adni a kijelölt ingatlan helye szerint illetékes bv. intézetnek, de ez alól is lehet kivétel.

Adódhat olyan helyzet is, amikor a tartózkodásra kijelölt ingatlan más vármegyében van. Ilyenkor a bv. bírót a reintegrációs őrizetre vonatkozó döntéshozatal előtt tájékoztatni kell arról, hogy engedélyezés esetén az elítélt átszállítása, továbbá a távfelügyeleti eszköz programozása, tesztelése legkevesebb három munkanapot vesz igénybe. Ha ezután a tájékoztatás után a bv. bíró az abban foglaltaknál korábbi kezdőnapot határoz meg, a jogszabályokban előírtakat soron kívül végre kell hajtani, indokolt esetben a célintézet előzetes tájékoztatása és a vonatkozó egyéb intézkedések együttes megtétele mellett célszállítás foganatosításával.

Abban az esetben, ha a bv. bíró vagy a törvényszék másodfokú tanácsa nem jelöli meg a reintegrációs őrizet kezdő vagy befejező időpontját. Mivel ez az adat kulcsfontosságú a bv. intézetnek - hiszen a reintegrációs őrizet kitöltésével az elítéltet tulajdonképpen „szabadítási eljárásnak” kell alávetni - így az időpontok pontosítása céljából soron kívül meg kell keresni a döntéshozót.

Ha az elítélt a reintegrációs őrizetbe helyezésről szóló határozatban foglalt magatartási szabályok módosítását kezdeményezi, erről ő a bv. pártfogó felügyelőt köteles értesíteni, egyébként a kérelmet az elítélt közvetlenül a bv. bíró részére elektronikus vagy postai úton is továbbíthatja. A magatartási szabályok módosításáról meghozott bv. bírói határozatot a bv. bíró ilyenkor mindenképp megküldi a bv. intézetnek.

3. A reintegrációs őrizetet biztosító távfelügyeleti eszköz technikai háttere és alapjai

3.1. Jogszabályi háttér

Az elektronikus távfelügyeleti rendszerben működtetett technikai eszköz (a továbbiakban: távfelügyeleti eszköz) a büntetések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvényben (a továbbiakban: Bv. tv.) meghatározottak alapján biztonsági intézkedés, valamint a reintegrációs őrizet, illetve a veszélyhelyzet ideje alatt egyes büntetés-végrehajtási szabályok eltérő alkalmazásáról szóló 6/2023. (II.21.) BM rendelet (a továbbiakban: BM rendelet) alapján többek között az elítélt bv. intézetén kívüli földrajzi helyzetének (a továbbiakban: tartózkodási hely) meghatározására, valamint a részére előírt magatartási szabályok megtartásának ellenőrzésére alkalmazható.

A biztonságtechnikai eszközök alkalmazása a rendészetben csupán néhány évtizedre tekint vissza. Az 1990-es évek közepétől indult az első ilyen típusú rendszerek megjelenése, ekkor alakultak az első biztonságtechnikával foglalkozó vállalkozások is. A büntetés-végrehajtási intézetek nem egységes, centralizált módon kezelték a biztonságtechnikát, így egymástól részben eltérő rendszerek kialakítására került sor. Mindezek tükrében a védelmi eszközök egységesítése különösen fontos tényezővé vált, hiszen a komplex védelem a mechanikai védelmen, az élőerős védelmen, és az ezeket kiegészítő elektronikus rendszereken alapul. A korábbi években (20-30 évvel ezelőtt) a bv. szervek által végrehajtott fejlesztések jelenleg már nem tudják szavatolni a fogvatartottak teljes foglalkoztatásához szükséges társadalmi és politikai elvárásokhoz igazodó szakmai megfelelést.

A biztonságtechnika 2000-es évek elejétől tapasztalható dinamikus fejlődése a jelenlegi rendszereinkben most kezd érvényesülni, ezek adaptálása hatékonyabb munkavégzést, munkakörülményeket teremt. Az adaptált biztonságtechnikai eszközök javarészt a civil szférában jelenlevő különböző biztonsági cégek, vállalkozások már évekkorábban sikeresen alkalmazták, így a büntetés-végrehajtás is sikeresen használhatja őket a saját igényeinek megfelelően. A rendőrség szintén felhasználja ezeket a technológiai eszközöket (elektronikus nyomkövető) a bűnügyi felügyelet jogintézményének alkalmazásakor, mivel ezek segítségével lekövethető a célszemély tényleges tartózkodási helye. ¹⁴¹

¹⁴¹ Bogotyán (2020): Biztonságos fogvatartás – A büntetés-végrehajtási szervek biztonsági elemeinek fejlesztése. In: Börtönügyi Szemle 2020/1. sz. 26. o.

3.2. Mérőföldkő a technikai monitoringban

Mint részletesen bemutatam, korábban a büntetés-végrehajtás 2014-ben integrálta és szabta saját formájára a „házi őrizetet”, megalkotva a reintegrációs őrizet jogintézményét. Alapvetően technikai funkcióját és metódusát tekintve egyezőséget mutat a rendőrségi bűnügyi felügyelettel, de ilyen fajta újítás – a jogerősen szabadságvesztésre ítélt fogvatartott saját otthonában töltheti le büntetésének meghatározott idejét, és előre meghatározott helyeken és útvonalakon tartózkodhat/közlekedhet – nem volt eddig, ezáltal példaértékű reintegrációs eszköz a büntetés-végrehajtás történetében. A távfelügyelet során az ellenőrzést az elítéltet szabadító büntetés-végrehajtási intézet ügyeleti központja, valamint a BvOP Főügyelete a rendőrség által biztosított szerveren keresztül látja el. A kihelyezés napján a bv. intézet beüzemeli és beprogramozza az elektronikus távfelügyeleti eszközt, a bv. bíró által engedélyezett zónának megfelelően.

A reintegrációs őrizet alkalmazásához szükséges eszközök telepítését, figyelemmel arra, hogy azokat egymással és a távfelügyeleti központtal is össze kell hangolni a megfelelő működés érdekében, garanciaként csak erre kiképzett személy végezheti. Tekintettel arra, hogy a felügyeleti tevékenység egy magánlakhelyen történik, amelynek elektromos rendszerét is igénybe kell venni, ezért az eszközök rendeltetésszerű működtetésével kapcsolatban bizonyos költségek merülnek fel, így a tartózkodásra kijelölt lakóingatlan tulajdonosának előzetes hozzájárulása mindenképpen szükséges.¹⁴²

A reintegrációs őrizetet engedélyező bírói döntés és a bv. intézet tényleges elhagyása (az ideiglenes szabadítás) időben szükségszerűen elválik egymástól. Ezt elsősorban nem az eszközbiztosítási, -telepítési és -beállítási feladatok, hanem a távfelügyeleti rendszer programozása idézi elő. Az eljáró bv. bíró jelöli ki a tartózkodás helyéül szolgáló lakóingatlant, és azt is, hogy ezt az elítélt milyen célból és milyen időtartamban hagyhatja el. Ezen adatokat (pl. napszak, időszak, útvonal, távol tölthető időtartam stb.) azonban rögzíteni kell a távfelügyeleti központban, amihez megfelelő időt szükséges biztosítani és azok elvégzéséig az elítélt értelemszerűen nem távozhat el a bv. intézetből. A távfelügyeleti rendszer programozásának hatékony és minden ügyben egységes időtartam alatt történő végrehajtása

¹⁴² Bogotyán (2020), i.m., 27.o.

különösen fontos a hátrányokozás elkerülése érdekében. Ahhoz, hogy az elítélt kihelyezhető legyen, az ingatlanak meg kell felelnie 10/2015. (III.30.) BM rendeletben¹⁴³ foglaltaknak.

A reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt lakóhelyét és életvitelét meghatározott időszakonként szűrőpróbaszerűen ellenőrizni kell, ami a bv. intézet feladata. A technikai eszközök meglétének ellenőrzése, és a feltételek folyamatos kontrollfunkciójának megvalósulása a bv. pártfogó felügyelőre kiemelt szerepet oszt, hiszen abban az esetben, ha az elítélt élethelyzete azt indokoltá teszi, a reintegráció sikeressége érdekében halaszthatatlan beavatkozások foganatosítása válhat indokoltá (pl. a családi kapcsolatok helyreállítása, közreműködés a munkahely felkutatásában stb.).

A reintegrációs őrizet jogi szabályozásán túl a legfontosabb témakör magának a jogintézményt biztosító technikai rendszernek a működése. Az eszköz fizikai megjelenését tekintve - mint az a nemzetközi kitekintés során olvasható - az elektronikus megfigyelés rendszerében vannak országok, amelyek az egy részes (ún. one-piece) eszközt használják, ez mind a reintegrációs őrizet, mind pedig a munkáltatás ellenőrzésére alkalmasnak bizonyul; és van, ahol a két részes (two-pieces) távfelügyeleti eszköz van alkalmazásban.

A magyar büntetés-végrehajtás mindkét verzió alkalmazhatóságát megvizsgálta, majd az előzetes egyeztetések következményeként megállapították, hogy a két részes eszköz több előnnyel jár nálunk az egy részes eszközzel szemben. Tapasztalatok alapján, míg az egy részes eszköz kifejezetten a házi őrizet és a reintegrációs őrizet megvalósítására alkalmas, a két részes eszköz jobb megoldás lehet a mozgással, helyváltoztatással járó tevékenységek, így a munkáltatás ellenőrzésére is.

A Bv. törvény elfogadását követően a büntetés-végrehajtás nagy erővel dolgozott azon, hogy a hatályba lépést követő lehető legrövidebb időn belül el tudjon indulni a reintegrációs őrizet alkalmazása. Az elektronikus távfelügyeleti rendszer kialakítása a Belügyminisztérium irányításával történt. Akkoriban az ORFK rendszere rendelkezett elegendő tartalék kapacitással ahhoz, hogy az elektronikus házi őrizetben lévők felügyelete mellett egyidejűleg a reintegrációs őrizetben lévők és az elektronikus távfelügyeleti eszközzel munkáltatásban résztvevő fogvatartottak ellenőrzése is végrehajtható legyen. Fentiek okán az a döntés született, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet az ORFK rendszerében valósítja meg elektronikus távfelügyeleti rendszerét, erről az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító

¹⁴³ 10/2015. (III.30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a bv. szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól

rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól szóló 10/2015. (III.30.) BM rendelet rendelkezett.

3.3. Az elektronikus távfelügyeleti eszköz

Az első eszközök, amelyek Magyarországon megjelentek, leginkább a rendőrségi munkában kipróbált és alkalmazott eszközök voltak. Ennek megfelelően elsőként a rendőrség kezdte alkalmazni a 3M gyártmányú, ONE-Piece GPS Offender Tracking System nevezetű eszközt. (1. ábra). Ez olyan paraméterekkel rendelkezett, amely integrált követési és térképezési funkciókkal rendelkező szoftvert használ, így a felügyelet alatt állók bármikor és bárhol nyomon követhetőek. A bemérhetési pontosság 3 méter, szabotázs védelemmel ellátott. Acélhuzal került beépítésre a szíjbelsőbe a könnyű rongálhatóság megakadályozása érdekében. A megfelelő kommunikáció biztosításához GPS műhold alapon, illetve GSM mobilhálózat segítségével zajlott a kapcsolatfelvétel. Zóna elhagyás esetén sűrűbb jelzés kerül leadásra: az alap 1 perc helyett minden 15. másodpercben, így meggátolva az észrevétlenül maradó, nagyobb sebességgel való menekülést (autó, vonat). Az akkumulátor egyéb márkákhoz hasonlóan akár 36 órán át is működőképes volt, lehetőséget adva a nagyobb méretű zónakijelölésnek az utazás figyelembevételével.

1. ábra. Egy részes eszköz (one-piece)¹⁴⁴

¹⁴⁴ Kifejezetten arra tervezték ezt az eszközt, hogy a GPS technológiát használva, a terhelt holléte kültéren is meghatározható legyen. A GPS egység teszi lehetővé az őrizetes folyamatos nyomon követését és a konkrét helyzetének meghatározását. Az egységet az őrizetes bokájára kell szerelni, amelynek részei: a GPS modul, mobil modem, SIM kártya és egy RF antenna. Ha az eszköz mozgásban van, az egység naplózza a GPS pontot. Az őrizetesnek van egy integrációs és egy kizárási zónája, illetve egy ütemterve, amelyet be kell tartania, egyébként az eszköz riasztást jelez. Az őrizetes nem léphet a kizárási területekre és az Integrációs zónán belül kell tartózkodnia az ütemtervnek megfelelően. Az alapegységet az őrizetes kijárási tilalmi helyzetébe telepítik, pl. otthonában. Amikor az őrizetes a kijárástilalmi helyre lép, akkor az egy részes GPS és az alapegység érzékeli egymást, és ekkor az egy részes egység nem keresi tovább a GPS jelet és kizárólag az RF alapján működik. Abban a pillanatban, amikor az alapegységben valamilyen rongálás történik, vagy ha a két egység nem érzékeli tovább egymást, az egy részes egység ismét GPS jelet kezd keresni. Főbb jellemzői: • könnyű súly (170 gramm), • biztonságosan illeszkedik a terhelt bokájára, • beigazítható és könnyen telepíthető szíj, • hipoallergén, vízálló és ellenáll a rongálásnak, • több színű LED világítás jelzi a töltöttséget, a GPS-t és a zónasértést, • 35-45 óra akkumulátor élettartam, • töltési idő: 3 - 3,5 óra naponta, • távoli szoftverfrissítés lehetősége, • ultrahangos zár, • zárt, nem nyitható egység biztonsági funkciókkal, • kifejezetten a terheltet megfigyelő alkalmazásokhoz lett kifejlesztve. (Kondás, K., Kovács, T., Berek, L. (2019): Elektronikus távfelügyelet a börtönökben. Bánki Közlemények 2(2), 57-62. 61.)

A 2015. április 1-jétől bevezetett reintegrációs őrizet jogintézményének technikai segítői is tehát ezek az eszközök lettek. A büntetés-végrehajtási szervezet kezdetben 350 db ilyen távfelügyeleti eszközt szerzett be a reintegrációs őrizet végrehajtásához (valamint 100 db két részes eszközt a munkáltatás elektronikus távfelügyeletéhez).¹⁴⁵ Mivel a reintegrációs őrizetek száma, és az eszközökkel kapcsolatos tapasztalatok folyamatosan nőttek, a két részes eszközök is bekerültek a rendszerbe már a reintegrációs őrizet végrehajtására. (2. ábra)

2.ábra: Két részes nyomon követő eszköz¹⁴⁶

A rendszer fejlesztése során a technikai eszközök is változtak, korszerűsödtek. Az elektronikus távfelügyeleti eszköz ma már GPS alapon működik, nincs szükség az elítélt lakásában a korábban a házi őrizetnél alkalmazott készülék felszerelésére. A lakás alkalmasságának

¹⁴⁵ Miután a reintegrációs őrizet fokozatosan a bv. szervezet napi feladatrendszerének részévé vált, ezt követően kezdődött meg a távfelügyeleti eszközök munkáltatási célú alkalmazásának előkészítése és megvalósítása. Kezdetben reintegrációs célból csak egy részes eszközök kerültek a rendszerbe, míg a két részes eszközöket a munkáltatás során alkalmazták. (Kondás, K., Kovács, T., Berek, L. (2019): Elektronikus távfelügyelet a börtönökben. Bányai Közlemények 2(2), 57-62. 61.)

¹⁴⁶ Az eszköz szintén egy GPS követőegység, kis méretű, könnyen hordozható, ami a terhelt helyzetének megfigyelésére használható, GPS alapú nyomkövetéssel. Miközben a terhelt mozgásban van, a követő egység folyamatosan gyűjti a helyzeti adatokat. Az adatfeldolgozásra, majd mentésre kerül, majd az ellenőrző központnak továbbítja, így jelezve a helyzetét és a szabályszegést. A két részes GPS főbb jellemzői: • 3G kommunikációs lehetőség, • két SIM befogadására is alkalmas, • kétirányú hang kommunikáció, • egyidejű hang és adatátvitel 3G hálózaton keresztül, • titkosított kommunikáció a megfigyelő központtal, • rugalmas program konfiguráció: teljesen konfigurálható zónák és ütemtervek, • 36 órán át tartó akkumulátor élettartam, • szabálysértés esetén többféle rezgéssel, sípolással, jelekkel és az LCD kijelzőn szöveges üzenettel tud riasztani, • többnyelvű támogatás, • távoli szoftverfrissítési lehetőség, • kis méret, könnyű súly (180 gramm), • modern ergonómiai megjelenés, • akkumulátor töltési idő: 2 óra, • továbbfejlesztett memória: 30 napnyi adattárolás, • nagy felbontású színes LCD kijelző, • érintésre érzékeny gombok, • rezgőmotor. (lásd: Kondás, K. et al. id mű, 62.)

kritériuma a folyamatos 220 V-os áramellátás, valamint a telefonos térerő. Az elítélt eszközzel való felszerelését, illetve a két feltétel meglétének vizsgálatát a büntetés-végrehajtási intézetben az erre kiképzett személyi állományi tag is el tudja végezni. Az eszközök elítélésre történő felhelyezése, konfigurálása, alkalmazása problémamentesen zajlik.

A 2024. október 25-i nyilvántartás alapján jelenleg a reintegrációs őrizet végrehajtására összesen 543 elektronikus távfelügyeleti eszköz áll rendelkezésre, ezek közül 98 eszköz hibás (javításra szorul vagy selejtezésre kerül), a többi kiadható, működőképes. Típusa: Attenti One Pieces Gen 4. Önálló GPS nyomkövető eszköz, amelyet arra terveztek, hogy folyamatosan figyelemmel kísérje a résztvevő tartózkodási helyét különböző intenzitási szinteken. A Solo3 a helymeghatározás, a kommunikációs technológiák és a manipuláció elleni mechanizmusok robusztus integrációját kínálja, hogy megbízható nyomkövetési megoldást nyújtson.¹⁴⁷

3. ábra Egyrészes 2024.évben alkalmazott nyomkövető elektronikus eszköz

A nyomkövető rendszer szoftverét a bemutatott eszközök monitorozó folyamataira tervezték. Célja a nyomkövetés, kommunikáció és térképezési lehetőségek, melyek lehetővé teszik a rendszerkezelők számára az eszközök hatékony követését. Minden ellenőrzött személyhez egy

¹⁴⁷ BvOP adatközlés 2024. október 25.

nyomkövető egységet társít, amely valós időben, állandóan követi a helyzetét. Az eszköz elmenti és feldolgozza a nyomkövetés adatait, ezeket továbbadja az ellenőrző központnak. A szoftver az eszköz alapján beazonosítja az elítéltet. A bv. bíró meghatározza a zónákat (a térképen pontosan be van jelölve, hogy hol mozoghat az eszköz), ha ezen kívül érzékeli az eszközt a rendszer, akkor zónasértést jelez.¹⁴⁸

Ha a rendszer bármilyen szabálysértést észlel, azt azonnal jelzi központban, és a jogszabályban előírt intézkedéseket végre kell hajtani. A távfelügyeleti eszköz nem rendeltetésszerű működésére, és a meghatározott magatartási szabályok megszegésére vonatkozó jelzések azonnali kivizsgálása a területileg illetékes személyi állományi tag kötelezettsége. A technikai rendszert kezelő folyamatosan figyeli a beérkező jelzéseket, amennyiben rendellenességet tapasztal, arra haladéktalanul intézkedik. Zónasértés esetén, amennyiben annak időtartama hosszabb 1 percnél, a technikai rendszer kezelője értesíti a munkáltatás biztonsági felelőst, illetve reintegrációs őrizetes esetében fel kell hívni telefonon az elítéltet. A távfelügyeleti rendszerben történt meghibásodásokat – rendszer leállás, programhiba stb. – jelenteni kell a középírányító szerv felé is. A hibabejelentést telefonon, illetve e-mailben is meg kell tenni a rendszert üzemeltető felé. A távfelügyeleti rendszer központi meghibásodása esetén - egyéb felsőbb intézkedés kiadásáig – a meghibásodás elhárításáig biztosítani kell a kapcsolattartást a munkáltatás biztonsági felelős személlyel, illetve a reintegrációs őrizetessel.

Tehát hiba érzékelése, vagy nem megfelelő működés esetén a rendszer jelez. Ezek a jelzések a következők lehetnek: zóna megsértése, eszköz megrongálódása, nyomkövető egység nem fogadta a bejelentkezési hívást.

A zóna megsértése esetén a terhelt kilépett a számára előírt mozgástérből, vagyis ott van, ahol jelenleg nem tartózkodhatna.

Az eszköz megrongálódása esetén, az egy részes egység szíját kinyitották, megrongálták vagy elvágták. Ha az egy részes eszköz legalább 5 perce nem kapott GPS jelet, vagy 10 egymást követő percben mozgásban volt GPS jel nélkül, az elítélt azonnal értesítést kap (eszköze rezgő riasztást ad számára), és a szabad ég alá kell mennie, hogy újra legyen GPS jele. Alapértelmezetten az elítéltnek 10 perc türelmi ideje van az utasítás végrehajtására, mielőtt az állapot riasztásnak minősül.

Ha a nyomkövető egység nem fogadta a bejelentkezési hívást, akkor a rendszer 30 perc türelmi időt biztosít, mielőtt a nem fogadott hívást kihágásnak minősítené. Amennyiben az

¹⁴⁸ Kondás, K., Kovács, T., Berek, L. (2019): Elektronikus távfelügyelet a börtönökben. Bánki Közlemények 2(2), 57-62. 61

eszközbe helyezett SIM kártyát hívva nincs tárcsahang, illetve a hívás átirányításra kerül hangpostára, vagy üzenet értesít arról, hogy a szám nem elérhető, akkor a nyomkövető olyan területen tartózkodik, ahol nem megfelelő a térerő.

A rendszer sok más esetben jelez, amely nem minősül problémának, ilyen pl. a nyomkövető áramellátáshoz csatlakoztatása, leválasztása, vagy ha nincs kommunikáció a nyomkövető és a szerver között, illetve a kapcsolat helyreállítását is jelzi.

A fenti események a rendszerben színkóddal (kék, fekete, vörös, szürke) vannak ellátva a jelzés minősítésétől függően, illetve az eszköz aktuális állapotát színes LED-ek jelzik (zöld, sárga).¹⁴⁹

Egy Magyarország területén tartózkodó, nyomkövető eszköz körülbelül 15 műholdat lát egyidejűleg. Ez elegendő a megfelelő lefedettséghez bárhol az ország területén. A szoftverbe integrált térképen megjelenő apró pontok, amelyek az eszközt viselő mozgását mutatják, zónahatár túllépés esetén azonnali intézkedési lehetőséget biztosítanak és tulajdonképpen csak minimális helyismeretet igényelnek a monitorozó részéről (társszerv értesítése, töltőcsere). Könnyebbséget jelent továbbá a zóna határainak megtartása – ez egyébként egy eszközbe beépített funkció – ami a viselő számára is azonnali jelzéseket ad (zónán kívüli tartózkodás, akkumulátor merülés stb.). A fizikai kialakítást illetően az eszköz elég masszív, így szinte bármilyen munkavégzés végrehajtható a viselése során, továbbá a készülék vízálló és a port, szennyeződést is kiválóan bírja. Hőmérséklet-tűrőhatárára nincsenek pontos vonatkozó adatok, de alapvetően olyan hőmérsékletű helyeken, ahol az emberi szervezet meghatározott ideig életképes, ott az eszköz is működésképes (pl. szauna, pékség stb.).

¹⁴⁹ Kondás et al., id mű, 62.

3.4. Az eszköz alkalmazása a gyakorlatban

Amennyiben a reintegrációs őrizetet önként vállaló fogvatartott rendelkezik befogadó nyilatkozattal, nyilvántartási szempontból nincs aggálya a végrehajtásnak, és a bv. bíró is engedélyezte, megkezdődik a folyamat technikai oldala.

A pártfogó felügyelő által készített környeztanulmánnyal egyidejűleg felmérésre kerül a kijelölt ingatlanban a megfelelő térerő és a működést biztosító elektromos hálózat megléte. A pártfogó továbbá megbizonyosodik a jogszabályban fennálló követelmények teljesíthetőségéről is, például, hogy az adott ingatlanban élők életvitele a közüzemi tartozások és kötelezettségek teljesítésére utal, ne kívülálló feleken alapuló megoldások legyenek például az elektromos hálózat terén stb. A fizikális kivitelezés a bv. bíró által kijelölt mozgástéren (zónatérkép) alapul. A kihelyezés kezdőnapján a bv. intézet informatikusa üzembe helyezi az eszközt és beprogramozza az ingatlan elhagyására engedélyezett zónát. Zóna alatt értendő az a terület, amelyen belül a magatartási szabályok megszegése nélkül a meghatározott időszakban a személy szabadon mozoghat. A kihelyezés napján a távfelügyeleti eszközt felhelyezik a fogvatartott alsó végtagjára, letétjeit és iratait megkapja, majd ezt követően elhagyhatja a bv. intézetet. A testi elhelyezés szempontjait figyelembe véve leglogikusabb pontként a bokatáji rész nevezhető meg, ugyanis könnyebben látható az eszköz, amely akár információt is szolgáltat a környező személyeknek és kevésbé keverhető össze a mai „karkötő stílusú” okoseszközökkel.¹⁵⁰

A szabadult elítéltnak a felhelyezést követően a bv. intézettel, pártfogóval a megfigyelésre szolgáló eszközön túlmenően folyamatosan kapcsolatban kell maradnia, telefonos megkeresésre rendelkezésre kell állnia. Ez rendkívül fontos eleme a szabályozásnak, mert bármikor bekövetkezhet rendkívüli esemény az intézeten kívül, akár az őrizet alatt álló önhibáján kívül is. Megszámlálhatatlan külső hatás érheti a tágabb zónában mozgó elítéltet, valamint technikai problémák is adódhatnak a felügyelet során. Természetesen a kihelyezést követően előfordulhat olyan helyzet, hogy szükségessé válik a mozgástér változtatása, akár ideiglenes okból (pl. az elítéltnak ballagásra kell mennie a zónán kívül), vagy akár véglegesen (pl. egészségügyi ellátás érdekében), ilyenkor a jogi procedúrán¹⁵¹ túl az adott zónák megváltoztatására is lehetőség van. Az eszközök elosztását, beszerzését és pótlását a BvOP

¹⁵⁰ Kondás, K., Kovács, T., Berek, L. (2019): Elektronikus távfelügyelet a börtönökben. Bánki Közlemények 2(2), 57-62. 61

¹⁵¹ A mozgástér változtatásának igénye esetén az eszköz viselője vagy jogi képviselője terjeszthet elő kérelmet a bv. intézeten keresztül a bv. bíróhoz elbírálásra.

Informatikai Főosztálya látja el, valamint ők biztosítják az összeköttetést az ORFK-val. A közvetlen monitorozást elsősorban a végrehajtó intézetek ügyeletén végzik, ami segíti az azonnali beavatkozást szükség esetén. A nem rendeltetésszerű használat és a magatartási szabályok megszegéséből eredő jelzéseket az ügyelet haladéktalanul értékeli. Ez azért is jó megoldás, mert a reintegrációs jogviszonyban lévők már alapvetően intézeten kívül vannak mindennemű statikus biztonsági elemeket nélkülözve. Zóna elhagyás esetén a társszervek értesítése így mihamarabb megtörténik.

A távfelügyeleti eszközt a kezdő nap előtt állítja be az informatikus a bv. bíró által meghatározott zónatérkép szerint. Az intézetek biztonsági tisztjei vagy biztonsági főfelügyelői – a kapott képzés alapján – felhelyezik az eszközt az elítéltre. A megtett intézkedések (végtagra felhelyezés, végtagról eltávolítás, eszköz szabotázs, kijelölt terület elhagyása) elektronikus szolgálati naplóban történő rögzítése jelentésköteles tevékenységnek minősül a BvOP Főügyelet irányába, ami szintén igaz egyébként rongálás és sérülés esetén is. Matriális technikai eszköz lévén, nem elhanyagolható a sérülés és javítás kérdésköre sem, ezáltal az eszköz sérülése esetén az elítélt önhibáját is vizsgálja a bv. Ehhez viszont elengedhetetlen az informatikus részéről a megfelelő szaktudás és a hiba okának megállapítása. A korábban említett szigorú szabályozás a kiválasztás esetében ezt is segítheti, ugyanis azokkal csökkenthető a szándékos, nem rendeltetésszerű használat vagy súlyosabb cselekményként a reintegrációs őrizet hatálya alóli kibúvás.¹⁵²

A BV GEI Informatikai, Hír- és Biztonságtechnikai Igazgatóhelyettese (a továbbiakban: BV GEI informatikai igazgatóhelyettes) a Nemzeti Távközlési Gerinchálózaton biztosítja a BvOP Informatikai Főosztály és az ORFK között a biztonságos informatikai összeköttetést, amelyen elérhető az elektronikus távfelügyeleti rendszer központi szoftvere. A távfelügyeleti eszköz bv. intézetek közötti elosztását a BV GEI informatikai igazgatóhelyettes koordinálja, törekedve a rendelkezésre álló távfelügyeleti eszközök mennyiségétől függően a felhasználással arányos bv. intézetek közötti elosztásra, továbbá a javítási tartalék biztosítására. A távfelügyeleti eszköz meghibásodását a bv. intézet jelenti az igazgatóhelyettes, valamint a BvOP Főügyeletese részére, majd a meghibásodott eszközök javíttatását az Informatikai Főosztály koordinálja.

A reintegrációs őrizet elrendelését követően a bv. bíró határozatában meghatározott kezdőnap előtt a bv. intézet informatikai szakterületének kijelölt, az ehhez szükséges elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező tagja előkészíti a távfelügyeleti eszközt a

¹⁵² Bogotyán (2020), id. mű, 29. o.

használatbavételre, beállítja az elektronikus távfelügyeleti rendszerben a bv. bíró által meghatározott magatartási szabályokat, valamint - a magatartási szabályokat előíró bv. bírói határozat változása esetén - elvégzi a szükséges módosításokat. A távfelügyeleti eszközt minden esetben feltöltött állapotban helyezik fel az elítéltre, azt - és a későbbi eltávolítást - kizárólag az elítélttel azonos nemű, a bv. intézet személyi állományának kijelölt, oktatásban részesült tagja végezi el. A reintegrációs őrizet megszűnése esetén, amennyiben az elítélt jelentkezik a bv. intézetben, a távfelügyeleti eszközt szintén hasonló feltételekkel egy kijelölt személy eltávolítja az elítéltről, és elvégzi a távfelügyeleti rendszerben az ezzel kapcsolatos feladatokat. Amennyiben az elítélt nem jelentkezik, vagy egészségi állapotára tekintettel nem képes megjelenni a bv. intézetben - mint korábban részleteztem - a megszüntetéssel kapcsolatos feladatokat a bv. pártfogó felügyelővel együttműködve kell végrehajtani.

Egyebekben a bv. intézetek részére rendelkezésre bocsátott, de még használatba nem vett távfelügyeleti eszközök karbantartását rendszeresen el kell végeznie az intézetnek, a haladéktalan beüzemelés biztosítása érdekében minden bv. intézet saját hatáskörben szabályozza azt a készenléti kontingenst, amit feltöltött állapotban tart. Az ezen felüli eszközök tárolását, töltését a gyártói ajánlásoknak megfelelően hajtják végre.¹⁵³

¹⁵³ 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról

3.5. A technikai rendszer kiterjesztése, kihívások, megoldások

A távfelügyeleti eszközök alkalmazása mára már beépült az intézet napi munkafolyamataiba. A hazai büntetés-végrehajtás folyamatosan monitorozza, hogy milyen jogintézményekre és biztonsági aspektusú helyzetekre lehetne még kiterjeszteni a távfelügyeleti eszközök alkalmazását. Azonban a „kétségtelenül új lehetőségek egész sorát megnyitó GPS-technológia EM alkalmazása során szükséges felhívni a figyelmet néhány, a használatot befolyásoló technikai problémára. Először is a GPS használatával kapcsolatban általánosan mérlegelni szükséges a GPS előnyeit és hátrányait. A GPS előnyeként említendő a korábbiaknál szélesebb körű alkalmazási lehetőségek, működése bizonyos feltételek figyelembe vétele mellett nem helyhez kötött, az elvárásoknak megfelelő pontosság, napszaktól független működés, valamint, hogy a földfelszín feletti magasságtól és a mozgási sebességtől (bizonyos sebességhatárig) független. A GPS hátrányaként sorolható fel, hogy alkalmazhatósága épületen belül korlátozott, az épületekről visszaverődő jelek zavart okozhatnak a pontos helyzetmeghatározásban, ritkán előforduló erős napkitörések alatt működési zavarok léphetnek fel, folyamatos online kapcsolatban a rendszerben kapacitás- és költségproblémák jelentkeznek, illetve az egyszerű perecekhez viszonyítottan jelentősebb energiafelhasználásuk folytán ma még alkalmazástechnikai problémaként is jelentkeznek az eszközök utántöltése.”¹⁵⁴

A reintegrációs őrizet végrehajtása során, ahogy a legtöbb jogintézmény vonatkozásában, vannak aggályos vagy fejlesztésre szoruló problémák. A reintegrációs őrizet esetében egyik ilyen kérdésként talán leginkább az elítélt lakóingatlanokkal kapcsolatos ügyköre hozható fel. Az ingatlanok, azok közműellátása, lokális elhelyezkedése és szerteágazó távolságai megnehezíthetik ennek a formának az üzemeltetését. Szerencsés tényezőként hozható fel, hogy a fogvatartottak viszonylag szűk és fluktuáló köre tartozik ebbe a csoportba, valamint a korábban említett működési garanciák biztosítják azon kockázati elemek alacsony tartását, amelyekkel a szabadságvesztés ebben a formában nem jelent különösebb kihívást a szervezetnek. Az agglomerációs központok bevezetésével ez a kérdés a személyi állomány vonatkozásában rendeződni látszik. Ennek előnyei körében mindenképpen kiemelésre érdemes:

1. Egy kiképzett állomány teljes mértékben átvehetné az adminisztrációs, monitorozási, beavatkozási és mindennemű őrizettel kapcsolatos tevékenységet.
2. A szűk körben érintett és elővizsgált elítéltek létszámán lévén az őrizetet biztosító

¹⁵⁴ Szabó, Ferenc (2017): Az elektronikus monitoring (EM) rendészeti alkalmazási lehetőségeiről. In: Börtönügyi Szemle, 2011/1. sz. 29.o.

tevékenység volumene sem lenne számottevő (szükséges állományi létszám - gépjárművezetők, túlórákat generáló utazási idő, minimalizált reagálási idő, objektumként való funkcionálásból eredő helyismeret).

3. Zavartalanul megvalósulhat a kapcsolattartás, a civil életben történő munkavégzés és ezzel egyidejűleg egyszerűbbé válna a zónák kezelésével, töltőcserével, javításokkal járó feladatok végzése.

4. Megszűnnének az egyedi nehézséget okozó tényezők az egységesített rendszer kialakulásával.

A technológia fejlődésének köszönhetően napjainkban a szélessávú internet, GPS adatok és GSM adatok elérhetősége olyan szinten biztosított Magyarországon területén, hogy a felügyeleti folyamat végén szereplő tárgyasult dolgok nagymértékben módosíthatóak. Ezalatt értendő mindenfajta egyéb megfigyelési eszköz, mint például drónok, kép és hang rögzítésére alkalmas eszközök, más kialakítású helymeghatározási adatokat szolgáltató készülékek. Leginkább kiemelendők ezek közül a rohamosan fejlődő kamerarendszerek, melyek mostanra vezeték nélküli internet eléréssel is rendelkeznek. Jelenleg is részletes jogi szabályozás alatt álló megfigyelési módszerről beszélünk, így akár elképzelhető ennek a jövőbeli reintegrációs őrizetben szerepet kapó, távfelügyeleti eszközként történő használata.¹⁵⁵ A reintegrációs őrizet alkalmazására használt technikai eszköz felhasználásának sokszerűsége arra enged következtetni, hogy az ezzel végrehajtott lehetőségek tárháza nincs még kimerítve. A tapasztalatból eredő sikeres felhasználás és megfelelő jogi szabályozás mutatja, hogy további lehetőségekre is van mód a szervezeten belüli felhasználás terén.

Álláspontom szerint számos – technológiai részre vonatkozó – javaslat is helyet kell, hogy kapjon e dolgozat keretei között. E körben a gazdasági és a létszámhelyzetre figyelemmel, megfontolandó a monitoring feladat delegálása a magánbiztonsági versenyszférába, természetesen mindenre kiterjedő, átfogó hatástanulmány elkészítése mellett. A szakmailag megalapozott döntéselőkészítéshez elengedhetetlen a magas szintű kompetenciákkal rendelkező bizottság szakvéleménye. Elképzelésem szerint a biztonsági cég egy, a „börtönvilágtól” elkülönült tevékenységirányító központjában történne a megfigyelés, ahol szabotázs esetén azonnal riasztanák az illetékes bv. szervet.

¹⁵⁵ Kondás et al., id mű, 62.

Szintén elgondolkodtató a kifejezetten távfelügyeleti célokra fejlesztett rendszerek magas bekerülési ára, melyek esetlegesen kiválthatóak lennének egyes civil alkalmazások továbbfejlesztésével: pl. okostelefonok helymeghatározásra, biometrikus azonosításra szolgáló funkcióinak bővítése. A jogintézmény az együttműködés elvén alapul, tekintettel arra, hogy az eszköz eltávolítása nem túlságosan bonyolult, hiszen az a végtagokról könnyen levágható. Az okostelefonok okosórával kombinálva már jelenleg is alkalmasak az életfunkciók folyamatos figyelésére, illetve szükség esetén riasztásra. Gyakorlatilag a kereskedelmi forgalomban megvásárolható eszközök, a kapcsolódó applikáció elkészítésével együtt vélhetően jelenleg jóval olcsóbban alkalmazhatóak lennének.

A technikai fejlődéssel párhuzamosan egyéb újdonságok megjelenése sem elképzelhetetlen, pl.: a dróntechnológia a jövőben párosulhat az ellenőrzési mechanizmushoz, illetve a témához kapcsolódó rendkívüli események kezeléséhez, felszámolásához is hatékony segítséget nyújthat (pl. szökés esetén forrónyomos üldözés).

4. Nemzetközi kitekintés

4.1. Bevezetés

Az elmúlt néhány évtizedben a börtönnépesség exponenciális növekedése világszerte megújult érdeklődést váltott ki az olyan közösségi alapú programok iránt, amelyek a bűnelkövetők börtönből való kivonását szolgálhatják, miközben biztosítják társadalom generális védelmét. A technológiai ágazatban végzett kutatások ezt a növekvő igényt használták ki, és az elektronikus megfigyelő rendszerek és berendezések kifejlesztését átvezették az igazságszolgáltatás területére, azaz a börtönbüntetés életképes alternatívájaként vagy kiegészítéseként jelentek meg.

Az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Európa és egyre inkább Kanada több államában is széles körben alkalmazzák, de az elektromos megfigyelési programok végrehajtásával kapcsolatban még mindig számos jogi és etikai kérdés merül fel.¹⁵⁶ Emellett továbbra is tisztázatlanok ezen programok gyakorlati érdemei Európában a rehabilitációs és reintegrációs hatékonyságuk és a befejezésüket követő bűnelkövetés csökkentésének képessége szempontjából.¹⁵⁷ A büntetés-végrehajtásban való megjelenése óta az EM-et az elkövetők különböző csoportjainál és az igazságszolgáltatási folyamat különböző szakaszaiban alkalmazzák szerte a világon. Az elmúlt években például számos specifikus EM-program vagyon elleni vagy kábítószerrel kapcsolatos elkövetőkre terjed ki, és egyre inkább felismerték Európában is a technológia alkalmazásának hasznosságát a magas kockázatú szexuális- és egyéb bűncselekmények elkövetőinél.¹⁵⁸

Mint említettem, az elektronikus megfigyeléssel kapcsolatos első kísérletek az 1990-es évek elején jelentek meg Európában. Az első tizenöt éven belül az európai országok többsége arról számolt be, hogy legalább kísérleti projekt (pilot-project) formájában bevezette az elektronikus megfigyelést. Az elektronikus megfigyelés elképesztően dinamikus európai térnyerése gazdasági érdekekkel is magyarázható, amelyek a technikát értékesítő magáncégek tevékenységét vizsgálva nyilvánvalóvá váltak. Átlagosan a próbaidőre bocsátott, illetve büntetésük végrehajtásából felfüggesztett elkövetők csak mintegy 3%-a állt elektronikus

¹⁵⁶ Black M. & Smith R. 2003. Electronic monitoring in the criminal justice system. Trends & issues in crime and criminal justice no. 254. Canberra: Australian Institute of Criminology. <https://www.aic.gov.au/publications/tandi/tandi254>

¹⁵⁷ Bonta, J., Wallace-Capretta, S., & Rooney, J. (2000b). A Quasi-Experimental Evaluation of an Intensive Rehabilitation Supervision Program. In: *Criminal Justice and Behavior*, 27, 312- 329. DOI: [10.1177/0093854800027003003](https://doi.org/10.1177/0093854800027003003)

¹⁵⁸ enzema, M., & Mayo-Wilson, E. (2005). Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders? *Journal of Experimental Criminology*, 1(2), 215–237. <https://doi.org/10.1007/s11292-005-1615-1>

megfigyelés alatt 2013 végén.¹⁵⁹ Bár úgy tűnik, hogy az EM számos országban elterjedt, a kutatók megállapításai szerint az európai szankciórendszereken belül még mindig marginális szerepet tölt be, összehasonlítva más érzékenyítési vagy büntetőjogi szabadítási lehetőségekhez képest.¹⁶⁰

Az EM bevezetésének vagy kiterjesztésének oka a legtöbb országban az 1980-as és 1990-es években a börtönök túlszűfoltóságából eredő nagy nyomás volt. Ezért sok országban a domináns cél a növekvő börtönnépességgel való megbirkózás volt. Viszont a rehabilitációs/reintegrációs cél is nagy jelentőséggel bírt, különösen a skandináv országokban, valamint Ausztriában és Hollandiában, amelyek hangsúlyozzák a pártfogó felügyelő szolgálat fontosságát, és az elektronikus megfigyelést a rehabilitációs irányelvek ellenőrzésének kiegészítő formájaként alkalmazzák.¹⁶¹

Bár az EM-et világszerte hasonló módon hajtották végre, az EM alkalmazásának módja általában az elkövető kockázati szintjétől függően változik az egyes országokban.¹⁶² Az alacsony kockázatú elkövetők esetében számos európai országban például az EM-et általában önmagában vagy az alacsony kontaktusú megfigyelés más formáival együtt alkalmazzák, míg a közepes és magas kockázatú elkövetők esetében az EM gyakrabban csak az egyik összetevője egy többretnű programnak, amelyhez kiterjedtebb és szélesebb körű megfigyelés társul (emberi kapcsolat vagy felügyelet).¹⁶³

Az EM-programok további sokoldalúságát hangsúlyozza az is, hogy a büntető igazságszolgáltatási folyamat három szakaszában is alkalmazhatóak: vannak országok, akik a tárgyalás előtti szakasz során alkalmazzák, van, ahol az ítélelhozatal során és van, ahol a börtönbüntetés alatt, illetve az azt követő időszakban. Bár az ilyen programok elsődleges célkitűzései az adott szakasz szerint eltérő hangsúlyt kaphatnak, mindegyik arra törekszik, hogy az elkövetők kockázatát kontrollálja és a közbiztonságot szavatolja.¹⁶⁴

Azonban ahogy a különböző országok az EM kapcsán újabb és újabb szabályozásokat dolgoztak ki, úgy lett ez a jogintézmény állandó vitatéma az Európa Tanács vonatkozásában is. Éppen ezért tekintettel arra, hogy a börtönök létszámának folyamatos növekedése olyan

¹⁵⁹ Dünkel, Frieder (2018): Electronic Monitoring in Europe - A Panacea for Reforming Criminal Sanctions Systems? A critical review. In: *Kriminologisches Studijos*. 2018. vol. 6. pp. 58-77. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2018.6.3>

¹⁶⁰ Dünkel, F., Thiele, C., Treig, J. (2017). "You'll never stand-alone": Electronic monitoring in Germany. *European Journal of Probation* 9, p. 28-45. Internet-publication: <http://journals.sagepub.com/eprint/kpuVBex3FqFAuF2yZkSm/full>. <https://doi.org/10.1177/2066220317697657>

¹⁶¹ Dünkel, F. (2018). i.m. 62.o.

¹⁶² Renzema, M., & Mayo-Wilson, E. (2005).i.m. 219. o.

¹⁶³ Renzema, M., & Mayo-Wilson, E. (2005). i.m. 221.

¹⁶⁴ Albrecht, H.: (2005): Electronic monitoring in Europe. <http://www.iuscrim.mpg.de/forsch/onlinepub/albrecht.pdf>

fogvatartási körülményekhez vezethet, amelyek nincsenek összhangban az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezményrel, illetve komoly kihívást jelent a börtönigazgatás és a büntető igazságszolgáltatási rendszer egésze számára, mind az emberi jogok, mind a büntetés-végrehajtási intézmények hatékony irányítása szempontjából az Európa Tanács (továbbiakban: ET) felismerte, hogy a büntetőjogi eljárás keretében alkalmazott elektronikus megfigyelés hozzájárulhat a szabadságelvonás alkalmazásának csökkentéséhez, miközben biztosítja a gyanúsítottak és elkövetők hatékony felügyeletét a közösségben, és ezáltal hozzájárul a bűnmegelőzéshez. Így 2014-ben elkészült CM/Rec(2014)4 ajánlás, amely részletesen szabályozta az elektronikus megfigyelési rendszert, mint alternatív megoldást. Jelen fejezetben – a terjedelmi korlátok okán – csupán példálózó jelleggel és méginkább összehasonlító szándékkal mutatok be egynéhány – az elektronikus megfigyelést/távfelügyeleti rendszert alkalmazó – országot, illetve az Európa Tanács ide vonatkozó ajánlásait és javaslatait.

4.2. Országok – modellek – megoldások

Tehát Európában, az amerikai modell alapján az elektronikus megfigyelést beépítették az európai szankciórendszerekbe. Az integráció típusa és az elektronikus megfigyelés helye nagymértékben függött a nemzeti büntetőjogi szankciórendszerek, az ítélkezés és a büntetés-végrehajtás sajátosságaitól. Ezért, ha általános nemzetközi áttekintést szeretnénk látni, akkor a különbségek oly bőségesek, hogy felmerült a kérdés, a témával kapcsolatosan vajon nem csak a szabadságvesztés és más szabadságkorlátozó büntetések alternatíváiként alkalmazott EM sajátosságait kellene-e vizsgálnom. E célból jelen fejezet az elektronikus megfigyelési rendszereknek leginkább csak erre – azaz a börtönt kiváltó – szerepére koncentrálok. Anglia és Wales, Svédország és Hollandia voltak az első országok, amelyek bevezették az elektronikus megfigyelést fő büntetésként, az elítélést követő és a börtönből való korai szabadulás eszközeként és/vagy a letartóztatás alternatívájaként az 1990-es években. Portugália, Franciaország, Belgium, Olaszország és Skócia 2000 körül vezette be az elektronikus megfigyelést, míg Svájc és Dánia a 2006/2007-ben hatályba lépő új büntető törvénykönyveikkel együtt vezették be ezt az új jogintézményt. Németországban Hessen tartomány 2000-ben pilot-projekt alapon vezette be az elektronikus megfigyelést, és fokozatosan bővítették hatókörét. Németországban szövetségi szinten, valamint más német tartományokban a 2000-es évek második felében került sor a jogintézmény bevezetésére. Olaszországban és Spanyolország egyes részein olyan jogszabályok vannak hatályban, amelyek lehetővé teszik az elektronikus megfigyelés alkalmazását a szabadságvesztés alternatívájaként, de a két mediterrán ország igazságszolgáltatási rendszere érezhetően nem preferálja ennek a típusú szankciónak az alkalmazását.¹⁶⁵

A britek kivételével a többi európai államban a magáncégek csak marginális szerepet játszottak az elektronikus nyomonkövetésben (a technológia bevezetése után a karbantartásra korlátozódott csupán a szerepük). Az angol és walesi jogalkotók viszont előszeretettel engedélyezték a magánszféra aktív jelenlétét az elektronikus megfigyelési rendszerek alkalmazása területén. A svédek a britek nyomában, kevésbé lemaradva vezették be az EM-et. A börtönbüntetések elektronikus megfigyeléssel történő, ítélethozatalt követő, azaz a szabadságvesztés helyett vagy annak kiegészítését szolgáló rendszer nagy sikernek számított Svédországban a bevezetését követően.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Dünkel, Frieder (2018): Electronic Monitoring in Europe - A Panacea for Reforming Criminal Sanctions Systems? A critical review. In: Kriminologijos Studijos. 2018. vol. 6. pp. 58-77. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2018.6.3>

¹⁶⁶ Dünkel, F. (2018). i.m. 63.o.

A hollandok az elektronikus megfigyelés első- és hátsó-ajtós modelljét („front-door” and „back-door”) is használják hazájukban. Ők azok, akik a jogintézményt profilváltáson vezették át, elkezdtek kombinálni egyéb szakció típusokkal, mint például felfüggesztett szabadságvesztés-büntetéssel, valamint közérdekű munkával. A hollandok a szabadságvesztés letöltésének módosítása eszközeként is használják az elektronikus felügyeletet, amely nagyon hasonló a magyar értelemben vett reintegrációs őrizet jogintézményéhez. A holland EM ezen formája feljogosítja a fogvatartottat, hogy a szabadságvesztés-büntetés felének (de legalább egy évnek) letöltése után kérelmezhesse a fennmaradó rész letöltését elektronikusan felügyelt őrizet formájában. Náluk azonban az elektronikus felügyelet egy büntetés-végrehajtási program része, amely a börtönigazgatóság döntése értelmében 6 hét és egy év közötti időtartamú lehet. Az elektronikus felügyelet tehát az alacsony biztonságú fogvatartási létesítmények és a feltételes szabadságra helyezés előfutárának funkcióját tölti be Hollandiában. A program továbbá előírja, hogy a fogvatartott legalább heti 26 órán keresztül részt vegyen rehabilitációs intézkedésekben.¹⁶⁷

Svájc egyes kantonjaiban a holland, máshol a svéd modellen alapul a szabályozás. Nincs egységes szabályozás abban sem, hogy az EM-et önállóan alkalmazzák vagy közérdekű munkával lehet kombinálni. Ehhez képest a Franciaországban alkalmazott szabályozás nagyon hasonlít a magyar rendszerhez. Olyan elítéltek esetében alkalmazható az EM jogintézménye, akiknek a büntetése nem haladja meg az öt év szabadságvesztést és akiknek az eredeti szabadságvesztés-büntetésükből legfeljebb 1 évet kell letölteniük. A magyar, holland és a svéd modellhez hasonlóan itt is szükséges a hozzátartozó hozzájárulása, amennyiben a lakás nem saját tulajdona az elítéltnak. Franciaországban az elítélt vagy az ügyész is kérheti a szabadságvesztés elektronikus megfigyeléssel történő helyettesítését, míg a végső döntést a büntetés-végrehajtási bíró (juge d'application des peines) hozza meg. Az elektronikus megfigyelés azonban nem haladhatja meg a négy hónapot, és azt egy teljes rehabilitációs programba kell beágyazni.¹⁶⁸

Egy másik kritikus kérdés az EM célcsoportjaival kapcsolatos. A "veszélyes" elkövetők csoportja csak Németországban, Franciaországban, Hollandiában és Svájcban tartozik az elektronikus megfigyelés hatálya alá. Az összes többi európai országban az EM-et a közép súlyos bűncselekmények és az alacsony kockázatú elkövetők esetében alkalmazzák.

¹⁶⁷ Haferkamp, R.: Intensivüberwachung mit elektronischer Kontrolle - das schwedische Modell, seine Bedingungen und Ergebnisse. Bewährungshilfe 1999, pp. 51-67., 61 o.

¹⁶⁸ Kensey, A., Pitoun, A., Lévy, R., Tournier, P.V.: Sous surveillance électronique. La mise en place du "bracelet électronique" en France. Paris 2003., 111.o.

Belgiumban például az EM-et különböző formákban használják. A 3 évet meghaladó időtartamú börtönbüntetések esetében az EM a szabadulás előkészítésére használható, a büntetés letöltését legfeljebb 6 hónapig otthon töltve, mielőtt a szabályos feltételes szabadságra helyezés következne, így a végleges börtönbüntetést az EM helyettesíti. Ezekben az esetekben a pártfogókat is bevonják. Másrészt nemrég lépett életbe egy új irányelv, amely lehetővé teszi a legfeljebb egy év szabadságvesztésre ítélt elkövetők önálló EM felügyeletét a pártfogók támogatása nélkül, és anélkül, hogy bármilyen szabályozás alapján más közösségi szolgáltatásokat előnyben kellene vagy lehetne részesíteni.¹⁶⁹

Dániában a börtönbüntetés utolsó 6 hónapjának letöltésére irányuló „back-door” stratégia az utóbbi években folyamatosan csökken. Ugyanakkor a „front-door” EM-et, mint azonnali közösségi szankciót, gyakrabban alkalmazzák más közösségi szankciók alternatívájaként, mint a börtönbüntetés helyett.

Franciaország pedig számos különböző EM-opciót használ, azonban Dünkel szerint a franciák back-door stratégiájának van potenciálisan redukciós hatása, mivel bár a pozitív számok ebben az esetben is növekednek, a francia börtönrendszer Európa egyik legmagasabb túlszűfoltási rátájától szenved továbbra is.¹⁷⁰

Mindezek értelmében az európai szakmabeliek véleménye alapján, az EM bevezetése és kiterjesztése Európában nem volt jelentős hatással a börtönök népességszámára, és a legtöbb esetben nem oldotta meg a túlszűfoltás problémáját (pl. Anglia/Wales, Franciaország, Olaszország, Lengyelország és - legalábbis a közelmúltig - Belgium).¹⁷¹ Maga a jogintézmény sok esetben csak a társadalmi ellenőrzés egy további vagy megerősített formáját képezte.¹⁷² Illetve néhány országban hozzájárult a hagyományos szociális támogatási rendszerek, például a pártfogó felügyelői szolgálatok jelentőségének csökkentéséhez azáltal, hogy az EM-et önálló szankcióként alkalmazták (Angliában/Walesben, Belgiumban vagy Skóciában).¹⁷³

A szakértők körében az is nagy kérdés volt, hogy az EM vonatkozásában a költségek kérdése segíti-e a jogintézmény konszolidációját, azaz az EM valóban hozzájárul-e a börtönbüntetés alkalmazásával kapcsolatos redukcionista megközelítéshez, illetve az EM valóban olyan költségmegtakarítást eredményez-e, mint amelyet a támogatói, különösen a technológiát

¹⁶⁹ Dünkel, F. (2018): i.m., 70 o.

¹⁷⁰ Dünkel, F. (2018): i.m. 72. o.

¹⁷¹ Dünkel, F. (2018.): i.m., 74 o.

¹⁷² Nellis, M. (2014): Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: Expansion, regulation and prospects. IN: Crime Law and Social Change 62(4):489-510, DOI:[10.1007/s10611-014-9540-8](https://doi.org/10.1007/s10611-014-9540-8)

¹⁷³ Dünkel, F. (2018.): i.m., 74 o.

értékesítő magáncégek széles körben hirdetnek. E körben számos kutatás és tanulmány született¹⁷⁴, s az egyik, első pillantásra meggyőző érv az volt, hogy az EM napi költségei sokkal kisebbek, mint egy nap a börtönben. A 17 országra kiterjedő európai összehasonlító projektet készített Dünkel azt a következtetést vonta le, hogy az EM napi költségei jelentős mértékben változnak, a lengyelországi 5 euró és a dániai vagy norvégiai 100 euró között, és valóban alacsonyabbak, mint a börtönbüntetés. Ez a számítás azonban csak akkor érvényes, ha

- (1) az EM valóban a szabadságvesztés helyébe lép, és
- (2) nem áll rendelkezésre vagy nem jelentősen olcsóbb az alternatíva, mint például az egyszerű korai (feltételes) szabadságra helyezési intézkedések, a próbaidő- vagy a feltételes szabadlábra helyezés (EM nélkül).¹⁷⁵

A Dünkel-féle 2018-as kutatás fő kérdése továbbra is az maradt, hogy hozzájárulhat-e az EM a bűnismétlés csökkentéséhez és a társadalmi integráció elősegítéséhez? Erre sajnos nem sikerült egyértelmű választ adni: sem megerősítve, sem megcáfolva. Összefoglalva tehát, egyértelmű, hogy az EM nem csodaszer - sem a börtönlakosság arányának csökkentésére, sem a bűnismétlés arányának mérséklésére, sem a bűnelkövetők társadalmi integrációjának elősegítésére.

További számos kritikus empirikus kutatás készült (Hucklesby et al. 2016)¹⁷⁶, amelynek feladata volt annak feltárása, hogy az EM milyen feltételek mellett és kikkel játszhat konstruktív szerepet a támogatói által leírt célok elérésében. Dünkel és Nellis álláspontja szerint az empirikus bizonyítékokon túlmenően az emberi jogi megközelítést az országok nagyrészt elhanyagolják. Az minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy az EM beavatkozó intézkedés, és mint ilyen, a kevésbé beavatkozó intézkedésekkel vagy szankciókkal szemben igazolhatónak kell lennie. Ezért a szakértők szerint a politikai döntéshozóknak csak olyan esetekben kellene az EM-et alkalmazniuk, amikor más közösségi lehetőségek nem elegendőek vagy nem hatékonyak a fent említett bűnmegelőzési és társadalmi reintegrációs célok eléréséhez. Álláspontjuk szerint konkrét szakpolitikai ajánlás kellene, hogy az EM-et csak olyan esetekben alkalmazzák, amikor (1) máskülönben a szabadságvesztés elkerülhetetlen lenne („front-door”), és (2) más egyéb a közösségi lehetőségek nem lennének elegendőek („back-door”).

¹⁷⁴ Frieder Dünkel a technológia természetéből adódó dinamikus fejlődésen túl okként nevesíti az elektronikus felügyeleti eszközöket gyártó és forgalmazó cégek piaci érdekeit, mint erőteljes ráhatást az eszköz terjedésére. Emellett megállapítja, hogy sok európai ország esetében az eszköz a börtönnépeség csökkentését szolgálta, valamint mind a reintegratív, mind pedig a punitív büntetési célok hatékony szolgálatába állították ezt a felügyeleti formát. Voltak továbbá olyan országok is, ahol a GPS technológia adta előnyök kihasználásával áldozatvédelmi programokban szerepeltették az eszközt

¹⁷⁵ Dünkel, F. (2018.): i.m., 77 o.

¹⁷⁶ Hucklesby, A., et al. (2016). Kreativitás és hatékonyság az elektronikus monitoring területén a börtönbüntetés alternatívájaként az EU-tagállamokban. Zárójelentés.: <http://emeu.leeds.ac.uk/>.

Dünkel szerint Németországot pontosan ezért olyan országnak kell tekinteni, amely komolyan vette az arányosság elvét, ahogy azt a nemzetközi normák és ajánlások megkövetelik. Amennyiben az arányosság elvét komolyan vesszük, az EM-et csak abban a néhány esetben szabad alkalmazni, amikor az őrizetnek nincs más alternatívája, vagy ha az nem megfelelő.¹⁷⁷ Más a helyzet azonban a „back-door” alkalmazási móddal. Az empirikus bizonyítékok ugyanis azt mutatják, hogy az EM ígéretes lehet a bűnisméltés csökkentése szempontjából, valamint a reintegrációs és rehabilitációs munka kiegészítéseként, ugyanakkor csakis úgy, ha az elektronikus felügyeletet a rehabilitációs célú pártfogói és utógondozói szolgálatok munkájába ágyazzák be, ahogyan azt Svédországban és Hollandiában (és néhány esetben Németországban).¹⁷⁸

Mint látható, az első európai próbálkozásokat követő két évtizedben jelentősen bővült azon európai országok köre (is), amelyek az elektronikus felügyeletet beépítették a büntető igazságszolgáltatási rendszerükbe, még ha csak kísérleti jelleggel is. Ezt a tendenciát jól tükrözi, hogy amíg az Európa Tanács 1999-es éves jelentésében a fent említett 4 ország szerepelt azok között, amelyek az elektronikus felügyeletet használják, addig a 2013-as jelentésben már 23 országnál jelenik meg az eszköz alkalmazása közösségi szankcióként, vagy a próbára bocsátás keretében.¹⁷⁹ Ezeket a statisztikai adatokat azonban fenntartással kell kezelni – állítja Hussein – hiszen azok teljességét nagyban befolyásolja az egyes országok jelentési hajlandósága, így az ezekből nyerhető információk nem minden esetben adnak teljes képet az elektronikus felügyelet alkalmazásának európai jellemzőiről. Ahhoz azonban nem fér kétség, hogy az elektronikus felügyelet technológiájának büntetőjogi vetületű használata ugrásszerűen megnövekedett az elmúlt 20 évben. Ennek a dinamikus bővülésnek az okai sokrétűek, azonban jól beazonosíthatóak.¹⁸⁰

Az elektronikus felügyeletnek éppen ez a dinamikus fejlődése és elterjedése indokolta, hogy európai szinten egyfajta iránymutatás szülessen a témában. Ehhez kapcsolódóan az Európa Tanács egyik legfontosabb - és a disszertáció témáját tekintve megkerülhetetlen - dokumentuma a 2014-ben elfogadott elektronikus felügyeletről szóló ajánlás. Ebben ugyanis

¹⁷⁷ A németországi Hessen szövetségi tartományban (amely ezt a megközelítést próbálja követni) az az eredmény, hogy a 16 000 szabályos próbaidő alatti felügyelet alatt álló elkövetőből körülbelül 80 jogosult az EM-re (anélkül, hogy a nettó kiterjesztő hatásokat minden esetben kizárták volna). lásd: Dünkel, F. (2018): i.m., 76 o.

¹⁷⁸ Dünkel, F., Thiele, C., Treig, J. (2017a). "Soha nem fogsz egyedül állni": Elektronikus monitorozás Németországban. *European Journal of Probation* 9, p. 28-45. Internet-kiadvány: <http://journals.sagepub.com/eprint/kpuVBex3FqFAuF2yZkSm/full>.<https://doi.org/10.1177/2066220317697657>.

¹⁷⁹ TOURNIER V., Pierre: SPACE II. (Annual Penal Statistics) – Community Sanctions and Measures (CMS) Orderes in 1999, 5-6. https://wp.unil.ch/space/files/2011/02/Council-of-Europe_SPACE-II-1999-E.pdf (letöltés ideje: 2023.04.14.); AEBI F., Marcelo – CHOPIN, Julien: SPACE II. (Annual Penal Statistics) –

¹⁸⁰ Hussein, J. (2023). i.m., 35 o.

az Európa Tanács kifejezetten az elektronikus felügyeletre vonatkozóan vázolt fel iránymutatásokat a tagállamok számára. Ez volt az első olyan európai kísérlet, amely megalkotta az elektronikus felügyelet alkalmazásának etikai keretszabályait.

4.3. Nemzetközi szervezetek

A büntető igazságszolgáltatási rendszerre vonatkozó emberi jogi normákat hagyományosan a szabadságvesztés tekintetében dolgozták ki. A fogvatartottakra vonatkozó szabványos minimumszabályokat először az ENSZ adta ki 1955-ben, de talán a legjelentősebb, az úgynevezett Mandela-szabályokat (2015) lassan 10 éve fogadták el e normák modern és aktualizált változataként. Az Európa Tanács ezt 1973-ban és 1978-ban követte az Európai Börtönszabályokkal, amelyeket 2006-ban frissítettek (lásd: van Zyl Smit, Snacken 2009)¹⁸¹.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete 1990-ben fogadta el az ún. Tokiói Szabályokat (*The Tokyo Rules*), amelyben minimumszabályokat fogalmaztak meg a szabadságelvonással nem járó intézkedésekről (*non-custodial measures*). A dokumentum célja, hogy előmozdítsa a szabadságelvonással nem járó intézkedések szélesebb körű tagállami szabályozását és alkalmazását, ezáltal is csökkentve a bebörtönzések arányát, elősegítve az elkövetők rehabilitációját, valamint növelve a társadalom tagjainak bevonását a büntető igazságszolgáltatás folyamataiba. A dokumentum külön nem tartalmaz fogalommeghatározást arra, hogy mit is ért szabadságelvonással nem járó intézkedések alatt, viszont körbejárja azokat a potenciális megoldásokat, amelyek ezen elképzelés alatt beiktathatóak a büntetőeljárást megelőző, azt érintő, valamint a büntetés-végrehajtási szakaszokba. Ennek megfelelően – csupán példálózó jelleggel megemlítve – ide sorolja a védejtést, a bűnmegelőzést, a letartóztatás ultima ratio jellegét és a lehetséges alternatívák előtérbe helyezését, továbbá a szankcionálás legkülönbözőbb módozatait, így a megrovást, a figyelmeztetést, a közérdekű munkát, a házi őrizetet, a felfüggesztett büntetéseket, a gazdasági jellegű szankciókat stb. A büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódóan pedig említést tesz többek között a kegyelemről, valamint az idő előtti szabadítás jogintézményeiről is.¹⁸² Az Európa Tanács 1992-ben elfogadta a közösségi szankciókról és intézkedésekről szóló (92) 2. ajánlást, amely általános vázlatot ad a büntetés kiszabás ezen területének alkalmazására és megszervezésére. Ezt követően az elmúlt évtizedben számos ajánlást adtak ki - a korai/feltételes szabadlábra helyezésről (Rec. [2003] 23), a próbaidőre bocsátásról, a próbaidőre vonatkozó szabályokról (Rec. [2010] 1), és végül az elektronikus megfigyelésről (Rec. 2014) 4). Ennek előzménye azonban, hogy a

¹⁸¹ van Zyl Smit, D. Snacken, S (2009): Principles of European prison law and policy. Oxford University Press, 45. o.

¹⁸² United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/tokyorules.pdf> (letöltés ideje:2024.06.30.).

*Confederation of European Probation*¹⁸³ 2002 óta rendszeresen megszervezi az elektronikus felügyeletről szóló konferenciáját, ahol szakértők nyomonkövetik annak fejlődését, technológiai változásait, újításait és az ezzel együtt felmerülő technikai, jogi és etikai kérdéseket. A konferencia résztvevői hamar felismerték egy átfogó európai iránymutatás szükségességét a témában, pontosan azért, hogy biztosítsák azokat a legfontosabb értékeket, amelyek a próbára bocsátást, illetőleg a pártfogó felügyeletet áthatják, különös tekintettel a rehabilitációra és a reintegrációra. Ennek eredményeként 2010-ben a szervezet megfogalmazta az Európa Tanács felé, hogy szükség lenne egy átfogóbb és határozottabb állásfoglalásra, annál, mint amiket korábbi ajánlásaiban tett.¹⁸⁴

Ezt követően az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2017-ben elfogadott témareleváns ajánlása már a közösségi szankciók és intézkedések (*community sanctions and measures*) kifejezéssel operált, ezzel is hangsúlyozva, hogy nem pusztán alternatívákról beszélünk, de ezek olyanok, amelyek a közösségben, a közösség aktív bevonásával realizálódnak. Az ajánlás konkrét fogalom meghatározást is tartalmaz, eszerint a közösségi szankciók és intézkedések olyan szankciókat és intézkedéseket jelentenek, amelyek a gyanúsítottat vagy az elkövetőt nem szakítják ki a társadalmi közegből, ezzel együtt pedig valamiféle korlátozást jelentenek a szabadságjogaira nézve, azzal, hogy feltételeket és kötelezettségeket kapcsolnak azok végrehajtásához. A fogalom magába foglal minden olyan szankciót és intézkedést, amelyet igazságszolgáltatási vagy közigazgatási hatóságok szabnak ki, a szankciók és intézkedések alkalmazását megelőzően, azok helyett, vagy amelyek a szabadságvesztés-büntetésnek büntetés-végrehajtási intézeten kívüli végrehajtását jelentik. Ez a meghatározás is – hasonlóan a Tokiói Szabályokhoz – rendkívül széles és adott esetben nem nevesíti az összes alternatív szankciót. Uniós szinten szót kell ejtenünk az Európai Tanács következtetéseiről a szabadságelvonással nem járó szankciókról és intézkedésekről. Itt is – ahogyan a többi, korábban citált nemzetközi dokumentum kapcsán is láthattuk – tág értelmezéssel és megközelítéssel találkozunk a fogalomhasználat során, konkrét meghatározást azonban a dokumentum nem tartalmaz. Kiemeli azonban az alternatívák alkalmazásának szükségét és pozitív hatásait, valamint különösen hangsúlyozza a technológia fejlődésével is egyre szélesebb körben elérhető és hatékonyabban funkcionáló elektronikus nyomonkövetés előtérbe helyezését, mint alternatívát.¹⁸⁵

¹⁸³ <https://www.cep-probation.org/>

¹⁸⁴ Például: Recommendation (92)16 on community sanctions and measures; Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules

¹⁸⁵ Hussein, J. (2023). i.m. 110. o.

Jelenleg tehát a legaktuálisabb és témarelevánsabb ajánlása az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az elektronikus megfigyelésről szóló, a tagállamokhoz intézett CM/Rec(2014)4 ajánlása, amely több kisebb fejezetből áll: a cél, a fogalmak, az alapelvek, az elektronikus felügyelet végrehajtási feltételei a büntetőeljárás különböző szakaszaiban, az etikai kérdések, az adatvédelem, a személyzet, illetve a nyilvánossággal való munka, kutatás és értékelés című részek. Az ajánlás célja, hogy meghatározza az etikai kérdésekhez és szakmai normákhoz kapcsolódó alapelveket, amelyek lehetővé teszik a nemzeti hatóságok számára az elektronikus felügyelet formáinak igazságos, arányos és hatékony felhasználását a büntető igazságszolgáltatás folyamataiban, tiszteletben tartva az érintett személyek jogait. Ezen felül szándéka felhívni a nemzeti hatóságok figyelmét arra, hogy különös gondot kell fordítani az elektronikus felügyelet megfelelő alkalmazására, azért, hogy annak használata ne ássa alá vagy helyettesítse a konstruktív és személyes szakmai kapcsolatot az elkövetők és a társadalomban velük foglalkozó szakemberek között. Emellett azonban azt is leszögezi az ajánlás, hogy a technológiával gyakorolt kontroll hasznos adaléka lehet a már meglévő olyan szociális és pszichológiai kapcsolatoknak, amelyek pozitívan hathatnak az elkövetőre.¹⁰⁸ Az ajánlás kommentárjából az is kiderül, hogy több európai, a próbára bocsátásért és pártfogásért felelős szerv kifejezte azt, hogy fontos lenne explicit leszögezni azt a tényt, miszerint a technológiát soha nem szabadna az elkövetők és a velük foglalkozó szakemberek közötti építő jellegű és professzionális interperszonális kapcsolatok helyettesítésére használni. Az elektronikus felügyelet segíthet a munka során elengedhetetlen külső kontroll erősítésében, azonban a szakemberek feladata és kompetenciája az elkövetők belső kontrolljának a kialakítása, így például az agresszió vagy az erőszakos megnyilvánulások kezelése.¹⁸⁶

Az ajánlás deklarálja, hogy a börtönök létszámának folyamatos növekedése olyan fogvatartási körülményekhez vezethet, amelyek nincsenek összhangban az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezményrel, illetve komoly kihívást jelent a börtönigazgatás és a büntető igazságszolgáltatási rendszer egésze számára, mind az emberi jogok, mind a büntetés-végrehajtási intézmények hatékony irányítása szempontjából. Az Európa Tanács felismerte, hogy a büntetőjogi eljárás keretében alkalmazott elektronikus megfigyelés hozzájárulhat a szabadságelvonás alkalmazásának csökkentéséhez, miközben biztosítja a gyanúsítottak és elkövetők hatékony felügyeletét a közösségben, és ezáltal hozzájárul a bűnmegelőzéshez. Az ET ugyanakkor kijelentette azt is, hogy az elektronikus

¹⁸⁶ Draft commentary to recommendation on electronic monitoring. 2013, 2. <https://rm.coe.int/16806f97b1> (letöltés ideje: 2024.07.15.).

megfigyelési technológiákat jól szabályozott és arányos módon kell alkalmazni annak érdekében, hogy csökkentsék az elektronikus megfigyelés alatt álló személy és az érintett harmadik felek magán- és családi életére gyakorolt lehetséges negatív hatásait. Éppen ezért meg kell határozni az elektronikus megfigyelési technológiák nyújtásának korlátaira, típusaira és módozataira vonatkozó szabályokat annak érdekében, hogy a tagállamok kormányai számára iránymutatást nyújtsanak az e területre vonatkozó jogszabályaik, politikáik és gyakorlatuk tekintetében. Nem utolsósorban pedig, megállapodtak a tagországok abban, hogy etikai és szakmai normákat kell kidolgozni az elektronikus megfigyelés hatékony alkalmazása tekintetében, hogy a nemzeti hatóságok - beleértve a bírákat, ügyészeket, börtönigazgatásokat, pártfogó felügyelői szolgálatokat, rendőrséget és a gyanúsítottakat és elkövetőket ellátó vagy felügyelő ügynökségeket - iránymutatást kapjanak.¹⁸⁷

Az ET az ajánlásban pontosan definiálja az "elektronikus megfigyelés"-t, amely álláspontja szerint egy általános kifejezés, amely olyan megfigyelési formákra utal, amelyekkel a büntető igazságszolgáltatási eljárás keretében a személyek tartózkodási helyét, mozgását és konkrét viselkedését lehet nyomon követni. Az elektronikus megfigyelés formái rádióhullámos, biometrikus vagy műholdas nyomkövető technológián alapulnak. Ezek általában egy személyhez rögzített eszközből állnak, és távolról felügyelik őket. A nemzeti joghatóságoktól függően az elektronikus megfigyelést az alábbi módok közül egy vagy több módon lehet alkalmazni:

- a büntetőeljárás tárgyalás előtti szakaszában;
- a szabadságvesztés felfüggesztésének vagy végrehajtásának feltételeként;
- mint a büntetőjogi szankció vagy intézkedés végrehajtásának önálló felügyeleti eszköze a közösségben;
- más próbaidős beavatkozásokkal kombinálva;
- a szabadulás előtti intézkedésként a börtönben lévők számára;
- a börtönből való feltételes szabadulás keretében;
- a börtönből való szabadulást követően a bűnelkövetők bizonyos típusai számára intenzív iránymutatási és felügyeleti intézkedésként;
- a börtönben és/vagy a nyitott börtönök területén belül a bűnözők belső mozgásának nyomonkövetésére;

¹⁸⁷ CM/Rec(2014)4 ajánlás a Miniszteri Bizottság elektronikus megfigyelésről szóló, a tagállamokhoz intézett közleménye

- a bűncselekmények konkrét áldozatainak az egyes gyanúsítottaktól vagy tettesektől való védelmére szolgáló eszközként.

Egyes joghatóságokban, ahol az elektronikus megfigyelést a börtönbüntetés végrehajtásának egyik módjaként alkalmazzák, az elektronikus megfigyelés alatt állókat a hatóságok fogvatartottnak tekintik. Vannak joghatóságok, ahol az elektronikus felügyeletet közvetlenül a börtön, a pártfogó felügyelők, a rendőrségi szolgálatok vagy más illetékes állami szervek irányítják, míg máshol magáncégek hajtják végre az állami szervvel kötött szolgáltatási szerződés alapján. Szintén tagországi döntés, hogy a készüléket viselő gyanúsított vagy elkövető köteles hozzájárulni a készülék használatának költségeihez, vagy az állam egyedül fedezi az elektronikus megfigyelés költségeit. Az elektronikus megfigyelés fiatalok gyanúsítottak és elkövetők esetében is alkalmazható, ezt szintén az adott tagország dönti el.

Az ET a kiadott ajánlásban szintén pontosan rögzítette az elvárásait, azaz a büntető igazságszolgáltatás keretében történő elektronikus megfigyelés alkalmazását, valamint típusait, időtartamát és végrehajtási módját, törvényi szintű szabályozását rendelte el.¹⁸⁸ Az ajánlás első alapelveként tehát az írott jog általi szabályozottság jelenik meg, vagyis a *nullum crimen sine lege scripta* követelménye, azaz tágabban az anyagi jogi legalitás (törvényesség) elve. Ennek alapján az elektronikus felügyelet büntetőjogi alkalmazását, fajtáit időtartamát és végrehajtásának módjait írott jogszabályban kell szabályozni.

Az elektronikus megfigyelés elrendeléséről vagy visszavonásáról szóló határozatokat kötelezően a bíróság hozza meg, vagy lehetővé teszi a bírósági felülvizsgálatot. A második alapelv tehát magába foglalja a tisztességes eljárásból való jogot, ezen belül is a bírósághoz fordulás jogát. Az ajánlás szerint ugyanis az elektronikus felügyeletet elrendelő vagy megszüntető döntéseket bíróságnak kell kiszabnia, vagy legalábbis biztosítani kell a más hatóságok által meghozott döntésekkel szembeni bírósági felülvizsgálatot. Kiköti az ajánlás, hogy amennyiben a tárgyalást megelőző szakaszban elektronikus megfigyelést alkalmaznak, különös gondot kell fordítani arra, hogy annak használata ne legyen túl széleskörű (net-widening jelenség). Az elektronikus megfigyelés végrehajtásának típusának és módozatainak időtartam és beavatkozás tekintetében arányosnak kell lenniük a feltételezett vagy elkövetett

¹⁸⁸Az EM-ajánlás (2014)4 hangsúlyozza, hogy "az elektronikus megfigyelés büntető igazságszolgáltatás keretében történő alkalmazását, valamint a végrehajtás típusait, időtartamát és módozatait törvényben kell szabályozni" (1. alapelv). Ez nem magától értetődő, hiszen tanulmányunkból az is kiderült, hogy a feltételeket és a célcsoportokat számos országban nem írja le egyértelműen a törvény. Ez azért fontos, mert az ajánlás több szabályában is "figyelmezteti" a felhasználókat, hogy az EM olyan beavatkozó intézkedés, amely alapvető emberi jogokat sérthet, ezért óvatosan és az esetleges emberi jogsérelmek figyelembevételével kell alkalmazni (beleértve az adatvédelmi jogokat, amelyek különösen Németországban kiemelt jelentőséggel bírnak, lásd: Dünkel et al. 2017, i.m., 11.o.).

bűncselekmény súlyosságával, figyelembe kell venniük a gyanúsított vagy az elkövető egyéni körülményeit, és rendszeresen felül kell vizsgálni őket.¹⁸⁹

Kiemelten kezeli az ajánlás egyébként azt is, hogy az elektronikus megfigyelés nem hajtható végre olyan módon, amely a gyanúsított vagy az elkövető jogait és szabadságait az azt elrendelő határozatban előírnál nagyobb mértékben korlátozza. Az elektronikus megfigyelés elrendelésekor és annak típusának, időtartamának és végrehajtási módozatainak meghatározásakor figyelembe kell venni annak a gyanúsított vagy az elkövető fogva tartási helyén élő családtagok és harmadik személyek jogaira és érdekeire gyakorolt hatását.¹⁹⁰ Ezek szerint az arányosság és individualizáció elveit kiemelten fontosnak tartja az Európa Tanács az elektronikus felügyelet alkalmazása esetében. Ide kapcsolódóan az ajánlás alapvető követelményként határozza meg azt is, hogy az elektronikus felügyeleti eszközzel járó jogkorlátozás nem haladhatja meg a jogerős ügydöntő határozatban meghatározott mértéket. Szintén hangsúlyosan deklarálta az ajánlás, hogy az elektronikus megfigyelés elrendelése vagy végrehajtása során nem lehet megkülönböztetést alkalmazni nem, faj, bőrszín, nemzetiség, nyelv, vallás, szexuális irányultság, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, nemzeti kisebbséghez való tartozás, valamint fizikai vagy mentális állapot alapján.

Ugyanakkor, az elektronikus megfigyelés önálló intézkedésként is alkalmazható a felügyelet biztosítása és a bűnözés csökkentése érdekében a végrehajtás meghatározott időszakában. A bűnözéstől való hosszabb távú tartózkodás érdekében azonban más szakmai beavatkozásokkal és a bűnelkövetők társadalmi reintegrációját célzó támogató intézkedésekkel kell kombinálni. Amennyiben a magánszektorbeli szervezetek részt vesznek az elektronikus megfigyelést elrendelő határozatok végrehajtásában, az érintett személyeknek a vonatkozó nemzetközi etikai és szakmai normáknak megfelelő hatékony kezeléséért továbbra is a hatóságok felelősek. A hatóságok biztosítják, hogy a magánszektorban az elektronikus nyomonkövetésben való

¹⁸⁹ Jelentése: a tárgyalás előtti szakban, az elektronikus felügyeletet ténylegesen a letartóztatás alternatívájaként használják és ne vonjon a hatókörébe olyan terhelteket, akik vonatkozásában egyébként enyhébb alternatív szankciók lennének alkalmazhatók.

¹⁹⁰ Az arányosság kérdésével a 4. és 5. alapelvek is foglalkoznak, amikor kimondják, hogy az EM "időtartamát és beavatkozását tekintve arányosnak kell lennie a feltételezett vagy elkövetett bűncselekmény súlyosságával" (4. sz.), illetve hogy az EM "nem hajtható végre olyan módon, amely a gyanúsított vagy az elkövető jogait és szabadságait az azt elrendelő határozatban előírnál nagyobb mértékben korlátozza" (5. sz.). Figyelembe kell venni "a családok és harmadik felek jogait azon a helyen, ahol a gyanúsítottat vagy az elkövetőt fogva tartják" (CM/Rec(2014)4 ajánlás)

részvételére vonatkozó valamennyi releváns információ átlátható legyen, és szabályozzák a nyilvánosság hozzáférését.

Ez konkrétan azt jelenti, hogy az ajánlás elismeri, hogy a magáncégek által fejlesztett technológia használatából adódóan reflektálni kell a magánszféra és a közszféra összefonódására az elektronikus felügyelet alkalmazásával összefüggésben. Jellemzően az elektronikus felügyelet technológiáját az egyes országok a privátszektorhoz tartozó cégektől vásárolják meg. Vannak azonban olyan nemzeti igazságszolgáltatási rendszerek, ahol az elektronikus felügyelet tényleges ellenőrzése is ezeknek a cégeknek a kezében van. Éppen ezért tartották fontosnak rögzíteni az ajánlásban, hogy ahol a magánszektor szervezeti részt vesznek a végrehajtás felügyeletében, ott a felelőségnek, vagyis, hogy az érintett személyekkel való bánásmód megfeleljen a releváns nemzetközi etikai és szakmai standardoknak, a hatóságokat kell terhelnie. Ezen felül garantálniuk kell, hogy a magánszektor részvételével kapcsolatos minden releváns információ átlátható és nyilvános.

Amennyiben a gyanúsítottak és az elkövetők hozzájárulnak az elektronikus megfigyelés költségeihez, az ajánlás szerint a hozzájárulásuk összegének arányosnak kell lennie anyagi helyzetükkel, amely miatt nem érheti őket hátrány a jogintézmény vonatkozásában.

Az adatvédelemre tekintettel az ajánlás részletezi azt is, hogy az elektronikus megfigyelés elrendelésével és végrehajtásával kapcsolatban gyűjtött adatok kezelését és közös hozzáférhetőségét és felhasználását az érintett ügynökségek külön törvényben szabályozzák. Az elektronikus megfigyeléssel kapcsolatos határozatok végrehajtásáért felelős személyzetnek elegendő létszámmal kell rendelkeznie, valamint megfelelő és rendszeres képzésben kell részesülnie ahhoz, hogy feladatát hatékonyan, szakszerűen és a legmagasabb etikai normáknak megfelelően végezze. Képzésüknek ki kell terjednie az adatvédelmi kérdésekre. Rendszeres kormányzati ellenőrzést és független ellenőrzési lehetőségeket kell biztosítani az elektronikus megfigyelés végrehajtásáért felelős ügynökségek számára a nemzeti joggal összhangban álló módon.¹⁹¹ Különös figyelmet kell továbbá fordítani az ilyen adatoknak a büntetőeljárás keretében történő felhasználásának és megosztásának szigorú szabályozására. Az ilyen adatokkal való szándékos vagy gondatlan visszaélés, kezelés esetén hatékony szankciórendszert kell bevezetni. Az elektronikus megfigyelőberendezést biztosító vagy az elektronikus megfigyelés alatt álló személyek felügyeletéért felelős magánügynökségekre ugyanazok a szabályok és előírások vonatkoznak a birtokukban lévő adatok kezelésére vonatkozóan. Az ajánlás részletesen ismerteti az elektronikus megfigyelés végrehajtásának feltételeit a

¹⁹¹ CM/Rec(2014)4 ajánlás

büntetőeljárás különböző szakaszaiban, e körben rögzíti, hogy a megfelelés biztosítása érdekében a nemzeti joggal összhangban különböző intézkedéseket lehet végrehajtani. Különösen a gyanúsított vagy az elkövető beleegyezését és együttműködését lehet kérni, vagy visszatartó erejű szankciókat lehet megállapítani. Az eljárást megelőző szakaszban az elektronikus megfigyelés végrehajtási módjának és beavatkozási szintjének arányosnak kell lennie a feltételezett bűncselekménnyel, és annak megfelelően felmért kockázatán kell alapulnia, hogy a személy megszökik, akadályozza az igazságszolgáltatás menetét, komoly veszélyt jelent a közrendre vagy új bűncselekményt követ el. A nemzeti jog szabályozza, hogy a bíróság az eljárást megelőző szakaszban elektronikus megfigyelés alatt töltött időt milyen módon vonhatja le a letöltendő végleges szankció vagy intézkedés teljes időtartamának meghatározásakor. Amennyiben az áldozatvédelmi rendszer elektronikus megfigyelést alkalmaz a gyanúsított vagy az elkövető mozgásának felügyeletére, elengedhetetlen az áldozat előzetes beleegyezése, és minden erőfeszítést meg kell tenni annak biztosítására, hogy az áldozat megértse a technológia képességeit és korlátait. Azokban az esetekben, amikor az elektronikus megfigyelés meghatározott zónákból való kizárással vagy azokban való korlátozással jár, törekedni kell annak biztosítására, hogy a végrehajtási feltételek ne legyenek olyan korlátozó jellegűek, hogy megakadályozzák a közösségben való mindennapi élet észszerű minőségét. Amennyiben a kábítószerrel való visszaélést nyomon kell követni, az elektronikus és a hagyományos megközelítés tokolódó jellegét, valamint terápiás és nevelési potenciálját figyelembe kell venni annak eldöntésekor, hogy melyik megközelítést kell alkalmazni.

Az ajánlás kitér a jogintézmény elítélre gyakorolt egyéb hatásaira is. Az elszigeteltség negatív hatásainak megelőzése érdekében - amennyiben az érintett személy egyedül él - és az esetlegesen ugyanazon a helyen tartózkodó harmadik személyek jogainak védelme érdekében a lehető legnagyobb mértékben el kell kerülni az olyan elektronikus megfigyelést, amely az elkövetőket a lakóhelyükhöz köti anélkül, hogy azt elhagyhatnák. Az elkövetők szabadulásra való felkészítése érdekében, valamint a bűncselekmény típusától és az elkövetői kezelési programtól függően az elektronikus megfigyelés felhasználható a rövid távú szabadságra bocsátás egyedi eseteinek számának növelésére, vagy arra, hogy az elkövetők számára lehetőséget biztosítsanak a börtönön kívüli munkavégzésre, illetve arra, hogy nyílt börtönben kapjanak elhelyezést. Az elektronikus megfigyelés alkalmazható a szabadságvesztés-büntetés alternatív végrehajtásaként, amely esetben annak időtartamát törvény szabályozza. Az alapelvek között hangsúlyt kap az a tény, hogy az elektronikus felügyelet végrehajtása nem csak magára az elkövetőre, de azokra a harmadik személyekre is hatással van, akik vele egy háztartásban, összezárva élnek. Éppen ezért az ajánlás is kihangsúlyozza, hogy az elektronikus

felügyelet elrendelésekor, valamint fajtájának, tartamának és végrehajtási módozatának meghatározásakor tekintettel kell lenni az ilyen harmadik személyek jogaira és érdekére gyakorolt hatásra is.¹⁹²

Az ajánlás külön kiemeli, hogy a börtönből való idő előtti szabadulás esetén, ha szükséges, elektronikus megfigyelés alkalmazható. Ilyen esetben az időtartamának arányosnak kell lennie a letöltendő büntetés hátralévő részével. Ha a szabadságvesztés letöltése után elektronikus megfigyelést alkalmaznak, mint a szabadulás utáni intézkedés időtartamát és beavatkozását gondosan meg kell határozni, teljes mértékben figyelembe véve a volt fogvatartottakra, családtagjaikra és harmadik felekre gyakorolt általános hatását.

Részletezi az ajánlás az etikai megfontolásokat is, azaz az egyes gyanúsítottak vagy elkövetők életkorát, fogyatékoságát és egyéb releváns sajátos körülményeit vagy személyes körülményeit figyelembe kell venni annak eldöntésekor, hogy elrendelhető-e elektronikus megfigyelés, és ha igen, milyen végrehajtási módok mellett. Az elektronikus megfigyelőberendezés semmilyen körülmények között nem használható arra, hogy szándékosan fizikai vagy mentális sérülést vagy szenvedést okozzon a gyanúsítottak vagy az elkövetőknek. Az elektronikus megfigyelés alkalmazására vonatkozó szabályokat rendszeresen felül kell vizsgálni a területen bekövetkezett technológiai fejlődés figyelembevételére érdekében, hogy elkerülhető legyen a gyanúsítottak, az elkövetők és más érintett személyek magán- és családi életébe való indokolatlan beavatkozás.

Mivel a magyar rendszer bemutatása során külön fejezetet szenteltem a jogintézményt működtető személyeknek, így itt is kiemelném, hogy az ajánlás részletezi, milyen fontos, hogy az érintett személyzetet ki kell képezni arra, hogy érzékenyen kommunikáljon az elkövetőkkel és elítéltekkel, hogy az általuk érthető módon és nyelven tájékoztassa őket a technológia használatáról, annak magán- és családi életükre gyakorolt hatásáról és a visszaélés következményeiről. A személyzetet szintén ki kell képezni az áldozatokkal való bánásmódról azokban az esetekben, amikor az elektronikus megfigyelés keretében áldozatsegítő rendszereket alkalmaznak.

Mindenképp említésre érdemes és fontos az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) gyakorlata. Megállapítható, hogy a bv. bíró gyakorlatát – különös tekintettel a reintegrációs őrizetre – az EJEB rendkívül kevés ítélete érinti.¹⁹³ A reintegrációs

¹⁹² Hussein, J. (2023). i.m. 41 o.

¹⁹³ A döntések túlnyomó többsége az Egyezmény 3. cikkére vonatkozik. A 3. cikk kimondja: „senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak, vagy büntetésnek alávetni.”

őrizettel kapcsolatban ítélet az utóbbi években nem született. Közvetett módon, ha mégis szeretnénk a reintegrációs őrizet szerepét elhelyezni valahol az EJEB ítéletek között, akkor azt alapvetően a túlsúlyosság csökkentésére vonatkozó ítéletekre adott válaszok között értelmezhetnénk.¹⁹⁴ A közel egy évtizede meghozott pilot ítélet tartalma és annak következményei egy teljes doktori disszertáció témáját adják, így arra részleteiben kitérni nem kívánok.¹⁹⁵

¹⁹⁴ ECHR 381.(2016.)

¹⁹⁵ Nagyon fontos utalni arra, hogy az EJEB az összes már beadott túlsúlyossággal kapcsolatos kérelem vizsgálatát felfüggesztette 2017. augusztus 31-éig, tekintettel arra, hogy hatékonyan minősítette a hazai jogorvoslatot.

4.4. Összefoglaló gondolatok

Nem újdonság alapvetően, hogy az elektronikus megfigyelés (EM) nemzetközi szabályzói, gyakorlata és a magyar reintegrációs őrizet jogintézménye között mind cél, mind alkalmazási terület, mind a technológiai eszközök, mind pedig hatékonyság tekintetében számos hasonlóság fedezhető fel. Mindkét rendszer célja a börtönök túlzásfoltóságának enyhítése és a társadalmi reintegráció elősegítése az elítéltek szabadlábra helyezésével és ellenőrzésével a közösségben. A fent bemutatott EM programok az elítéltek ellenőrzését és felügyeletét biztosítják a börtön falain kívül, miközben csökkentik a közösség veszélyeztetettségét. Közös eleme a két rendszernek a szabadság alternatívájaként történő megjelenése, azaz az EM és a reintegrációs őrizet egyaránt a szabadságvesztés alternatívájaként, illetve annak kiegészítéseként működik, céljuk, hogy a fogvatartottak a lehető legnagyobb mértékben visszatérhessenek a társadalomba úgy, hogy közben a közösség biztonsága is megmarad.

A nyugat-európai rendszerekben az EM célja elsősorban a bűnisméltés csökkentése és a közösség biztonságának növelése az elkövetők valós idejű nyomonkövetésével. Teoretikus alapja pedig, hogy az elkövetők mozgásának szabályozásával és láthatóságának növelésével viselkedésük befolyásolható és kontrollálható. Mind a nemzetközi EM-programok, mind a magyar reintegrációs őrizet elektronikus eszközök alkalmazásával működik, amelyek lehetővé teszik az elítéltek helyének nyomonkövetését és viselkedésük ellenőrzését a börtön falain kívül. Nemzetközi téren az EM a büntető igazságszolgáltatás különböző stádiumaiban alkalmazható, beleértve a tárgyalás előtti időszakot, a büntetés teljes vagy részleges alternatíváját, és a szabadlábra helyezés utáni szakaszt is. Tehát az alkalmazási kör tekintetében vannak lényeges eltérések a magyar és nemzetközi szintér között. Míg az EM programokat különböző kockázati szinteken használják világszerte, addig Magyarországon a reintegrációs őrizet általában a kevésbé veszélyes elkövetőkre vagy azokra terjed ki, akik büntetésük jelentős részét már letöltötték.

A magyar reintegrációs őrizet csak azokra az elítéltekre vonatkozik, akik meghatározott feltételeket teljesítenek, mind a kiszabott szankció mértékét és milyenségét tekintve, mind a bv-n belüli magatartási szabályok betartása körében, mind pedig a szabadulás utáni életvitel kapcsán a pártfogó felügyelő általi környezettanulmányban foglaltak alapján. Hazánkban tehát a rendszer célzott, csak bizonyos elítélti kör és feltételek teljesítése esetén alkalmazható, alátámasztva azt a jogi és társadalmi érvet, hogy a rehabilitáció, reintegráció és a bűnmegelőzés kéz a kézben járjanak.

Jogszabályi keretek vonatkozásában is érezhető jelentős eltérés, nemzetközi téren ugyanis az EM szabályozása nagymértékben változik az országok jogi keretétől függően. Nyilvánvalóan a szabályozási keretek az országok jogi hagyományai és emberi jogi kötelezettségei szerint alakulnak. Az is egyértelmű, hogy napjainkban az EM kihívásai közé elsősorban az adatvédelem és a megfigyelés arányosságának etikai kérdései tartoznak leginkább. Az EM-mel kapcsolatos etikai kérdések magukban foglalják a magánszféra védelmét és az egyenlő bánásmód biztosítását. Az eszköz célja, hogy mérsékelje a szabadság korlátozásából adódó pszichológiai és társadalmi hatásokat, de számos egyéb kérdést is felvet.

Éppen emiatt a nemzetközi szervezetek állandó témája, ahol az egységes irányelvek és gyakorlatok még kialakulóban vannak. Ha nem is ezzel szemben, hanem inkább emellett a magyar reintegrációs őrizet szilárd jogi bázisra épül, amely pontosan meghatározza az alkalmazás feltételeit, a folyamatokat és az elítéltek jogait. Magyarországon tehát jogilag jól körülhatárolt keretek között működik, részletes szabályozással, amely meghatározza az alkalmazás feltételeit és kereteit, valamint a bíróságok szoros felügyelete mellett történik annak érdekében, hogy az elítéltek jogait megfelelően érvényesíthessék, és a közbiztonság kiemelt védelmet kapjon. Nálunk is felmerülnek azonban etikai kérdések, elsősorban az elítéltek személyes fejlődésének támogatása, a közösségbe való visszailleszkedés elősegítése, valamint az érintett családok és harmadik felek jogainak védelme keretében.

Mind a nemzetközi EM, mind a magyar reintegrációs őrizet elektronikus eszközöket (például GPS, rádiófrekvenciás követés) használ az elítéltek mozgásának nyomonkövetésére. Mint láthattuk, számos országban az EM felügyeletét az állami szervek és/vagy magáncégek valósítják meg, akik szerződéses alapon működnek. A felügyelet szintje és a felelős szervezetek országonként eltérhetnek. Számos nyugat-európai országban az EM a technológiai eszközökre támaszkodik, amelyek a fogvatartottak mozgását követik, és nem egységesen, hanem az érintett elítéltek kockázati szintjének megfelelően állíthatóak be. Magyarországon ezzel szemben csakis az állami szereplők kezében van a jogintézmény és annak működtetése, ellenőrzése, továbbá egységesen méri az érintett elítéltek helyzetét, mivel esetünkben a kockázatfelmérés a jogintézmény engedélyezése során került felmérésre, nem utólag. Ami szintén közös elem, hogy minden esetben a pártfogó felügyelők kiemelt szerepet játszanak az érintett elítéltek felügyeletében és támogatásában, biztosítva a reintegráció folyamatát a közösségben. Vannak olyan európai országok, ahol ennek az elemnek hangsúlyos szerepet tulajdonítanak, s van, ahol kevésbé, de a pártfogók jelenléte a jogintézmény keretein belül mindenhol alapfeltétel.

A nemzetközi kitekintés során számos külföldi tanulmány vizsgálatára sor került. Ennek értelmében egyértelműen megállapítható, hogy az európai térségben az EM-rendszerek

kockázatelemzéssel és különböző ellenőrzési folyamatok integrálásával működnek igazából és az elkövetők kockázati szintjeinek megfelelően alkalmazzák. S bár összességében az EM programok bevezetése sikeresnek mondható a bűnisméltés csökkentésében, az eszköz önmagában nem jelent megoldást minden társadalmi problémára. Sőt, számos nyugat-európai kutatás igazolta, hogy az EM alkalmazása csökkentheti a bűnisméltés kockázatát, de a hatékonyság fokozásának további feltétele az integrált rehabilitációs programokkal való együttes alkalmazás.

III. A DOLGOZAT MÓDSZERTANI KERETEI (SZÁMOK, ADATOK, ELEMZÉSEK)

1. A kutatás lehetőségei, korlátai és szubjektív szempontok

A Dolgozat Módszertani Keretei fejezetben célokom az elméleti keretek között bemutatott gondolatok magyar vonatkozású számadatainak elemzése, és egy empirikus kutatás keretében megvizsgálni a reintegrációs őrizet kiszabásának szempontjait a hazai gyakorlat során. Ebben a fejezetben tehát két jelentős részt különítenék el.

Az első részben igyekeztem a lehető legalaposabban és legnaprakészebben bemutatni leíró statisztikai eszközök használatával a reintegrációs őrizet elmúlt 10 évében kapott adatokat, elvégezve azok elemzését és értékelését.

A fejezet második részében pedig független azonos eloszlású mintavétel segítségével kiválasztottam az 5 agglomerációs központból egyet (3. számú agglomerációs központot) és az ahhoz tartozó 6 intézettől kikértem az elmúlt egy évben hozott jogerős bv. bírói végzéseket és az intézeti előterjesztéseket, amelyek reintegrációs őrizet elrendelése, elutasítása vagy visszavonása kapcsán születtek. Összesen 100 darab előterjesztést és az arra adott bv. bírói végzést elemeztem, igyekezve a második kutatási kérdésemet megválaszolni és hipotézisemet alátámasztani.

A most következő fejezet tehát a dolgozat módszertani megközelítését, illetve az empirikus kutatás során feldolgozott források bemutatását, a forrásgyűjtés- és feldolgozás menetének ismertetését tartalmazza.

A börtön számos tekintetben különbözik a szokványosnak tekinthető kutatási terepektől, ezzel összefüggésben a büntetés-végrehajtási területet érintő vizsgálatok megvalósításához jó néhány speciális nehézség és kihívás is társul. A vonatkozó szakirodalom, különös tekintettel a börtönetnográfikákra, a börtönökben folytatott kvalitatív kutatások nehézségeit számos aspektusból vizsgálta már (Rhodes, 2001; Wacquant, 2002; Phillips-Earle, 2010; Cunha, 2014; Jewkes, 2012, 2014; Liebling, 1999; 2014; Reiter, 2014; Rowe, 2014; Ugelvik, 2014; GibsonLight - Seim, 2020; Gomes-Granja, 2021). Ezek az írások a börtönben zajló kutatások legfőbb nehézségeit és kihívásait alapvetően a kutatási terephez való hozzáférés korlátaiban (legyen szó politikai vagy bürokratikus jellegű akadályokról), a bizalom elnyerésének nehézségeiben; illetve az érzelmi bevonódás és érintettség tematizálásának, valamint a kutatói reflexió szükségszerű gyakorlásának kihívásaiban látják. E kihívások és nehézségek közös

gyökerét pedig mindenekelőtt a börtön működését alapjaiban meghatározó egyenlőtlen hatalmi viszonyokra vezetik vissza.¹⁹⁶

Jelen dolgozat szerzője a fenti korlátok egyikével sem találkozott, számos okból. Ennek ellenére, illetve annak dacára, hogy csaknem 20 éve dolgozok felsővezetőként a magyar büntetés-végrehajtás szervezetében, így annak adataihoz és forrásaihoz könnyebben hozzáfértem, mint egy „külsős” kutató, mégis akadtak nehézségek.

A kutatási módszer ideális esetben az elméletben gyökerezik, annak alapvetéseiből következik. Doktori kutatásom kritikai megközelítésekre alapozott elméleti-módszertani kerete a vizsgált jelenség minél alaposabb bemutatásán túl megköveteli a vizsgálat tárgyát körülvevő komplex összefüggésrendszer középpontba állítását. A cél tehát egy olyan elemző munka elkészítése, amely a reintegrációs őrizet szerepének és működésmódjainak alapvető dinamikáját, illetve különbségeit egyszerre több léptéken, a társadalmi viszonyrendszer összefüggéseiben képes megragadni. A kutatási céloknak, valamint a fentiekben vázolt kutatási stratégia követelményeinek elsősorban a kvalitatív technikákat, azon belül is a forrás- és dokumentumelemzést találtam a leginkább alkalmasnak. A kvalitatív módszereket alkalmazó vizsgálatok legfőbb célja ugyanis, hogy mélyreható leírást adjanak egy adott jelenségről.

¹⁹⁶ Ivanics, Zs. (2022). i.m. 64. o.

2. Számok, adatok, elemzések

Azon olvasó részére, aki a magyar büntetés-végrehajtás alapadatait nem ismeri, néhány mondat erejéig ismertetném a legfontosabb számokat. Ezeket az adatokat 2024. szeptember 1-jén bocsátotta rendelkezésemre a BvOP.

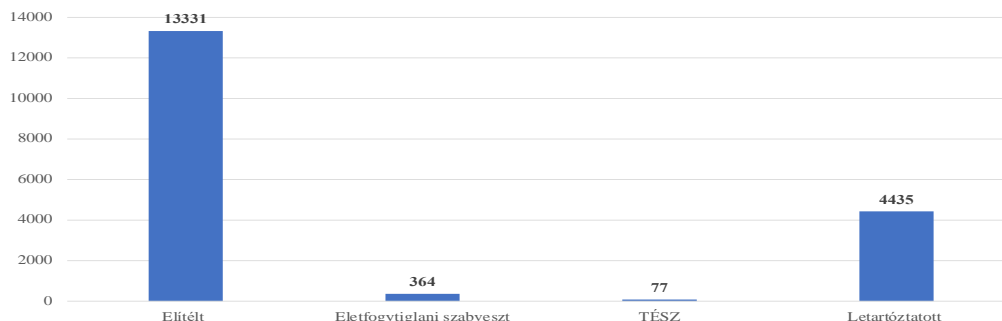
Magyarországon jelen pillanatban 31 db büntetés-végrehajtási intézet működik (továbbá 2 db egészségügyi intézmény). Ebben a 33 db intézetben összesen 17 833 férőhely van biztosítva fogvatartottak részére, amely szám 2025-ben jelentősen változik, tekintettel arra, hogy a 2025-ös évtől 239 férőhely-csökkenés várható (Szekszárd, Eger bv. intézeteinek bezárása által), ugyanakkor 1.500 fős növekedés várható (csengeri börtön megnyitása által). Így 2025-ben mindösszesen 19 094 férőhellyel rendelkezik majd a hazai büntetés-végrehajtás.

A 2024. október 01. napján rendelkezésre álló 17 833 férőhelyre 2024. szeptember 1-jén összesen 18 854 fogvatartott került elhelyezésre, tehát a zsúfoltság napjainkban hozzávetőlegesen 105%-os, és ez magyar viszonylatban pontosan 1.93-as fogvatartotti rátát jelent (azaz ennyi a 100ezer lakosra jutó fogvatartottak száma). Ebből 18 731 felnőttkorú és 123 fiatalkorú tartózkodik a börtöneinkben. A felnőttek közül 1 567 fő nő és 825 fő idegen állampolgárságú, melyből 367 fő az Európai Unió tagállamainak állampolgára.

Büntetés és kényszerintézkedés szerinti eloszlás tekintetében 13 331 fő elítélt, ebből 364 fő életfogytiglani szabadságvesztés-büntetését tölti, 77 fő tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt, 4 435 fő letartóztatott és 615 fő büntetőjogi és szabálysértési elzárásos tölti büntetését, 207 fő pedig kényszergyógykezelt.

Fogvatartottak eloszlása

(N=100)

4. ábra – Fogvatartottak eloszlása kiszabott főbb szankció vagy intézkedés típus szerint (saját ábra)

A hazai börtönben fogvatartott személyek átlagéletkora: 39 év.

Jelen pillanatban 9.763 fő lát el feladatot a hazai büntetés-végrehajtásban, ebbe a létszámba az adminisztrációs feladatokat ellátók, egészségügyi dolgozók, biztonsági szolgálatot és minden egyéb feladatot ellátók is beletartoznak.

A szabadságvesztésre ítélték közül a Btk. fejezetei szerinti 50 leggyakoribb bűncselekményt az alábbi arányban/létszámban elkövetettek töltik nálunk büntetésüket.¹⁹⁷

	Cselekmény	Érintettek száma
1.	Lopás	2 498
2.	Rablás	1 751
3.	Testi sértés	1 293
4.	Emberölés	1 223
5.	Kábítószer-kereskedelem	705
6.	Szexuális erőszak	665
7.	Csalás	600
8.	Garázdaság	477
9.	Kifosztás	471
10.	Járművezetés ittas állapotban	251
11.	Járművezetés az eltiltás hatálya alatt	241
12.	Embercsempészés	235
13.	Kábítószer birtoklása	209
14.	Hivatalos személy elleni erőszak	208
15.	Költségvetési csalás	189
16.	Új pszichoaktív anyaggal visszaélés	176
17.	Zsarolás	140
18.	Emberkereskedelem	126
19.	Kiskorú veszélyeztetése	114
20.	Személyi szabadság megsértése	88
21.	Kapcsolati erőszak	85
22.	Jármű önkényes elvétele	84
23.	Sikkasztás	78
24.	Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	70
25.	Zaklatás	69
26.	Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás	65

¹⁹⁷ A táblázatban foglaltak szerint alakulnak a bűncselekmények a jellemző bűncselekmények szerint. A jellemző bűncselekmény az adott személy esetében rögzített azon bűncselekményt jelöli, mely az aktuálisan töltött szabadságvesztés/letartóztatás tekintetében a legsúlyosabb/legnagyobb büntetési tétellel rendelkezik. Ebben a megközelítésben egy fogvatartott egyszer szerepel a kimutatásban.

27.	Közokirat-hamisítás	64
28.	Rongálás	59
29.	Magánlaksértés	58
30.	Önbíráskodás	54
31.	Lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés	49
32.	Szexuális visszaélés	48
33.	Szexuális kényszerítés	44
34.	Pénzmosás	43
35.	Gyermekpornográfia	39
36.	Hamis vád	38
37.	Járművezetés bódult állapotban	35
38.	Egyedi azonosító jellel visszaélés	31
39.	Hamis magánokirat felhasználás	30
40.	Szeméremcsúszás	29
41.	Erőszakos közöszlés	28
42.	Emberrablás	26
43.	Befolyással üzérkedés	26
44.	Kerítés	25
45.	Szemérem elleni erőszak	24
46.	Fogolyszökés	23
47.	Közúti baleset okozása	22
48.	Orgazdaság	22
49.	Visszaélés kábítószerrel	21
50.	Okirattal visszaélés	20

1. táblázat: 2024. október 1. napján szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek bűncselekmény szerinti megoszlása (saját táblázat)

Ezek közül a bűncselekménytípusok közül csakis azok jöhetnek szóba a reintegrációs őrizet jogintézményének potenciális alkalmazhatóságára, amelyek esetén a személy elleni erőszakos magatartás nem állt fenn. Így a fenti bűncselekmények elkövetői közül a 10 legjellemzőbb, amelyben a reintegrációs őrizet jogintézményének esélye fennáll, az alábbiak (természetesen a törvény által előírt további objektív feltételek fennállása esetében):

	Cselekmény	Érintettek száma
1.	Lopás	2 498
2.	Csalás	600
3.	Garázdaság	477
4.	Járművezetés ittas állapotban	251
5.	Járművezetés az eltiltás hatálya alatt	241
6.	Kábítószer birtoklása	209
7.	Költségvetési csalás	189

8.	Új pszichoaktív anyaggal visszaélés	176
9.	Kiskorú veszélyeztetése	114
10.	Jármű önkényes elvétele	84

2. táblázat: 2024. október 1. napján szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek reintegrációs őrizetre alkalmas bűncselekmény szerinti megoszlása (saját táblázat)

Mindezen alapadatok tükrében szeretném a reintegrációs őrizet adatainak vizsgálatát lefolytatni, különös tekintettel az első kutatási kérdés vizsgálatára, azaz, hogy **miként értékelhető a reintegrációs őrizet szerepe a büntetés-végrehajtás hazai rendszerében és valóban eredményesnek mondható-e a reintegrációs őrizet jogintézménye a gyakorlatban?** Mint említettem, ezen kérdés ernyője alatt fogalmaztam meg hipotézisemet is, miszerint: **A reintegrációs őrizet jogszabályi keretek közötti alkalmazása hatékonyan és eredményesen segíti az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését és érdemben csökkenti a börtönpopulációt.**

Ennek a kutatási kérdésnek a megválaszolására, illetve a hipotézis alátámasztására két irányból kerestem a megoldást. Egyrészt – mint olvasható volt – a dolgozat elméleti és konceptuális keretei között igyekeztem felvázolni azokat a folyamatokat, amelyek során mélyanalízist lehet folytatni a jogintézmény létrejöttének oka, célja, küldetése, létrejöttének módja (jogalkotási előzmények és folyamat) vonatkozásában. Majd áttekintve a jogintézmény jogszabályi változásait a hatálybalépése óta eltelt közel egy évtizedben, valamint a jogintézményt működtető szervek, személyek feladatait és a feladatokból származó kihívásokat, jutottam el oda, hogy a reintegrációs őrizet eredményességét, hatékonyságát immár statisztikai adatok, számok összehasonlítása által vizsgálhassam a hatálybalépéstől napjainkig. Ennek a közel 10 éves időtartamnak a számadatai adnak igazán egyértelmű képet arról, hogy miként értékelhető a reintegrációs őrizet szerepe a büntetés-végrehajtás hazai rendszerében és valóban eredményesnek mondható-e a reintegrációs őrizet jogintézménye a gyakorlatban, azaz választ nyújtanak a kutatási kérdésekre. Mindezek fényében következnek a számadatok és azok elemzése-értékelése.

3. A reintegrációs őrizet közel egy évtized számainak tükrében (2015-2024)

Egy jogintézmény sikerességét mindig objektív szempontok alapján tudjuk meghatározni, értékelni. Ezen szempontok rendkívül sokfélék lehetnek, nagyon tág vizsgálódási metodikát kívánnak. A reintegrációs őrizet 2015-ös indulása óta eltelt 9 év során az összes ügy száma több, mint a duplájára nőtt,¹⁹⁸ és arányosan az engedélyezett határozatok száma is több, mint a kétszeresére növekedett. Jelen alfejezet a 2015 és 2024 között eltelt időszak reintegrációs őrizetének adatait mutatja be éves bontásban.

Reintegrációs őrizet adatai éves bontásban	Vizsgált időszak: 2015 – 2024.									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (10.01)
Összes ügy száma (db)	615	772	1,373	1,185	1,456	947	1344	1214	1379	999
Engedélyezett határozatok száma (db)	230	412	818	711	686	623	482	560	574	358
Eredményesen végrehajtva (fő)	105	364	536	686	618	619	509*	490	500	281
Részben végrehajtott (visszavont, magatartási szabályszegés) (fő)	3	11	39	50	30	46	21	22	27	17

3. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatok¹⁹⁹

Az adatokat év szerinti bontásban mutatja be a táblázat. A 2024-es év adatai zárójelben szerepelnek (10.01.), ami arra utal, hogy ezek részleges, közbenső adatgyűjtés eredményei, tekintettel arra, hogy a dolgozat leadásának határideje megelőzte a 2024. év végi számadatokat. Látható, hogy a jogintézmény 2015 és 2019 között növekvő tendenciát mutat, majd 2019 után

¹⁹⁸ 2015-ben 615 ügy, 2023-ban 1379 ügy volt (BvOP adatközlés 2024. október 1.)

¹⁹⁹ A BvOP által 2024. október 25-én rendelkezésemre bocsátott adatok

* Az eltérés az engedélyezett és eredményesen végrehajtott reintegrációs őrizet számai között, annak köszönhető, hogy 2020-ban az engedélyezett reintegrációs őrizet alapú szabadításnak egy időre felfüggesztésre került. Ezért néhány engedélyező végzés alapú szabadítás, bár az engedélyezés 2020-ban történt meg, az eredményes végrehajtás miatt a 2021-es évben számolta el a BvOP.

csökken. Az engedélyezett határozatok számai jellemzően alacsonyabbak, mint az összes ügy száma, ami azt jelenti, hogy nem minden ügy esetén születik engedélyezett határozat. A sorban látható trend nagyjából követi az "Összes ügy száma" sor trendjét. Az eredményesen végrehajtva (fő) sor azt mutatja, hogy hány személy esetében fejeződött be sikeresen a reintegrációs őrizet. Ez a szám általában az "Engedélyezett határozatok" számához közelít, de nem egyezik meg vele, tekintettel arra, hogy az elmúlt években is előfordult olyan eset, amikor a reintegrációs őrizetet vagy meg kellett szüntetni, vagy egyéb más okból eredménytelenül zárult. Végezetül pedig a részben végrehajtott (visszavont, magatartási szabályszegés) (fő) sor azt mutatja, hány személy esetében fejeződött be részben a reintegrációs felügyelet. Ez a szám értelemszerűen jelentősen alacsonyabb, mint a sikeres végrehajtások száma.

A 3. táblázat adatai alapján érdemesnek tartottam egy egyszerű kvantitatív elemzés elvégzését, ami alapján kiszámítottam a sikeres és részlegesen sikeres esetek százalékos arányát az összes ügghöz képest minden évben. Fontos megjegyezni, hogy a 2024-es adatok (10.01. jelzéssel) nem véglegesek, így a 2024-es százalékok csak becslések.

A számításokhoz a következő képleteket használok:

- Sikereségi ráta (%) = [(Erdményesen végrehajtva) / (Összes ügy száma)] * 100
- Részleges sikereségi ráta (%) = [(Részben végrehajtott) / (Összes ügy száma)] * 10

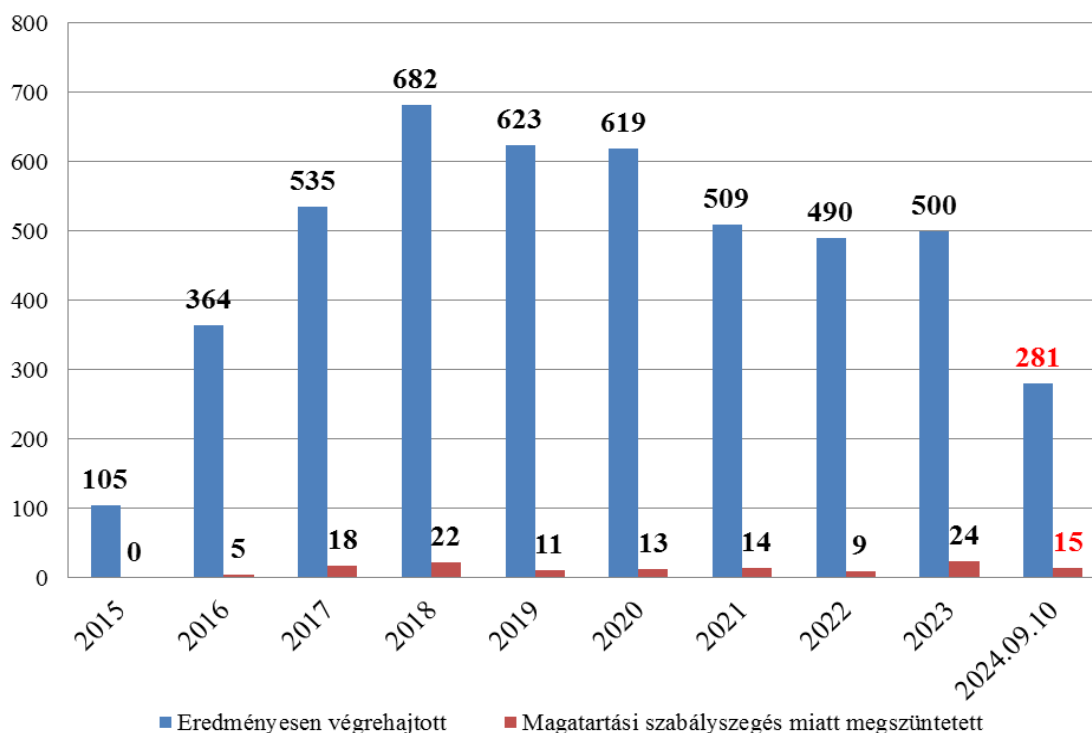
Év	Összes ügy	Erdményesen végrehajtva	Sikereségi ráta (%)
2015	615	105	17.09
2016	772	364	47.15
2017	1373	536	39.08
2018	1185	686	57.91
2019	1456	618	42.44
2020	947	619	65.39
2021	1344	509	37.84
2022	1214	490	40.39
2023	1379	500	36.29
2024. 10. 01.	999	281	28.13

4. táblázat: Sikereségi ráta számítás a kapott adatok alapján

Az adatok alapján látható, hogy a program hatékonysága az évek során változik. 2020-ban érte el a legmagasabb sikereségi rátát, de ez megtévesztő szám a korábban már említett járványügyi helyzet miatti „átcúsúsások” okán. A százalékos arányok kiszámítása világosabb képet ad a program hatékonyságának alakulásáról az idő során, de további elemzésre van szükség a pontos okok megértéséhez. Ezen számok kapcsán statisztikai próbákat nem folytattam le, tekintettel

arra, hogy a dolgozat kutatási részében egy 100 mintás elemzést végeztem, s annak alapján határoztam meg, hogy a megfigyelt trendek statisztikailag szignifikánsak-e. Kvalitatív elemzés lefolytatására ennek a fejezetnek a terhére nem került sor, tekintettel arra, hogy a külső tényezős elemzéseket, mint például a jogszabályi változásokat, gazdasági szempontokat és erőforrás hozzáférhetőségi trendeket az Elméleti keretek fejezetben részletesen tárgyaltam.

Az eredményesen végrehajtott ügyek és a magatartási szabályszegés miatt megszüntetett ügyek számának alakulása éves bontásban egyértelműen jelzi az arányokat:

5. ábra: Eredményesen végrehajtott ügyek és a magatartási szabályszegés miatt megszüntetett ügyek számának alakulása éves bontásban (saját ábra)

Az elmúlt évben (2023) az eredményesen végrehajtott reintegrációs őrizetes ügyek száma összesen 500. A jogintézmény megszüntetésére – a magatartási szabályok súlyos megszegése miatt – 24 fő esetében kellett intézkedni, melyek közül 2 fő fogolyszökés vétséget követett el. Az egyidejűleg reintegrációs őrizetben lévő elítéltek legmagasabb létszáma 2023. augusztus 04-én elérte a 339 főt (2022-ben: 327 fő). A jogintézmény hatálya alatt 2023. december 31-én 330 fő (2022-ben: 298 fő) állt. Összesen 566 fő került kihelyezésre reintegrációs őrizetbe 2023. évben (2022-ben: 545 fő).

A reintegrációs őrizet 2015. április 01-jei bevezetése óta a mai nappal bezárólag összesen 4.763 fő elítélt esetében került eredményesen végrehajtásra. A jogintézmény eredményességét

tükrözi, hogy csupán 123 esetben (2,58%) kellett súlyos magatartási szabályszegés miatt a reintegrációs őrizetet megszüntetni.

A jogintézmény számadatainak elemzését alapvetően 3 nagy részre lehet bontani. Az első rész a hatálybalépéstől és a 2018-as jogszabálmódosítással együtt a pandémia megjelenéséig tart, a második a pandémia időszaka, amely egy nagyon speciális helyzetet hozott a reintegrációs őrizet részére is, s végezetül a harmadik a pandémiát követő időszak napjainkig.

3.1. Hatálybalépéstől a pandémiáig (2015-2019)

Reintegrációs őrizet adatai éves bontásban	Vizsgált időszak: 2015 – 2019.				
	2015	2016	2017	2018	2019
Összes ügy száma (db)	615	772	1,373	1,185	1,456
Engedélyezett határozatok száma (db)	230	412	818	711	686
Eredményesen végrehajtva (fő)	105	364	536	686	618
Részen végrehajtott (visszavont, magatartási szabályszegés) (fő)	3	11	39	50	30

5. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatak²⁰⁰

A reintegrációs őrizet 2015. április 1-jei indulása óta 2019. december 31-ig 5.400 ügye volt a hazai büntetés-végrehajtási intézeteknek, ami számszerűsítve azt jelentette, hogy közel 3000 fő reintegrációs őrizetes tartozott a jogintézmény hatálya alá az indulást követő első négy évben. Arra, hogy ez a szám kevés-e vagy sok, talán az adhat kielégítő választ, hogy több olyan letartóztatást foganatosító vármegyei intézet is van a rendszerben, ahol a fogvatartotti összlétszám nem éri el a 150 főt, még a férőhelybővítési intézkedéseknek köszönhetően sem. Ezen számok függvényében a reintegrációs őrizetesek számának folyamatos emelkedése az első időszakban teljes mértékben a program sikerességét támasztja alá.

A bevezetés évében a jogintézmény alkalmazhatóságát egy erőteljes indítással a kevesebb, mint 6 hónap alatt 615 ügyben vizsgálta a büntetés-végrehajtás. Ebből 105 fő esetében végződött sikeresen a reintegrációs őrizet alkalmazása. Az évek során egyértelműen először óvatos, majd jelentős esetszámnövekedés tapasztalható. Bár 2018-ban kissé visszaesett az elindított ügyek száma, azonban arányait tekintve magasabb engedélyezési aránnyal zárult az év a korábbi évekhez viszonyítva. Megállapítható, hogy a jogintézmény első 4 éves fennállása során 2019-ben volt a „legnépszerűbb” a fogvatartotti populációban, mindezt az 1456 darabos ügyszám is alátámasztja.

A reintegrációs őrizet alkalmazásának első etapja (2015-2019) tehát az adatok alapján fontos trendet és megfigyelést tükröz. Az összes ügy száma ugrásszerű növekedést mutatott 2015 és 2017 között, elérve a legmagasabb, 1,373-as értéket 2017-ben. Ez a növekedés valószínűleg a reintegrációs őrizettel kapcsolatos pozitív visszajelzéseknek és a bv. szervezet támogató hozzáállásának, valamint a társadalmi környezetnek a következménye lehet. Az engedélyezett

²⁰⁰ A BvOP által 2024.09.01-jén rendelkezésemre bocsátott adatok

határozatok számának növekedése 2015-ről 2017-re figyelemre méltó, 230-ról 818-ra emelkedve. Különösen 2017 után viszont csökkenés érzékelhető az engedélyezett esetek számában, ezzel párhuzamosan az összes ügy számának csökkenésével. Az eredményesen végrehajtott esetek száma folyamatosan növekedett 2015-től 2018-ig, elérve a 686-os csúcst 2018-ban. Ez azt jelzi, hogy a reintegrációs programok viszonylag sikeresen működtek ebben az időszakban. Sajnálatos módon a 2020-ban bekövetkezett világjárvány ezen a területen is éreztette hatását, ugyanis az előző évhez képest közel 500 db beadvánnyal kevesebbet terjesztettek elő. Ugyanakkor figyelemreméltó, hogy az engedélyezett ügyek közel 100%-a sikeresen végrehajtásra is került.

Az esetszámokat számos más szempontból is lehet vizsgálni. Így például a reintegrációs őrizetbe helyezést a fogvatartott – saját maga vagy védője által előterjesztett – kérelemmel kezdeményezheti, illetve hivatalból indulhat meg a kiválasztási mechanizmus.

Elítelt vagy védője által kezdeményezett eljárás				
beadott kérelmek száma	bv. szerv javaslata		bv. bíró döntése	
	támogatott	nem támogatott	engedélyezett	nem engedélyezett
4405	2136	1591	2280	1160
Bv. szerv által kezdeményezett eljárás				
kezdeményezett ügyek száma	bv. szerv intézkedése		bv. bíró döntése	
	felmérés és kt. alapján támogatható	nem támogatható	engedélyezett	nem engedélyezett
996	618	152	577	152

6. táblázat: 2019.12.31-ig kezdeményezett reintegrációs őrizetbe helyezési kérelmek csoportosított számaránya²⁰¹

A fenti táblázat rávilágít arra, hogy a fogvatartotti populációban rendkívül népszerű a reintegrációs őrizet. 2019 év végéig a fogvatartottak közel egynegyede kívánt részt venni a programban. Láthatjuk azonban, hogy az elítelt hiába felel meg minden jogszabály által előírt követelménynek, ha a bv. szerv – magatartási problémák, nem megfelelő környezettanulmány stb. miatt – nem lát esélyt arra, hogy a fogvatartott sikeresen integrálódjon a társadalomba. Megjegyzendő, hogy a bv. bíró „felülírhatja” a bv. szerv által tett javaslatot, és annak tartalmával ellenkezőleg is dönthet. Kutatásom során többek között ezt is vizsgáltam, hogy mely egyéb tényezők befolyásolják a döntési mechanizmust.

Egyértelműen növekvő tendencia figyelhető meg a bv. szervek által kezdeményezett ügyek terén is. 2019 év végéig közel 1000 alkalommal kezdeményezte a bv. hivatalból a

²⁰¹ A BvOP által 2024. május 06-án rendelkezésemre bocsátott adatok (sajnálatos módon, ilyen típusú adatgyűjtést a későbbiekben már nem folytattak)

jogintézményt, és az esetek több mint felénél pozitív döntés született. Ez a számadat egyértelműsíti, hogy a kettős cél valóban megvalósul: általa a hazai büntetés-végrehajtási intézetek lehetőséget kapnak az évek óta fennálló túlszűfolttság csökkentésére. A hazai büntetés-végrehajtási intézeteket funkcióik szerint csoportosíthatjuk letöltő házakra és „letartóztatást fogyanatosító”, megyei házként funkcionáló intézetekre. Természetesen ez a tagoltság nagymértékben meghatározza a reintegrációs őrizetbe helyezések számát is intézetenként, hiszen a letöltő házként funkcionáló és „zárt” típusú intézetekben elhelyezett fogvatartottak többsége nem felel meg a jogintézmény törvényben meghatározott kritériumainak.

3.2. Reintegrációs őrizet a pandémia árnyékában

Reintegrációs őrizet adatai éves bontásban	Vizsgált időszak: 2020 – 2021	
	2020	2021
Összes ügy száma (db)	947	1344
Engedélyezett határozatok száma (db)	623	482
Eredményesen végrehajtva (fő)	619	509
Részben végrehajtott (visszavont, magatartási szabályszegés) (fő)	46	21

7. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatak²⁰²

A koronavírus (COVID-19) világjárványa különleges kihívás elé állította a szabadságelvonással foglalkozó intézmények működését. A magyar büntetés-végrehajtás gyorsan, hatékonyan és eredményesen intézkedett a járvány megjelenésekor. A sikeres védekezés eredményeként nem alakultak ki gócpontok, tömeges megbetegedések. A bevezetett intézkedések, eljárásrendek és a sikeresen végrehajtott feladatellátás biztosította, hogy az intézetek, intézmények esetében a legszigorúbb elvárásoknak is megfelelő módon akadályozták meg a járvány terjedését. A magyar bv. nemcsak kármegelőzést és mentést igyekezett végrehajtani, hanem lehetőségként is tekintett erre a paradigmára. Egy ilyen méretű világjárvány ugyanis fejlődési lehetőségként történő felfogása magába hordozza a megújulás potenciális esélyét a büntetés-végrehajtás néhány szakterületén, valamint számos jogintézményében. Az európai börtönök között a magyar büntetés-végrehajtási szervezet koronavírus elleni védekezése a legsikeresebbek közé tartozott, a szervezet a járványügyi védekezésben önállóan, a polgári egészségügyi intézményektől függetlenül volt képes kialakítani és kezelni a saját koronavírus mintavételi rendszerét.²⁰³

A magyar igazságügyi szervek a nemzetközi ajánlások tükrében a vírus felbukkanása után nemsokkal szintén megvizsgálták a különféle alternatív létszámcsökkentő intézkedések bevezetésének lehetőségét. Így a reintegrációs őrizet alkalmazási lehetőségének hivatalból történő vizsgálata a létszámcsökkentés, ezáltal a fertőzés terjedésének csökkentése érdekében,

²⁰² A BvOP által 2024.09.01-jén rendelkezésemre bocsátott adatok

²⁰³ Czenczer, Orsolya (2022): Quo Vadis Büntetés-végrehajtás? Hystoricum Kiadó, Budapest, 5. o.

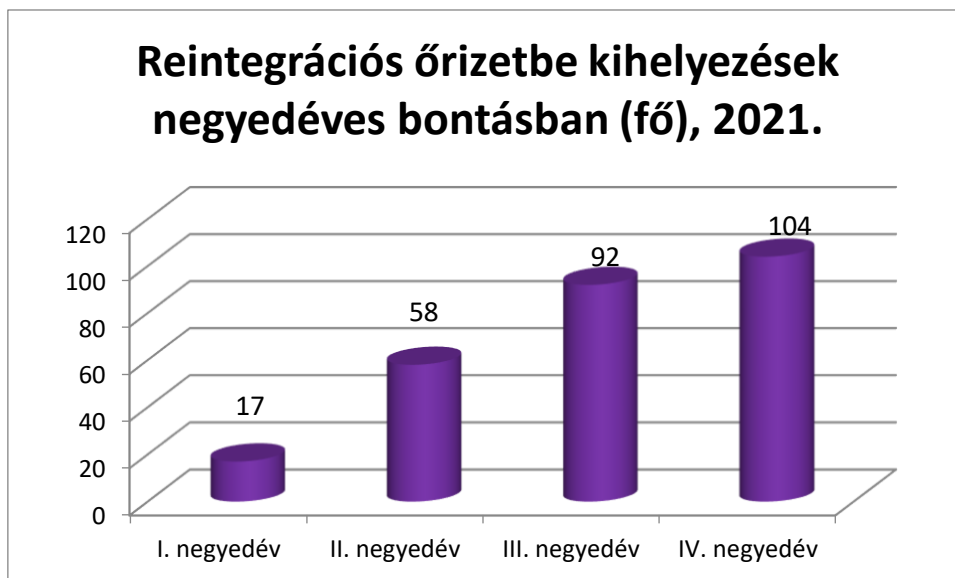
illetve a befogadások elhalasztása, mind-mind hozzájárultak ahhoz, hogy az esetlegesen fellépő egészségügyi és biztonsági kockázatot csökkentsék.

Az intézetek tehermentesítésének szempontja is folyamatos prioritásként szerepelt ebben az időszakban. A magyar bv. elrendelte, hogy a fogvatartott vagy védője által reintegrációs őrizet elrendelése érdekében benyújtott kérelmeket kötelezően továbbítani kellett a bv. bíró felé. A reintegrációs őrizet hatálya alá helyezés érdekében előterjesztett kérelmek esetében, a fogvatartottat dokumentált formában tájékoztatni kellett a koronavírus-járvány esetleges elterjedtségének státuszáról, továbbá nyilatkoztatni kellett a kérelem fenntartásáról.

Az intézetek folyamatosan vizsgálták a folyamatban levő eljárásokat, az új eljárás alá vonható személyek számát, fogvatartási anyagát. Dönteni kellett, mi a legmegfelelőbb megoldás. A vírus erősödésével azonban az Operatív Törzs tanácsára a magyar büntetés-végrehajtásban fordulat következett be. Az ideiglenes intézetelhagyások engedélyezését és a korábban engedélyezett – de még meg nem kezdett – ügyek végrehajtását felfüggesztették, és az érintett fogvatartottak részére soron kívül elrendeltek egyéni, illetve csoportos foglalkozást, melyben a megfelelő érzékenységgel tájékoztatták őket arról, hogy a reintegrációs őrizet jogintézménye ideiglenesen, járványügyi megelőző érdekből kerül felfüggesztésre, és az engedélyezett kérelmek – amennyiben azok indoka továbbra is fennáll – utólag pótlásra kerül majd.²⁰⁴ Ahogy a vírus dinamikája alakult, úgy került sor a korábbi kemény döntések enyhítésére. A második hullám közepére már az Operatív Törzs által kiadott III. számú Intézkedési Terv ismételten elrendelte, hogy a bv. intézetek hivatalból vizsgálják meg a reintegrációs őrizet alkalmazásának lehetőségét. A cél újra az volt, hogy akit lehet, hazaengedjenek. A már reintegrációs őrizetben lévő elítéltek esetében, amennyiben annak időtartama lejárt és a felügyeleti eszközt el kellett volna távolítani, az új szabályozás értelmében az elítélt lakhelyén az eszköz tárolására szolgáló dobozt át kellett adni az elítéltnak és fel kellett szólítani, hogy az eszközt maga távolítsa el a végtagjáról. Az eszközt és tartozékait a dobozban kellett elhelyeznie, amelyet a bv. pártfogó felügyelő vett át. A feladat végrehajtása nem haladhatta meg a 10 percet. A zárt dobozt vissza kellett szállítani a bv. intézetbe, ahol azt 3 napig elzártan kellett tartani. A pandémia diktálta helyzetekhez való alkalmazkodás – bár külsőleg nem mindig tűnt következetesnek és logikusnak – mégis eredményesnek bizonyult, ugyanis az egész időszak alatt összesen 2 fő reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt halálozott el a koronavírushoz köthetően, továbbá egyéb kiemelt rendkívüli esemény a vizsgált időszakban nem történt.²⁰⁵

²⁰⁴ Czenczer, O. (2022) i.m., 65. o.

²⁰⁵ Czenczer, O. (2022) i.m., 110. o.

6. ábra: Reintegrációs őrizetbe kihelyezések negyedéves bontásban, a 2021-es évre vonatkozóan²⁰⁶

Mint látható a 9. ábrán is, a különböző hullámok hatására a döntési mechanizmus is jelentősen változott. Az ábra adatait tanulmányozva jól látható az a tény, mely szerint a bv. bíró által engedélyezett ügyek száma látványos hatást gyakorolt a kihelyezések számára. Míg az első negyedévben alig pár esetben nyílt erre lehetőség, a negyedik negyedévben az engedélyek száma hatszorosára emelkedett a korlátozások szakaszos feloldásának köszönhetően.

²⁰⁶ A BvOP által 2024.10.01-jén rendelkezésemre bocsátott adatok

3.3. A reintegrációs őrizet 2022-2024 között

Reintegrációs őrizet adatai éves bontásban	Vizsgált időszak: 2022 – 2024.		
	2022	2023	2024.10.01
Összes ügy száma (db)	1214	1379	999
Engedélyezett határozatok száma (db)	560	574	358
Eredményesen végrehajtva (fő)	490	500	281
Részben végrehajtott (visszavont, magatartási szabályszegés) (fő)	22	27	17

8. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatak²⁰⁷

A 2022. év első negyedévében erőszakos szexuális bűncselekmény miatt elítélt fogvatartottak a feltételes szabadságra bocsátásukat követően rövid időn belül ugyanazon személyek ellen újabb súlyos bűncselekményt követtek el. Ennek hatására 2022. november 05-ei hatállyal a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvény és a Bv. tv. szabályozása nagymértékben megszigorodott a feltételes szabadságra bocsátások esetében.

Ez a szigorítás nem csak a feltételes szabadságra bocsátásra volt kihatással, hanem a reintegrációs őrizet jogintézményének alkalmazására is, amely a büntetés-végrehajtási bírói gyakorlatban is nagymértékben megmutatkozott. Ebből eredően a reintegrációs őrizetben lévők számadatai jelentős mértékben visszaestek.

Általánosságban elmondható, hogy az említett szigorítás óta a reintegrációs őrizet engedélyezésére az elítéltek vagy védőik által benyújtott kérelmek jellemzően egyharmadában hoz engedélyező végzést a bv. bíró.

Fentiek tükrében megállapítást nyert, hogy az egyidejűleg reintegrációs őrizetbe kihelyezett elítéltek létszáma átlagosan 307 fő, de a jogosultak létszámától függően 280-330 fő között ingadozik. A szigorításokkal párhuzamosan a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló, magatartási szabályt szegő elítéltek létszáma csökkent.

A reintegrációs őrizetről elmondható, hogy továbbra is a legnépszerűbb intézet-elhagyási forma az elítéltek körében, amely során a döntéshozó részéről alapvető elvárásként fogalmazódik meg, hogy az érintett rendelkezzen a befogadó nyilatkozaton túlmenően munkáltatói

²⁰⁷ A BvOP által 2024. 09.10. napján rendelkezésemre bocsátott adatok

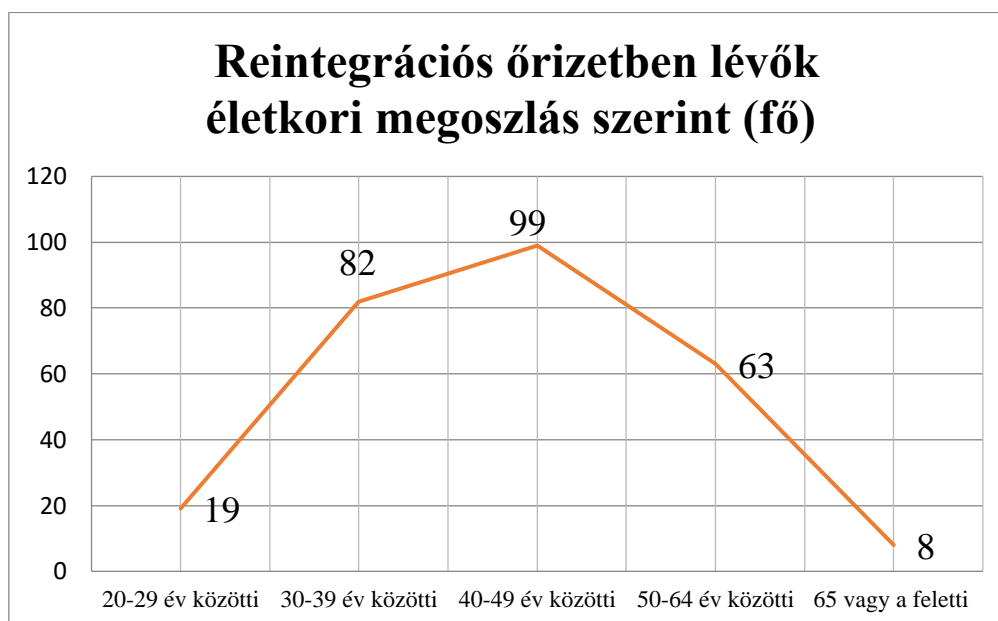
szándéknyilatkozattal, valamint reális, a reintegrációjára irányuló pozitív jövőképpel. A munkaképes őrizetesek szinte mindegyike munkaviszonyban áll vagy álláskereső, illetve valamilyen képzésben vesz részt. A jogintézmény eredményességét tükrözi, hogy visszaesési rátájuk minimálisnak tekinthető, amely 2023-ban 4,9% volt.

3.4. Egyéb szempontok

Igyekeztem a jogintézményt minden szempontból górcső alá venni, ezért vizsgálódásom körébe vontam a reintegrációs őrizetben lévők nemek szerinti eloszlását is. Az évek során nyilván a férfi-nő aránynak teljes mértékben megfelelő alapeloszlás jelentkezett a reintegrációs őrizetbe helyezettek nemi eloszlása esetében is. Minden évben megvizsgáltam, hogy hány nő és hány férfi őrizetes van éppen a programban, és minden évben ugyanazok az arányok jelentkeztek: azaz 85% férfi és 15% női reintegrációs őrizetes.

Megállapítható tehát, hogy a reintegrációs őrizet hatályba lépése óta jellemzően 85-90% közötti értékben, többségében a férfi fogvatartottak vannak jelen a programban, ami szinte százalékra pontosan megfelel az össz-börtönpopulációban elfoglalt hasonló, 90% körüli arányuknak. Ez az arány látványos elmozdulást nem mutat a jogintézmény megjelenése óta és napjainkban sem.

Amennyiben életkoruk alapján vizsgáljuk a célszemélyeket, láthatjuk, hogy a legtöbb személy a munkaképes korosztályból kerül a börtön falai közé, nehéz anyagi helyzetbe hozva ezáltal családját.

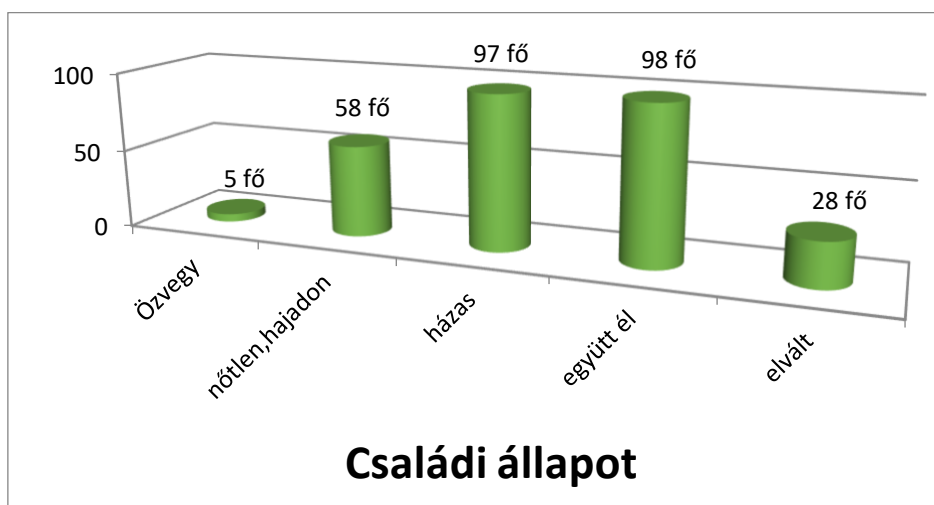
7. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők életkori megoszlása²⁰⁸

A reintegrációs őrizet feltételrendszerében nincs kikötés az életkorra vonatkozóan. További figyelemre méltó számadat, hogy 18 év alatti személy nem áll a jogintézmény hatálya alatt. Ez

²⁰⁸ A BvOP által 2024.10.01-jén rendelkezésemre bocsátott adat

arra enged következtetni, hogy az igazságszolgáltatás más utat választott a szankció kiszabása során, vagy pedig az általuk elkövetett bűncselekmény elkövetési magatartása erőszakos jelleget mutatott, esetleg a lakókörnyezet, szűkebb értelemben a család nem tudja biztosítani a sikeres reintegrációt. A jogszabályi feltételeknek megfelelő fogvatartotti populáció zömét az eddigi adatok alapján 30 és 50 év közötti férfiak alkotják, akik többsége családfenntartói szerepből került a bv. intézetbe. Azáltal, hogy az elítélt a kiszabott ítélethez viszonyítva – a módosításoknak köszönhetően – akár 1 évvel korábban vissza tud térni saját otthonába, a jogintézmény mindenképpen pozitív hatással van a családi kapcsolatokra, mint a legkisebb szenzitív társadalmi csoportra. A BvOP folyamatosan górcső alatt tartja az érintett kategória visszaintegrálásának folyamatát, és a magas szinten szakirányított pártfogó felügyelői tevékenységnek köszönhetően az érintett kontingens 65%-a²⁰⁹ visszatalált a munka világába. Nem is gondolnánk, hogy a mindennapokban milyen szerepkörökben találkozhatunk személyesen is velük: pl. pénztárosként egy boltban, östermelőként a piacon, vagy akár pizzafutárként.

Ugyan csak kitekintési formában, de vizsgáltam az elmúlt közel tíz év vonatkozásában átlagolva a reintegrációs őrizetben lévők családi állapot szerinti megoszlását is.

8. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők családi állapot szerinti megoszlása²¹⁰

A reintegrációs őrizetesek $\frac{3}{4}$ része²¹¹ a hagyományos családi modellben (a házasságot és az együttélést egyaránt idesorolva) éli mindennapjait, így egy családtag kiszakítása onnan vélhetően hatalmas károkat tud okozni. Főként, ha jellemzően maga a családfenntartó esik ki a

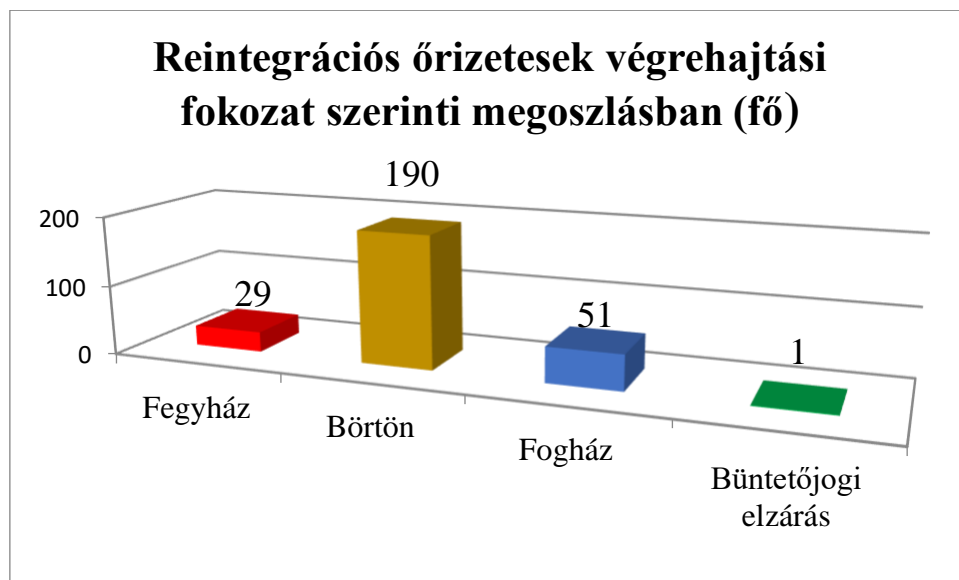
²⁰⁹ A BvOP által 2024.10.01-jén rendelkezésemre bocsátott adat

²¹⁰ A BvOP által 2024.10.01-jén rendelkezésemre bocsátott adat

²¹¹ A BvOP által 2024.10.01-jén rendelkezésemre bocsátott adat

közösségből, ezáltal a család megélhetését is kockára téve, kialakulhat akár egyfajta kényszerhelyzet bűncselekmények elkövetésére.

A törvény közérthetően deklarálja a reintegrációs őrizet előfeltételeit, továbbá nevesíti annak kizáró okait is. Az első feltétel a hazai büntetőpolitikai irányynak megfelelően a bűnöző életmód társadalmi elítélésére reagál, amennyiben reintegrációs őrizetbe csak az első alkalommal szabadságvesztésre ítélt, illetőleg a kiterjesztésnek köszönhetően nem visszaeső-bűnismétlő személy helyezhető.²¹² A kriminalitás, mint fő szempont, ilyen hangsúlyos fémjelzése azt is előrevetíti, hogy igen jelentős végrehajtási kedvezményről van szó. A második és harmadik feltétel a szabadságvesztés tartamára és végrehajtási fokozatára vonatkozik. Az egyes elítéltek társadalomra való veszélyességét jól reprezentáló két tényező együttes érvényre jutása biztosítja, hogy reintegrációs őrizetbe csak nem súlyos (erőszakos elkövetési magatartást megvalósító) bűncselekményt elkövetett szabadságvesztésre ítélték kerülhetnek, és öt évnél nem lehet hosszabb a kiszabott szabadságvesztés tartama sem. Azzal, hogy a végrehajtás enyhébb módja mellett a jogalkotó a szigorúbb rezsimben büntetni rendelt börtön és fegyház fokozatban is elérhetővé teszi a reintegrációs őrizetet, további lehetőséget teremtve karolja fel a bizonyos speciális rétegek számára fenntartott végrehajtási modelleket, például a fogva tartott anyákat, hogy biztosítsa gyermekükkel történő együttes elhelyezésüket.

9. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők végrehajtási fokozat szerint²¹³

²¹² Kommentár a Bv. Kódex 187/A. §-ához

²¹³ A BvOP által 2024.08.27-én rendelkezésemre bocsátott adatok

Mint láthattuk, a kriminalitás már valamivel erősebben szűkíti az érintettek körét, ugyanakkor a jogintézmény céljára tekintettel ez mindenképpen indokolt: csak azok az elítéltek részesülhetnek a kedvezményben, akik nem személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el.

3.5. Összefoglalás, 1. hipotézis-vizsgálat és jövőbeli javaslatok

Ha górcső alá vesszük a jogintézmény hatályba lépését követő időszakot, majd a 2018-ban bekövetkezett változásait, jól látható, hogy a legtöbb eleménél egyáltalán nem, vagy csak részben történt változás. Eredményességét igazolja, hogy a jogalkalmazók visszajelzései alapján hatékony, működőképes, a vele szemben támasztott elvárásokat teljesítette. A módosítások is inkább „finomhangolás” jelleget tükröznek, amelyek egyértelműen a kiterjesztés irányába mutatnak (engedélyezett tartam hossza, végrehajtási fokozat kibővítése, kriminalitási jelleg lazítása).

Az eltelt időszak bebizonyította, hogy a reintegrációs őrizet alkalmazásával hatékonyan motiválható a jogszabályi előfeltételeknek megfelelő szabadságvesztés-büntetést töltő fogvatartotti populáció, ezzel elősegítve a börtönszeméllyel való együttműködési hajlandóságot, továbbá fontos tényező az is, hogy adott esetben a személyzet leterheltségének csökkenése szintén megmutatkozik.

Nem elhanyagolható szempont továbbá, hogy az érintettek nem a bv. intézetben kerülnek elhelyezésre, ezáltal jelentősen csökkennek a fogvatartottak dologi ellátásához kapcsolódó költségek is, úgymint pl. az étkeztetés, közüzemi díjak, ruhahasználat, eü. ellátás, stb. Éves viszonylatban átlagosan 500-600 fő az, aki otthonában reintegrálódik. Arra, hogy ez a szám kevés-e vagy sok, talán az adhat kielégítő választ, hogy több olyan letartóztatást foganatosító vármegyei intézet is van a rendszerben, ahol a fogvatartotti összlétszám nem éri el a 150 főt, a férőhelybővítési intézkedéseknek köszönhetően. Amennyiben azt vesszük alapul, hogy kettő, letartóztatás foganatosítására hivatott ún. megyei bv. intézet fogvatartotti populációja felett a helymeghatározási technológia gyakorol felügyeletet, máris választ kapunk a kérdésünkre: **ez jelentős eredménynek tekinthető.**

Mivel a jogszabályi feltételeknek megfelelő fogvatartotti populáció zömét 30 és 50 év közötti, férfi fogvatartottak alkotják, okkal feltételezhető, hogy többségük családfenntartói szerepből került a büntetés-végrehajtási intézetbe. Ebből a nézőpontból azzal, hogy az elítélt a kiszabott ítélethez viszonyítva akár több hónappal korábban vissza tud térni saját otthonába, a jogintézmény mindenképpen pozitív hatással van a női házastársakra, élettársakra, gyermekekre, mint társadalmi szenzitív csoportokra. Fontos kiemelni, hogy a reintegrációs őrizet a hatóságok részéről nem jelent durva jelenlétet a magán és családi szférában, és kizárólag az elítélt szabálykövető magatartásának figyelemmel kísérésére szolgál. Ilyen módon,

az adott megkötésekkel, teljesen normális családi életvitelt lehet folytatni, amely hatékonyan csökkentheti az elítélt gyermekei által (a szülő családból való kiszakadása miatt) elszenvedett, áttételes börtönártalmakat. Az eltelt idő igazolja, hogy a reintegrációs őrizet bevezetése eleget tett annak az ösztársadalmi érdekeknek, amely szerint a szabadságvesztésből szabadulók sikeres társadalmi visszailleszkedésre való felkészítését ebben a formában már a büntetés végrehajtása alatt meg lehet kezdeni. A reintegrációs őrizet bevezetésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővült a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés tekintetében azáltal, hogy egyfajta köztes fokozatot teremt azzal, hogy a teljes szabadságelvonás és a felelős, önálló életvezetés közé belép egy, a rendészeti szervek által kellőképpen monitorozott életszakasz

Czenczer Orsolya gondolatai szerint a hazai büntetés-végrehajtás az elmúlt években mindent megfontolt, ami szakmailag alkalmazható, eredményes és hatékony eszköz lehet az intézetek telítettségének szabályozására és a fogvatartottak hatékony társadalmi visszailleszkedésére. Ha egy eszköz vagy program kétszeresen is hatékony, biztonsági szempontból is eredményes és a reintegrációt is elősegíti, akkor máris két legyet ütöttünk egy csapásra.²¹⁴

Az első kutatási kérdésem az volt, hogy miként értékelhető a reintegrációs őrizet szerepe a büntetés-végrehajtás hazai rendszerében és valóban eredményesnek mondható-e a reintegrációs őrizet jogintézménye a gyakorlatban?

Azt feltételeztem, hogy a kapott számok és adatok alapján, a reintegrációs őrizet jogszabályi keretek közötti alkalmazása alapján hatékonyan és eredményesen segíti az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését és érdemben csökkenti a börtönpopulációt.

Ennek megfelelően azt vizsgáltam meg, hogy 2015 és 2023 között (teljes évet elemezve) hány elítélt volt a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben, ebből hányan indítottak eljárást a reintegrációs őrizet engedélyezése érdekében, abból hány esetben engedélyezte az illetékes bv bíró a reintegrációs őrizetet. Más elemeket is vizsgáltam felszínesen, de a legfontosabb megállapításra, miszerint hatékonynak mondható a jogintézmény az előbb említett adatok alapján kerestem a megerősítést.

²¹⁴ Czenczer Orsolya - Szenczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai, Börtönügyi Szemle, 2020/2. szám, 7.o.

Év	Elítéltek átlagléttszáma ²¹⁵	Benyújtott Reór. ügyek száma	Eredményesen végrehajtott Reór. száma	Sikerességi ráta (%)
2015	13027	615	105	17.09
2016	13519	772	364	47.15
2017	13390	1373	536	39.08
2018	13038	1185	686	57.91
2019	12987	1456	618	42.44
2020	12547	947	619	65.39
2021	12867	1344	509	37.84
2022	13600	1214	490	40.39
2023	12894	1379	500	36.29

9. táblázat: Sikerességi ráta az átlagléttszám, benyújtott és eredményesen végrehajtott reór esetében 2015-2023. között

Az adatok alapján a sikerességi ráta az évek során ingadozik. Nincs egyértelmű növekvő vagy csökkenő trend a reintegrációs őrizet vonatkozásában. A 2018-as év mutatja a legmagasabb sikerességi rátát (57.91%), míg a 2015-ös mutatja a legalacsonyabbat (17.09%), de ez teljesen érthető, tekintettel arra, hogy abban az évben – szinte a közepén – lépett hatályba a jogintézmény. Nem ismerte a fogvatartotti populáció sem, és még csak akkor indult el a megfelelő tájékoztatás. A 2020-as év is kiemelkedően magas sikerességi rátát mutat (65.39%). Ez is meglepő azonban, mivel már említettem, hogy a járványügyi helyzet miatt az adatok torzultak.

Természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy az elítéltek létszámának növekedése vagy csökkenése nem feltétlenül befolyásolja a program hatékonyságát, tekintettel arra, hogy nagyban függ attól, hogy az elítéltek milyen bűncselekmény miatt kaptak ítéletet és az megfelel-e a reintegrációs őrizet engedélyezés feltételeinek. Mint látható, a korábbi táblázatokban számos olyan elítélt tölti a szabadágvesztés-büntetését, aki nem alkalmas a törvényi feltételek alapján a reintegrációs őrizet jogintézményében való részvételre. További érdekes kutatás lenne leszűrni ezeket az adatokat, kiválogatni a teljes elítélti populációból azokat, akik a törvény erejénél fogva alkalmasak lennének a jogintézményre, és a kapott számokat összehasonlítani a benyújtott ügyszám és az eredményesen végrehajtott esetszám vonatkozásában. Tekintettel arra azonban, hogy a teljes populáció felmérése nagyon időigényes és olyan adatszükségletekkel jár, amit a bv. biztosít, ezért egy egyszerű mintás eljárással ugyanezt a vizsgálatot a következő fejezetben részletesen bemutatott bv. bírói végzések vonatkozásában igyekeztem árnyaltan, de érzékeltetni.

²¹⁵ KSH adat (https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0007.html) Adatlekérés időpontja: 2024. október 20.

Ugyanakkor a kapott sikerességi ráta kapcsán azt gondolom, hogy 9 év átlagában 43%-os sikerességű jogintézmény abban mindenképpen eredmény, hogy a jogalkotó és a jogalkalmazó megvizsgálja, hogyan lehetne eredményesebbé, hatékonyabbá tenni magát a jogintézményt a következő szempontok szerint:

Vizsgálni kellene, hogy milyen jogszabályi módosítás szükséges ahhoz, hogy a törvényi – objektív – feltételek szélesítésével minél több elítélt bekerülhessen a körbe.

Górcső alá kellene venni, hogy milyen eljárási szabálmódosítást kellene eszközölni azért, hogy az összes elindított ügy és az engedélyezett ügyek száma közelebb kerülhessen egymáshoz. Mit tud tenni ezért a büntetés-végrehajtás? Mit tud tenni a bíróság? És mit tud tenni maga a fogvatartott? Természetesen az eddigieken túl.

Elemezni lehetne, hogy milyen okból van különbség az engedélyezett és az eredményesen végrehajtott esetek között. Mi történik, ami miatt előfordul ekkora különbség, és azon a helyzeten ki és hogyan tud segíteni, különös tekintettel a különböző civil szervezetek, pártfogók és társadalmi szereplők szerepeire.

Meglátásom szerint a jogintézmény megnevezésének felülvizsgálata is indokoltá vált, tekintettel az elmúlt 10 év során szerzett tapasztalatokra és az azóta bekövetkezett változásokra. A reintegrációs őrizet során - a folyamatos ellenőrzés megtartása mellett - a személyes kontroll funkciót a modern kor technikai vívmányainak köszönhetően a monitoring rendszer váltja ki. Mindezek tükrében - más jogterületekhez igazodva - javasolnám megvizsgálni a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 272. § (1) bekezdés c) pontjával összhangban a bűnügyi felügyelet reintegrációs felügyeletre történő átnevezését.

A jelenleg Magyarországon alkalmazott reintegrációs őrizet modellje a „back-door” elvének felel meg, azaz a szabadságvesztés végén kerül alkalmazásra. Az esetleges reform során, a nemzetközi példák figyelembevételével a „front-door” elvének alkalmazása, a kényszerintézkedés kezdetekor nagyobb hangsúlyt kaphatna. Tehát a büntetés kezdetekor nem jelentkeznének a börtönártalmak és egyéb nem kívánatos hatások. Nem elhanyagolható tény, hogy a hazai büntetés-végrehajtási intézetek visszatérően túlszűfoltási problémákkal szembesülnek, melyre a „front-door” elvének alkalmazása részleges megoldást jelenthet. Kiemelt hangsúlyt kapna az arra alkalmas elítéltek szelekciója, melyhez speciális elemző-értékelő tevékenység kapcsolódik (pl.: életút, büntetés-végrehajtási előzmények stb.), illetve a kiválasztás. A „front-door” típusú büntetés további elengedhetetlen feltétele az érintett fogvatartottak hagyományostól eltérő tájékoztatása a betartandó normákról, melyre a bevált „e-

learning” módszerek a legkézenfekvőbbek. A felhívás napján az elítélt bevonul a BvOP által kijelölt bv. intézetbe, ahol megtörténik a befogadás (az atipikus bv. jogviszony kezdete). Az adatrögzítést követően felhelyezésre kerül az eszköz, az elítélt a számára kijelölt helyre távozik. A döntéshozó ebben az esetben is a bv. bíró lenne, aki a rendelkezésére bocsátott szakvélemények alapján engedélyezné az új modellt.

4. A büntetés-végrehajtási bíró hatása a reintegrációs őrizet eredményességében – empirikus vizsgálat

A reintegrációs őrizet esetében a jogintézmény hatályba lépésétől kezdve az egyik legérdekesebb kérdés, hogy az egyetlen „szubjektív elem” a rendszerben hogyan befolyásolhatja a jogintézmény hatékonyságát. Ez pedig nem más, mint a bv. bíró és az ő döntése. Szubjektív elem, mivel a jogszabály adta lehetőségek egzaktak. Az intézetek eljárási folyamataiban szintén – tekintettel arra, hogy a jogszabályban meghatározottakat hajtják végre – relatív kevés a mozgástér és a szubjektívebb javaslat. A bv. bíró azonban a jogszabályhoz kötötten, az intézeti javaslatok megfontolásával, valamint pártfogói környezettanulmány figyelembevételével, de mégiscsak a saját benyomásai és megfontolása alapján dönt.

Az elmúlt években szakmai berkekben tudni lehetett, hogy egyes intézetekben a bv. bíró engedékenyebb, vagy épp ellenkezőleg, szigorúbb. Az olyan intézetekben, ahol a bv. bíró humánusabb, fogvatartottakkal szemben empatikusabb beállítottságú volt, ott a feltételes szabadságra bocsátás és a reintegrációs őrizetbe helyezések engedélyezésének számában ez a bv. bírói attitűd látványos volt. Ilyen esetekben a fogvatartottak között – legyen az ország bármelyik intézetében – futótűzként terjed a hír, így a korábbi években elkezdődött egy intézeti vándorlás, illetve egy ez irányba mutató kérelemhullám. A bv. intézetek hamar felismerték ennek a helyzetnek a hátterét és törvényi keretek között igyekeztek a „vándorlásnak” gátat szabni. Viszont az is evidenssé vált, hogy a reintegrációs őrizet jogintézményének hatékonysága elég erősen befolyásolt azáltal is, hogy az összes információ birtokában a bv. bíró mégis hogyan dönt. Ez a változó sok szempontból döntő eleme lett a reintegrációs őrizetről készült vizsgálatoknak.

Jelen dolgozatban – éppen a fenti gondolatok mentén – igyekeztem feltérképezni egy random mintavétel alapján, hogyan is érvényesül a bv. bírói végzés a reintegrációs őrizet jogintézményének eredményessége során végzett vizsgálatokban.

A büntetés-végrehajtási szervezet hatékonyabb működése érdekében átfogó strukturális reformot hajtottunk végre, melynek eredményeként létrejött egy új, régiós szintű szakirányítási szint, amelyet 2023. január 1-je óta agglomerációs központnak hívunk. Magyarországon öt ilyen agglomerációs központ jött létre. Az öt agglomerációs körzet – egy-egy vezető intézettel az élükön – hidat képez az országos parancsnokság és a területi, illetve helyi besorolású intézetek között. Az egy térségben található intézetek olyan együttműködési rendbe szerveződtek össze, melynek keretében akár közös szolgálat ellátásával, akár az erőforrásaik megosztásával segítik, támogatják egymást. A kutatás tisztaságának megőrzése érdekében az

öt agglomerációs központ által felügyelt intézetekben dolgozó bv. bírók végzéseit véletlen mintavételi módszerrel választottam ki, s ezekből az intézetekből vegyesen, összesen 100 db bv. bírói végzést szereztem be – dátum szerint 2023. január 1. és 2024. június 1. közötti időtartamban engedélyező, elutasító vagy módosító bv. bírói végzésekből. A végzések elemzésénél igyekeztem mind az objektív, mind pedig a szubjektív szempontokat figyelembe venni. Ezért a végzéseket összevettem az érintett fogvatartottakról készült bv. intézeti előterjesztések tartalmi részével és azt vizsgáltam, hogy milyen mértékben alkalmazta vagy fogadta el a bv. bíró az intézeti előterjesztésben szereplő javaslatot. Megjegyzendő, hogy a bv. bíró „felülírhatja” a bv. szerv által tett javaslatot, és annak tartalmával ellenkezőleg is dönthet. Kutatásom során többek között ezt is vizsgáltam, hogy mely egyéb tényezők befolyásolják a döntésmechanizmust. Ezen vizsgálat lefolytatásához kutatási kérdésként fogalmaztam meg, hogy:

2. kutatási kérdés: Milyen objektív jellegű okokra hivatkozva rendeli el, utasítja el vagy módosítja a bv. bíró a reintegrációs őrizet alkalmazását a bv. intézetek előterjesztésének tükrében? Van-e ezáltal egy bv. intézetnek jelentős és érdemi szerepe abban, hogy minél több potenciális elítélt reintegrációs őrizetbe kerüljön? Figyelembe veszi-e a bv. bíró az előterjesztés jogszabályon túli vagy felüli szempontjait a döntése meghozatalakor?

E kérdés függvényében feltételezem, hogy:

2. hipotézis: A bv. bíró egy reintegrációs őrizet elrendelésénél, elutasításánál vagy megszüntetésénél az esetek döntő többségében, de legalább azok kétharmadában a bv. intézet által előterjesztett szempontok alapján hozza meg döntését. Éppen ezért a bv. intézeteknek kiemelkedő szerepük van abban, hogy az összes – a jogintézmény alkalmazására alkalmas – elítélt vonatkozásában támogató előterjesztést tegyenek a bv. bíró részére a hatékony reintegráció és a bv. intézet populációjának csökkentése érdekében.

A kutatási kérdés megválaszolására és a hipotézis igazolására a következő módszert alkalmaztam. Mint említettem, első körben véletlen mintavétel alapján begyűjtöttem 100 db bv. bírói végzést az ország véletlenszerűen megkeresett 31 intézetéből. A beérkezett végzések mindegyike vagy reintegrációs őrizetet elrendelő, vagy azt elutasító, illetve a korábban már engedélyezett reintegrációs őrizetről szóló végzést módosító végzés került kiválasztásra. A végzések mindegyike anonim módon került összegyűjtésre, az érintett fogvatartott neve és egyéb személyes adatai zártan kezelésével igyekeztem a kutatás tisztaságát megőrizni. Azonban

arra mindenképpen szükségem volt, hogy a végzés alapjául szolgáló ügyiratszámot használjam, tekintettel arra, hogy azok alapján tudtam az intézeti értékelő vélemény és javaslat alapján kiszűrni, hogy melyik bíróság mi alapján döntött. A kiválasztott végzéseket és a hozzájuk tartozó értékelő anyagokat tehát (ide nem véve a pártfogó felügyelői környezettanulmányt) egységben értékeltem. Így, jelen kutatás alkalmával magam is arra a következtetésre jutottam, hogy a reintegrációs őrizet eltérő gyakorlata a törvény szövegének értelmezési különbségeiből, valamint a bírók személyes meggyőződésének eltéréseiből adódik. Kutatásom során szóban megerősítették a bv. intézetek munkatársai, hogy alapvetően két nagy kategóriára osztható a bv. bírók döntési mechanizmusában szerepet játszó szubjektív elemek:

Vannak ugyanis olyan gyakorlatot követő bv. bírók, akik szinte kizárólag az **intézeti magatartást veszik figyelembe**, és annak alapján hozzák meg döntésüket, azaz a szabadságvesztés megkezdése óta a fogvatartott egyéni fogvatartási programjában foglaltakat a fogvatartott teljesíti-e, volt-e jutalmazva vagy fenyítve, dolgozik-e, normakövető magatartást tanúsít-e az intézetben, hogyan jön ki a társaival, a személyi állománnyal stb. Ezen fogvatartottak esetében az előterjesztett kérelmet az intézet – tapasztalatom alapján – kivétel nélkül mindig támogatta. Ilyen esetekben, ha a törvényi – objektív feltételek fennálltak és a kérelmet a bv. intézet támogatta ezen ismérvek mentén, akkor a bv. bíró a kérelmet gyors elbírálást követően minden esetben engedélyezte.

Másutt a **bűncselekmény jellege és az elítélt személyisége nyomott inkább a latban**. Ez azt jelenti, hogy a bv. bíró elsősorban az eredetileg kiszabott ítélet tartalmát veszi figyelembe, azaz az elkövetett bűncselekményt, annak körülményeit és a kiszabott szabadságvesztés időtartamát igyekezett szempontként értékelni. Ilyen esetekben is előfordult, hogy az elítélt személyiségjegyei is szempontot képeztek, de ezen bv. bírók esetében dominánsabb volt a bűncselekmény és körülményei, mint az érintett fogvatartás ideje alatti magatartása. Ezekben az esetekben a bv. intézet értékelő véleménye és javaslata eltérő volt. Voltak intézetek, ahol szinte minden kérelmet negatív elbírálásra, azaz elutasításra javasoltak a bv. bírónak. S voltak intézetek, melyek viszont pozitívabb véleményeket adtak. Ez utóbbi helyzet azt is jelentheti, hogy egy adott intézetben számos olyan reintegrációs őrizetre jelentkező elítélt van, akik viszont magatartás vagy egyéb okból (visszafogadó környezet, kapcsolattartás stb.) nem alkalmasak a jogintézményre az intézet szerint, míg a másik intézet annyira „szerencsés”, hogy ott többnyire rendezett kapcsolattartású, jó magatartású elítéltek alkalmasak a jogintézmény objektív feltételeire, így az intézet támogató javaslatot tud kiadni részükre.

A bv. bírók közötti – szóbeli megerősítés – különbségek vizsgálata egy teljes ország

vonatkozásában rengeteg időt és elemzést igényelne. Egy doktori disszertáció keretei egy egyszerű kismintás vizsgálat bemutatására elegendőek, így én is erre törekedtem. Ezt a vizsgálatot mutatom be a következő alfejezetekben.

4.1. A bv. bírók döntési mechanizmusainak szubjektív elemei – összehasonlítás

Jelen kutatás elsősorban dokumentumelemzéssel és leíró statisztikai módszerek segítségével történt, a bv. bírók végzései és az azokhoz kapcsolódó bv. intézeti előterjesztések és javaslatok képezték a vizsgálat alapját. Bv. bírókkal történt interjúkra nem került sor, viszont az érintett intézetek reintegrációs őrizetének eljárásában érintett munkatársakkal történt informális egyeztetések annál inkább számos aspektusát képezték az eljárásnak. E körben a bv. bírók sokszínű döntéseit megalapozó elemek köre is felmerült. Mielőtt azonban a saját kutatási eredményeimet mutatnám be, egy hasonló empirikus kutatás előzményeit ismertetném, különös tekintettel azokra a legfontosabb aspektusokra, amelyek az én kutatásomban is visszaköszöttek vagy prioritást élveztek.

2016-ban az Országos Kriminológiai Intézet (továbbiakban: OKRI) kutatási megbízást kapott az Igazságügyi Minisztériumtól – az OBH engedélyével és hozzájárulásával, a törvényszékek elnökeinek támogatásával –, melynek során a bv. ügyek intézésével is megbízott bírákat kerestek fel azzal, hogy adjanak interjút gyakorlati munkájukkal kapcsolatban. Solt Ágnes kriminál- és börtönszociológus tudományos főmunkatárs 31 bv. bíróval készített mélyinterjút 18 törvényszéken, 2 járásbíróságon és 1 városi bíróságon. Ennek vizsgálatát és összegzését követően az OKRI-ban egy szakmai napon a kutatásban részt vett bv. bírák a különböző vármegyei gyakorlatokkal, a jogszabály szövegének eltérő értelmezéseivel, alkalmazásával való „szembesülést” követően együtt dolgoztak ki javaslatokat mind saját munkájuk egységesítésére, mind pedig a törvénymódosítást igénylő intézkedések és megfogalmazások pontosítása érdekében. Az itt is megjelent bírókkal együtt összesen 33 bv. bíró vett részt a kutatásban, így az országos gyakorlatról valóban lehetett átfogó képet kapni. A bv. ügyekkel rendszeresen foglalkozó bírók 90%-a nyilatkozott részletesen és nagyon őszintén arról, ahogyan a hivatásához és a jogszabályhoz viszonyul, illetve ahogyan a mindennapokban az ügyeket lefolytatja. Az általános megállapítások közül kiemelhető, hogy a bv. bírák leterheltsége, munkaköreik és az egyes bv. intézetek között olyan különbségek vannak, melyek miatt sok szempontból összehasonlíthatatlan az egyes bírák tényleges tevékenysége, gyakorlata. Nagyobb részük nem kizárólag bv. bíró. Ezen kutatás keretében több mint 600 oldalnyi kutatási anyag keletkezett az OKRI-ban. A kutatás során kiderült többek között az is, hogy a bv. bírák munkája során felmerülő problémák legnagyobb része nem a feltételes szabadságra bocsátás jogintézményét érinti. Ezért az ezzel kapcsolatosokat foglalom össze – mert ez teljesíthető – a rendelkezésre álló keretek között. Más jogintézményekkel, illetve azok

gyakorlati megvalósíthatóságával vannak inkább problémák, melyek közül a legkiemelkedőbb a reintegrációs őrizet jogintézménye.²¹⁶

A saját kutatási eredményeim és a Solt által végzett kutatás eredményei vonatkozásában számos hasonlóságot találtam. Az szinte első perctől kezdve nyilvánvaló volt, amit Solt maga is első körben említ, hogy ahol csak kisebb vármegyei bv. intézetek vannak, ott a bv. bírói feladatok mennyisége csupán töredéke az országos ún. letöltő házakkal rendelkező vármegyék bv. bírói ügyeinek. Ilyen helyeken a bv. bírónak van idejük, lehetőségük alaposabban megvizsgálni az ügyeket és nem csak a bv. intézetek javaslatai alapján dönteni.

Országosan kiemelkedő mértékű munkateher hárul a Főváros, Fejér és Pest vármegye bv. bírúira, de Bács-Kiskun és Csongrád-Csanád vármegye leterheltsége is messze átlag feletti. A tapasztalatok igen eltérőek az egyes vármegyék között, hiszen a bv. intézetek különbözőek, de ennek megfelelően az elítéltek és bűncselekményeik súlya sem oszlik el egyenletesen. Ezért óvatosan lehetett csak összehasonlításokat végezni. Összehasonlítható viszont a letöltőházak bv. bírúinak gyakorlata, illetve az, ahogyan a törvény szövegét értelmezik és alkalmazzák, valamint az egyéni döntési metódus. Erre próbáltam magam is alapozni kutatásom során a végzésekből és azok előkészítő anyagaiból.

Érdekesség azonban, hogy a 2016-2017-es Solt kutatás során a megkérdezett bírók több, mint 2/3-a elkötelezett volt az intézmény fejlesztése mellett, sőt, olyan nyitottságra és szakmai fejlődési igényre lehetett következtetni, amely megalapozhatja egy jóval egységesebb gyakorlat kialakulását, amelyre nagy szükség lenne ahhoz, hogy az olyan jelenség, mint amit „börtönturizmus”-nak neveztek el, alábbhagyjon. Ezalatt azt kell érteni, hogy olyan intézetekből, ahol a feltételes kedvezmény vagy reintegrációs őrizet feltételei szigorúbban ítéltetnek meg, ilyen-olyan ürüggyel átkérik magukat az elítéltek más olyan bv. intézetbe, ahol a bv. bírói gyakorlat enyhébb és a feltételes szabadságra bocsátásuk valószínűsége nagyobb.²¹⁷

2017 óta jelentős eltérést nem tapasztaltunk a bv. bírók döntési mechanizmusában. Már akkor is jellemzőek voltak a nagy eltérések abban, hogy egyes (vár)megyékben ki, milyen adatokra alapozza a döntését.²¹⁸

Az egyik legszembetűnőbb aspektus a törvénytisztelő életmódra készség (Bv. Kódex 188. § (1)

²¹⁶ 2017.EL.II.H.13.Büntetés-végrehajtás: A büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre, Összefoglaló vélemény, Kúria, Büntető Kollégium, Joggyakorlat-elemző csoport jelentése

²¹⁷ Solt, (2017) im. 86. o.

²¹⁸ Solt, (2017) im. 87. o.

bek. a) pont), és a személyiség vizsgálata terén jelenik meg. Vannak bírák, akik azt gondolják, hogy kifejezetten az elítélt személyisége az, amit fel kell térképezni. Mások szerint az ahhoz rendelkezésre álló adatok alapján nem tudnak megalapozottan következtetéseket levonni. Többen úgy gondolják, hogy a kedvezőtlen jellemvonások szerepe fellelhető a már elkövetett bűncselekményben, arra való hivatkozással mégsem vonható meg tőle a jogintézmény. Abban egyetértés volt a bv. bírók között, hogy mindig az egyéniesítésre kell törekedni, az összes körülményt kell mérlegelni, az ítélethozatalhoz hasonlóan. A törvénytisztelő magatartást egyrészt az iratok alapján, másrészt a személyes meghallgatáson tett személyes nyilatkozat alapján kell vizsgálni.²¹⁹

A bv. intézetben tanúsított magatartás elemzésének legkézenfekvőbb, első látásra leginkább objektívnek tűnő értékelési paramétere a fegyelmi és jutalmak vizsgálata. A jogszabályban lefektetett „kifogástalan magatartás” sem különösebben magyarázva, sem részletezve nincs, és nem alakult ki egységes értelmezése e fogalomnak. A „kifogástalan” fogalom szigorúan véve nem engedne egyetlen feddést sem. Javaslatként merült fel, hogy „a bv. intézet elvárásainak megfelelő magatartás” fogalmat használja a törvény szövege a „kifogástalan magatartás” helyett. A 2016-ban Solt által megkérdezett bírák 2/3 része úgy ítéli meg, hogy nem szükséges jutalomnak lennie, legfeljebb a fegyelmi ellensúlyozása miatt van szerepe. A bírák 1/3 része szerint a legfontosabb, hogy látható legyen a fejlődés íve, az elítélt kevesebb fegyelmmel rendelkezzen, mint jutalommal. Néhányan fontosnak tartották, hogy magát a fegyelmi alapjául vett cselekményt feltárják, de jóval jellemzőbb a fegyelmi vétségnek csak az előterjesztésben feltüntetett kategóriák szerinti besorolás alapján történő értékelése. Gyakorlatilag a kiszabott fenyítés ténye az, amit a bírók negatívan értékelnek anélkül, hogy okának vizsgálatát lényegesnek gondolnák.

Álláspontom szerint a bv. bírónak ebből a szempontból nem feladata egy lefolytatott fegyelmi eljárás felülvizsgálata, nem kérdőjelezhető meg az, hogy az elítélt magatartását kell néznie, nem pedig a büntetéseit. Az intézeti magatartást vizsgálva ne a fegyelmi büntetés mértékét, számát, hanem a cselekményt vegyék egységesen figyelembe, mégpedig aszerint, hogy a szabad életbe való beilleszkedéssel az adott kihágás mennyire egyeztethető össze.

Nem egységes a gyakorlat abban sem, hogy az intézeti magatartás, a fegyelmi és a jutalmak vizsgálata mely időszakot ölelik fel több büntetés folyamatos töltése esetén. A bírák 60%-a azt az elvet vallja, hogy szigorúan az aktuális büntetést kell nézni. A többiek mellett érvelnek,

²¹⁹ Solt, (2017) im. 88. o.

hogy a büntetés hatását, célját, az elítélt esetleges javulását, magatartásának változását folyamatában kell nézni, ezért a fogva tartás teljes egészét figyelembe veszik. A bírák 1/3-a gondolja, hogy erősen ajánlott egy munkáltatói szándéknyilatkozat; 1/3-a pedig a mérlegelésben pozitívan számítja és fontosnak tartja a befogadó közeg rendezettségét, azonban nem tartja kizáró oknak. Néhány bíró azt gondolja, hogy a meghallgatásra a fogvatartottnak hoznia kellene a munkáltatói szándéknyilatkozatot. Mások úgy érvelnek, hogy a nyilatkozat pusztán értelmetlen formáság, amelyet azok az elítéltek tudnak beszerezni, akiknek jobb az érdekérvényesítő képességük, kapcsolattartásuk, iskolázottabbak.

Nagyon fontos aspektus az is, hogy a bv. bíró mennyire lát „bele” az intézet munkájába, mennyire ismeri az informális folyamatokat a fogvatartottak között, és ez milyen összefüggésben állhat a jogintézmény elbírálásával. A bv. bíró nincs a bv. intézetben mindennap, nincs benne a tipikusan más szakismeretet igénylő bv. munkában, nem lát bele a zárt rendszer viszonyaiba.

A Solt-féle kutatás során a bv. bírák mintegy fele mondta, hogy van azért némi rálátása a bv. informális világára, 45% nem lát bele, közülük 15% kijelentette, ez nem is dolga. Azt gondolják, hogy egy elítélt magatartása és személyisége megítélhető anélkül, hogy – legalább felszínes – ismeretük lenne arról a közegről, amelyben az elítéltek magatartását vizsgálják, illetve értékelik.

Álláspontom szerint elengedhetetlen a bv. intézet és a bv. bíró közötti szakmai együttműködés és jó viszony. Ilyen esetekben sokkal inkább tudja segíteni a bíró munkáját az intézet, az esetlegesen felmerő benyomásait, kérdéseit – a szubjektív szempontok alapján – segítheti az intézet gyorsan és tisztázóan megválaszolni.

Egy másik hiányosság sajnós, hogy a bv. bírák szeretnék munkájuk eredményességéről – szakmai fejlődésük érdekében is – visszajelzést kapni, erre azonban szinte minimális az esély, hacsak a bíró nem „megy utána” a végzése eredményességének. Míg a feltételes szabadságra bocsátás esetén előfordul – egyre gyakrabban – hogy a pártfogó felügyelő a feltételes időtartamának végeztével küld értesítőt a bíró részére, a reintegrációs őrizet esetén erre nem szokott sor kerülni, vagy csupán csak elvétve.

4.2. A minta és az adatbázis bemutatása, módszertan és statisztikai próbák

4.2.1. Adatbázis és változók

Az adatbázisban 100 bírói végzés került rögzítésre (N=100), amelyek kiválasztási elve az volt, hogy random módon az öt agglomerációból kiválasztottam egyet, amely minden típusú intézetet magában foglal (pl. fegyház, könnyűszerkezetes börtön, női és fiatalkorú fogvatartást foganatosító bv. intézet stb.), és onnan kértem be a 2023. január 1. és december 31. közötti időszakban hozott reintegrációs őrizetet engedélyező vagy elutasító (illetve kétféle módosító: visszavonó, illetve körzetet vagy magatartási szabályt módosító) bv. bírói végzéseket.

Az adatstruktúra az alábbi változók mentén épült fel, amelyek mentén a bírósági végzések feldolgozásra és rögzítésre kerültek, részletes adatokat a Függelékben csatoltam.

Változó neve	Változó típusa	Kategóriák
Végzés száma	Technikai változó - sorszám a beazonosításhoz.	-
Eljáró bíróság	Kategorizált változó	1-8 bíróságok neve
Végzés eredménye	Kategorizált változó	1 - Reőrt engedélyező 2 - Reőrt elutasító 3- Reőrt módosító 4 - Reőrt visszavonó
Kérelmező fogvatartott neme	Kategorizált változó	0-NA (nincs adat) 1-Férfi 2-Nő
Elkövetett bűncselekmény	Szöveges változó	0-NA (nincs adat) Szabadszavas változó
Az ítélet hossza	Numerikus változó	Min 3 hónap – max 5 év
Az ítéletből eltelt idő	Numerikus változó	
Bv intézet javaslata	Kategorizált változó	
Jutalom	Kategorizált változó	igen, nem, NA (nincs adat)
Fenyítés	Kategorizált változó	igen, nem, NA (nincs adat)
Munkahely kérelemben a	Kategorizált változó	igen, nem, NA (nincs adat)

10. táblázat – Statisztikai változók bemutatása (saját táblázat)

Rövid magyarázatot adnék arra, hogy miért pont ezeket a változókat használtam fel a kapott végzésekből. Tekintettel arra, hogy 8 törvényszék (Székesfehérvári Törvényszék, Fővárosi Törvényszék, Kecskeméti Törvényszék, Budapest Környéki Törvényszék, Tatabányai Törvényszék, Győri Törvényszék, Nyíregyházi Törvényszék és a Szegedi Törvényszék) részéről érkeztek végzések, jellemzően csak ez a kilenc változó (a végzés száma és eljáró bíróság neve irreleváns ez esetben) volt az, amely minden bíróság végzésében megjelent.

Volt olyan bíróság, amely nagyon részletes végzéseket bocsátott ki, számos olyan változóval, amelyek figyelembevétele az elbírálás során nem derült ki, de szerepelt a végzésben. Volt olyan bíróság, amely ezzel ellentétben a törvényi minimumra szorítkozott formai szempontból is, azaz csak azokat az adatokat tüntette fel, amelyek feltétlenül szükségesek, hogy a végzés formailag is érvényes legyen.

Azt tapasztaltam a 100 végzés feldolgozása során, hogy az alapadatokon kívül a fent nevesített változók voltak a „legstabilabb” elemei a végzéseknek, így ezeket választottam elemzésem alapjául. Nyilván ezek a változók nemcsak véletlenszerűen kerültek bele az adathalmazba, minden változó fontos szerepet játszik a kutatásban, mivel különböző aspektusait világítják meg a döntéshozatalnak és a reintegrációs őrizettel kapcsolatos tényezőknek. A fenti változók elemzése segít feltárni, hogy mely tényezők befolyásolják a bírói döntéseket a reintegrációs őrizet engedélyezése vagy elutasítása során.

4.2.2. Alkalmazott statisztikai próbák

A kapott adatok és a hozzájuk tartozó változók elemzésére a **keresztábla elemzést** választottam. A keresztábla elemzés egy statisztikai módszer, amely két vagy több kategorikus változó közötti kapcsolatot vizsgálja. Lényegében egy táblázatot hoz létre, amely megmutatja, hogy a változók különböző kategóriái hogyan oszlanak el egymáshoz képest. Ez segít megérteni, hogy van-e kapcsolat közöttük, és ha igen, milyen erős.

Alapvetően azért választottam ezt a statisztikai próbát, mert a keresztábla elemzés leginkább csak kategorikus változókra alkalmazható, esetemben pedig ezekből van a legtöbb, továbbá én elsősorban a változók közötti korrelációra voltam leginkább kíváncsi, s erre a keresztábla elemzés a legegyszerűbb és leghatékonyabb módszer.

Kutatásom elemzése során a khi-négyzet próba segítségével teszteltem azt is, hogy a változók függetlenek-e egymástól, vagy van-e statisztikailag szignifikáns kapcsolat közöttük. Tehát a **khi-négyzet** egy olyan statisztikai teszt, amelyet kategorikus változók közötti függetlenség vizsgálatára használnak. A teszt megállapítja, hogy a változók függetlenek-e egymástól, vagy van-e közöttük valamilyen kapcsolat (asszociáció). Nem mutatja meg milyen a kapcsolat, csak azt, hogy van-e statisztikailag szignifikáns kapcsolat. A khi-négyzet teszt egy p-értéket ad eredményül. Ez a p-érték a nullhipotézis elutasításának valószínűségét mutatja. A nullhipotézis ebben az esetben az, hogy a változók függetlenek. Ha a p-érték kisebb, mint egy előre meghatározott szignifikancia szint (általában 0.05), akkor a nullhipotézist elutasítjuk, ami azt jelenti, hogy a változók között statisztikailag szignifikáns kapcsolat van. Ez nem feltétlenül

jelenti azt, hogy az egyik változó *okozza* a másikat, csak azt, hogy közöttük van összefüggés. Ha viszont a p-érték nagyobb, mint a 0,05-ös szignifikancia szint (viszont ez próbánként változhat!) akkor a nullhipotézist nem utasítjuk el, ami azt jelenti, hogy nincs elegendő bizonyíték arra, hogy a változók között statisztikailag szignifikáns kapcsolat lenne. Ez persze nem jelenti azt, hogy biztosan nincs kapcsolat, csak azt, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet kimutatni.

A khi-négyzet teszt nagy hátránya, hogy csak akkor értelmezhető, ha a minta mérete elég nagy, így tartottam tőle, hogy esetemben mennyire lehet jól alkalmazni. Ahol a khi-négyzet teszt jelzett szignifikáns kapcsolatot, ott **CramerV** mérőszám alapján a korreláció erősséget is vizsgáltam. A CramerV egy olyan asszociációs mérőszám, amely a kategorikus változók közötti kapcsolat erősségét méri. A khi-négyzet teszttel együtt használva, a khi-négyzet teszt szignifikancia megállapítását egészíti ki azzal, hogy mennyire erős a kapcsolat. A CramerV a khi-négyzet teszt eredményéből számítható, és 0 és 1 közötti értéket vehet fel, ahol a 0 azt jelenti, hogy nincs kapcsolat a változók között, az 1 pedig azt jelenti, hogy kifejezetten erős, szinte tökéletes kapcsolat van a változók között. A CramerV értéke azt mutatja meg, hogy a két változó mennyire függ egymástól. Minél közelebb van az érték az 1-hez, annál erősebb a kapcsolat.

A CramerV teszt többnyire csak a khi-négyzet teszttel együtt használható. A khi-négyzet teszt megmondja, hogy van-e statisztikailag szignifikáns kapcsolat a két változó között, de nem mondja meg, hogy mennyire erős ez a kapcsolat. A Cramer V ezt az információt egészíti ki.

4.3. Változók ismertetése

4.3.1. Végzés száma (Technikai változó)

Ez egy egyszerű sorszám, amely azonosítja a végzést az adatbázisban. Fontos a kutatás adatainak szervezéséhez és az elemzéshez. Bár technikai változó, mégis fontos a későbbi elemzésekhez, mert lehetővé teszi a különböző végzések azonosítását és a statisztikai elemzések elvégzését. A végzések sorszámozása biztosítja az adatbázis integritását, az elemzés során felmerülő adathibák javítását és az rögzített adatok ellenőrizhetőségét.

4.3.2. Eljáró bíróság (Kategorizált változó)

Megmutatja, melyik bíróság hozta a végzést. Ez lehetővé teszi a különböző bíróságok gyakorlatának összehasonlítását, feltárva esetleges regionális vagy intézményi különbségeket a döntésekben. A bíróságok közötti eltérések elemzése értékes információkat szolgáltathatnak a döntéshozatal egyenletességéről és a jogalkalmazás egységességéről. Ez a változó tehát a *földrajzi és intézményi eltérések* vizsgálatát teszi lehetővé. Nem bizonyítottan, de jellemzően különböző bíróságok eltérő gyakorlattal rendelkeznek a reintegrációs őrizet engedélyezése/elutasítása tekintetében. Ez a különbség lehet a bíróságok jogértelmezésében, a rendelkezésre álló erőforrásokban vagy a helyi sajátosságokban is keresendő. Statisztikailag a khi-négyzet próba során igyekeztem a 8 bíróság közötti különbségek szignifikanciájának vizsgálatát elvégezni, de ennek a változónak akkor lenne igazán jó az elemzése, ha az ország összes törvényszéke belekerült volna az elemzésbe legalább 2-3 végzéssel. Tekintettel arra, hogy az elemzésem elsősorban 3. agglomerációban szabadságvesztésüket töltött elítéltek végzéseire összpontosított, így ennek a változónak a szignifikanciája csakis ennek a 8 törvényszéknek az összehasonlításában jelenik meg, nem bír generális vagy messzemutató megállapításokkal.

Eljáró bíróság

		Frequency - Gyakoriság	Percent (%)
Valid	0 (Beazonosíthatatlan a bíróság)	5	5,0
	Székesfehérvári Törvényszék	35	35,0
	Fővárosi Törvényszék	4	4,0
	Kecskeméti Törvényszék	40	40,0
	Budapest Környéki Törvényszék	9	9,0
	Tatabányai Törvényszék	1	1,0
	Győri Törvényszék	3	3,0
	Nyíregyházi Törvényszék	1	1,0
	Szegedi Törvényszék	2	2,0
	Total	100	100,0

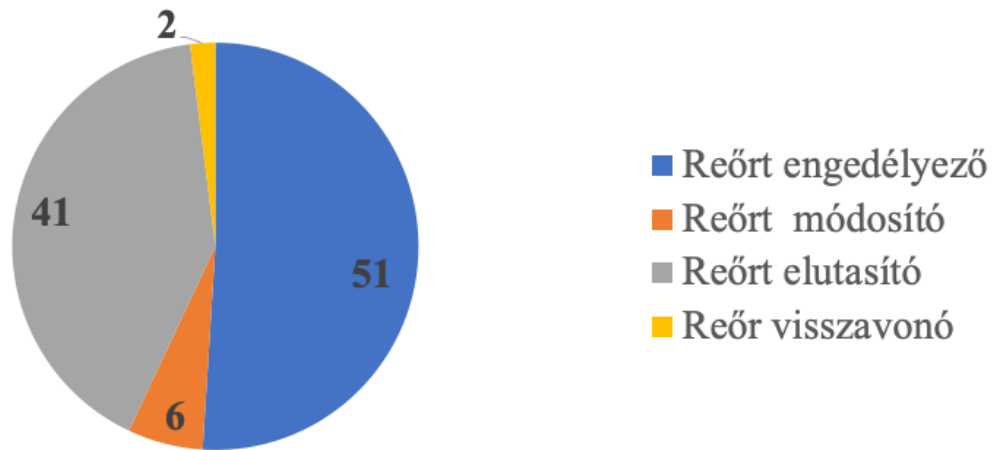
11. táblázat: 100 bírói végzés eljáró bíróságát mutatja meg gyakorisági és százalékos megoszlásban

A táblázat 100 bírói végzés eljáró bíróságát mutatja meg gyakorisági és százalékos megoszlásban. A legtöbb végzés a Kecskeméti Törvényszék részéről (n=40, 40 %), illetve a **Székesfehérvári Törvényszék részéről** (n=35, 35%) került elemzésre. Ez jelentősen magasabb arány, mint a többi bíróság esetében. Volt a végzések között 5 db olyan, amelyen a bíróság megnevezése is kitakarásra került, így **beazonosíthatatlan bírósággént elemeztem**, azonban ez az 5% torzíthatja az eredményeket. A táblázat alapján látható, hogy a reintegrációs őrizettel kapcsolatos ügyek eloszlása a bíróságok között nem egyenletes. Éppen ezért a beszerzett végzések elemzése után arra a következtetésre jutottam, hogy a három legtöbb végzéssel rendelkező bíróság: a Kecskeméti-, Székesfehérvári- és a Budapest Környéki bíróságok végzéseit fogom a különféle változók szempontjából figyelembe venni. Így lehetőségem lesz megnézni, hogy 3 különálló, sajátos gyakorlattal rendelkező bíróság mely változók figyelembevétele alapján hozza meg a döntését.

4.3.3. Végzés eredménye/Hozott döntés (Kategorizált változó)

Ez a legfontosabb függő változó, amely megmutatja, hogy a bíró engedélyezte, elutasította, módosította vagy visszavonta-e a reintegrációs őrizetre irányuló kérelmet. Ez tulajdonképpen nagyon fontos változó lenne, mivel a különböző végzéstípusok (engedélyező, elutasító, módosító, visszavonó) gyakoriságának elemzésével meghatározhatóak a reintegrációs őrizettel kapcsolatos döntések tendenciái. Eredetileg mind a 4 végzésformát elemezni kívántam. A kutatás végén azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az engedélyező és elutasító végzések döntési mechanizmusainak összehasonlítása lenne a legcélravezetőbb. Tekintettel azonban arra, hogy leginkább arra voltam kíváncsi, hogy a bv. bíró milyen szempontokat vesz figyelembe, amikor

döntését meghozza, így benne hagytam az eredetileg is lekérdezett egyéb módosító és megszüntető végzéseket is. Azonban a számomra leginkább releváns változók esetében (intézet javaslata, jutalmazás-fegyelmezés) a két szignifikáns elemet vettem górcső alá, az engedélyező és az elutasító végzéstípusokat.

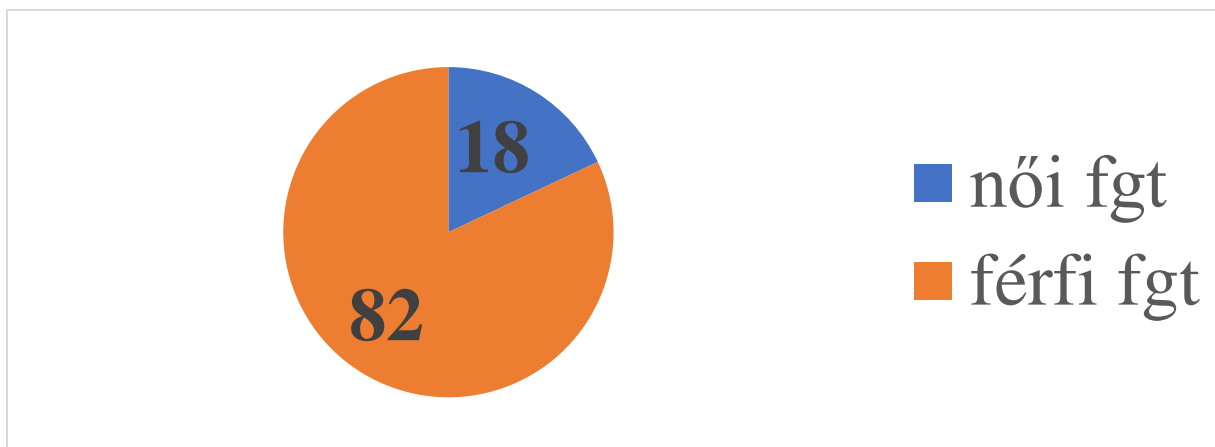

10. ábra: Végzések típusai

4.3.4. Kérelmező fogvatartott neme (Kategorizált változó)

A fogvatartott neme alapvetően fontos demográfiai változó, amely segít megvizsgálni, hogy a *nem* befolyásolja-e a bírói döntést. Esetünkben a 100 fogvatartottból 18 fő volt nő, és 82 fő volt férfi. Ismerve – és korábbi alfejezetben szemléltetve²²⁰ – a fogvatartottak nemenkénti megoszlását, az a reintegrációs őrizetet érintő végzések keretében is többnyire visszaigazolódni látszik (az elítélti populáció 12%-a nő, esetünkben pedig 18% a nők aránya).

²²⁰ 2023-as adatokat véve alapul a 12 984 felnőttkorú elítéltből 1 467 fő volt nő. (https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0007.html lekérdezés ideje: 2024. október 25). Ez azt jelenti hogy az elítélti populáció közel 12% nő.

11. ábra: Nem szerinti eloszlás a mintában

Tehát a *nem*, mint demográfiai változó szerepe a kutatásban az esetleges nemi szempontból elfogult döntéshozatal feltárására lenne hivatott. Lehetséges ugyanis, hogy a bírói döntések eltérőek a férfi és női kérelmezők esetében. A khi-négyzet próbával vizsgáltam a *nem* és a végzés eredménye közötti kapcsolatot, annak ellenére, hogy a gyakorlatból tudom, hogy alapvetően a női fogvatartottak alacsony létszáma miatt a kapott eredmények torzulhatnak. A keresztábra elemzés során azt feltételeztem, hogy a nemek között van szignifikáns eltérés a reintegrációs őrizet vonatkozásában. Viszont mivel a táblázatban voltak alacsony esetszámú cellák, így tartottam tőle, hogy torzul majd az eredmény. A khi-négyzet próba szignifikanciája 0.036 számot mutatott, ami kisebb, mint a 0.05, így az adatok alapján van összefüggés a változók között. Ennek következtében a CramerV szám 0.26 mutat, azaz bár van összefüggés, az gyenge kapcsolatot jelez.

Crosstab (Keresztábra) Végzés típusa *Kérelmező fogvatartott neme

végzés típusa	Reórt engedélyező		Kérelmező fogvatartott neme		
			férfi	nő	Összesen
	Reórt engedélyező	Count	42	9	51
		% within végzés típusa	82,4%	17,6%	100,0%
	Reórt elutasító	Count	32	9	41
		% within végzés típusa	22,1%	22,0%	100,0%
	Reórt módosító	Count	6	0	6
		% within végzés típusa	66,7%	0,0%	100,0%
	Reórt visszavonó	Count	2	0	2
		% within végzés típusa	50,0%	0,0%	100,0%

12. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és a nem asszociációja alapján

Chi-Square Tests (Khi-négyzet próba)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,496 ^a	6	,036
Likelihood Ratio	15,316	6	,018
Linear-by-Linear Association	1,382	1	,240
N of Valid Cases	100		

13. táblázat: Khi-négyzet a végzések típusai és a nem asszociációja alapján

Symmetric Measures (Cramer V szám)

	Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal Phi	,367	,036
Cramer's V	,260	,036
N of Valid Cases	100	

14. táblázat: Cramer V vizsgálat a végzések típusai és a nem asszociációja alapján

A nők körében – az eredmények szerint – magasabb az engedélyezés, viszont ez tipikus tévkövetkeztetés lenne, ha nem vennénk figyelembe olyan változók szerepét, minthogy a női fogvatartottak által elkövetett bűncselekmények tipikusan olyanok, amelyek inkább megfelelnek a reintegrációs őrizet alkalmazhatóságának, azaz ritkább a személy elleni erőszakos bűncselekmény, rövidebbek az ítéletidők, stabilabb a kinti környezet. Tehát nem azért lesz magasabb a nők körében az arány, mert nők, hanem mert mások a bűncselekmények és jobbak a reintegrációs esélyek.

4.3.5. Elkövetett bűncselekmény (Szöveges változó)

Ez egy nyitott, szöveges változó, amely leírja az elkövetett bűncselekményt. Technikai nehézségbe is ütköztem vele, hiszen a statisztikai elemzések során a nyitott szöveges változókkal a legtöbb rendszer nem tud mit kezdeni. Ezért ahol ez nem volt fellelhető a végzésben, ott 0-val jelöltem. Ennek ellenére azt gondolom, hogy a reintegrációs őrizet esetében a szabadságvesztés alapját adó bűncselekmény típusa kulcsfontosságú tényező lehet a bírói döntésben. A különböző bűncselekményekhez kapcsolódó sikerességi ráták összehasonlítása hasznos információkat szolgáltat a program hatékonyságáról különböző bűncselekmények esetén. Ezt azonban a terjedelmi korlátokra tekintettel én most nem vizsgáltam. Illetve, ha vizsgálni szerettem volna, akkor sem lett volna rá érdemi lehetőségem, mivel a 100 végzésből 62 vagy nem rendelkezett a bűncselekmény típusáról, vagy érzékeny adatként kitarva továbbították részemre. Így a végzések szignifikáns részében nem volt

beazonosítható az elkövetett bűncselekmény. Ennek ellenére azért hagytam benne ezt a változót az elemzésben, mivel az előző fejezetben egy táblázat erejéig prezentáltam, hogy hány olyan bűncselekmény típus van a jelenleg szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek bűncselekményei közül, amelyek egyébként alkalmasak a reintegrációs őrizetre, ha minden egyéb feltétel is fennáll. Ezen táblázat a 38 végzésben megjelölt 30 féle bűncselekmény által pontosan visszaigazolni látszik a korábbi alfejezetben tett megállapításomat, miszerint a táblázatban szereplő bűncselekmények mindegyikére van a büntetés-végrehajtásban olyan elítélte példája, aki reintegrációs őrizetre alkalmas volt (függetlenül attól, hogy jelen végzések alapján megkapta vagy sem ezt a lehetőséget).

	Frequency (Gyakoriság)	Percent (%)
Rablás és garázdaság	1	1,0
0 (NA)	62	62,0
5 rendbeli kiskorú veszélyeztetése	1	1,0
Befolyással üzérkedés	1	1,0
Bűnszövetségben elkövetett kábítószerkereskedelem	1	1,0
Csalás	1	1,0
Egyedi azonosító jellel visszaélés és más bcs.	1	1,0
Embercsempészség és más bcs.	1	1,0
Halált okozó közúti baleset gondatlan okozásának vétsége	1	1,0
Hivatali vesztegetés elfogadása	1	1,0
Ittas járművezetés	1	1,0
Jármű önkényes elvétele és más bcs.	2	2,0
Jármű önkényes elvételének büntette, lopás és okirattal való visszaélés vétsége	1	1,0
Járművezetés az eltiltás hatálya alatt és más bcs.	2	2,0
Járművezetés bódult állapotban	1	1,0
Kábítószer birtoklása	1	1,0
Kábítószer- kereskedelem	2	2,0
Kábítószerbirtoklás	4	4,0

Kényszerítés hatósági eljárásban	1	1,0
Költségvetési csalás és más bcs	3	3,0
Lopás	1	1,0
Lopás vétsége, sikkasztás, csalás vétsége, kábítószer birtoklás	1	1,0
Minősülő és büntetendő zsarolás kísérlete	1	1,0
Pénzmosás	1	1,0
Segítségnyújtás elmulasztása és más bcs.	1	1,0
Szexuális visszaélés és folytatólagosan elkövetett szexuális visszaélés	1	1,0
Társtettesként elkövetett embercsempészás	1	1,0
Társtettesként elkövetett garázdaság	1	1,0
Társtettesként elkövetett kifosztás és más bűncselekmények	1	1,0
Társtettesként elkövetett kifosztás, társtettesként információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás	1	1,0
Új pszichoaktív anyaggal visszaélés és egészségügyi termék hamisítása	1	1,0
Total	100	100,0

15. táblázat: Elkövetett bűncselekmények a reőr végzésekben

4.3.6. Az ítélet hossza és az ítéletből eltelt idő (Numerikus változó)

Két numerikus változót használtam az elemzés során. Az ítélet hossza, amely meglátásom szerint fontos tényező lehet a bírói döntésben; és az eltelt idő, amely megmutatja, mennyi idő telt el az ítélet kiszabása és a reintegrációs őrizet kérelme között. Ez utóbbi fontos információ lehet a fogvatartott magatartásának, reintegrációjának és a bűnisméltés kockázatának értékeléséhez. Ezek a változók álláspontom szerint a bűncselekmény súlyosságának és az elkövető korábbi magatartásának mérőszámai. Az ítélet hosszánál és az ítéletből eltelt idő esetében is a számokat hónapokban jelöltem, a könnyebb számolás érdekében. 3 olyan végzést kaptam, amelyben az ítélet hossza nem volt nyilvános, így azokat 0-val jelöltem (NA). Ez a szám lényegesen magasabb volt az ítéletből eltelt idő vonatkozásában, ahol a kapott végzések

45%-a nem rendelkezett az eltelt idő pontos megjelölésével, erősen befolyásolva egyébként az elvégzett statisztikai próbák megbízhatóságát.

Minden más esetben az ítélet hónapokban került feltüntetésre. A két leginkább releváns ítélethossz a 24 hónap és a 36 hónapos szabadságvesztésre ítélet volt. Tekintettel a hiányos adathalmazra, így ebből a változóból messzemenő következtetéseket nem lehetett levonni.

Ítélet hossza		Frequency		Percent		Ítéletből eltelt idő		Frequency		Percent	
		(Gyakoriság)	(%)	(Gyakoriság)	(%)			(Gyakoriság)	(%)		
Valid	0 (NA)	3	3	Valid	0 (NA)	45	45				
	6	3	3		2	2	2				
	8	7	7		3	1	1				
	10	1	1		4	1	1				
	12	5	5		5	3	3				
	16	2	2		6	3	3				
	18	10	10		7	7	7				
	19	1	1		8	4	4				
	22	2	2		10	1	1				
	23	2	2		11	2	2				
	24	15	15		12	5	5				
	28	3	3		14	6	6				
	30	3	3		15	1	1				
	32	4	4		16	4	4				
	34	2	2		18	5	5				
	36	11	11		19	3	3				
	40	1	1		21	1	1				
	42	8	8		22	1	1				
	45	1	1		24	1	1				
	48	8	8		25	2	2				
54	3	3	29	1	1						
57	2	2	36	1	1						
60	3	3	Total	100	100						
Total	100	100									

16. táblázat: Ítélet hossza és az ítéletből eltelt idő százalékos összehasonlítása

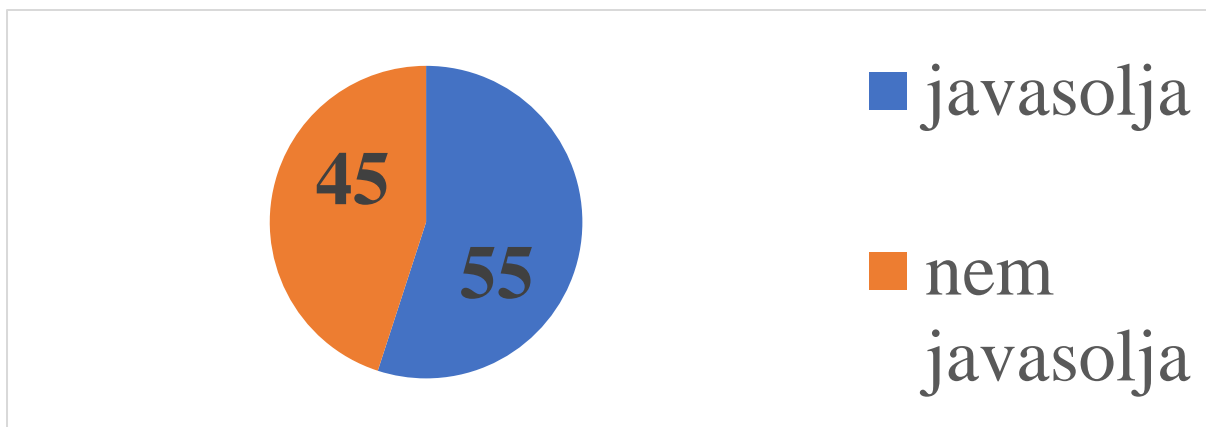
4.3.7. Bv. intézet javaslata (Kategorizált változó)

A legfontosabb változó, amelyre magát a 2. kutatási kérdéskört is építettem, azaz, hogy milyen objektív jellegű okokra hivatkozva rendeli el, utasítja el, vagy módosítja a bv. bíró a reintegrációs őrizet alkalmazását a bv. intézetek előterjesztésének tükrében és van-e ezáltal egy bv. intézetnek jelentős és érdemi szerepe abban, hogy minél több potenciális elítélt reintegrációs őrizetbe kerüljön, továbbá figyelembe veszi-e a bv. bíró az előterjesztés jogszabályon túli vagy felüli szempontjait a döntése meghozatalakor? Azt gondolom ugyanis, hogy a büntetés-végrehajtási intézet javaslata fontos információ, amely befolyásolhatja a bírói döntést. Megmutatja, hogy a bv. intézet, ahol a fogvatartott napi szinten tartózkodik, ismerik szinte minden rezdülését, s ilyen szempontból az eset szakértőjeként jelenik meg, hogyan értékeli a fogvatartott reintegrációs esélyeit. Ez a változó tehát egyfajta „szakértői vélemény” szerepét mutatja be a döntéshozatalban.

Erre voltam a legkíváncsibb és tulajdonképpen erre is építettem a 2. hipotézisemet, miszerint a bv. bíró egy reintegrációs őrizet elrendelésénél, elutasításánál vagy megszüntetésénél az esetek döntő többségében, de legalább azok kétharmadában a bv. intézet által előterjesztett szempontok alapján hozza meg döntését. Éppen ezért a bv. intézeteknek kiemelkedő szerepük van abban, hogy az összes – a jogintézmény alkalmazására alkalmas – elítélt vonatkozásában támogató előterjesztést tegyenek a bv. bíró részére a hatékony reintegráció és a bv. intézet populációjának csökkentése érdekében.

Hipotézisem igazolására a khi-négyzet próba alkalmazását választottam.

A végzések alapján egyszerű volt kiszűrni, hogy hány esetben javasolta és hányban nem a bv. intézet a reintegrációs őrizet alkalmazását. Kifejezetten örültem neki, hogy ez az arány szinte fele-fele volt, így könnyebben felmérhető volt, hogy mennyire befolyásolja a bv. bírót az intézeti javaslat.

12. ábra: Bv. intézet javaslata a reintegrációs őrizet alkalmazására

Az intézeti javaslat kapcsán az volt a hipotézisem, hogy az intézeti javaslat döntő szempont a bv. bíró részére. A khi-négyzet próba szignifikanciája 0,000, ami kisebb, mint 0,05, azaz egyértelműen van összefüggés az intézeti javaslat és a bv. bíró döntése között. Ezt követően CramerV tesztel vizsgáltam az összefüggés erősségét, ami jelen esetben 0,678, amely erős kapcsolatot jelez. Beigazolódott tehát a hipotézisem, miszerint az intézet javaslata erősen meghatározó a bv. bírói döntésben. A méréseket külön lebontva elemeztem a törvényszékek szerint, így volt a legrelevánsabb az eredmény, valamint a végzés típusa szerint is. Nyilván vannak hiányok az alacsony esetszám miatt, de az adott minta nagyságát tekintve elmondható, hogy szinte minden esetben meghatározó volt az intézeti javaslat. (Ez alól a Fővárosi Törvényszék volt a kivétel, de esetében nem volt engedélyező végzés, így nem számított a mérésben.)

Symmetric Measures

Eljáró bíróság			Value	Approximate Significance
0	Nominal by Nominal	Phi	. ^c	
	N of Valid Cases		5	
Székesfehérvári Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	,615	,001
	N of Valid Cases		35	
			Cramer's V	,615
Fővárosi Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	-,577	,248
	N of Valid Cases		4	
			Cramer's V	,577
Kecskeméti Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	,553	,002
	N of Valid Cases		40	
			Cramer's V	,553
Budapest Környéki Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	1,000	,029
	N of Valid Cases		1,000	
			Cramer's V	1,000

	N of Valid Cases		9	
Tatabányai Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	. ^c	
	N of Valid Cases		1	
Győri Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	. ^d	
	N of Valid Cases		3	
Nyíregyházi Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	. ^c	
	N of Valid Cases		1	
Szegedi Törvényszék	Nominal by Nominal	Phi	. ^e	
	N of Valid Cases		2	
Total	Nominal by Nominal	Phi Cramer's V	,678 ,678	,000 ,000
	N of Valid Cases		100	

17. számú táblázat: Intézeti javaslat és bírósági döntés közötti asszociáció

Crosstab végzés típusa * intézet javaslata

		intézet javaslata		Total	
		javasolja	nem javasolja		
végzés típusa	Reőrt engedélyező	Count	42	9	51
		% within végzés típusa	82,4%	17,6%	100,0%
		% within intézet javaslata	76,4%	20,0%	51,0%
	Reőrt elutasító	Count	6	35	41
		% within végzés típusa	14,6%	85,4%	100,0%
		% within intézet javaslata	10,9%	77,8%	41,0%
	Reőrt módosító	Count	5	1	6
		% within végzés típusa	83,3%	16,7%	100,0%
		% within intézet javaslata	9,1%	2,2%	6,0%
Reőrt visszavonó	Count	2	0	2	
	% within végzés típusa	100,0%	0,0%	100,0%	
	% within intézet javaslata	3,6%	0,0%	2,0%	
Total	Count	55	45	100	
	% within végzés típusa	55,0%	45,0%	100,0%	
	% within intézet javaslata	100,0%	100,0%	100,0%	

18. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és az intézeti javaslat asszociációja alapján

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	45,992 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	50,552	3	,000
Linear-by-Linear Association	9,064	1	,003
N of Valid Cases	100		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,90.

19. táblázat: Khi-négyzet próba az intézeti javaslat összefüggése alapján

Symmetric Measures

	Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal Phi	,678	,000
Cramer's V	,678	,000
N of Valid Cases	100	

20. táblázat: Cramer V próba az intézeti javaslat erőssége alapján

Egyértelműen látszik tehát, hogy nemcsak, hogy van összefüggés az intézet javaslata és a bv. bíró (engedélyező vagy elutasító) végzése között, de ez az összefüggés erősnek mondható. Ezek alapján az értékelő véleményben szereplő tényezők (az elítélt magatartása a szabadságvesztés alatt, az intézeti élethez-, a munkavégzéshez-, a más fogvatartottakhoz-, és az állományhoz való hozzáállása, együttműködési készsége, belső normakövetése, kapcsolattartása, szabadidős programok eltöltése, érdeklődése stb.) olyan alap, amelyre a bv. bíró a döntését helyezi. Mindezek tükrében az intézeteknek jelentős és érdemi szerepe van abban, hogy minél több potenciális elítélt reintegrációs őrizetbe kerüljön. Ez több szempontból is jó hír: egyrészt, ha az intézet rendelkezik olyan elítéltekkel, akik a törvény erejénél fogva alkalmasak a jogintézményre, és a magatartásuk is előremutató, akkor az intézet hathatósan tud közreműködni abban, hogy ezek a fogvatartottak kikerülhessenek a bv. intézetből, ezáltal férőhelyet és állományi leterheltséget szabadítva fel. Továbbá ezen elítélt eltartása, ellátása, támogatása sem a bv. feladata többé. Nem utolsósorban pedig, a szabaduló elítélt reintegrációs esélyei is sokkal jobbak, mint a zárt intézet keretei között.

Bebizonyosodott tehát, hogy a bv. bíró nemcsak, hogy figyelembe veszi az előterjesztést és javaslatot, amit az intézet tesz, hanem döntő többségében az alapján jár el.

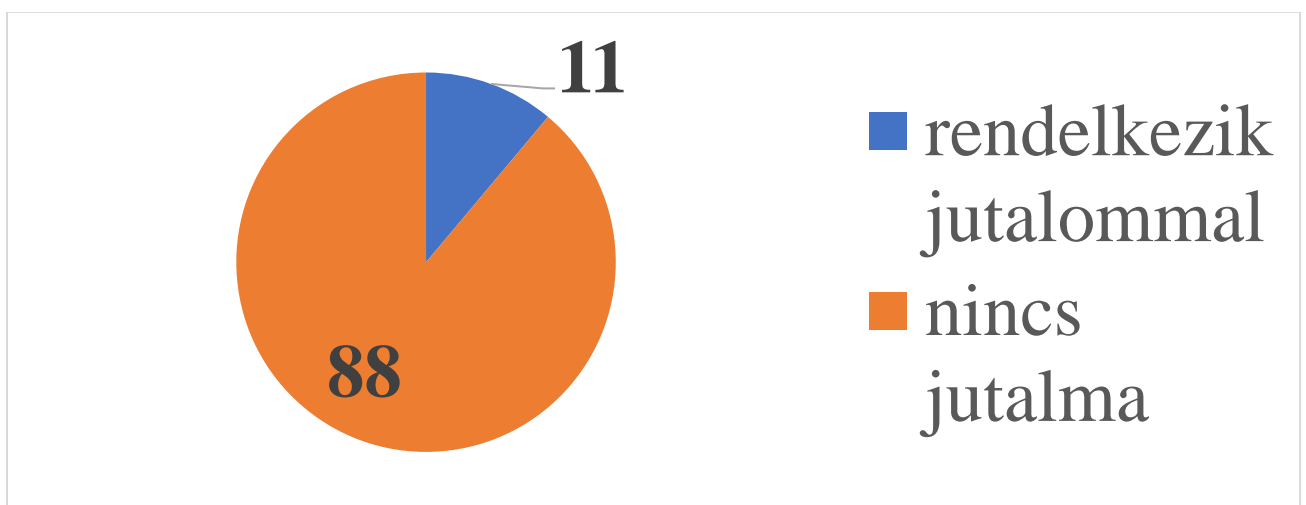
Ez azért is érdekes, mert a Solt-féle kutatás során is bebizonyosodott, hogy nagyon fontos aspektus az is, hogy a bv. bíró mennyire lát „bele” az intézet munkájába, mennyire ismeri az informális folyamatokat a fogvatartottak között, és ez milyen összefüggésben állhat a jogintézmény elbírálásával. A bv. bíró nincs a bv. intézetben mindennap, nincs benne a tipikusan

más szakismeretet igénylő bv. munkában, nem lát bele a zárt rendszer viszonyaiba.

A Solt-féle kutatás során a bv. bírák mintegy fele mondta, hogy van azért némi rálátása a bv. informális világára, 45% nem lát bele, közülük 15% kijelentette, ez nem is dolga. Azt gondolják, hogy egy elítélt magatartása és személyisége megítélhető anélkül, hogy – legalább felszínes – ismeretük volna arról a közegről, amelyben az elítéltek magatartását vizsgálják, értékelik. Ott is részleteztem, s a jelenlegi eredmények is ezt igazolják, hogy elengedhetetlen a bv. intézet és a bv. bíró közötti szakmai együttműködés és jó viszony, ahogy az is elengedhetetlen, hogy a bv. bíró megbízzon az intézet ítélőképességében egy előterjesztés során, nyugodtan tudjon az abban szereplő javaslatra támaszkodni a döntése meghozatala alkalmával. Természetesen a bírónak szíve joga alaposan körüljárni a döntéséhez szükséges körülményeket, azonban, ha a bírák és intézetek között jó szakmai együttműködés van, az nagymértékben meg tudja könnyíteni a döntéshozatalt és igazságosabb, hatékonyabb és eredményesebb folyamatokat jelenthet.

4.3.8. *Jutalom és fenyítés (Kategorizált változó)*

Ezek a változók a fogvatartott magatartását mutatják a börtönben. A jutalom a pozitív, a fenyítés pedig a negatív magatartás jelzője, amely növelheti vagy csökkentheti a reintegrációs őrizet engedélyezésének valószínűségét, azonban nem kötelező figyelembe venni őket, illetve egyik vagy másik hiánya nem eredményezhet előnyös vagy hátrányos helyzetet. Ezek a változók azonban jelen vannak a kockázatértékelés szempontjainál, s mint ilyenek hatással lehetnek a bírói döntésre.

13. ábra: Jutalmazás aránya a végzésekben

A jutalmazás vizsgálatánál 11 végzésben került rögzítésre, hogy az elítélt jutalommal rendelkezik. A magyar büntetés-végrehajtásban számos jutalmazási forma létezik.²²¹ Az, hogy pontosan milyen jutalomformában részesült az elítélt, csak az értékelő véleményből derült ki, de esetünkben nem volt releváns. Amennyiben az lett volna (azaz valamilyen kiemelkedő cselekedetet követ el az elítélt: pl. életmentés, jelentős anyagi érték vagy súlyos veszély elhárítása), akkor azt az intézet külön is részletezi, nemcsak az érte kapott jutalmat tünteti fel. A legtöbb fogvatartott a munkában és/vagy tanulásban elért eredményei miatt kap jutalmat. A jutalmak hangsúlyosságának vizsgálatakor azt feltételeztem, hogy a jutalommal rendelkezők esetében magasabb a reintegrációs örízet engedélyezése. Ezt a hipotézist relatív könnyen tudtam vizsgálni tekintettel arra, hogy az összes végzésből 51 minősült engedélyező végzésnek, melyek közül 44 esetben nem volt jutalma az elítéltnak, 7 esetben pedig rendelkezett jutalommal. 40 végzés pedig elutasító végzés volt, amiben 36 esetben nem rendelkezett jutalommal az elítélt és csupán 4 esetben igen, mégis elutasításban részesült. Egy esetben pedig nem rendelkezünk információval (NA).

végzés típusa * jutalom Crosstabulation (Keresztábra)

			jutalom			
			nincs	van	NA	Total
végzés típusa	Reórt engedélyező	Count	44	7	0	51
		% within végzés típusa	86,3%	13,7%	0,0%	100,0%
		% within jutalom	50,0%	63,6%	0,0%	51,0%
	Reórt elutasító	Count	36	4	1	41
		% within végzés típusa	87,8%	9,8%	2,4%	100,0%
		% within jutalom	40,9%	36,4%	100,0%	41,0%
	Reórt módosító	Count	6	0	0	6
		% within végzés típusa	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within jutalom	6,8%	0,0%	0,0%	6,0%

²²¹ Bv. tv. 165. § (1) bekezdése értelmében az elítélt példamutató magatartásáért, a munkában elért eredményéért, a tanulásban tanúsított szorgalmáért, a közösség érdekében végzett tevékenységéért, élet vagy jelentős anyagi érték megmentéséért vagy súlyos veszély elhárításáért jutalomban részesíthető. A jutalmak: a) dicséret, b) kondicionáló terem használatának díjmentes biztosítása, c) többlétszolgáltatás térítési díjának megfizetése alóli mentesítés egy hónap időtartamra, d) telefonbeszélgetés térítésmentes biztosítása harminc perc időtartamban, e) telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartás soron kívül, f) csomag vásárlása vagy fogadása soron kívül, g) látogatófogadás soron kívül, a látogatási idő meghosszabbítása, h) a személyes szükségletekre fordítható összeg növelése, i) pénzjutalom, j) tárgyjutalom, k) a végrehajtott fenytés nyilvántartásból törölése, l) látogató bv. intézeten kívüli fogadása soron kívül, m) jutalom kimaradás, n) jutalom eltávozás.

Reőrt visszavonó	Count	2	0	0	2
	% within végzés típusa	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% within jutalom	2,3%	0,0%	0,0%	2,0%
Total	Count	88	11	1	100
	% within végzés típusa	88,0%	11,0%	1,0%	100,0%
	% within jutalom	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

21. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és jutalom megléte alapján

Tehát az összesített eloszlásnál látszik, hogy a 100 db végzés mintából 88 esetben (88%) nem volt jutalmazva az elítélt, 11 esetben (11%) pedig volt jutalma az elítéltnak (1 esetben nem volt adat a végzésben). A reintegrációs őrizet engedélyező végzések, mint legnagyobb csoport esetén 86,3%-ban, azaz jelentős többségben nem volt jutalmazva az elítélt, mégis megkapta a lehetőséget a reintegrációs őrizetre. Hasonlóan magas az elutasító végzésekben is a jutalmazás nélküli elítélteknek a száma (87,8%). Tehát a jutalmazás az engedélyező végzések esetében nem állt összefüggésben a jogintézményben való részvétel pozitív elbírálásában. Ami szintén a fenti állítást támasztja alá, az az, hogy az elutasító végzések 9,8%-ában rendelkezett az elítélt jutalommal, ennek ellenére nem részesülhetett reintegrációs őrizetben az elbíráláskor.

A khi-négyzet próba szignifikanciája 0,825 lett, ami nagyobb, mint 0,05, azaz nincs összefüggés a változók között. Így, hogy nem volt megállapítható összefüggés a jutalmazás és a reintegrációs őrizet engedélyezése között, a CramerV mérőszámnak nem lett volna relevanciája.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,869 ^a	6	,825
Likelihood Ratio	4,065	6	,668
Linear-by-Linear Association	,181	1	,671
N of Valid Cases	100		

22. táblázat: Khi-négyzet vizsgálat a végzések típusai és jutalom megléte alapján

Annak ellenére azonban, hogy nincs szignifikáns kapcsolat a változók között, elemezni lehetne a megoszlásokat. Látszik ugyanis, hogy azok körében akik nem rendelkeztek jutalommal, a reintegrációs őrizet engedélyezése 50 százalékos (N=44 fő), míg a jutalommal rendelkezők körében ez 63 százalék (N=7 fő). Az elutasítás esetében közel azonos százalékot látunk a jutalommal nem rendelkezők (40,9% - N=6 fő) és rendelkezők körében (36,4% - N=4 fő). A másik két csoport (módosító, visszavonó) esetében az alacsony cellaesetszám miatt nem

érdekes összehasonlítást végezni. Ennek ellenére a szignifikancia hiánya miatt nem tudtam statisztikai kapcsolatot vizsgálni.

Így azt a megállapítást teszem, hogy a jutalmazás önmagában nem döntő vagy erősen befolyásoló a jogintézmény elrendelése körében, mint ahogy annak hiánya sem feltételezi automatikusan vagy valószínűsíthetően a jogintézmény engedélyezésének elutasítását. Abban az esetben, ha a bv. bíró pozitív döntése érdekében szükséges egy plusz elem, akkor jó, ha van jutalma az elítéltnak, de pusztán a jutalmazás nem feltételezi a reintegrációs őrizet engedélyezését.

Ugyanezt a vizsgálatot folytattam le, a fenyítés²²² és a reintegrációs őrizet közötti összefüggés tekintetében. Itt azt feltételeztem, hogy a fegyelmi fenyítés megléte nagy eséllyel csökkenti a valószínűségét az elítélt reintegrációs őrizetbe helyezésnek. Az összesített eloszlás tekintetében 92 esetben (92%) nem rendelkezett az elítélt fenyítéssel, 8 esetben (8%) a végzés tartalmazta, hogy az elítélt fenyítve volt a végrehajtás ideje alatt. A keresztábrás vizsgálat alkalmával az engedélyező végzések közül az esetek 4%-ában volt fegyelmi fenyítése az elítéltnak, mégis megkapta a reintegrációs őrizetet. Az értékelő vélemények vizsgálata alkalmával világossá vált, hogy bár volt fenyítése a fogvatartottnak, ez csupán enyhe súlyú vétség miatt következett be. Itt ismételten jelentőségét éreztem az értékelő vélemény bv. bírói döntési mechanizmusában való jelentős figyelembevételének.

Az elutasító végzések keretében viszont igazolódni látszott a hipotézisem, mivel a fenyítések 75%-a ebbe a kategóriába esett. Ez alapján látható, hogy a fenyítés megléte szorosan összefügg az elutasított végzésekkel.

Crosstab: végzés típusa * fenyítés

Keresztábrás vizsgálat

		fenyítés		Total	
		nincs	van		
végzés típusa	Reőrt engedélyező	Count	49	2	51
		% within végzés típusa	96,1%	3,9%	100,0%

²²² Bv. tv. 168. § (1) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtás rendjét vétkeesen megsértő elítéltnel szemben, valamint a büntetés-végrehajtás rendjének és biztonságának biztosítása érdekében a következő fenyítések alkalmazhatók: a) feddés, b) a magánál tartható tárgyak körének korlátozása c) bv. intézet által szervezett programokon, rendezvényeken, művelődési, szabadidős, illetve sportprogramokon való részvétel korlátozása, attól való eltiltás, d) a jogszabályban meghatározott többletszolgáltatások megvonása, e) a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése, vagy f) magánelzárás.

	% within fenyítés	53,3%	25,0%	51,0%
Reórt elutasító	Count	35	6	41
	% within végzés típusa	85,4%	14,6%	100,0%
	% within fenyítés	38,0%	75,0%	41,0%
Reórt módosító	Count	6	0	6
	% within végzés típusa	100,0%	0,0%	100,0%
	% within fenyítés	6,5%	0,0%	6,0%
Reórt visszavonó	Count	2	0	2
	% within végzés típusa	100,0%	0,0%	100,0%
	% within fenyítés	2,2%	0,0%	2,0%
Total	Count	92	8	100
	% within végzés típusa	92,0%	8,0%	100,0%
	% within fenyítés	100,0%	100,0%	100,0%

23. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és fenyítés megléte alapján

A khi-négyzet próba szignifikanciája 0,231 volt, ami nagyobb mint 0,05, tehát az elemzés alapján még sincs összefüggés a változók között. Így a Cramer V mérőszám vizsgálatra már sor sem került.

Chi-Square Tests (Khi négyzet teszt)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,300 ^a	3	,231
Likelihood Ratio	4,741	3	,192
Linear-by-Linear Association	,457	1	,499
N of Valid Cases	100		

24. táblázat: Khi-négyzet vizsgálat a végzések típusai és fenyítés megléte alapján

4.3.9. Munkahely a kérelemben (Kategorizált változó)

Az utolsó vizsgált változó a munkahely megjelölése a kérelemben. Fontos megjegyezni, hogy ez nem a bv-n belüli munkahelyet jelenti, azaz, hogy az elítélt dolgozik vagy dolgozott-e a szabadságvesztés végrehajtása során, hanem ez egy olyan igazolás, melyet a leendő munkáltató állít ki az elítélt részére azzal, hogy vállalja az elítélt foglalkoztatását a szabadulást követően. Tehát ez a változó azt mutatja, hogy a fogvatartottnak van-e kilátása munkára a szabadulás után. Álláspontom szerint a munkahely a sikeres reintegráció fontos tényezője. Éppen ezért szintén hangsúlyos szempont kellene, hogy legyen a döntésben, hiszen a reintegrációs őrizet alapfeltétele a megfelelő lakhatás, ez tehát adott, így, ha még munkahelye is van az elítéltnak a

szabadulást követően, akkor az a sikeres reintegráció legbiztosabb alapja. Ebben a változóban tehát azt kívántam vizsgálni, hogy mennyire számít a bv. bírónak a jogintézmény elrendelésénél, hogy ne csak lakhatása (mint törvényi feltétel), de munkája is legyen az elítéltnél a szabaduláskor.²²³

A kutatás során azonban a bv. intézet munkatársai arról tájékoztattak, hogy a munkáltatási igazolások kérdése eléggé kényes eleme a döntésnek. Egy ilyen igazolás ugyanis könnyen manipulálható, kiállítható, nem jelent garanciát arra, hogy a szabadulást követően tényleg ott fog dolgozni az elítél, de ha mégis, akkor sem biztos, hogy ez hosszútávú, biztos jövedelmet és elfoglaltságot jelent számára. A tapasztalatok alapján ugyanis, a legtöbb fogvatartott szakképzettséget nem igénylő munkát tud csak végezni, ezért leginkább az építőiparban, a kereskedelemben vagy a szolgáltatóiparban tud elhelyezkedni, ott pedig a fluktuáció alapján annak valószínűsége, hogy hosszú távon kitart, elég kevés. Viszont ezek csupán tapasztalati tényezők, nyilván ezek mérése nagyon nehézkes, ezért igyekeztem megmaradni a szárazabb tényeknél, azaz, hogy az elítélti kérelem tartalmaz-e vagy sem munkahelyi igazolást és amennyiben igen, az számít-e a bv. bíró döntésében.

Azt feltételeztem tehát, hogy a munkahelyi igazolás megléte és hiánya között van szignifikáns eltérés a reintegrációs örizet vonatkozásában.

Munkahely van megjelölve a kérelemben

		Frequency	Percent
Valid	nincs szándéknyilatkozat	68	68,0
	van szándéknyilatkozat	32	32,0
Total		100	100,0

25. táblázat: Munkahelyi igazolás eloszlása

A mintában 68 esetben (68%) az elítél nem rendelkezett szándéknyilatkozattal a leendő munkáltató részéről, míg 32 esetben (32%) volt ilyen igazolása. A kereszttábla vizsgálat során kiderült, hogy az engedélyező végzések esetében 54,9%-ban *nem* volt megjelölve a munkahely, míg 45,1%-ban igen. Az elutasító végzések esetében viszont 87,8%-ában *nem* volt megjelölve a munkahely, míg csupán 12,2%-ban igen. Alapvetően ezt a két kiemelt faktort vizsgáltam hangsúlyosan, s a kereszttábla azt mutatta, hogy a munkahely megjelölése a kérelemben hatással van a végzés típusára. Ezért khi-négyzet próbát végeztem.

²²³ Fontos megjegyezni, hogy a törvény nem írja elő ilyen igazolás meglétét, tehát ez csak plusz dokumentumként csatolható az eljárásba.

Crosstab: végzés típusa * munkahely van megjelölve a kérelemben

		munkahely van megjelölve a kérelemben		Total	
		nincs szándéknyilatkozat	van szándéknyilatkozat		
végzés típusa	Reórt engedélyező	Count	28	23	51
		% within végzés típusa	54,9%	45,1%	100,0%
		% within munkahely van megjelölve a kérelemben	41,2%	71,9%	51,0%
	Reórt elutasító	Count	36	5	41
		% within végzés típusa	87,8%	12,2%	100,0%
		% within munkahely van megjelölve a kérelemben	52,9%	15,6%	41,0%
Reórt módosító	Count	2	4	6	
	% within végzés típusa	33,3%	66,7%	100,0%	
	% within munkahely van megjelölve a kérelemben	2,9%	12,5%	6,0%	
Reórt visszavonó	Count	2	0	2	
	% within végzés típusa	100,0%	0,0%	100,0%	
	% within munkahely van megjelölve a kérelemben	2,9%	0,0%	2,0%	

26. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és munkahelyi igazolás megléte alapján

A Khi-négyzet próba szignifikanciája 0,001, azaz kisebb, mint 0,05, vagyis van összefüggés a változók között. Ezért megnéztem a Cramer V számot, ami viszont csak 0,36-ot mutatott, ami közepes kapcsolatot jelent.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,666 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	17,121	3	,001
Linear-by-Linear Association	3,264	1	,071
N of Valid Cases	100		

27. táblázat: Khi-négyzet vizsgálat a végzések típusai és munkahelyi igazolás megléte alapján

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,396	,001
	Cramer's V	,396	,001
N of Valid Cases		100	

28. táblázat: Cramer V vizsgálat a végzések típusai és munkahelyi igazolás megléte alapján

Mindezek alapján, bár van összefüggés a munkahelyi igazolás megléte és a pozitív elbírálás között, ez inkább gyenge, de jóindulattal is közepes erősségű kapcsolatot jelent csupán. Azt gondolom, hogy a munkáltatói igazolás esete is nagyon hasonló lehet a jutalmazás esetéhez, azaz, ha csak ezen múlna a döntés, akkor egy ilyen plusz elem el tudja mozdítani a döntést a pozitív irányba.

4.4. Összefoglalás, 2. hipotézis-vizsgálat és jövőbeli javaslatok

A második kutatási kérdéskör jóval összetettebb és nagyobb vizsgálatot is igényelt, mint az első. Sokmindenre voltam kíváncsi, ám mivel ezek szorosan összefüggtek, ezért egy „csokorba kötve” fogalmaztam meg őket. Érdekelt, hogy milyen objektív jellegű okokra hivatkozva rendeli el, utasítja el vagy módosítja a bv. bíró a reintegrációs őrizet alkalmazását a bv. intézetek előterjesztésének tükrében, és van-e ezáltal egy bv. intézetnek jelentős és érdemi szerepe abban, hogy minél több potenciális elítélt reintegrációs őrizetbe kerüljön? Azaz figyelembe veszi-e a bv. bíró az előterjesztés jogszabályon túli vagy felüli szempontjait a döntése meghozatalakor? Azt feltételeztem, hogy mindegyre a válasz egyértelmű igen, azaz a bv. bíró egy reintegrációs őrizet elrendelésénél, elutasításánál vagy megszüntetésénél az esetek döntő többségében, de legalább azok kétharmadában a bv. intézet által előterjesztett szempontok alapján hozza meg döntését. Éppen ezért a bv. intézeteknek kiemelkedő szerepük van abban, hogy az összes – a jogintézmény alkalmazására megfelelő – elítélt vonatkozásában támogató előterjesztést tegyenek a bv. bíró részére a hatékony reintegráció és a bv. intézet populációjának csökkentése érdekében.

Tulajdonképpen a kutatás során 3 olyan változó emelkedett ki a mezőnyből, amely egyértelműen jelezte, hogy van összefüggés a döntés és a változó között. Arra azonban, hogy ez mennyire szoros összefüggés, a számok már eltérő választ adtak. A három változóból az első

a legfontosabb, a bv. intézet értékelő véleménye és javaslata, a második a jutalmazás és a fenyítési helyzet kombinációja az elbírálás során, végezetül pedig a munkahelyi igazolás, mint szándéknyilatkozat a leendő munkáltatótól a hatékonyabb reintegráció egyik ismérveként. Mindhárom esetben azt feltételeztem, hogy az adott változó befolyással bír a bv. bíró döntésére, sőt a bv. intézet javaslata döntő befolyású a három közül. A választott statisztikai próbák elvégzése következtében egyértelműen igazolódott az, hogy a **bv. intézet javaslata** valóban szoros összefüggésben áll a döntés kimenetelével, a két változó közötti kapcsolat erős. Bebizonyosodott tehát, hogy a bv. bíró nemcsak, hogy figyelembe veszi az előterjesztést és az intézet által tett javaslatot, hanem döntő többségében az alapján is jár el. Így álláspontom szerint (s ezt a jelenlegi eredmények is igazolják), elengedhetetlen a bv. intézet és a bv. bíró közötti szakmai együttműködés és jó viszony, ahogy az is elengedhetetlen, hogy a bv. bíró megbízzon az intézet ítélőképességében egy előterjesztés során, azaz nyugodtan tudjon az abban szereplő javaslatra támaszkodni a döntése meghozatala alkalmával. S ezzel egyidejűleg a bv. intézetnek jelentős felelőssége van abban, hogy minél több potenciális elítélt reintegrációs őrizetbe kerüljön, ezáltal férőhelyet és állományi leterheltséget szabadítva fel, valamint indirekt módon segítve az elítélt társadalomba történő visszaillesztését.

A **jutalmazás és fegyelmezés** esetén a helyzet kissé árnyaltabb volt. Kiderült a számok alapján, hogy a jutalmazás az engedélyező végzések esetében nem állt összefüggésben a jogintézményben való részvétel pozitív elbírálásával. A fenyítések esetében bár a keresztátlóban szoros összefüggés merült fel az elutasítás és a fenyítés között, a további próbák ezt a szoros összefüggést nem igazolták.

Végezetül a **munkahely megjelölése**, mint fontos változó szintén hatással van a döntésre, sőt összefüggést is mutatott, azonban az alaposabb mérőszám elemzésnél ez az összefüggés inkább gyengébb, vagy jó esetben is csak közepes kapcsolódást jelent a változók között, azaz a munkáltatói igazolás esete is nagyon hasonló a jutalmazás esetéhez: vagyis ha csak ezen múlna a döntés, akkor egy ilyen plusz elem el tudja mozdítani a döntést pozitív irányba, de hátrányt semmiképp nem jelent annak hiánya.

Kutatásom célja valójában az volt, hogy ezen – az országos átlaghoz mérten – kis mintán betekintést kaphassak a reintegrációs őrizettel kapcsolatos bírói döntések mögött meghúzódó tényezők elbírálásába. Ehhez elengedhetetlen a releváns változók azonosítása és elemzése. A változók segítenek megérteni, hogy milyen tényezők játszhatnak szerepet a bírák döntéshozatala során. Ugyanakkor hiszem, hogy jelen kutatás segít abban is, hogy értékelni lehessen a reintegrációs őrizet program hatékonyságát is, illetve a kapott eredmények értékes

információkat szolgáltathatnak a jövőbeli de lege ferenda javaslatok kidolgozásához. Az azonosított tényezők alapján ugyanis fejleszthetőek a reintegrációs programok, javítható azok hatékonysága és biztosíthatóbbá válhat a jogalkalmazás egységessége.

IV. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KONKLÚZIÓ

Jubileumi évfordulóhoz közeleg a reintegrációs őrizet: 10 éves lesz a jogintézmény. Ez az egy évtized alkalmas arra, hogy a jogintézmény bevezetésétől számított évek adatait figyelembe véve következtetéseket vonjunk le az eddigi eredményesség kapcsán. Óvatos következtetések ezek, mivel a közel 10 év alatt volt egy másfél éves időszak, amely alaposan megbolygatta a számokat (járvány időszaka), és volt egy átmeneti időszak, amíg a jogintézmény bevezetése után kialakult az alkalmazás folyamata és rutinja. Ennek ellenére a szülinapos új jogintézmény a jelenleg bv. intézetben szabadságvesztést töltő fogvatartottak széles körét megszólította és ez vélhetően a későbbiek folyamán is így lesz. A reintegrációs őrizet feltételrendszere megengedi, sőt megköveteli, hogy az elérhető kedvezményt pozitív menedzselési célzattal a napi reintegrációs tevékenység során eszközként használja fel a bv. szervezet. A hazai büntetés-végrehajtás történetében eddig páratlan végrehajtási kedvezmény kivívásához szükséges magatartásformák következetes kommunikációjával hatékonyan lehet formálni a szabadságvesztést töltők jellemét, így a jogszabályi környezet egyértelműen azokra is pozitív hatást gyakorol, gyakorolhat, akik később valamely ok miatt mégsem lesznek annak alanyai.

Nemcsak a jogi részében újdonság és modern a jogintézmény, hanem a technológiát tekintve is, amelyet annak eredményességéhez alkalmazunk. A XXI. század technikai vívmányainak felhasználásával a fogvatartotti zsúfoltság csökkentésének fentiekben bemutatott módja - bár nem ez a fő rendeltetése - azt gondolom kellően betölti elvárt szerepét, a klasszikus és hatékony új bv. intézetek építése, illetve a meglévők bővítése mellett. A törvény általi felhatalmazásnak köszönhetően a bv. szervezet lehetőséget kapott arra, hogy hatást gyakoroljon az elhelyezhető fogvatartotti létszámra a zsúfoltság kezelése érdekében, s erre a reintegrációs őrizet nagymértékben alkalmas.

A reintegrációs őrizet társadalomra gyakorolt hatása vonatkozásában hangsúlyos az elítéltek eredményes társadalmi visszailleszkedése, tartósan jogkövető magatartásuk megalapozása egy olyan átmeneti életszakasszal, amelyben saját családi, baráti, munka- és tágabb szociális környezetükben élhetnek, biztosíthatják önálló megélhetésüket, munkát kereshetnek és vállalhatnak, tanulmányokat folytathatnak stb., ugyanakkor mindezt folyamatos kontroll és meghatározott magatartási szabályok mellett teszik. Fontos kiemelni, hogy a társadalom szempontjából az egyes büntetés-végrehajtási intézkedésektől alapvető elvárás az egyéni prevenció, azaz annak szavatolása, hogy az elítélt a szabadulása után tartózkodjék újabb

bűncselekmény elkövetésétől. A reintegrációs őrizet a szabad élethez igen hasonló viszonyokat jelent, ahol az elítéltet egy esetleges bűncselekmény elkövetésétől csak saját elhatározása tartja vissza, amelyben csak egy tényezőként jelenik meg, hogy a mozgási és tartózkodási szabályok megszegéséről a telepített eszköz azonnal információt továbbít a távfelügyeletet ellátó bv. szerv felé. Ezt erősíti az a törvényi kritérium is, hogy a lehetőség csak az első alkalommal szabadságvesztést töltők, valamint a módosításban megjelenő kiterjesztésként, a visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő elítéltek számára adott, amellyel a jogalkotó egyértelműen kifejezésre juttatja azon akaratát, mely szerint a visszaesőket vagy az életvitelszerű bűnelkövetőket ki kell zárni e jelentős végrehajtási kedvezményből.

1. Az értekezés új tudományos eredményei, fontosabb következtetései és a gyakorlati felhasználhatóság lehetséges irányai

Jelen dolgozatban elsősorban azt szerettem volna bemutatni, hogy a reintegrációs őrizet jogintézménye, mint új és modern jogintézmény hogyan alakult ki és vált a magyar büntetés-végrehajtási jog megkerülhetetlen tényezőjévé. Ahogy azt a dolgozatom elején is részleteztem elsősorban és csupán bv. jogi szempontból kívántam vizsgálni a jogintézmény létrejöttének okát, célját, küldetését, módját, a jogalkotási előzmények és folyamat összefüggéseiben. Igyekeztem a lehető „legbelsőbb” információkat megosztani a jogintézmény jogszabályi változásai vonatkozásában az elmúlt közel egy évtizedből, tekintettel arra, hogy annak folyamatában az „első sorban ülhettem”.

Górcső alá kívántam venni a jogintézményt működtető szervek, személyek feladatait és a feladataikat pontosan azért, hogy az érdeklődők láthassák milyen összetett és alapos vizsgálat szükséges ahhoz, hogy egy ilyen jogintézmény működhessen. Mennyire sokösszetevős a reintegrációs tiszt munkája, milyen nagy felelősség hárul a pártfogó felügyelőre és mennyire kell vagy lehet hallgatni a bv. bíróját megérzéseire, amikor a kész előterjesztés már az asztalán van.

A dolgozatom igazán kihívást jelentő része a jogintézmény eredményességét, hatékonyságát vizsgáló rész volt a statisztikai adatok, számok összehasonlítása által. Amikor az adatbázis már adott volt és az első próbák eredményei megjelentek, kihívást jelentett, hogyan maradjak az eredeti tervnél és generális módon, csak „rátekintéssel” elemezzem a kapott számokat, nem akadva fenn vagy térve el egy-egy részeredmény alapos elemzésével.

Végezetül pedig, mind a személyes szakmai tapasztalataim, mind pedig a bv. intézeti munkatársak meglátásai, javaslatai mentén úgy prezentálni a jogintézmény aktuális nehézségeit, kihívásait, lehetséges fejlesztési irányait, hogy azzal ne kicsinyítsem a jelenlegi és elmúlt évek eredményeinek kétségkívüliségét.

Azt gondolom, hogy minden kétséget kizáróan a reintegrációs őrizet jogintézménye a büntetés-végrehajtás területén belül és azon kívül is széles körű hatást gyakorol a jogrendszerre, legyen az a polgári, munka-, vagy akár a büntetőjog területe. Elsődleges hatása azonban - természetéből adódóan - a törvényi kritériumoknak megfelelő fogvatartottakat érinti. A bv. intézetben eltöltött időtartam alatt az elérhető kedvezmény miatti magatartásbéli, együttműködési szándék javulása egyértelműen beigazolódtott, továbbá vélelmezhető az is, hogy pozitív értelemben vett preventív hatást gyakorol a szervezetet érintő rendkívüli

események számának alakulására, bár ezen adat a látencia miatt nem mérhető. Azon elítéltek életkörülményei, akik reintegrációs őrizetbe kerülnek, teljesen megváltoznak, annak ellenére, hogy továbbra is büntetésüket töltik.

Az elektronikus távfelügyeleti rendszerrel végrehajtott reintegrációs őrizet tíz éve működik, mondhatni a szabadságvesztés alternatív megoldása, mely a szabadságelvonás helyett az enyhébbnek tekinthető szabadságkorlátozás formájában testesül meg. Ez az atipikus fogvatartási forma napjainkra már számos köztudott és bizonyított előnnyel rendelkezik, mind az érintett személy, mind a bv. szervezet vonatkozásában. Amikor a bv. szervezetre gondolok, akkor nemcsak a sokat hangoztatott túlzásfolttság kérdése merül fel, hanem a végrehajtói állomány munkaterhének csökkentése is kardinális szempontként jelentkezik. Szkeptikusok és a jogintézmény ellenzői az adminisztráció növekedésével, valamint a szabályszegők elfogására és előállítására fordítandó energiák megnövekedett voltával érvelnek. Álláspontom szerint azonban, ezek mégis elhanyagolhatónak számítanak az effajta őrizetbe helyezett fogvatartottak dologi ellátásához köthető költségek csökkenésével szemben. Szintén vitatható kérdés a technikai eszközök és tartozékok milliós nagyságrendű költsége, a szoftverek beszerzése és fenntartása, viszont a hosszútávú használat és annak a lehetősége, hogy több elítélt is használhatja az eszközt, bizonyos módon megtérülő tényezőként is felfogható.

Dolgozatom empirikus része során a bv. bíró szerepe volt a központban. Habár ez egy megelőlegezett bizalom a büntetés-végrehajtási bíró irányából a fogvatartott felé, az állampolgárok közbiztonságba vetett hitére vonatkozó garanciális elemek kerültek beépítésre az alkalmazhatóság és a felügyelet végrehajtásának esetében. A bv. bíró egyrésről a merev és átlátható törvényi feltételek alapján indítja el egyáltalán a döntési folyamatot. A szigorú szabályozás több szinten is fellelhető. Elsősorban az erre vonatkozó jogi szabályozások, ideértve azok szűkebb körét, akiknél szóba jöhet a reintegrációs őrizet, illetve a további szabadságvesztésre ítélték, visszaesők, bizonyos végrehajtási fokozatot töltő elítéltek, súlyos bűncselekményt elkövetők, illetve azok kizárása, akik alapesetben letartóztatottként lennének jelen a büntetés-végrehajtásban, de az megszakításra került szabadságvesztés letöltésével.

Amennyiben azonban a törvényi feltételek fennállnak, és az elítélt már a bv. bíró „előtt áll”, úgy számos olyan szubjektív, személyes benyomás is hangsúlyt kap, melyet nem lehet jogi keretek közé szorítani. Az, hogy melyik bíró, melyik elemnek ad nagyobb hangsúlyt, az egyéni döntés.

Álláspontom szerint ennek is legalább olyan hangsúlyos szerepe van, mint a jogi kereteknek. Ugyanis az elmúlt években – bár szerencsére csak ritkán – de előfordult, hogy a reintegrációs őrizetes maga követett el újabb – súlyos – bűncselekményt, vagy az ő sérelmére követtek el súlyos bűncselekményt. Ilyen esetben azonnal belső kivizsgálás indul a bv. intézetben és minden intézeti mozzanatot nagyon alaposan elemeznek, hogy megállapítsák, nem lehetett volna-e esetleg megelőzni a bekövetkezett eseményt.

2. Tudományos eredmények és de lege ferenda javaslatok

Ha össze akarnánk foglalni, mi is lett volna a reintegrációs őrizet célja és ezt sikerült-e neki abszolválni, akkor úgy lehetne egzakt módon definiálni, hogy ezen jogintézmény rendkívül összetett cél- és eredményrendszerrel megáldott.

1./ Mint részletesen kifejtettem, a jogintézmény elsődleges célja a büntető igazságszolgáltatási rendszerben az, hogy segítse az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését. Hiszen a reintegrációs őrizet lehetőséget biztosít arra, hogy az elítélt fokozatosan, szabályozott keretek között térhessen vissza a társadalomba, ami segít abban, hogy újra megtanulja a társadalmi normákat és felelősségeket. Tehát a jogintézmény lehetőséget biztosít a munkavállalásra, oktatásban való részvételre, valamint a családi és közösségi kapcsolatok megerősítésére. A **társadalmi reintegráció elősegítése** tehát, mint a büntetés-végrehajtás legfontosabb célja, kétségkívül a reintegrációs őrizet egyik alapfeladata.

Azt gondolom, hogy ezt sikerült megvalósítani. A hazai büntetés-végrehajtásban a reintegrációs őrizetre alkalmas elítéltek jelentős hányada el is nyeri ezt a lehetőséget, illetve abszolválja is azt. Hogy ez a szám lehetne-e magasabb? Persze. Hogy ennek a számnak az emelése a bv. intézetek hatáskörébe tartozik-e? Oda is. Hiszem, hogy a következő 10 éves időszakban az atipikus, telítettségcsökkentő alternatívák szerepe felértékelődik és a bv. intézetek, bv. bírók és a társadalom is nyitottabban és felkészültebben kezeli majd az e körbe tartozó elítélti populációt.

2./ Számos nyugati kriminológus (lásd a nemzetközi részeknél) kutatásai alapján vallja, hogy a börtönben töltött idő csökkentése és a kinti életbe történő visszaillesztés elősegítése vitathatatlanul a **recidivizmust, azaz az újabb bűncselekmény elkövetésének kockázatát csökkenti**. A dolgozat folyamán részletesen bemutatott kutatások, tanulmányok alapján azt tapasztaltam, hogy az elítéltek folyamatos ellenőrzése a reintegrációs őrizet eszközrendszerén keresztül - amely egyben egyfajta támogatást is jelent részükre - a leginkább megfelel ennek a gondolatnak, azaz ennek révén csökken a bűnismétlés veszélye. Ugyanakkor a reintegrációs programok, amelyek az őrizet alatt részükre biztosíthatók (és mint láttuk számos európai országban ezen programok széles körével élnek is), segítenek az elítélteknek új készségek elsajátításában, amelyek szükségesek a törvényes életvitelhez.

Véleményem szerint a reintegrációs őrizet önmagában nem bír bűnmegelőző vagy recidivista tulajdonsággal. A technikai eszközök jelenléte és a fokozatosság elve az, ami elsősorban hat –

talán – az elítéltre, akinek ezáltal megadatik egy második esély. Azt azonban szilárdul hiszem, hogy amennyiben ezen elítéltek részére a jogintézmény alkalmazása alatti időben egyéb reintegrációs programokat is biztosítana az állam, úgy sokkal hatékonyabbak és eredményesebbek lennének a visszailleszkedési mutatók. Számos nyugat-európai minta van ebben a körben, amelyek esetleges pilot alkalmazása igazolhatná sikerességüket a magyar jogrendszerben is.

3./ A reintegrációs őrizet szintén rendkívül fontos eredménye a **börtönpopuláció csökkentése**. Magyarország egyik legnagyobb kihívása a hazai börtönnépeség – a nemzetközi elvárások szerinti mértékének – megfelelő körülmények közötti elhelyezése. Vitathatatlan tény, hogy az elítéltek korábbi szabadulása csökkenti a börtönök túlszűfoltóságát és ennek köszönhetően a börtönök erőforrásait hatékonyabban lehet felhasználni. S ha már az erőforrásokat említjük, szintén rendkívül fontos eredménye a reintegrációs őrizetnek a költséghatékonyság.

Jelen dolgozat egyik fontos eleme volt a reintegrációs őrizettel kapcsolatos számok, adatok összehasonlítása, elemzése. E körben bemutattam, hogy a hazai börtönökben milyen bűncselekmények elkövetői milyen arányban (pontosan hányan) töltik büntetésüket. Ehhez mértén az is bemutatásra került, hogy ezek közül a bűncselekmény-elkövetők közül kik azok, akik a törvényi feltételek teljesítése esetén alkalmasak a reintegrációs őrizetre. Nyilván sok egyéb szempont is szóba jöhet, azonban így is egy jelentős százaléku populációról beszélünk, akik, ha szabadulhatnának a bv. intézetből, jelentősen csökkentenék a bv. szervezet terheit.

4./ A reintegrációs őrizet költségei általában alacsonyabbak, mint a teljes börtönbüntetés költségei a büntetés-végrehajtás számára. Ez megkérdőjelezhetetlen. Viszont a társadalomba való sikeres reintegráció szintén **csökkenti a hosszútávú büntetési és szociális költségeket** egyaránt, amely nemcsak a büntető igazságszolgáltatás költségeit csökkenti, hanem az osztársadalmi kiadásokat is.

5./ Nem hagyhatjuk említés nélkül a reintegrációs őrizet hatását **az adott elítélt személyes fejlődésére és felelősségvállalására** sem. A reintegrációs őrizet nagymértékben hozzájárul az elítéltek felelősségérzetének és önállóságának növeléséhez. S ha már a fogvatartott lelkivilágát és pszichés támogatottságát is figyelembe vesszük, úgy a reintegrációs őrizet egyik nagy előnye a fokozatosság, hiszen nem azonnal magára van utalva az elítélt, a „gyeplő a lovak közé dobva”, hanem külső és állandó kontroll mellett alakíthat ki új, megfelelőbb szokásokat és rendszert az életében. A szakirodalom szerint ez rendkívül fontos eleme a társadalomba való

visszaillesztésnek. Érdekesség azonban, ha már a szakirodalomra támaszkodunk egy ilyen elem vizsgálatánál, hogy a magyar szakirodalom nem foglalkozott ezzel a kérdéssel, a külföldi viszont annál inkább.²²⁴

6./ Álláspontom szerint számos – technológiai részre vonatkozó – javaslat is helyet kell, hogy kapjon e dolgozat keretei között. E körben a gazdasági és a létszámhelyzetre figyelemmel, megfontolandó a **monitoring feladat delegálása a magánbiztonsági versenyszférába**, természetesen mindenre kiterjedő, átfogó hatástanulmány elkészítése mellett. A szakmailag megalapozott döntéselőkészítéshez elengedhetetlen a magas szintű kompetenciákkal rendelkező bizottság szakvéleménye. Elképzelésem szerint a biztonsági cég egy, a „börtönvilágtól” elkülönült tevékenységirányító központjában történne a megfigyelés, ahol szabotázs esetén azonnal riasztanák az illetékes bv. szervet.

7./ Szintén elgondolkodtató a kifejezetten **távfelügyeleti célokra fejlesztett rendszerek magas bekerülési ára**, melyek esetlegesen kiválthatóak lennének egyes civil alkalmazások továbbfejlesztésével: pl. okostelefonok helymeghatározásra, biometrikus azonosításra szolgáló funkcióinak bővítése. A jogintézmény az együttműködés elvén alapul, tekintettel arra, hogy az eszköz eltávolítása nem túlságosan bonyolult, hiszen az a végtagokról könnyen levágható. Az okostelefonok okosórával kombinálva már jelenleg is alkalmasak az életfunkciók folyamatos figyelésére, illetve szükség esetén riasztásra. Gyakorlatilag a kereskedelmi forgalomban

²²⁴ Lásd: D. Vanhaelemeesch, T Vander Beken et al (2013): Punishment at home: Offenders' experiences with electronic monitoring – IN: European Journal of Criminology, <https://doi.org/10.1177/14773708134938>; M. Renzema, E Mayo-Wilson (2005): Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders? IN: Journal of Experimental Criminology, Springer; M. DeMichele (2014): Electronic monitoring: It is a tool, not a silver bullet. IN: Criminology & Pub. Pol'y, - HeinOnline; M Nellis (2014): Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: Expansion, regulation and prospects. IN: Crime, Law and Social Change, Springer; RM. Young, G. Raymond Prentice (2013): Prisoner intentions to participate in an electronic monitoring scheme: An application of the theory of planned behaviour. IN: Journal of Criminal Psychology; S. Bottos (2007): An overview of electronic monitoring in corrections: The issues and implications. IN: Research Report - epe.lac-bac.gc.ca; WD. Burrell, RS. Gable (2008): From BF Skinner to Spiderman to Martha Stewart: The past, present and future of electronic monitoring of offenders. IN: Journal of Offender Rehabilitation, Taylor & Francis; M. Richter, B. Ryser, U. Hostettler (2021): Punitiveness of electronic monitoring: Perception and experience of an alternative sanction. IN: European Journal of Probation <https://doi.org/10.1177/20662203211038489>.

megvásárolható eszközök, a kapcsolódó applikáció elkészítésével együtt vélhetően jelenleg jóval olcsóbban alkalmazhatóak lennének.

8./ A technikai fejlődéssel párhuzamosan egyéb újdonságok megjelenése sem elképzelhetetlen, pl.: a **drónotechnológia** a jövőben párosulhat az ellenőrzési mechanizmushoz, illetve a témához kapcsolódó rendkívüli események kezeléséhez, felszámolásához is hatékony segítséget nyújthat (pl. szökés esetén forrónyomos üldözés).

HIVATKOZÁSOK

Felhasznált jogszabályok:

Magyar (legfontosabb) jogforrások:

1. 10/2015. (III.30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól
2. 16/2014. (XII.19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
3. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
4. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
5. 55/2014. (XII.5.) BM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, a rendbírság helyébe lépő elzárás, az előzetes letartóztatás és a szabálysértési elzárás végrehajtását foganatosító büntetés-végrehajtási intézetek kijelölésének szabályairól
6. 6/2003. (IV.4.) IM-BM együttes rendelet a házi őrizet végrehajtásáról
7. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 26/2015. (III.31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatának kiadásáról [2]
8. a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló 218/2011. (X.19.) Korm. rendelet
9. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.9.) KIM rendelet a szabadságvesztés és az elzárás kezdő és utolsó napjának megállapításáról szóló 9/2014. (XII.12.) IM rendelet
10. Átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III.9.) Korm. határozat
11. 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról
12. 22/2023. (III.29.) BvOP utasítás a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet végrehajtásával összefüggő egyes szakterületi feladatokról

Felhasznált ENSZ egyezmények, ajánlások:

1. a fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó minimumszabályai (a Pekingi Szabályok) (40/33. sz. határozat);
2. a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló Egyezmény (kihirdette: 2007. évi XCII. törvény),
3. a gyermek jogairól szóló Egyezmény (kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény) és
4. a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmódról és büntetésről szóló 1984. évi egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (OPCAT) (kihirdette: 2011. évi CXLIII. törvény),
5. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi Egyezmény (kihirdette: 1988. évi 3. törvényerejű rendelet),
6. a női fogvatartottakkal való bánásmódról és a női elkövetőkre vonatkozó, szabadságelvonással nem járó intézkedésekre vonatkozó szabályai (a Bangkoki Szabályok) (2010/16. sz. határozat);
7. a szabadságelvonással nem járó intézkedésekre vonatkozó minimumszabályai (a Tokiói Szabályok) (45/110. sz. határozat);
8. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette: 1976. évi 8. törvényerejű rendelet),

Felhasznált Európa Tanács dokumentumok:

1. az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én kelt egyezmény (EJEE),
2. az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2006) 2. számú ajánlása az új európai bv. szabályokról.
3. CM/Rec(2008)11 ajánlás a szankciókkal vagy intézkedésekkel sújtott fiatalkorú elkövetőkre
4. CM/Rec(2010)1 ajánlás az Európa Tanács próbaidőre vonatkozó szabályairól;
5. CM/Rec(2012)5 ajánlás a büntetés-végrehajtási alkalmazottak európai etikai
6. Rec(2000)22 ajánlás a közösségi szankciókra és intézkedésekre vonatkozó európai szabályok végrehajtásának javításáról;
7. Rec(2003)22 ajánlás a feltételes szabadságra bocsátásról (feltételes szabadságra bocsátás);
8. Rec(2006)2 ajánlás az európai börtönszabályokról;
9. Rec(92)16 ajánlás a közösségi szankciókra és intézkedésekre vonatkozó európai szabályokról;

10. Rec(92)17 ajánlás a büntetések következetességéről;
11. Rec(97)12 ajánlás a szankciók és intézkedések végrehajtásával foglalkozó személyzetről;
12. Rec(99)22 ajánlás a börtönök túlszűfoltóságáról és a börtönnépeség inflációjáról;

Felhasznált szakirodalom:

1. Al-Billeh, Tareq; Issa, Hamzeh Abu (2022): The Community Penalties in the Jordanian Criminal Law: What are the Alternatives to Liberty-Depriving Penalties?, IN: Pakistan Journal of Criminology Volume 14, Issue 3.
2. Albrecht, Hans-Joerg (1996): Electronic Monitoring in Europe, A Summary and Assessment of Recent Developments in the Legal Framework and Implementation of Electronic Monitoring, <https://static.mpicc.de/shared/data/pdf/albrecht.pdf>
3. Andersen, Synøve N; Telle, Kjetil (2022): Better out than in? The effect on recidivism of replacing incarceration with electronic monitoring in Norway, IN: European Journal of Criminology Volume 19, Issue 1. DOI: 10.1177/1477370819887515,
4. Belur et al. (2020): A systematic review of the effectiveness of the electronic monitoring of offenders, IN: Journal of Criminal Justice Volume 68, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101686>,
5. Beyens, Kristel (2017): Electronic monitoring and supervision: A comparative perspective, IN: European Journal of Probation 9(1), 3-10., DOI: <https://doi.org/10.1177/2066220317704130>
6. Beyens, Kristel; Roosen, Marijke (2013): Electronic monitoring in Belgium: a penological analysis of current and future orientations, IN: European Journal of Probation Vol. 5, No.3, 2013, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/206622031300500305>
7. Beyens, Kristel; Roossen, Marijke (2017): Electronic monitoring and reintegration in Belgium, IN: European Journal of Probation Volume 9, Issue 1 DOI: 10.1177/2066220317704132,
8. Bogotyán Róbert: A zsúfoltság csökkentésének útjai a börtönépítésen túl, Börtönügyi Szemle 2015/1.
9. Bogotyán Róbert: Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban Börtönügyi Szemle 2018/4.
10. Bogotyán, Róbert Lajos (2022): A reintegrációs őrizet garanciaeleme, IN: Magyar Rendészet 2022/3. 131—144., DOI: 10.32577/mr.2022.3.8

11. Bogotyán, Róbert Lajos (2022): Fókuszban: a pártfogó felügyelő által készített környezettanulmány, IN: Börtönügyi Szemle 2022/4.
12. Bogotyán, Róbert Lajos (2023): Az őrizet körülményei és a rendőri munka a rendőrségi fogdáknban. A MOMA projekt eredménye, IN: Belügyi Szemle 2023/6., DOI: 10.38146/BSZ.2023.6.11,
13. Bonta, James; Wallace-Capretta, Suzanne; Rooney, Jennifer (1999): Electronic monitoring in Canada, IN: Solicitor General Canada, 1999/1.
14. Boone, Miranda; van der Kooij, Matthijs; Rap, Stephanie (2017): The highly reintegrative approach of electronic monitoring in the Netherlands, IN: European Journal of Probation 2017, Vol. 9(1) 46-61, DOI: 10.1177/2066220317697660,
15. Borseková et al. (2018): Electronic monitoring as an alternative form of punishment: An exploratory study based on european evidence, IN: International Journal of Law and Interdisciplinary Legal Studies Volume 4 Issue 1.
16. Bottos, Shauna (2007): An Overview of Electronic Monitoring in Corrections: The Issues and Implications, IN: Research Branch Correctional Service Canada, 2007.
17. Burrell, William D.; Gable, Robert S. (2008): From B. F. Skinner to Spiderman to Martha Stewart: The Past, Present and Future of Electronic Monitoring of Offenders, IN: Journal of Offender Rehabilitation, 46(3-4), 101-118, DOI: <https://doi.org/10.1080/10509670802143342>
18. Corbett, Ronald; Marx, Gary T. (2006): Critique: No Soul in the New Machine: Technofallacies in the Electronic Monitoring Movement, IN: Justice Quarterly Volume: 8 Issue: 3.
19. Czenczer Orsolya - Senczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai, Börtönügyi Szemle, 2020/2. szám, 7.
20. Czenczer Orsolya (2020): Őrizzük is meg nem is... avagy a reintegrációs őrizet jogintézményének hazai aspektusai. In: Blaskó Béla 70. születésnapjára Tanulmánykötet. Dialóg Campus kiadó, Budapest.

21. Czenczer, Orsolya (2022): A koronavírus okozta válsághelyzet hatása a büntetés-végrehajtásra – rövid kitekintés, IN: „Válsághelyzetek hatása a pénzügyi és a rendvédelmi szektorra” Tanulmánykötet 2022.,
22. Csóti, András (2015): A magyar bv. intézetek túltelítettsége, a zsúfoltság csökkentésének útjai, IN: Belügyi Szemle, 2015/3.
23. D. Vanhaelemeesch, T Vander Beken et al: Punishment at home: Offenders' experiences with electronic monitoring – IN: European Journal of Criminology 2013. <https://doi.org/10.1177/14773708134938>
24. Da Silva, Ronaldo Alves Marinho; Meneses, Renato Carlos Cruz; Silva, Thyerrí José Cruz (2023): "Paying for the mistake done": The charging of electronic anklet in light of economic expansion of criminal law, IN: Revista Brasileira de Seguranca Publica Volume 17, Issue 1, Pages 82 – 103, DOI: 10.31060/RBSP.2023.V17.N1.1475,
25. Daems, Tom (2019): Electronic monitoring: Tagging offenders in a culture of surveillance, IN: Electronic Monitoring: Tagging Offenders in a Culture of Surveillance Pages 1 – 86, DOI: 10.1007/978-3-030-34039-1,
26. Dhungana Sainju et al. (2016): Electronic Monitoring In the United States: The Transition and Expansion of Usage In Offender Populations, IN: Journal of Offender Monitoring, 2016, Vol 29, Issue 2.
27. Dhungana Sainju, Karla; Baggaley, Katherine; Filippelli, Vanessa; Baker, Ashley; Minassian, Tamar; Fahy, Stephanie (2016): Electronic Monitoring In the United States: The Transition and Expansion of Usage In Offender Populations. In: Journal of Offender Monitoring, 2016, Vol 29, Issue 2,
28. Dünkkel, Frieder (2018): Electronic Monitoring in Europe –a Panacea for Reforming Criminal Sanctions Systems? A Critical Review, IN: Kriminologijos studijos 2018, vol. 6, pp 58-77, DOI: <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2018.6.1>,
29. Dünkkel, Frieder; Thiele, Christoph; Treig, Judith (2017): “You’ll never stand-alone”: Electronic monitoring in Germany, IN: European Journal of Probation 2017, vol. 9(1) 28-45, DOI: 10.1177/2066220317697657,
30. Emma Laurie - Giuseppe Maglione: Az elkövetők elektronikus megfigyelése kontextusban: A politikától a politikai logikáig. IN: Critical Criminology (2020) 28:685-702., <https://doi.org/10.1007/s10612-019-09471-7>

31. Fallesen, Peter; Andersen, Lars H. (2017): Explaining the Consequences of Imprisonment for Union Formation and Dissolution in Denmark, IN: Journal of Policy Analysis and Management Volume 36, Issue 1, Pages 154 – 177, DOI: 10.1002/pam.21933,
32. Finn, Mary A.; Muirhead-Steves, Suzanne (2006): The effectiveness of electronic monitoring with violent male parolees, IN: Justice Quarterly, 19(2), 293–312., DOI: <https://doi.org/10.1080/07418820200095251>,
33. Gable, R. S., & Gable†, R. K. (2016). Remaking the Electronic Tracking of Offenders into a “Persuasive Technology.” Journal of Technology in Human Services, 34(1), 13–31. <https://doi.org/10.1080/15228835.2016.1138839>
34. Gable, Robert S.; Gable, Ralph Kirkland (2016): Remaking the Electronic Tracking of Offenders into a “Persuasive Technology”, Journal of Technology in Human Services, 34(1), 13–31., DOI: <https://doi.org/10.1080/15228835.2016.1138839>,
35. Görgényi, Ilona: A szabadságvesztés alternatívái: az alternatív büntetések, illetve közösségi szankciók. In: Görgényi, Ilona; Gula, József; Horváth, Tibor; Jacsó, Judit; Lévy, Miklós; Sántha, Ferenc; Várad, Erika: Magyar büntetőjog, általános rész. - Budapest: CompLex, 2014.
36. Graebisch, Christine M. (2019): Limits to Prisoners’ Rights and Unlimited Supervision, IN: Imprisonment: Identity, Experience and Practice Pages 107 – 126, DOI: 10.1163/9789004370678_006
37. Granja, Rafaela (2021): The Invisible Implications of Techno-Optimism of Electronic Monitoring in Portugal, IN: Comunicacao e Sociedade Volume 40, Pages 247 – 267, DOI: 10.17231/COMSOC.40(2021).3503
38. Gratzner-Sövényházy, Edit (2022): Reintegráció a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával, IN: Börtönügyi Szemle 2022/2.,
39. Grenet, Julien; Grönqvist, Hans; Niknami, Susan (2023): The effects of electronic monitoring on offenders and their families, IN: Journal of Public Economics, Volume 230., DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2023.105051>
40. Harle, Szilvia: Biztosabb a házi őrizet lábtilinccsel. (<http://www.police.hu/hirek-esinformaciok/legfrissebb-hireink/zsar-u-magazin/biztosabb-a-hazi-orizet-labtilinccsel>)

41. Haverkamp, Rita (2016): The Emergence and Use of GPS Electronic Monitoring in Germany: Current Trends and Findings, IN: Journal of Technology in Human Services, 34(1), 117–138., DOI: <https://doi.org/10.1080/15228835.2016.1139918>,
42. Henneguelle, Anaïs; Monnery, Benjamin; Kensey, Annie (2016): Better at Home than in Prison? The Effects of Electronic Monitoring on Recidivism in France, In: The Journal of Law and Economics Volume 59, Number 3, DOI: <https://doi.org/10.1086/690005>,
43. Henneguelle, Anaïs; Monnery, Benjamin; Kensey, Annie (2016): Better at Home than in Prison? The Effects of Electronic Monitoring on Recidivism in France, IN: The Journal of Law and Economics Volume 59, Number 3, DOI: <https://doi.org/10.1086/690005>
44. Herke, Csongor (1998): Gondolatok a házi őrizet magyarországi bevezetése előtt, IN: Magyar Jog 1998/8.,
45. Hucklesby, Anthea (2011): The working life of electronic monitoring officers, IN: Criminology and Criminal Justice 11(1) 59-76, DOI: 10.1177/1748895810392185,
46. Hussein, Jasmine (2020): A hátsó ajtós elektronikus felügyelet Magyarországon: A reintegrációs őrizet elmélete és gyakorlata, IN: Pro Futuro 2020/3, DOI: 10.26521/PROFUTURO/2020/3/8917,
47. J. Robert Lilly, Mike Nellis: The limits of techno-utopianism. Electronic monitoring in the United States of America. Villan Print, 2012.
48. Jones, Richard (2014): The electronic monitoring of offenders: penal moderation or penal excess?, IN: Crime, Law and Social Change 62, 475–488 (2014), DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9537-3>,
49. Juhász F., Juhász J., Nagy-Mitró L., Somogyi Zs. B. (2019): A bűnismétlés megelőzéséhez kapcsolódó büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői szakmai feladatok, Segédanyag, II. átdolgozott kiadás
50. Juhász, Ferenc; Puzsár, Annamária (2022): A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység helyzete és jelentősége a jelenlegi jogi szabályozás tükrében, IN: Börtönügyi Szemle 2022/2.
51. Juhász, Júlia (2017): Büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység a munkaerőpiaci integráció tükrében, IN: Belügyi Szemle 2017/3.

52. Juhász, Zsuzsanna (2022): Mesterséges intelligencia és börtönkörnyezet? In: FORUM: ACTA JURIDICA ET POLITICA 12: 1 (2022)
53. Juhász, Zsuzsanna (2022): Internet Access of Prison Inmates. In: Karsai, Krisztina; Sözüer, Adem; Wörner, Liane (szerk.) Digital Criminal Justice: a Studybook: Selected Topics for Learners and Researchers, Istanbul, Törökország Onikilevha (2022)
54. Juhász Zsuzsanna (2022): Büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk. Szeged, Magyarország: Iurisperitus Kiadó (2022)
55. Juhász, Zsuzsanna (2020): A szabadságvesztésről nemzetközi kitekintésben. IN: FORUM: ACTA JURIDICA ET POLITICA 10: 2 (2020)
56. Juhász, Zsuzsanna (2019): Külföldi fogvatartottak Európa börtöneiben. IN: FORUM: ACTA JURIDICA ET POLITICA 9: 2 pp. 49-61. (2019)
57. Kaylor, Leah E. (2022): Electronic Monitoring as an Alternative to Incarceration as Part of Criminal Justice Reform, IN: Handbook of Issues in Criminal Justice Reform in the United States, DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-77565-0_35
58. Kerecsi Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog. In: Büntetőjogi Kodifikáció 2001/2.
59. Kilgore, James (2015): Electronic Monitoring Is Not the Answer
Critical reflections on a flawed alternative
60. Kirk, Gabriela (2021): The Limits of Expectations and the Minimization of Collateral Consequences: The Experience of Electronic Home Monitoring, IN: Social Problems Volume 68, Issue 3, Pages 642 – 657, DOI: 10.1093/socpro/spaa021,
61. Kornhauser, R., Laster, K. Punitiveness in Australia: electronic monitoring vs the prison. Crime Law Soc Change 62, 445–474 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9538-2>
62. Kornhauser, Ryan; Laster, Kathy (2014): Punitiveness in Australia: electronic monitoring vs the prison, IN: Crime, Law and Social Change 62, 445–474 (2014), DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9538-2>,
63. Kovács, Mihály (2022): „Új esély” – A Félutas Ház típusú programok bemutatása, IN: Börtönügyi Szemle 2022/2.

64. Kovács, Mihály (2022): A fogvatartottak reintegrációjának bemutatása a hazai börtönügy történelmi fejlődésén keresztül, IN: Börtönügyi Szemle 2022/1.
65. Lajtár, József (2015): A zsúfoltság csökkentésének gyakorlati megoldásai, IN: Belügyi Szemle, 2015/11., DOI: 10.38146/BSZ.2015.11.2.
66. Laurie, Emma; Maglione, Giuseppe (2019): The Electronic Monitoring of Offenders in Context: From Policy to Political Logics, IN: Critical Criminology 28, 685–702 (2020), DOI: <https://doi.org/10.1007/s10612-019-09471-7>
67. Lehoczki Ágnes – Szucsáki Melinda: A kiégés és a fogvatartottakkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata a büntetés-végrehajtás személyi állományának körében, Börtönügyi Szemle, 2017/1.
68. Lévy, René (2012): From tagging to tracking, Beginnings and development of electronic monitoring in France, IN: Electronically Monitored Punishment,
69. Lilly, J. Robert; Nellis, Mike (2012): The limits of techno-utopianism, Electronic monitoring in the United States of America, IN: Electronically Monitored Punishment, 2012/7.
Lopez Riba, Jose Maria (2024): The versatility and tightness of electronic monitoring: A comparative perspective between Spain and Belgium, IN: Probation Journal, 71(1), 67-86, DOI: <https://doi.org/10.1177/02645505231161795>,
70. M Nellis (2014): Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: Expansion, regulation and prospects - Crime, Law and Social Change, 2014 – Springer
71. M Renzema, E Mayo-Wilson (2005): Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders? Journal of Experimental Criminology, Springer
72. M Richter, B Ryser, U Hostettler (2021): Punitiveness of electronic monitoring: Perception and experience of an alternative sanction. IN: European journal of Probation <https://doi.org/10.1177/20662203211038489>
73. M. DeMichele(2014): Electronic monitoring: It is a tool, not a silver bullet-IN: Criminology & Pub. Pol'y, - HeinOnline
74. Machado et al. (2017): Detection of electronic anklet wearers' groupings throughout telematics monitoring, IN: ISPRS International Journal of Geo-information Volume 6, Issue 1, DOI: 10.3390/ijgi6010031,

75. Maes et al. (2012): Thinking about electronic monitoring in the context of pre-trial detention in Belgium: a solution to prison overcrowding?, IN: European Journal of Probation Vol. 4, No. 2, 2012
76. Mainprize, Steve (1996): Elective Affinities in the Engineering of Social Control: The Evolution of Electronic Monitoring, IN: Electronic Journal of Sociology
77. Mathey, Christopher L-P (2014): Electronic Monitoring, IN: The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbeccj217>,
78. Menyhért, Enikő; Nagy, Anita (2018): A reintegrációs őrizet egyes kérdései, IN: Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXVI/2 (2018)
79. Meuer, Katharina; Woessner, Gunda (2020): Does electronic monitoring as a means of release preparation reduce subsequent recidivism? A randomized controlled trial in Germany, IN: European Journal of Criminology Volume 17, Issue 5, Pages 563 – 584, DOI: 10.1177/1477370818809663,
80. Mohácsi, Barbara (2019): A személyi szabadsághoz való jog érvényesülésének egyes aspektusai az európai elfogatóparancs végrehajtása során In: MISKOLCI JOGI SZEMLE: Különszám: 2 pp. 68-77. 10 p. (2019)
81. Mohácsi, Barbara (2019): A személyi szabadsághoz való jog érvényesülése az életfogytiglani szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények miatt folyó büntetőeljárásokban alkalmazott letartóztatással összefüggésben. In: Bárd, Petra; Borbíró, Andrea; Gönczöl, Katalin (szerk.) Kriminológia és kriminálpolitika a jogállam szolgálatában: Tanulmányok Lévay Miklós tiszteletére. Budapest, Magyarország: ELTE Eötvös Kiadó (2019) 426 p. pp. 358-367.
82. Mohácsi, Barbara (2018): A személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog. In: Jakab, András; Könczöl, Miklós; Menyhárd, Attila; Sulyok, Gábor (szerk.) Internetes Jogtudományi Enciklopédia Budapest, Magyarország: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar (PPKE JÁK) (2018) 873 p

83. Mohácsi, Barbara (2018): A büntetés-végrehajtási jog szerepe az egyetemi oktatásban. In: Menyhárd, Attila; Varga, István (szerk.) 350 éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara: a jubileumi év konferenciasorozatának tanulmányai (I.-II. kötet), Budapest, Magyarország: ELTE Eötvös Kiadó (2018) 1,580 p. pp. 1095-1099.
84. Montero Pérez de Tudela, Esther (2020): Telematic Control and Semi-Freedom as a Response to the Pandemic: The Spanish Penitentiary System Experience, IN: Victims & Offenders 2020, vol. 15, nos. 7–8, 1186–1202., DOI: <https://doi.org/10.1080/15564886.2020.1819496>,
85. Mortiem, Ed; May, Chris (1997): Electronic monitoring in practice: the second year of the trials of curfew orders, IN: Home Office Research Study
86. Nagy Anita (2018): A reintegrációs őrizet magyarországi és európai fejlődési irányai Online: <https://ujbtk.hu/dr-nagy-anita-a-reintegracios-orizet-tortenete-szabalyozasa-es-europai-fejlodesi-iranyai/>
87. Nagy Anita: Digitalizáció a büntetés-végrehajtásban. (https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/13830/14_nagyanita_t%C3%B6rdelt.pdf)
88. Nagy Anita: Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből, Bíbor kiadó, Miskolc, 2015.
89. Nagy, Ferenc: Egyes új tendenciák a büntetőjog szankciórendszerében, különös tekintettel az elektromosan felügyelt házi őrizet jogintézményére. In.: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet. (Szerk.: Ligeti Katalin) KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005.
90. Nagy, Anita (2016): A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai, IN: Büntetőjogi Szemle 2016/1-2.,
91. Nagy, Anita (2016): A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai, IN: Büntetőjogi Szemle 2016/1-2.,
92. Nagy, Anita (2016): Release from prison and probation in Hungary, IN: Curentul Juridic
93. Nagy, Anita (2018): A reintegrációs őrizet magyarországi és európai fejlődési irányai, IN: Kúria Lapja 2018/4 szám

94. Nagy, Anita (2019): A reintegráció nemzetközi gyakorlata és a reintegrációs őrizet, IN: Börtönügyi Szemle 2019/4.
95. Nagy, Anita (2020): A reintegráció és reintegrációs őrizet hazai és nemzetközi gyakorlata, IN: Kriminológiai Közlemények 80. szám
96. Nagy, Anita (2021): A reintegráció, a reintegrációs őrizet és a kötelező kegyelmi eljárás eredményessége, IN: Miskolci Jogi Szemle, 16(5), 394–406., DOI: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1481>
97. Nagy, Anita; Menyhért, Enikő (2018): A reintegrációs őrizet egyes kérdései, IN: Publicationes Universitatis Miskolcensis Series Juridica Et Politica 36 (2018) Miskolc University Press,
98. Nellis, M. (2011). Quakers, penal reform and the challenge of electronically monitoring offenders. *International Review of Law, Computers & Technology*, 25(1–2), 95–105. <https://doi.org/10.1080/13600869.2011.594663>
99. Nellis, M. (2013). Surveillance-Based Compliance using Electronic Monitoring. In: Ugwudike, P., Raynor, P. (eds) *What Works in Offender Compliance*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9781137019523_9
100. Nellis, Mike (1991): The electronic monitoring of offenders in England and Wales: Recent Developments and Future Prospects, IN: *The British Journal of Criminology*, Volume 31, Issue 2, 1991, Pages 165–185, DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a048096>,
101. Nellis, Mike (2004): Electronic monitoring and the community supervision of offenders, IN: *Alternatives to Prison, Options for an insecure society* Chapter 9., DOI: 10.4324/9781843925743-9,
102. Nellis, Mike (2009): Electronically Monitoring Offenders and Penal Innovation in a Telematic Society, IN: *Urban Crime Prevention, Surveillance, and Restorative Justice*,
103. Nellis, Mike (2010): Electronic monitoring: towards integration into offender management?, IN: *Offender Supervision, New directions in theory research and practice*,

104. Nellis, Mike (2011): Quakers, penal reform and the challenge of electronically monitoring offenders, IN: International Review of Law, Computers & Technology, 25(1–2), 95–105, DOI: <https://doi.org/10.1080/13600869.2011.594663>,
105. Nellis, Mike (2013): Surveillance-Based Compliance using Electronic Monitoring, IN: What Works in Offender Compliance, DOI: https://doi.org/10.1057/9781137019523_9,
106. Nellis, Mike (2014): Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: expansion, regulation and prospects, IN: Crime, Law and Social Change 62, 489–510 (2014)., DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9540-8>,
107. Nellis, Mike (2016): Electronic Monitoring and Probation Practice, IN: Probation 12 Essential Questions, DOI: https://doi.org/10.1057/978-1-137-51982-5_11,
108. Nellis, Mike (2018): Electronically monitoring offenders as “coercive connectivity”: Commerce and penalty in surveillance capitalism, IN: Privatising Punishment in Europe? Pages 124 – 142, DOI: 10.4324/9781315269726,
109. Nellis, Mike (2021): Electronic Monitoring Around the World, IN: Oxford Research Encyclopedia of Criminology, DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.642>,
110. Nellis, Mike (2021): Towards Predictivity? Immediacy and Imminence in the Electronic Monitoring of Offenders, IN: The Pre-Crime Society. Bristol, UK: Bristol University Press, DOI: <https://doi.org/10.51952/9781529205268.ch015>,
111. Nellis, Mike; Bungerfeldt, Jan (2013): Electronic monitoring and probation in Sweden and England and Wales: Comparative policy developments, IN: Probation Journal, 60(3), 278-301., DOI: <https://doi.org/10.1177/0264550513504530>,
112. Nellis, Mike; Kristel, Beyens; Kaminski, Dan (2012): Introduction, Making sense of electronic monitoring, IN: Electronically Monitored Punishment
113. Nišević, Anita Jandrić (2015): An overview of the research into the effectiveness of electronic monitoring as an alternative sanction, IN: Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Vol. 23 No. 1, 2015.,

114. Noorda, Hadassa (2023): Exprisonment: Deprivation of Liberty on the Street and at Home, IN: Criminal Justice Ethics Volume 42, Issue 1, Pages 1 – 19, DOI: 10.1080/0731129X.2023.2174722,
115. Padgett, Kathy G.; Bales, William D.; Blomberg, Thomas G. (2006): Under surveillance: an empirical test of the effectiveness and consequences of electronic monitoring, IN: Criminology and Public Policy Volume 5, Issue 1, DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2006.00102.x>
116. Pallo J. – Törőcsik B.: A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében (2. rész), Börtönügyi Szemle 2011/3. szám
117. Pallo József (2016): Visszatekintés a Bv. Törvény kodifikációjára és a jogalkalmazás néhány első tapasztalata, Börtönügyi Szemle 2016/1.
118. Papczun, Petra Judit; Szilágyi, Nándor Imre (2022): A reintegrációs őrizet szerepe az elítéltek társadalmi visszailleszkedésében, IN: Belügyi Szemle 2022/2.,
119. Párkányi, Eszter; Hucklesby, Anthea (2021): Electronic monitoring in the youth justice system of Hungary,
120. Paterson, Craig (2007): Commercial Crime Control and the Electronic Monitoring of Offenders in England and Wales, IN: Social Justice, vol. 34, no. 3/4 (109-110), 2007.
121. Paterson, Craig (2015): From offender to victim-oriented monitoring: a comparative analysis of the emergence of electronic monitoring systems in Argentina and England and Wales, IN: Revista Brasileira de Gestao Urbana. Special Section: Security, Control, and Surveillance in the Latin American City, DOI: <https://doi.org/10.1590/2175-3369.007.002.SE01>
122. Payne, B. K., & Gainey, R. R. (2000). Electronic Monitoring: Philosophical, Systemic, and Political Issues. Journal of Offender Rehabilitation, 31(3–4), 93–111. https://doi.org/10.1300/J076v31n03_06
123. Payne, Brian K.; Gainey, Randy R. (2000): Electronic Monitoring: Philosophical, Systemic, and Political Issues, IN: Journal of Offender Rehabilitation, 31(3–4), 93–111, DOI: https://doi.org/10.1300/J076v31n03_06,

124. Payne, Brian K.; Gainey, Randy R. (2000): Is good-time appropriate for offenders on electronic monitoring?: attitudes of electronic monitoring directors, IN: Journal of Criminal Justice, Volume 28, Issue 6, Pages 497-506, DOI: [https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(00\)00065-9](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(00)00065-9).
125. Payne, Brian K.; Gainey, Randy R. (2008): Electronic Monitoring Philosophical, Systemic, and Political Issues, IN: Journal of Offender Rehabilitation, 31(3–4), 93–111, DOI: https://doi.org/10.1300/J076v31n03_06,
126. Payne, Brian K.; May, David C.; Wood, Peter B. (2014): The ‘pains’ of electronic monitoring: a slap on the wrist or just as bad as prison?, IN: Criminal Justice Studies, 27(2), 133–148., DOI: <https://doi.org/10.1080/1478601X.2014.885755>,
127. Poonyarith, Suppakorn; Terdudomtham, Thamavit; Siriwato, Sasiphattra (2016): The Study of Applying Electronic Monitoring as Alternative Measures to Imprisonment in Solving Prison Overcrowding Problem, IN: RJSH Vol. 3, No. 2, July - December 2016.
128. Reingle Gonzalez et al. (2020):_Electronic monitoring devices during substance use treatment are associated with increased arrests among women in specialty courts, IN: American Journal of Drug and Alcohol Abuse Volume 46, Issue 5, Pages 632 – 641, DOI: 10.1080/00952990.2020.1771722,
129. Renzema, Marc; Mayo-Wilson, Evan (2005): Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders?, IN: Journal of Experimental Criminology 1, 215–237 (2005)., DOI: <https://doi.org/10.1007/s11292-005-1615-1>,
130. Richardson, Françoise (2002): Electronic Tagging of Offenders: Trials in England, IN: The Howard Journal of Crime and Justice Volume 38, Issue 2, DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-2311.00124>,
131. RM Young, G Raymond Prentice (2013): Prisoner intentions to participate in an electronic monitoring scheme: An application of the theory of planned behaviour In: Journal of Criminal Psychology
132. Rutkai, Kata (2022): A társadalmi kohéziót erősítő, reintegrációs, visszaesést csökkentő bűnmegelőzési programok bemutatása- beszámoló a kerekasztal- beszélgetésről, IN: Börtönügyi Szemle 2022/2.,
133. S Bottos (2007): An overview of electronic monitoring in corrections: The issues and implications. In: Research Report - epe.lac-bac.gc.ca

134. Schmechl János: Az új szabályozás főbb szakmai elemei és üzenetei. Börtönügyi Szemle, 2013/4.
135. Schmechl, János (2015): Új utakon a büntetés-végrehajtás, IN: Belügyi Szemle, 2015/2.
136. Schmechl, János (2017): Stabilitás és fejlődés, IN: Belügyi Szemle 2017/11-12., DOI: 10.38146/BSZ.2017.11-12.2
137. Schmidt, Annesley K. (1998): Electronic Monitoring: What Does the Literature Tell Us?, IN: Federal Probation Journal Volume 62, Number 2,
138. Smith, David (2001): Electronic Monitoring of Offenders: The Scottish Experience, IN: Criminal Justice, 1(2), 201-214., DOI: <https://doi.org/10.1177/1466802501001002004>,
139. Stańdo-Kawecka, Barbara; Grzywa-Holten, Joanna (2015): Offender in Poland: Expectations and Results, IN: Neue Kriminalpolitik, Vol. 27, No. 2 (2015), pp. 158-170 (13 pages),
140. Storgaard, Anette (2018): Resettlement of prisoners in a Danish context, IN: Prisoner Resettlement in Europe Pages 70 – 85, DOI: 10.4324/9781315194592-5,
141. Szabó Ferenc (2017): Az elektronikus monitoring (EM) rendészeti alkalmazási lehetőségeiről.
142. Kriminológiai Tanulmányok 39, Budapest
143. Szemesi Sándor (2014): Sok (jó) ember kis helyen? A magyar fegyintézetek zsúfoltságával kapcsolatos kérdések az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. Büntetőjogi Szemle, 2014/2.
144. Than Alexandra (2016): Az elektronikus technikai eszköz hatása a háziőrizet fejlődésére IN: A munkát nem lehet eltitkolni. Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára; Pécs, 2016
145. Than Alexandra.: Elektronikus mozgáskövető eszköz alkalmazása a büntető igazságszolgáltatás során Magyarországon és Európában, PhD értekezés, Pécs, 2016.
146. Vanhaelemeesch, Delphine; Beken, Tom Vander; Vandeveld, Stijn (2014): Punishment at home: Offenders' experiences with electronic monitoring, IN: European Journal of Criminology, 2014, Vol. 11(3) 273-287, DOI: 10.1177/1477370813493846,

147. Vanhaelemeesch, Delphine; Vander Beken, Tom (2012): Electronic monitoring: Convicts' experiences in Belgium, IN: Social Conflicts, Citizens and Policing, p.77-96,
148. Vanhaelemeesch, Delphine; Vander Beken, Tom (2014): Between convict and ward: the experiences of people living with offenders subject to electronic monitoring, IN: Crime Law Soc Change 62, 389–415 (2014)., DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-014-9535-5>,
149. Varga-Koritár György (2017): Túlsúfolt büntetés-végrehajtási intézetek – kártalanítás IN: A Bonis Bona Discere Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából szerk.: Barabás A. Tünde – Vókó György OKRI, Budapest
150. Varga-Koritár György: A reintegrációs őrizet végrehajtása IN: Tiszteletkötet Dr. Kovács Tamás 75. születésnapjára szerk.:Vókó György OKRI, Budapest, 2015._
151. Varga, Valéria (2013): Gazdasági kihívások az új bv. kódex vonatkozásában, IN: Börtönügyi Szemle 2013/4.,
152. Veszeli Dániel (2015): A reintegrációs őrizet bevezetése a büntetés-végrehajtás tevékenységrendszerébe, Börtönügyi Szemle 2015/3.
153. Villman, Emma (2024): Early release from prison with electronic monitoring: Hook for or hindrance to change?, IN: Criminology and Criminal Justice Volume 24, Issue 1, Pages 184 – 203, DOI: 10.1177/17488958221080887,
154. WD Burrell, RS Gable (2008): From BF Skinner to Spiderman to Martha Stewart: The past, present and future of electronic monitoring of offenders
155. Weber, Jonas (2018): Prisoner resettlement in Switzerland: Diverse approaches of a common aim, IN: Prisoner Resettlement in Europe Pages 343 – 361, DOI: 10.4324/9781315194592-21,
156. Weisburd, Kate (2022): Punitive surveillance, IN: Virginia Law Review Volume 108
157. Williams, Jenny; Weatherburn, Don (2022): Can electronic monitoring reduce reoffending?, IN: Review of Economics and Statistics Volume 104, Issue 2, Pages 232 – 245, DOI: 10.1162/rest_a_00954.

FÜGGELÉK

Ábrák:

1. ábra: Egy részes eszköz (one-piece) – elektornikus távfelügyeleti eszköz (kép)
2. ábra: Két részes nyomon követő eszköz – elektornikus távfelügyeleti eszköz (kép)
3. ábra: Egy részes 2024. évben alkalmazott nyomkövető elektronikus eszköz (kép)
4. ábra: Fogvatartottak eloszlása kiszabott főbb szankció vagy intézkedés típus szerint (saját ábra)
5. ábra: Eredményesen végrehajtott ügyek és a magatartási szabályszegés miatt megszüntetett ügyek számának alakulása éves bontásban (saját ábra)
6. ábra: Reintegrációs őrizetbe kihelyezések negyedéves bontásban, a 2021-es évre vonatkozóan
7. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők életkori megoszlása
8. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők családi állapot szerinti megoszlása
9. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők végrehajtási fokozat szerint
10. ábra: Végzések típusai
11. ábra: Nem szerinti eloszlás a mintában
12. ábra: Bv. intézet javaslata a reintegrációs őrizet alkalmazására
13. ábra: Jutalmazás aránya a végzésekben

Táblázatok:

1. táblázat: 2024. október 1. napján szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek bűncselekmény szerinti megoszlása (saját táblázat)
2. táblázat: 2024. október 1. napján szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek reintegrációs őrizetre alkalmas bűncselekmény szerinti megoszlása (saját táblázat)
3. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatok (2015-2024)
4. táblázat: Sikerességi ráta számítás a kapott adatok alapján
5. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatok (2015-2019)
6. táblázat: 2019.12.31-ig kezdeményezett reintegrációs őrizetbe helyezési kérelmek csoportosított számaránya

7. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatok (2020-2021)
8. táblázat: Reintegrációs őrizet számadatok (2022-2024)
9. táblázat: Sikereségi ráta az átlaglétszám, benyújtott és eredményesen végrehajtott reőr esetében 2015-2023. között
10. táblázat: Statisztikai változók bemutatása (saját táblázat)
11. táblázat: 100 bírói végzés eljáró bíróságát mutatja meg gyakorisági és százalékos megoszlásban
12. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és a nem asszociációja alapján
13. táblázat: Khi-négyzet a végzések típusai és a nem asszociációja alapján
14. táblázat: Cramer V vizsgálat a végzések típusai és a nem asszociációja alapján
15. táblázat: Elkövetett bűncselekmények a reőr végzésekben
16. táblázat: Ítélet hossza és az ítéletből eltel idő százalékos összehasonlítása
17. számú táblázat: Intézeti javaslat és bírósági döntés közötti asszociáció
18. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és az intézeti javaslat asszociációja alapján
19. táblázat: Khi-négyzet próba az intézeti javaslat összefüggése alapján
20. táblázat: Cramer V próba az intézeti javaslat erőssége alapján
21. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és jutalom megléte alapján
22. táblázat: Khi-négyzet vizsgálat a végzések típusai és jutalom megléte alapján
23. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és fenyítés megléte alapján
24. táblázat: Khi-négyzet vizsgálat a végzések típusai és fenyítés megléte alapján
25. táblázat: Munkahelyi igazolás eloszlása
26. táblázat: Keresztábra-vizsgálat a végzések típusai és munkahelyi igazolás megléte alapján
27. táblázat: Khi-négyzet vizsgálat a végzések típusai és munkahelyi igazolás megléte alapján
28. táblázat: Cramer V vizsgálat a végzések típusai és munkahelyi igazolás megléte alapján